

BIJLAGENBOEK

GA DE GEZAMENLIJKE UITDAGING AAN!

Lessen voor de operationalisering van milieuprogramma's bij organisaties zoals Rijkswaterstaat in het kader van de Omgevingswet en ontwikkelingen in het Nederlandse milieubeleid

Algemene gegevens

Naam: ing. Reina Drenth
Studentnr.: S1859439
Datum: 30-8-2016
Status: Concept

Opleidingsinstituut

Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit: Ruimtelijke Wetenschappen
Studie: MSC Environmental and Infrastructure Planning
Begeleider: Tim Busscher

Afstudeerstage met I&M aantekening

Rijkswaterstaat (WVL)
Begeleider: Ruud Nijland

Bijlagenboek

Deze documenten vormen gezamenlijk de bijlagen bij de masterthesis Ga de gezamenlijke uitdaging aan! geschreven door Reina Drenth. Deze masterthesis is bedoeld ter afronding van de master Environmental and infrastructure Planning bij de Rijksuniversiteit Groningen en is geschreven in opdracht van Rijkswaterstaat (WVL).

Inhoudsopgave

Bijlage 1: Tijdlijn ontwikkelingen Nederlandse milieubeleid.....	3
Bijlage 2 Context casussen.....	4
Bijlage 3: Interviewvragen en relevantie.....	8
Bijlage 4: Relevante onderzoeksthema's & interviewvragen.....	19
Bijlage 5: Achtergrond respondenten.....	20
Bijlage 6: Draaiboek focusgroep bijeenkomst	22
Bijlage 7: PowerPoint presentatie focusgroep bijeenkomst	23
Bijlage 8: Transcripten interviews.....	27
Transcript interview 170516 met respondent JvK1	28
Transcript interview 170516 met respondent RO2	46
Transcript interview 180516 met respondent WS3.....	74
Transcript interview 230516 met respondent RJ4	99
Transcript interview 230516 met respondent RdB5	128
Transcript interview 250516 met respondent PR6.....	158
Transcript interview 250516 met respondent CM7	187
Transcript interview 310516 met respondent GJ8	221
Transcript interview 010616 met respondent EH9	235
Bijlage 9: Transcript focusgroep	250

Bijlage 1: Tijdlijn ontwikkelingen Nederlandse milieubeleid

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de historische context omtrent ontwikkelingen in het Nederlandse milieubeleid. Aan de hand van een aantal belangrijke veranderingen in wetgeving en corresponderend milieubeleid kunnen er gedurende de jaren worden gekarakteriseerd aan de hand van een aantal periodieke kenmerken (de Roo, 2001; Zuidema, 2011).

Tabel 1: Tijdlijn ontwikkelingen in het Nederlandse milieubeleid

Jaren	Periodieke kenmerken	Jaartal	Wetgeving	Milieubeleid
.....				
1875	Beginfase bewustwording	1875	Hinderwet	
.....				
1972	Centrale sturing vanuit de nationale overheid. Provincies hebben een uitvoerende taak bij de vergunningverlening. Sectoraal en normstellend overheidsbeleid. Technisch rationeel gedachtegoed.	1972		Urgentienota Milieuhygiëne
1973				
1974		1974	Wet Luvo	
1975				
1976		1976		Nota Milieu hygiënische normen
1977				
1978				
1979		1979	De Afvalstoffenwet	
1980	Niet alleen technisch-functioneel milieubeleid, maar ook coördinatie tussen sectoren. Milieubeleid onder de verantwoordelijkheid van een minister	1980		Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Wabm)
1981				
1982		1982	Wet geluidhinder	Oprichting VROM
1983		1983		Plan Integratie Milieubeleid en de nota Deregulering ruimtelijke ordening en milieubeheer.
1984		1984		Nota Meer dan de Som der Delen en het IMP-Milieubeheer
1985				
1986				
1987				
1988				
1989	Begin interne (en externe) integratie van milieubeleid. Normstellend.	1989		Nationaal Milieubeleidsplan 1 (NMP1) & Integrale Milieuzonering (IMZ)
1990				
1991				
1992				
1993	Decentralisatie en deregulering	1993	Samenvoeging wetten in de Wet milieubeheer (Wm)	Nationaal Milieubeleidsplan 2 (NMP2) & ROM-gebiedenbeleid + Aanpak Stad en milieu: maakte het mogelijk om overschrijding en te compenseren
1994				
1995				
1996				
1997				
1998	Emissiereductiedoelstelling en voor schadelijke stoffen op korte termijn	1998		Nationaal Milieubeleidsplan 3 (NMP3)
1999				
2000	Het opstellen van strategische visies en het lange termijn denken. Verdere decentralisatie en deregulering en integratie	2001		Nationaal milieubeleidsplan 4 (NMP4). Een strategische, lange termijnvisie (2030) gerichte beleidsnota zonder concreet uitgewerkte - en dus doorrekenbare maatregelpakketten. Het NMP4 is niet vervangend, maar aanvullend op het NMP3
2002				
2003				
2004				
2005				
2006		2006	Interimwet Stad en Milieu	
2007		2007	Wet geluidhinder En de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv)	
2008		2008	Wet Ruimtelijke ordening (Wro)	
2009				
2010	Stimuleren economische ontwikkelingen. Versneld uitvoeren (duurzame) ontwikkelingen en kunnen experimenteren met onderdelen uit de toekomstige Omgevingswet. Verdere integratie, decentralisatie en introductie van programma's	2010	Wet algemene bepalingen Omgevingsrecht (Wabo)	Oprichting ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M)
2011		2010	Crisis- en herstelwet (Chw) stimuleren vernieuwende en duurzame ontwikkelingen	
2012				
2013				
2014				
2015				
2016				
2017				
2018				
2019	Omgevingswet (verwacht)	2019	Omgevingswet (verwacht)	
.....				

Bijlage 2 Context casussen

Tabel 2: Overzicht context onderzochte casussen

Selectierriteria	NSL (Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit)	PAS (Programma aanpak stikstof)	Geluidsactieplannen	SWUNG-1 (Samen Werken aan de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid)	Waterkwaliteitsprogramma's
Milieuthema	Lucht	Lucht	Geluid	Geluid	Water
Aanleiding	- (Europese) wet- en regelgeving (luchtkwaliteitsrichtlijn) - Gezondheid van burgers beschermen - Mogelijk maken economische ontwikkelingen (infrastructuur)	- (Europese) wet- en regelgeving (habitat- en vogelrichtlijn) - Overbelasting stikstofdepositie in Natura2000 gebieden - Mogelijk maken economische ontwikkelingen (overheden en bedrijven)	- (Europese) wet- en regelgeving (omgevingslawaaai) - Bestrijding schadelijke gevolgen van omgevingslawaaai van verkeer, industrie en spoorwegen.	- O.b.v. Nederlandse wet- en regelgeving - Bestrijding geluidhinder rondom de Rijksinfrastructuur (rijkswegen en spoorwegen) - Bescherming burgers - simpelere wetgeving en besluiten	- (Europese) wet- en regelgeving (Kaderrichtlijn Water) - resultaatverplichting t.a.v. een schone en gezonde waterkwaliteit
Waarom er voor een programma is gekozen	- Flexibiliteit mogelijk maken - Aantonen behalen doelen - Projecttoetsing makkelijker maken - Tempo economische ontwikkelingen	- Flexibiliteit mogelijk maken - Aantonen behalen doelen (stikstof) - Samenhang en draagvlak - Economische ontwikkelingen	- Aantonen behalen doelen (voorlichting en inventarisatie)	- Aantonen behalen doelen (geluidsproductieplafonds) - Verantwoordelijkheid bij wegbeheerder en spoorbeheerder - Projectbesluiten vergemakkelijken	- Aantonen behalen doelen (schone en gezonde waterkwaliteit) - Samen met anderen
Gezamenlijk doel	- Verbeteren luchtkwaliteit in Nederland - Economische ontwikkelingen mogelijk maken - Projecttoetsing makkelijker maken - Voldoen aan milieunormen (Nederland, lucht)	- Verbeteren luchtkwaliteit in Nederland - Economische ontwikkelingen mogelijk maken - Vergemakkelijken besluitvorming - Voldoen aan milieunormen (Nederland, lucht)	- Voorlichting burgers - Inventarisatie van de ernst van het probleem bij de lidstaten van de EU - Voldoen aan milieunormen (EU, geluid)	- Beheersen van de groei van geluid (naleven geluidproductieplafonds) - Saneren bij te hoge geluidsbelasting - Stimuleren bronmaatregelen - Voldoen aan milieunormen (Nederland, Geluid)	- Herstellen waterveiligheid in Nederland - O.b.v. een gezamenlijke visie - samenvoegen projecten - Voldoen aan milieunormen (EU, waterkwaliteit)
Programma heeft betrekking op	Overijssel, Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg en delen van de provincies Noord-Holland en Flevoland.	118 Natura 2000-gebieden met voor stikstof gevoelige habitattypen en leefgebieden.	- Luchtvaart (bijv. Schiphol), verkeer en industrie. - Partijen zoals RWS, gemeenten, provincies moeten o.b.v. EU wetgeving elke 5 jaar een actieplan geluid opstellen	- Rijkswegen en spoorwegen	- Waterkwaliteit in heel Nederland
Betrokken partijen	- Gemeenten - Provincies - Rijksoverheid (o.a. RWS)	- Gemeenten - Provincies - Rijksoverheid (o.a. RWS) - (landbouw)bedrijven	- Gemeenten - Provincies - Rijksoverheid (o.a. RWS) - Prorail	- Rijksoverheid (o.a. RWS) - Prorail	- Gemeenten - Provincies - Rijksoverheid (o.a. RWS) - Waterschappen
Kenmerkende eigenschappen samenwerking	- Wordt aangemerkt als samenwerkingsprogramma (sterk interbestuurlijk karakter, alle overheidslagen) - Noodzakelijk voor het behalen van het doel - Gedeeld belang in het behalen van de doelen	- Noodzakelijk voor het behalen van het doel - Gezamenlijk verantwoordelijk voor het systeem van monitoring, rapportage en bijsturing (coördinatie ligt bij het PAS-bureau)	- Een actieplan is niet bedoeld om nieuw beleid te creëren, te presenteren of op basis daarvan besluiten te nemen - Partijen zoals Rijkswaterstaat, gemeenten en provincies moeten o.b.v. EU wetgeving elke 5 jaar een actieplan geluid opstellen	- Noodzakelijk voor het behalen van het doel - Rijkswaterstaat en ProRail werken samen aan de gegevensverzameling.	- Sterke politieke belangen vanuit de EU - Noodzakelijk voor het behalen van het doel (gezamenlijke financiering)
Vormen van Governance die in het programma naar voren komen	- Governance through argumentation - Governance through coordination - Het rijk coördineert de totstandkoming en uitvoering en maakt t.a.v. de uitvoering afspraken met provincies en gemeenten.	- Governance through argumentation - Governance through coordination - Gedeputeerde staten van de provincies zijn in de regel het bevoegd gezag voor de verlening van vergunningen (bij uitzonderingen EZ); EZ en I&M het bevoegd gezag voor handelingen met betrekking tot een tracébesluit.	- Governance through coordination - Partijen zoals Rijkswaterstaat, gemeenten en provincies moeten o.b.v. EU wetgeving elke 5 jaar een actieplan geluid opstellen.	- Governance through argumentation - Governance through coordination - RWS en Prorail moeten samenwerken t.a.v. de beheersbaarheid van het geluidsregister en moeten rekenmodellen, berekeningen en maatregelen beargumenteren.	- Governance through argumentation - Governance through coordination - Alle betrokken partijen moeten samenwerken om de doelen (een schone en gezonde waterkwaliteit) te behalen. Bij grensoverschrijdende wateren moet er ook overlegd worden met buurlanden.
Opzet programma	- EU wetgeving opgenomen in de Wet Milieubeheer (Wm), gelijktijdig met het opzetten van het NSL - Digitaal instrument: AERIUS - Jaarlijkse monitoring	- EU wetgeving opgenomen in de crisis- en herstelwet (Chw), gelijktijdig met opzetten van het PAS - toedeling ontwikkelingsruimte o.b.v. beschikbare depositieruimte - Maakt gebruik van AERIUS - Jaarlijkse monitoring	- EU wetgeving opgenomen in de Wet milieubeheer (Wm) - Maakt gebruik van geluidsbelastingkaarten en actieplannen (beheerplannen) - elke vijf jaar wordt er een actieplan geluid gemaakt.	- Opgenomen in de Wet milieubeheer (Wm) o.b.v. de wet geluidhinder - Maakt gebruik van geluidsproductieplafonds - Jaarlijkse berekening van de (overschrijding van de) geluidproductieplafonds	- EU wetgeving opgenomen in de Wet milieubeheer (Wm) - Maakt gebruik van stroomgebiedbeheerplannen
Onder de Omgevingswet	- De milieudoelen zijn bijna overal in Nederland behaald (Afrondende fase)	- Wordt voortgezet onder de Omgevingswet (experimentele fase)	- Wordt voortgezet onder de Omgevingswet (routine)	- Wordt voortgezet onder de Omgevingswet (routine)	- Wordt voortgezet onder de Omgevingswet (in uitvoering)

Bronvermelding casussen

De tabel hiervoor is gebaseerd op een aantal verschillende beleidsdocumenten van de rijksoverheid, provincies en gemeenten. Per (milieu)programma is gebruik gemaakt van een divers aantal bronnen. Om dit wetenschappelijk te verantwoorden volgt hieronder een overzicht van de gebruikte bronnen voor het maken van het overzicht.

NSL

- NSL brochure van de Rijksoverheid
Ministerie van Infrastructuur & Milieu. (2009). Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. Den Haag: Rijksoverheid.
<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/brochures/2011/01/03/nationaal-samenwerkingsprogramma-luchtkwaliteit/12pd2010g232.pdf>
- Rijkswaterstaat. (2015). Schonere lucht langs Rijkswegen. Utrecht: RWS.
<http://rws.nl/rws/e-zine/luchtkwaliteit/downloads/RWS-brochure-Dossier-Luchtkwaliteit.pdf?v=2>

PAS

- PAS brochure van de Rijksoverheid
Ministerie van Economische Zaken. (2015). Programma Aanpak Stikstof: zoals gewijzigd na partiële herziening op 15 december 2015. Den Haag: EZ.
http://pas.natura2000.nl/files/89224_aanpak-stikstof_web.pdf
- PAS brochure van de Rijksoverheid
Ministerie van Economische Zaken. (2014). PAS wijzer. Den Haag: EZ.
<http://www.bij12.nl/assets/PAS-wijzer.pdf>

Geluidsactieplannen

- Actieplan omgevingslawaai rijkswegen Rijkswaterstaat 2013 – 2018
Ministerie van Infrastructuur & Milieu. (2014). Actieplan omgevingslawaai rijkswegen Rijkswaterstaat 2013 - 2018. Den Haag: I&M.
https://staticresources.rijkswaterstaat.nl/binaries/Actieplan%20omgevingslawaai%20rijkswege n%202013-2018_tcm21-62355.pdf
- Actieplan omgevingslawaai voor drukbereden spoorwegen 2013 - 2018
Ministerie van Infrastructuur & Milieu. (2014). Actieplan omgevingslawaai voor drukbereden spoorwegen 2013 - 2018. Den Haag: I&M.
http://www.geluidregisterspoor.nl/pdfs/Actieplan_spoorwegen_2013-2018.pdf
- Actieplan geluid provinciale wegen provincie Zuid-Holland 2013 – 2018
Gedeputeerde Staten provincie Zuid-Holland. (2014). Actieplan geluid provinciale wegen provincie Zuid-Holland 2013 – 2018. Den Haag: GS Zuid-Holland.
www.zuid-holland.nl/publish/pages/3551/actieplangeluid2013-2018.pdf
- Actieplan omgevingslawaai Schiphol 2013 – 2018
Ministerie van Infrastructuur & Milieu. (2014). Actieplan omgevingslawaai Schiphol 2013 – 2018. Den Haag: I&M.
<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2014/02/10/actieplan-omgevingslawaai-schiphol/actieplan-schiphol-2013-2018.pdf>
- Actieplan geluid gemeente Amsterdam 2015 - 2018
Gemeente Amsterdam. (2014). Actieplan geluid gemeente Amsterdam 2015 – 2018: Aanpak stedelijk wegverkeer in het kader van de EU richtlijn omgevingslawaai Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
https://www.amsterdam.nl/publish/pages/697480/actieplan_geluid_2015_-_2018.pdf

SWUNG-1

- Ministerie van Infrastructuur & Milieu. (2011). SWUNG-1 Hoe werkt het? Den Haag: I&M.
<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/vergaderstukken/2011/06/23/swung-1-hoe-werkt-het-voorbeelden-van-geluidproductieplafonds-geluidsanering-bronmaatregelen-en-cumulatie/201194431-bijlage-3-swung-1.pdf>

- Rijkswaterstaat. (2011). Toelichting nieuwe geluidwetgeving SWUNG-1. Utrecht: RWS.
http://www.ikgaverder.nl/media/userfiles/media/documenten_module/2.%20Planstudie%20Ri ng%20Utrecht/1.%20Meedenkbijeenkomsten%20A27%20A12/Toelichting%20nieuwe%20we t%20geluid%20SWUNG.pdf
- Krone, G. (2014). SWUNG en de Grip op verkeerslawaaai. Den Haag: Witteveen & Bos.
<http://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved =0ahUKEwiYiJaWm77NAhUaOsAKHYKmc-8QFggqMAE&url=http%3A%2F%2Fnsg.nl%2Ffile%2F234%2F&usg=AFQjCNHXIRuqOZ8 5RogeJaj3UeBK2UekQA>

Waterkwaliteitsprogramma's

- Rijkswaterstaat (2016). Kaderrichtlijn Water. Utrecht: RWS
<http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/>
- RIVM (2016). Kaderrichtlijn Water (KRW). Den Haag: RIVM
http://www.rivm.nl/Onderwerpen/K/Kaderrichtlijn_Water_KRW

Bijlage 3: Interviewvragen en relevantie

In de onderstaande tekst volgt een uitgebreide interviewgide met de vragen die er gesteld zijn aan de respondenten bij de semigestructureerde interviews. Met rode tekst wordt het doel en de relevantie van de vraag voor dit onderzoek verder toegelicht. Deze interviewgide is voorafgaand aan de interviews met de respondenten opgesteld om relevante data te kunnen verzamelen voor het onderzoek.

Interview gide afstudeeronderzoek Reina Drenth

Milieuprogramma's & de Omgevingswet

Toelichting vragen: doel & relevante thema's

Doel: De operationalisering van milieuprogramma's evalueren in relatie tot de Omgevingswet

Respondent (naam):

Respondent (letter/anonieme verwijzing):

Datum:

Tijdstip:

Locatie:

Doel van deze gegevens

Om de gegevens van de respondent overzichtelijk en anoniem te kunnen verwerken.

Inleiding

"Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder volledig anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland."

1. **Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?)**

.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Gegevens respondent. Om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot Rijkswaterstaat. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft, waarbij een beperkt aantal mensen geïnterviewd wordt, is het belangrijk om de rol van de respondent binnen Rijkswaterstaat goed te kunnen plaatsen.

Milieuprogramma's

2. **Welke ervaringen heeft u met milieuprogramma's, zoals het PAS, NSL en geluidsactieplannen? Heeft u ervaringen met andere milieuprogramma's?**

.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Gegevens respondent. Om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot (de te onderzoeken) milieuprogramma's/ervaring met milieuprogramma's. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft, waarbij een beperkt aantal mensen geïnterviewd wordt, is het belangrijk om te weten met welke milieuprogramma's de respondent ervaring heeft.

Tevens kan er bij de beantwoording van de vervolgvragen rekening worden gehouden met de beschikbare kennis van de respondent over de milieuprogramma's. De verkregen gegevens kunnen daardoor in een bepaald kader worden geplaatst t.a.v. het afstudeeronderwerp.

3. Op welke wijze heeft u te maken met de Omgevingswet in relatie tot milieuprogramma's?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Gegevens respondent. Om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot (ervaringen met) de Omgevingswet. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft, waarbij een beperkt aantal mensen geïnterviewd wordt, is het belangrijk om te weten over welke kennis de respondent beschikt t.a.v. de Omgevingswet in relatie tot milieuprogramma's. Hiermee kan vervolgens rekening gehouden worden bij de beantwoording van de vervolgvragen. De verkregen gegevens kunnen daardoor in een bepaald kader worden geplaatst t.a.v. het afstudeeronderwerp.

4. Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak volgens u voldoen?

- Maakt u onderscheidt tussen een milieuprogramma en een programmatische aanpak?
- Ik noemde als voorbeeld van een milieuprogramma het PAS, NSL en geluidsactieplannen. Voldoen deze volgens u aan de definitie 'milieuprogramma'? Ja/Nee, waarom? Heeft u nog een ander voorbeeld van een milieuprogramma?
- Waaraan moet een milieuprogramma/programmatische aanpak voldoen volgens de Omgevingswet? Verandert dit? Kunt u dit uitleggen?
- Hoe verandert de toepassing/het gebruik van het label 'programma'/'programmatische aanpak' bij de invoering van de Omgevingswet? (centralere rol voor programma's?)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Inleidende vraag om de eerste inzichten van de respondent t.a.v. milieuprogramma's en de programmatische aanpak te identificeren. Relevant hierbij is of er ook onderscheid wordt gemaakt tussen een programmatische aanpak en een milieuprogramma (in het algemeen). De vraag is relevant voor het onderzoek, omdat de theorie suggereert dat er een onderscheid is, maar tegelijkertijd is er veel onduidelijkheid over. Het is daarom interessant om te weten te komen hoe de respondent dit bij Rijkswaterstaat ervaart. Het is relevant om te onderzoeken wat de respondent definieert als een milieuprogramma en of de bestaande milieuprogramma's hier volgens de respondent ook aan voldoen (komt dit overeen met de theorie?). Daarnaast is het relevant om te kijken of deze definitie van milieuprogramma's veranderd bij de invoering van de Omgevingswet. Daarnaast is het relevant om te kijken of het gebruik/de toepassing van het begrip

‘programma’/’programmatische aanpak’ bij de invoering van de Omgevingswet veranderd (naar inzichten van de respondent)

5. Welke voor- en nadelen heeft een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u? Waarom?
- Beschouwt u het PAS, NSL, geluidsactieplannen als succesvolle milieuprogramma’s? Ja/Nee, waarom? Heeft u andere voorbeelden van succesvolle milieuprogramma’s? Ja/Nee, waarom?
 - Welke kansen biedt de Omgevingswet een milieuprogramma/programmatische aanpak? Wat zijn dan de sterke elementen van een milieuprogramma/programmatische aanpak? (doorvragen/de vraag op een ander manier stellen om het antwoord scherp te krijgen)
 - Welke risico’s biedt de Omgevingswet een milieuprogramma/programmatische aanpak? Wat zijn dan die risico’s? (doorvragen/de vraag op een andere manier stellen om het antwoord scherp te krijgen).

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema’s:

Inleidende vraag om de eerste inzichten van de respondent t.a.v. milieuprogramma’s te identificeren. De vraag is relevant voor het onderzoek, omdat de respondent gelijk positieve dan wel negatieve aspecten van een milieuprogramma/programmatische aanpak identificeert op basis van de (praktijk)ervaringen van de respondent. Hieruit zouden eventuele lessen kunnen worden getrokken t.a.v. toekomstige milieuprogramma’s. Tevens worden de kansen en risico’s van de Omgevingswet voor milieuprogramma’s/programmatische aanpak in kaart gebracht (naar inzichten van de respondenten). Het is relevant om dit te vergelijken met de theorie.

“Er zijn verschillende manieren om naar een programma te kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.”

6. Wat is het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u?
- Eventueel doorvragen: Het bereiken van strategische veranderingen/een visie/strategische doelen die project overstijgend zijn of moet een milieuprogramma leiden tot een concreet resultaat?
 - Wie bepaald het doel volgens u?
 - Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema’s:

Algemene vraag over waar milieuprogramma's/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zouden moeten voldoen. Volgens Bos et al. (2013) wordt een programma

gedreven door een gemeenschappelijke (integrale) visie die de toekomstige ambitie van de organisatie vertegenwoordigt en ontstaan is d.m.v. gezamenlijk overleg. Een visie wordt daarin als essentieel gekenmerkt. Met deze vraag wordt onderzocht of dit ook zo door de respondenten wordt ervaren. Het is tevens relevant om te onderzoeken of de invoering van de Omgevingswet iets veranderd aan de doelstelling van programma's/programmatische aanpak (bijv. strategischer?). De (toekomstige) Omgevingswet stelt dat elk bestuursorgaan één beleidsvisie voor de fysieke leefomgeving moet hebben. Rijk, provincies en gemeenten zijn begonnen met de voorbereiding daarvan. RWS heeft ervoor gekozen om vanaf het begin betrokken te willen zijn bij die voorbereiding. Het Bestuur van RWS heeft opdracht gegeven om het document Geel in Omgevingsvisies op te stellen (NOVI). De NOVI is het nieuwe planvorm onder de Omgevingswet en vervangt daarmee alle nationale beleidsvisies over de fysieke leefomgeving. Het biedt mogelijk kansen voor integraal beleid en om in te spelen op ontwikkelingen & trends. Tevens biedt het mogelijk een uitvoeringskader voor het werk van RWS.

“De Omgevingswet streeft naar integratie en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen). Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid.”

7. Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?)

Wat is integraal beleid (soort)?

- Zijn milieuprogramma's noodzakelijk voor een geïntegreerd beleid? Kunnen milieuprogramma's hierin een rol spelen? Ja/Nee, Waarom? Voor- en nadelen? Kansen, risico's bedreigingen? Voorbeelden?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Vraag over het thema integratie van milieubeleid. De vraag is relevant voor het afstudeeronderzoek, omdat we in de theorie hebben geconstateerd dat er sprake is van een verdergaande integratie van milieubeleid (ook met de Omgevingswet). Met deze vraag wordt gekeken of respondenten deze integratie van milieubeleid ook constateren. Zo ja, dan wordt er onderzocht wat de respondent hier dan onder verstaat om te kijken of dit afwijkt van de theorie. Tevens wordt gekeken naar de rol van milieuprogramma's in een geïntegreerd beleid.

8. Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd?

- Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?
- Hoe verandert de coördinatie van een milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?

.....

.....

.....

.....

.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Algemene vraag over waar milieuprogramma's volgens de respondent aan zouden moeten voldoen. De vraag onderzoekt de interpretatie van de respondent t.a.v. het managen van programma's. In de theorie wordt er hoofdzakelijk gewezen naar een programmamanager. Het is daarom relevant om te kijken of de theorie aansluit bij de RWS praktijk. Tevens is het relevant om te onderzoeken wat en of er iets veranderd bij de coördinatie van milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet (bijv. meer managementintensiteit), naar inzichten van de respondenten.

9. Welke rol speelt monitoring en evaluatie van milieuprogramma's volgens u?
- Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van bestaande en nieuwe milieuprogramma's?
 - Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie van milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet?
 - Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanager bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Algemene vraag over waar milieuprogramma's/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zouden moeten voldoen. Monitoring en evaluatie worden in de theorie aangeduid als belangrijke aspecten binnen een programma. Het is daarom relevant om te kijken of de theorie ook aansluit bij de RWS praktijk en hoe dit veranderd bij de invoering van de Omgevingswet.

10. Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van milieuprogramma's? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij milieuprogramma's?
- Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Algemene vraag over waar milieuprogramma's/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zouden moeten voldoen. Tevens slaat deze vraag ook op de samenwerking tussen verschillende partijen. In de Omgevingswet neemt vertrouwen een belangrijke plaats in. In de MvT (Memorie van Toelichtingen) bij de Omgevingswet wordt het woord vertrouwen 50 keer genoemd. "Vertrouwen betekent dat burgers en bedrijven en de overheid weten wat ze van elkaar kunnen verwachten"(MVT). Hoe wordt dit vertrouwen vormgegeven en welke rol hebben milieuprogramma's hierin? De vraag gaat daarmee tevens in op het thema samenwerking/participatie tussen overheden en burgers en hoe dit bij de Omgevingswet gaat veranderen.

11. Specifieke vragen per milieuprogramma:

- 11 A Het PAS
- 11 B Het NSL
- 11 C Geluidsactieplannen
- 11 D Een door de respondent aangeven milieuprogramma

Onderstaande vragen (11 A t/m D) alleen stellen als de respondent aan heeft gegeven ervaring met het betreffende milieuprogramma te hebben en nog niet aan bod zijn gekomen bij de voorgaande vragen (zie vraag 2 en vraag 4).

11A. Vragen over het PAS

Wat is het doel van het PAS volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?)

- Hoe is dit doel tot stand gekomen?
- Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het PAS?

.....
.....
.....
.....
.....

Hoe wordt de coördinatie in het milieuprogramma georganiseerd?

- Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?
- Hoe verandert de coördinatie van het PAS bij de invoering van de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het PAS volgens u?

- Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma?
- Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het PAS?

- Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij het milieuprogramma toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties?

.....
.....
.....
.....
.....

Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het PAS?

- Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Welke lessen kunnen er op basis van het PAS worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? (Wat zou u anders hebben gedaan?)

Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Specifieke vraag over een milieuprogramma waarmee de respondent ervaring heeft. De vragen komen overeen met vraag 8 t/m12. Echter, hier wordt specifiek ingegaan op het milieuprogramma PAS. Het is relevant om onderzoek naar het PAS, omdat het een recent programma is dat ook wordt gecontinueerd bij de invoering van de Omgevingswet. Er kunnen mogelijk lessen worden getrokken uit de beginfase van het programma. Tevens kan er onderzocht worden of er ook rekening gehouden moet worden met de Omgevingswet bij de uitvoering van het milieuprogramma.

11B. Vragen over het NSL

Wat is het doel van het NSL volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?)

- Hoe is dit doel tot stand gekomen?

- Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het NSL?

.....
.....
.....
.....
.....

Hoe wordt de coördinatie in het milieuprogramma georganiseerd?

- Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?

- Hoe verandert de coördinatie van het NSL bij de invoering van de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het NSL volgens u?

- Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma?

- Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het NSL?

- Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij het milieuprogramma toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties?

.....
.....
.....
.....
.....

Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het NSL?

- Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Welke lessen kunnen er op basis van het NSL worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? (Wat zou u anders hebben gedaan?)

Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Specifieke vraag over een milieuprogramma waarmee de respondent ervaring heeft. De vragen komen overeen met vraag 8 t/m12. Echter, hier wordt specifiek ingegaan op het milieuprogramma NSL. Er zijn eerdere literatuurstudies naar het NSL uitgevoerd. De verkregen gegevens kunnen daarom gerelateerd worden aan de literatuur. Het NSL is bijna afgelopen en stopt bij de invoering van de Omgevingswet. Er kunnen dus lessen worden getrokken op basis van de uitgebreide ervaringen met het milieuprogramma.

11C. Vragen over het Geluidsactieplannen

Wat is het doel van geluidsactieplannen volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?)

- Hoe is dit doel tot stand gekomen?

- Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van geluidsactieplannen?

.....
.....
.....
.....
.....

Hoe wordt de coördinatie in het milieuprogramma georganiseerd?

- Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?

- Hoe verandert de coördinatie van de geluidsactieplannen bij de invoering van de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Welke rol speelt monitoring en evaluatie van geluidsactieplannen volgens u?

- Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma?

- Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor de geluidsactieplannen?

- Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij het milieuprogramma toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties?

.....
.....
.....
.....
.....

Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij geluidsactieplannen?

- Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Welke lessen kunnen er op basis van geluidsactieplannen worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? (Wat zou u anders hebben gedaan?)
Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Specifieke vraag over een milieuprogramma waarmee de respondent ervaring heeft. De vragen komen overeen met vraag 8 t/m12. Echter, hier wordt specifiek ingegaan op geluidsactieplannen. Deze worden bij Rijkswaterstaat niet altijd beschouwd als een 'programma'. Het is daarom interessant om te onderzoeken of dit overeenkomt met de theorie over programma's. Hieruit kunnen lessen worden getrokken voor de ontwikkeling van (bestaande en) toekomstige milieuprogramma's.

11D. Vragen over de door de respondent aangedragen milieuprogramma's

Aangedragen milieuprogramma's:

.....
.....
.....
.....
.....

Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?)

- Hoe is dit doel tot stand gekomen?

- Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma?

.....
.....
.....
.....

.....
.....
Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd?

- Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?
 - Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?
-
.....
.....
.....
.....

.....
Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u?

- Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma?
 - Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma?
 - Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties?
-
.....
.....
.....
.....

.....
Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het milieuprogramma?

- Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?
-
.....
.....
.....
.....

.....
Welke lessen kunnen er op basis van het NSL worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? (Wat zou u anders hebben gedaan?)

Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Specifieke vraag over een milieuprogramma waarmee de respondent ervaring heeft. De vragen komen overeen met vraag 8 t/m12. Echter, hier wordt specifiek ingegaan op het milieuprogramma dat door de respondent is aangedragen. Het PAS, het NSL en de geluidsactieplannen zijn niet de enige programma's. Het is interessant om te onderzoeken welke programma's de respondenten (nog meer) aanmerken als milieuprogramma en hoe deze zich verhouden in relatie tot het PAS, het NSL en geluidsactieplannen.

12. Welke lessen kunnen er op basis van uw ervaringen getrokken worden voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet? (andere manieren bedenken om dezelfde vraag te stellen)
- Stel dat U wordt overgeplaatst van het NSL naar het PAS, wat zou u dan meenemen naar het PAS? Waarom?
 - Als u een advies zou moeten schrijven, wat zijn volgens u dan d belangrijke dingen om mee te nemen naar toekomstige milieuprogramma's? Waarom?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Algemene vraag over toekomstige lessen op basis van milieuprogramma's voor bestaande en nog te ontwikkelen milieuprogramma's. Hieruit blijkt de visie van de respondent op bestaande en nog te ontwikkelen programma's. Tevens kunnen hier mogelijk lessen uit getrokken worden in het kader van de invoering van de Omgevingswet.

13. Heeft u nog toevoegingen, aanvullingen en/of opmerkingen?

.....
.....
.....
.....
.....

Doel van de vraag & relevante thema's:

Afsluitende vraag. Ruimte voor toelichting van de respondent.

“Bedankt voor uw bijdrage aan mijn afstudeeronderzoek.”

Bijlage 4: Relevante onderzoeksthema's & interviewvragen

In het theoretisch kader van het onderzoek zijn een aantal relevante onderzoeksthema's naar voren gekomen. De interviewvragen zijn opgesteld, zodat ze direct te koppelen zijn aan deze relevante onderzoeksthema's (zie onderstaande tabel). Door de interviewvragen te koppelen aan deze onderzoeksthema's wordt het risico op het stellen van irrelevante interviewvragen (en daarmee de verzameling van irrelevante data) zo veel mogelijk voorkomen.

Tabel 3: Overzicht relevante thema's & interviewvragen

Relevante thema's bij de vragen in de interview guide			
Nummer	Thema/doel van de vragen	Welke vragen	Aantal vragen
1	Algemene gegevens	Zie algemene gegevens: Naam respondent (blijft anoniem bij de verdere verwerking), Letter Respondent, Datum, tijdstip, locatie	n.v.t.
2	Korte inleidende toelichting om het interview te kunnen plaatsen	Zie inleiding	1
3	Vragen om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen met Rijkswaterstaat, de Omgevingswet en milieuprogramma's	1,2,3	3
5	Vragen over waar milieuprogramma's/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zouden moeten voldoen	4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14	11
6	milieuprogramma's en OW	3,4,5,6, 8, 9, 10, 11, 12	
7	Vragen over het thema samenwerking/participatie	11, 13	2
8	Vragen over het thema integratie	8, 9	2
9	Toekomstige lessen	6, 13, 14	3
10	afsluitend	14, 15	2

* sommige vragen hebben een overlappend thema. In totaal zijn er 15 vragen bij het interview gesteld

** **Uitleg kleuren (totaal aantal vragen):**

Grijs = inleidend

Blauw = gegevens respondent

Groen = waaraan milieuprogramma's/een programmatische aanpak moet voldoen

Rood = Samenwerking

Oranje = Integratie

Geel = Toekomstige lessen

Wit = Algemene data/toevoegingen/overig

Bijlage 5: Achtergrond respondenten

Vanwege vertrouwelijkheid en om ethische redenen zijn de gegevens van de respondenten zo veel mogelijk anoniem verwerkt. Wel werden elke keer de functie van de respondent, de locatie, de datum en het tijdstip van het interview genoteerd ten behoeve van de onderzoek administratie (zie onderstaande tabellen). Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft is het belangrijk bij het analyseren van de verkregen data om te letten op de (kennis)achtergrond van de respondenten.

Tabel 4: Achtergrond geïnterviewde respondenten

Anonieme verwijzing	Achtergrond respondent	Datum	Tijd	Locatie
JvK1	Juridisch adviseur bij Rijkswaterstaat	17-5-2016	10.00 - 11.00	Ministerie I&M Plesmanweg 1-6 2597 JG Den Haag
RO2	Juridisch adviseur bij Rijkswaterstaat	17-5-2016	13.30 - 14.30	RWS Koningskade 4, 2596 AA Den Haag
WS3	Afdelingshoofd (management)	18-5-2016	9.00 - 10.15	RWS Rijswijk 6de verdieping, vergader ruimte 6.03
RJ4	Senior adviseur geluid bij Rijkswaterstaat	23-5-2016	13.00 - 14.00	RWS Rijswijk 6de verdieping, vergader ruimte 6.03
RdB5	Senior adviseur luchtkwaliteit en Natura2000 bij Rijkswaterstaat	23-5-2016	15.00 - 16.00	RWS Rijswijk 6de verdieping, vergader ruimte 6.03
PR6	Senior adviseur luchtkwaliteit bij Rijkswaterstaat, coördinator NSL	25-5-2016	10.00 - 11.00	RWS Rijswijk 8ste verdieping, vergader ruimte 8.03
CM7	Senior adviseur Natuur en milieu bij Rijkswaterstaat	25-5-2016	15.00 - 16.00	RWS Rijswijk 6de verdieping, vergader ruimte 6.03
GJ8	Extern adviseur geluid	31-5-2016	13.00 - 14.15	Groenmarktstraat 39, 3521AV Utrecht
EH9	Senior adviseur luchtkwaliteit en geluid bij Rijkswaterstaat	1-6-2016	16.00 - 17.00	RWS Rijswijk 8ste verdieping, vergader ruimte 6.03

In de bovenstaande tabel is een overzicht weergegeven van de geïnterviewde respondenten. In de tabel op de volgende pagina volgt een overzicht van de respondenten die aanwezig waren bij de focusgroep bijeenkomst. Deze focusgroep bijeenkomst vond plaats op 1 juni 2016 van 10.00 – 12.00. Locatie: vergaderzaal E1.46 Rijkswaterstaat Westraven (Griffioenlaan 2, 3526 LA Utrecht). Het gesprek stond onder leiding van een voorzitter met een neutrale rol en werd gestructureerd aan de hand van een vaste lijst met open vragen en onderwerpen.

Tabel 5: Overzicht respondenten focusgroep bijeenkomst

Anonieme verwijzing	Achtergrond respondent
2	Senior adviseur natuur en milieu bij Rijkswaterstaat
3	Extern adviseur luchtkwaliteit
4	Senior adviseur Natura2000 bij het ministerie van Economische Zaken (EZ)
5	Senior adviseur luchtkwaliteit bij een extern adviesbureau
6	Manager bij het PAS-bureau
7	Juridisch adviseur bij Rijkswaterstaat
8	Senior beleidsmedewerker bij het ministerie van I&M, betrokken bij het PAS
9	Senior adviseur PAS
10	Ontwikkelaar AEREUS (digitaal rekeninstrument) extern adviseur
11	Managementadviseur bij Rijkswaterstaat
12	Senior adviseur geluid bij Rijkswaterstaat

Bijlage 6: Draaiboek focusgroep bijeenkomst

Onderwerp: milieuprogramma's en de Omgevingswet

Datum: 1-6-16

Tijd: 10.00 -12.00

Locatie: vergaderzaal E1.46 Rijkswaterstaat Westraven (Griffioenlaan 2, 3526 LA Utrecht)

1	<u>Introductie/kennismaken</u> - Functie? - Welke ervaringen heb je met (milieu)programma's, - Op welke wijze heb je te maken met de Omgevingswet en/of milieuprogramma's?	10 min
2	<u>Wat zijn belangrijke kenmerken van een milieuprogramma?</u> - Succesvolle milieuprogramma's? - Wat vind je dan van het PAS, NSL, geluidsactieplannen? - Maakt u onderscheid tussen een milieuprogramma en een programmatische aanpak?	20 min
3	<u>Wat is er essentieel om een milieuprogramma te managen?</u> - Programmamanager? - Monitoring en evaluatie? - Is er verschil tussen gewone programma's en milieuprogramma's?	15 min
4	<u>Welke rol spelen samenwerking, participatie en vertrouwen bij milieuprogramma's?</u> - Zijn er dingen, in dit kader, die we als RWS vooral niet moeten doen?	15 min
5	<u>Wat zijn succes- en faalfactoren van een milieuprogramma?</u>	25 min
6	<u>Wat zijn veranderingen voor milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet?</u> - Kansen en risico's? - Stelt de Omgevingswet nog bepaalde (nieuwe eisen)?	25 min
7	<u>Afsluiten</u> - Wat vond je van vandaag?	10 min

Bijlage 7: PowerPoint presentatie focusgroep bijeenkomst

Focusgroep bijeenkomst: Milieuprogramma's en de Omgevingswet

Organisator: Reina Drenth

Datum: 1-6-16

Tijd: 10.00 -12.00

Locatie: vergaderzaal E1.46 Rijkswaterstaat Westraven (Griffioenlaan 2, 3526 LA Utrecht)

Rijkswaterstaat
 Ministerie van Infrastructuur en Milieu

**Focusgroep bijeenkomst:
 Milieuprogramma's en de
 Omgevingswet**

Organisator: Reina Drenth
 Datum: 1-6-16
 Tijd: 10.00 -12.00
 Locatie: vergaderzaal E1.46
 Rijkswaterstaat Westraven
 (Griffioenlaan 2, 3526 LA Utrecht)

1 juni 2016

Wat zijn belangrijke kenmerken van een milieuprogramma?

2

Rijkswaterstaat
Focusgroep bijeenkomst

1 juni 2016

Wat is er essentieel om een milieuprogramma te managen?

3

Rijkswaterstaat
Focusgroep bijeenkomst

1 juni 2016

Welke rol spelen samenwerking, participatie en vertrouwen bij milieuprogramma's?

4

Rijkswaterstaat
Focusgroep bijeenkomst

1 juni 2016

Wat zijn de succes- en faalfactoren van milieuprogramma's?

5

Rijkswaterstaat
Focusgroep bijeenkomst

1 juni 2016

Wat zijn veranderingen voor milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet?

6

Rijkswaterstaat
Focusgroep bijeenkomst

1 juni 2016

Afsluitende opmerkingen?

Bedankt voor uw bijdrage aan mijn afstudeeronderzoek

7

Rijkswaterstaat
Focusgroep bijeenkomst

1 juni 2016

Bijlage 8: Transcripten interviews

Tekst transcript	Codes/opmerkingen
<p>Transcript interview 170516 met respondent JvK1</p> <p>Doel interview: Het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Soort transcriptie: Letterlijk</p> <p>Datum interview: 17-05-16</p> <p>Tijdstip interview: 10.00 – 11.00</p> <p>Locatie interview: Ministerie van Infrastructuur en Milieu Plesmanweg 1-6, 2597 JG Den Haag</p> <p>Interviewer: RWD (vetgedrukt)</p> <p>Respondent: JvK1 (niet vetgedrukt)</p>	
<p><u>Algemene toelichting:</u></p> <p>Het interview en het bijbehorende transcript maken onderdeel uit van een kwalitatief onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor toekomstige milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen) in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). De respondent is ervan op de hoogte gebracht dat het interview werd opgenomen, maar dat de gegevens verder anoniem werden verwerkt.</p> <p>De onderstaande vragen zijn gesteld aan de hand van een aantal thema's. Sommige vragen hebben een korte inleidende toelichting om de thema's en relevante definities te kunnen plaatsen in de context. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft zijn er vragen gesteld om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen bij Rijkswaterstaat/het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, de Omgevingswet en milieuprogramma's. Deze vragen helpen de respondent in de betreffende context te plaatsen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over waar een milieuprogramma/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zou moeten voldoen. Tevens zijn er vragen gesteld over het thema samenwerking/participatie, integratie en over toekomstige lessen voor milieuprogramma's. Deze vragen helpen bij de evaluatie van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Om betrouwbare gegevens te verzamelen zijn sommige vragen opgedeeld in sub vragen. Hierdoor werden belangrijke onderdelen niet vergeten, kon er worden doorgevraagd over een bepaald onderwerp en konden vragen op een andere manier gesteld worden om duidelijke antwoorden te verkrijgen. Er is gekozen voor een letterlijke transcriptie om ontbrekende gegevens te voorkomen.</p>	
<p>*****START*****</p> <p>INTERVIEW*****</p> <p>RWD:</p>	<p>Juridisch adviseur</p>

“Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma’s (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland.”

VRAAG 1: Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?)

JvK1:

Ja. Ik ben juridisch adviseur bij Rijkswaterstaat bij de afdeling Corporate Dienst, bij de afdeling expertise daar.

RWD:

Ja

JvK1:

En euh. Daar geef ik juridisch advies op het gebied van waterkwaliteit. En euh. Onze afdeling werkt standaard als backoffice voor de rest van Rijkswaterstaat. Dus dat is euh... de belangrijkste taak van ons om advies te geven aan collega’s van Rijkswaterstaat in de regio’s, over verschillende onderwerpen en wat mij betreft op het gebied van waterkwaliteit. Dat zijn lozingen, dat zijn euh, bouwwerken die gebouwd worden in de rivier die ecologische of chemische effecten hebben op de waterkwaliteit en alles wat daarmee samenkomt. Dus wel in het kader van de vergunningverlening en euh... handhaving, toezicht, dus meer de operationele taken van Rijkswaterstaat. En daarnaast help ik mee met het maken van kaders op dat gebied. En sinds euh, ongeveer een jaar bestaat een groot deel van mijn werk uit het inbrengen van input van Rijkswaterstaat aan het proces van de Omgevingswet op het gebied van waterkwaliteit. Een van de belangrijkste onderwerpen binnen de Omgevingswet, omdat dat een onderwerp is waarop veel veranderd ten opzichte van de huidige wetgeving. Dus dat is voor mij 60% van het werk.

RWD:

VRAAG 2: Welke ervaringen heeft u met milieuprogramma’s, zoals het PAS, NSL en geluidsactieplannen? Heeft u ervaringen met andere milieuprogramma’s?

JvK1:

Ik heb alleen te maken met de waterkwaliteitsprogramma’s.

RWD:

De waterkwaliteitsprogramma’s?

JvK1:

Ja. Zoals dat nu is zijn dat stroomgebiedsbeheerplannen en het beheerplan voor de Rijkswateren, het Nationaal Waterplan en straks wordt dat het Nationale Waterprogramma.

RWD:

Oké. Ook het Kaderrichtlijn Water bijvoorbeeld?

Ervaring op het gebied van waterkwaliteitsprogramma’s

Geen ervaringen met overige milieuprogramma’s

EU richtlijn verplicht tot maken van programma’s
Bekend met KRW (EU-richtlijn)

RWS input voor OW

<p>JvK1: Ja. Het Kaderrichtlijn Water verplicht tot het maken van die programma's en plannen die ik net heb genoemd. En euh... dat komt allemaal daaruit voort en de inhoud van de KRW ken ik ook heel goed.</p> <p>RWD: Oké. Eigenlijk heb je het net al even toegelicht, maar... VRAAG 3: Op welke wijze heeft u te maken met de Omgevingswet in relatie tot milieuprogramma's? Het Kaderrichtlijn Water zou daar ook onder kunnen vallen?</p> <p>JvK1: Ja. Zeker. Dus euh. Ik verzorg vanuit RWS de input bij het maken van die Wet.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>JvK1: Wij kijken mee met teksten van de schrijvers van die Wet en met teksten van die schrijvers van de AMVB's ons aanleveren en euh. Geven daar adviezen over in het kader van de uitvoerbaarheid, maar ook meer in de algemene zin denk ik mee. En euh. Veel van de regels over programma's die komen in 1 van de AMVB's terecht. Tuurlijk zijn er algemene regels aan die wet, maar inhoudelijk over wat er precies in zo'n programma moet staan dat staat in aanvulling op het AMVB niveau en daar kijken wij dan ook mee of dat klopt in relatie tot wat er in het KRW euh gevraagd wordt en ook is het wel uitvoerbaar vanuit RWS, vanuit de praktijk.</p> <p>RWD: Oké. Naja, dan begin ik gelijk met een inhoudelijke vraag nu. Dat is. VRAAG 4.1: Waaraan moet een milieuprogramma en... ja maak je ook onderscheid met een programmatische aanpak... waaraan zou dat volgens u moeten voldoen?</p> <p>JvK1: Ja. Ik vind zelf een programmatische aanpak een heel euh. Lastige, lastige term, omdat het volgens mij voor veel mensen verschillende dingen betekend. Dus als je het hebt over een programmatische aanpak weet ik niet precies wat je bedoeld behalve dat er plannen gemaakt worden, programma's gemaakt worden om aan doelen te voldoen.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>JvK1: En in sommige gevallen wordt daar het zo gedaan dat je kan salderen. Dus het ligt er een beetje aan als je vraag waaraan moet zo iets aan voldoen zo'n programma... ik denk dat het... in het algemeen... euh... moet voldoen dat je besluitvorming niet in de problemen komt.</p>	<p>Advisering & vooruitkijken rol RWS</p> <p>Regels over programma's in AMVB's van OW</p> <p>Programmatische aanpak is een lastige term</p> <p>Verschillende betekenissen voor programmatische aanpak</p> <p>Programma gemaakt om aan doelen te voldoen</p> <p>Besluitvorming probleemloos</p> <p>Effectieve bijdrage aan verplichtingen/behalen doelen van het programma</p> <p>Flexibele procedure van de totstandkoming van een programma</p> <p>Flexibiliteit in het kader van concrete besluitvorming</p> <p>Voldoende rechtsbescherming bieden</p> <p>KRW programma's voldoen gedeeltelijk aan eisen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Onduidelijke relatie
--	---

<p>maar tegelijkertijd wel ... euh... een effectieve bijdrage levert aan de verplichtingen die je hebt die je probeert te halen met zo'n programma.</p> <p>RWD: Ja.</p> <p>JvK1: Euh. Dat de procedure van de totstandkoming van een programma enigszins flexibel is. Ook weer in het kader van concrete besluitvorming. En anderzijds ook voldoende rechtsbescherming biedt en voldoende participatiemogelijkheden biedt.</p> <p>RWD: Euh... Vraag 4.3: Ik noemde als voorbeeld het Kaderrichtlijn Water en milieuprogramma's die daar dan uit voortvloeien... vind je die dan ook aansluiten ... volgens jou definitie van een 'milieuprogramma'?</p> <p>JvK1: Nou ik weet niet of ik net een definitie gaf van een milieuprogramma. Ik gaf meer de eisen waaraan een programma zou moeten voldoen.</p> <p>RWD: Maar vind je dat de programma's bij het Kaderrichtlijn water... ik zal de vraag even herformuleren daaraan voldoen?</p> <p>JvK1: Euhm.. deels. Ik denk dat het Kaderrichtlijn Water niet heel duidelijk is wat precies de relatie is tussen die programma's en de doelen van het Kaderrichtlijn Water die relatie wordt nu steeds duidelijker uit jurisprudentie, maar de richtlijn zelf laat wel wat te wensen over op dat gebied. En euhm... de Kaderrichtlijn Water is wel redelijk uitvoerig over gedaan. Wat ik bedoel is... het zegt het een en ander over publieke participatie bij die programma's.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>JvK1: Dus dat is goed denk ik. Alleen... euhm... ik heb het gevoel dat er niet echt goed is nagedacht over flexibiliteit in het kader van concrete besluitvorming. De enerzijds is de rol van concrete besluitvorming en doelen in het Kaderrichtlijn Water niet heel duidelijk aangegeven. En die relatie is er natuurlijk wel en het was fijn geweest als het Kaderrichtlijn Water ook wat handvatten had gegeven op het gebied van hoe je nou gedurende de loop van het programma kunt omgaan met de concrete besluitvorming die raakt aan zo'n programma.</p> <p>RWD: Oké. Vraag 4.4: Waaraan moet een milieuprogramma... naja, straks wordt de Omgevingswet ingevoerd ... en waaraan moet een milieuprogramma dan gaan voldoen... veranderd er dan nog</p>	<p>programma's en doelen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Publieke participatie <p>Niet goed nagedacht over flexibiliteit in het kader van concrete besluitvorming (participatie)</p> <p>Handvatten bieden voor omgang besluitvorming (participatie) bij een programma</p> <p>Geen onderzoek gedaan naar veranderingen voor milieuprogramma's t.g.v. OW</p> <p>OW verandert niets</p> <p>OW maakt het makkelijker om aan eisen van een programma te voldoen</p> <p>EU verplichtingen in programma</p>
--	--

<p>iets? Je noemde net een aantal dingen waaraan volgens jou een milieuprogramma zou moeten voldoen. Veranderd er dan nog iets met de invoering van de Omgevingswet ... waaraan volgens jou een milieuprogramma zou moeten voldoen?</p>	
<p>JvK1: Euhm. Nee, niet waaraan een programma zou moeten voldoen</p>	<p>Overgangsrecht voor bestaande programma's</p>
<p>RWD: Oké.</p>	
<p>JvK1: Dat is wat ik zelf vind. Daar heb ik niet uitvoerig onderzoek gedaan naar wat er veranderd voor een programma. Maar wat mij betreft veranderd er voor de Omgevingswet niets aan die vereisten. Wat ik wel zie is dat de Omgevingswet voor bepaalde onderwerpen het makkelijker mogelijk maakt om aan die vereisten te voldoen als je een programma maakt onder de Omgevingswet. Er is in de huidige wetgeving op het gebied van waterkwaliteit het een en ander samen geveegd in het Nederlandse recht bij het maken van plannen en programma's. Er zitten Europese elementen in, in de richtlijn KRW, maar de richtlijn Overstromingsrisico beheer ook. Die samengevoegd is met de inhoud die wij voor de rest zelf in programma's en plannen willen zetten. En dat komt allemaal dus in 1 groot document terecht waaraan de wet 1 set vereisten heeft gesteld voor wat betreft overstromingsprocedures en wijzigingen en de Omgevingswet knipt dingen iets meer op. Dus Europese verplichtingen komen in een programma terecht en de bijbehorende procedurele verplichtingen die ook voortvloeien uit het Europese recht die het een en andere inhoud is niet perse onderworpen aan die procedurele vereisten. Dat maakt het dus makkelijker om tussentijdse wijzigingen in het huidige recht te vervallen is.</p>	<p>Omgang in praktijk bepalend voor voor-/nadelen van een programma</p> <p>Voordeel: reële handvatten bieden om doelen te halen</p> <p>Voordeel: flexibele manier</p> <p>Nadeel: juist met een programma niet de doelen behalen. Afhankelijk van de vormgeving van een programma</p>
<p>RWD: Kun je dan nog een voorbeeld geven van een programma die voortvloeit uit het Kaderrichtlijn Water en te maken heeft met de Omgevingswet en die ook nog doorgaat zoals bijvoorbeeld het NSL dat loopt nu binnenkort af... het PAS dat loopt straks nog door.</p>	<p>Stroomgebiedsbeheerplannen succesvol?</p>
<p>JvK1: Ja. De twee belangrijkste die ik nu kan noemen binnen de KRW zijn de stroomgebiedsbeheerplannen, dat zijn er vier die wij hier in Nederland hebben voor de grote stroomgebieden dus de Rijn, euhm, de Maas, de Schelde en de Eems. En het beheerplan voor de Rijkswateren en daarnaast natuurlijk ook de beheerplannen van de regionale waterbeheerder. Dat zijn er veel meer. Die euhm, zijn nu sinds december vorig jaar opnieuw van kracht. Dus de nieuwste versie. Die worden elke 6 jaar herzien. Nu is net weer de nieuwste periode van 6 jaar ingegaan. En die blijven... althans, daar zou iets mee moeten onder de Omgevingswet en daar moet overgangsrecht voor komen en dat is nog niet bekend bij mijn weten of die straks blijven gelden als programma's voor de Wet of dat die straks opnieuw vastgesteld moeten worden. Nieuwe structuur met een nieuwe naam. Euhm, dat zijn de belangrijkste programma's inderdaad</p>	<p>Geen vergelijkend onderzoek naar succes van programma's gedaan</p> <p>Situaties zijn ook moeilijk te vergelijken vanwege veranderingen</p>

<p>die blijven bestaan.</p> <p>RWD: Euhm... dan de volgende vraag. Vraag 5.1 Welke voor- en nadelen heeft een milieuprogramma volgens jou? Waarom?</p> <p>JvK1: Nou [dat ligt eraan hoe je ermee omgaat in de praktijk denk ik is het antwoord]. Maar welke voor en nadelen het kan hebben is. Euhm. Als voordeel denk ik dat je met een programma... euhm... een reële handvatten kunt bieden om de doelen te halen en een flexibele manier biedt om daarmee om te gaan.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>JvK1: En ik denk dat je. Enkele nadelen zou kunnen gelden. Dat je... euhm... juist met een programma niet bij die doelen terecht komt... ook al is dat wel de bedoeling van een programma. Dat ligt heel erg aan hoe je de vereisten vormgeeft over wat je met die programma's moet doen.</p> <p>RWD: Vraag 5.2 Beschouw je... je noemde stroomgebiedsbeheerplannen... beschouw je dat als succesvolle milieuprogramma's?</p> <p>JvK1: Dat durf ik niet te zeggen. [Opmerking RWD: Je weet dus ook niet zeker of dit een goed voorbeeld is van een milieuprogramma].</p> <p>RWD: waarom?</p> <p>JvK1: Omdat ik geen onderzoek ken dat euhm. Vergelijkt de situatie van voor de stroomgebiedsbeheerplannen en nu. En als je dan ziet wat die veranderingen in het instrumentarium hebben gedaan met de daadwerkelijke verbeteringen van de waterkwaliteit... dat durf ik niet te zeggen of dat nu beter of slechter is.</p> <p>RWD: Oké, euhm.</p> <p>JvK1: Er zijn ook nieuwe verplichtingen bijgekomen [Opmerking RWD: Welke verplichtingen erbij zijn gekomen dat komt niet voort uit dit interview]. he. Sinds die plannen geïntroduceerd werden. Dus het is ook heel moeilijk om de situatie van nu te vergelijken met de situatie daarvoor.</p> <p>RWD:</p>	<p>Kans OW: duidelijkheid scheppen t.a.v. verwachtingen</p> <p>Risico? OW: grijpt kans niet helemaal</p> <p>Les: Meer duidelijkheid scheppen</p> <p>Kans: flexibiliteit in besluitvorming (participatie)</p> <p>Risico's OW: ?</p> <p>Risico's OW: Geen 1 op 1 overgezet</p> <p>Doel: milieudoelen behalen op een projectmatige en</p>
---	--

<p>Oké. Vraag 5.3 Welke kansen biedt de Omgevingswet ... je noemde het net eigenlijk ook al bij de vorige vraag, maar ik wilde het toch nog een keer vragen. Welke kansen biedt de Omgevingswet dan voor milieuprogramma's?</p> <p>JvK1: Nou ja, ik denk opnieuw dingen omschrijven... Het geeft de kans om duidelijkheid te scheppen over wat nou precies verwacht wordt.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>JvK1: En ik denk dat de Omgevingswet die kans niet helemaal grijpt.</p> <p>RWD: Ja?</p> <p>JvK1: Dus die biedt dat niet, maar had het wel kunnen bieden. Anderzijds biedt het wel de kans om flexibeler om te gaan. Wat ik net ook aangaf. Met de inhoud van wat zet je nou in wat voor soort document en welke eisen gelden daar dan bij voor de Waterbeheerders. Iets meer flexibiliteit, wat in het huidige recht nog met een automatische manier met dingen om te gaan. Zonder dat zij... nu niet een plan kunnen wijzigen wanneer dit wel nodig is.</p> <p>RWD: Oké. De vervolgvraag daarbij is er natuurlijk ook... Vraag 5.4 Welke risico's biedt de Omgevingswet voor milieuprogramma's? Welke risico's? Wat zijn dan die risico's bijvoorbeeld?</p> <p>JvK1: Ehm. Dat weet ik eigenlijk niet. Volgens mij is geprobeerd om zoveel mogelijk om te zetten wat we nu doen. Dus ik denk niet dat er nieuwe risico's geïntroduceerd worden. Flexibiliteit denk ik dat geen risico's inhoud, omdat voor de juiste dingen en de juiste verplichtingen wel euhm, voorgeschreven worden. Er zit dus niet denk ik een risico dat de wet creëert dat je een plan vaststelt zonder dat je dat op de juiste wijze doet. Euhm. En anderzijds zou een risico kunnen zijn dat de doelen niet gehaald worden met plannen, maar daar brengt de Omgevingswet dus geen verandering in en ook niet meer helderheid in. Dus dat is niet een risico dat de wet met zich meebrengt nee.</p> <p>RWD: Is daar nog geen zicht op of?</p> <p>JvK1: Nee, men heeft gewoon 1 op 1 omgezet en ehm. Dus de Wet veranderd daar niets in.</p> <p>RWD: "Er zijn verschillende manieren om naar een programma te</p>	<p>programmatische manier</p> <p>Altijd nodig om met andere overheden afspraken te maken over samenwerking (meerdere partijen)</p> <p>Projectmatige eigenschap milieuprogramma: milieudoelstelling behalen</p> <p>Doel: dierbaar voor degene die de milieudoelstellingen moet behalen</p>
--	---

kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.”

Vraag 6.1: Wat is het doel van een milieuprogramma moeten zijn volgens jou?

JvK1:

Ja, ik denk dat. Het eerste wat ik zou zeggen is dat we bepaalde milieudoelen moeten halen op een projectmatige en programmatische manier. Ik denk dat dat het doel van een milieuprogramma. En de andere dingen die jij noemde vind ik niet perse behoren tot iets wat programmatisch moet zijn. Iets dat moet gebeuren. Vind ik het altijd nodig om met ander overheden afspraken te maken wanneer je moet samenwerken. Dat heeft voor mij niets te maken met iets wat je programmatisch, dat zou je kunnen doen in een programmatische context. Wanneer er geen programmatische aanpak zou zijn in het waterbeheer. Wanneer er gewoon zou gelden dit zijn de milieudoelen...

RWD:

Hmhm.

JvK1:

Ja, wanneer daarbij meerdere partijen aan zet zijn, dan zouden zij samenwerkingsafspraken moeten maken daarover.

RWD:

Oké.

Vraag 6.3: Wie bepaald dan het doel van een milieuprogramma volgens u? Je legde het net uit als een projectmatig doel...

JvK1:

Het projectmatige aan een milieuprogramma is dan uiteindelijk het doel om aan je milieudoelstellingen te voldoen.

RWD:

Oké. Milieudoelstellingen.

JvK1:

Ja. Dat is mijn beeld erbij is dat de programmatische aanpak in het milieubeheer is dat de doelstelling van die aanpak is om het milieudoelstellingen te halen

RWD:

Hmhm.

JvK1:

En de wijze euhm. Een bepaalde manier wordt vormgegeven die ook diebaar is voor degene die die milieudoelstellingen moet halen.

RWD:

Is er dan ook sprake van een strategische organisatie/visie?

JvK1:

Dat ligt eraan. Dat kan.

Strategische visie op verschillende niveaus (EU op hoofdlijnen)

Lidstaten zelf invullen hoe aan doelen te voldoen

OW maakt het makkelijker om doelstellingen van programma's te behalen

OW zorgt voor meer duidelijkheid (doel)

Niet achteraf maar op voorhand programma > bij dreiging niet behalen omgevingswaarden (milieudoelen)

OW brengt weinig veranderingen

<p>RWD: Dat kan?</p> <p>JvK1: Ja.</p> <p>RWD: Wie bepaald dat dan?</p> <p>JvK1: Ik denk dat dat op verschillende niveaus gebeurt en ook dient te gebeuren. De programmatische programma's die in het waterbeheer staan komen voort vanuit Europese verplichtingen.</p>	<p>Meer samenwerking (niet ten gevolge OW)</p>
<p>RWD: Oké.</p> <p>JvK1: Dus Europa bepaald wat het stramien wat je hanteert in hoofdlijnen. Dus er is een 6 jarige cyclus. Daar vindt rapportage plaats aan die commissie in die cyclus. En gedurende die periode moet je bepaalde doelstellingen bereiken. En dan houdt Europa op met bepalen wat de strategische vormgeving van je organisatie is. Dat zijn natuurlijk ook de randvoorwaarden</p>	<p>Alles in 1 document, zorgt niet voor gemakkelijkere samenwerking</p>
<p>RWD: Ja.</p> <p>JvK1: En dit zijn... lidstaten. Kennen al hun organisatie van het waterbeheer. Dat verschilt heel erg per land. En kunnen dat ook blijven laten verschillen als ze maar aan die randvoorwaarden voldoen. Dus die waterautoriteiten zetten niet de Europese organisatie van het waterrecht op zijn kop. Dat laten ze aan de lidstaten zelf over.</p>	<p>Water apart (sectoraal)</p>
<p>RWD: Vraag 6.4: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van een milieuprogramma?</p> <p>JvK1: Euhm. Ik denk niet voor het waterbeheer. Voor die programma's die ik net noemde. Dus voor de stroomgebiedsbeheerplannen en het Nationale beheerplan. Maar wel. Ik heb het ook eerder gezegd. Wel de algemene doelstelling van programma's. Dat je euhm, voorkomen dat je de omgevingswaarden niet haalt.</p>	<p>Compartimenten integraal beschouwen > inzicht voor afwegingen</p>
<p>RWD: Ja.</p> <p>JvK1: In die zin wordt er wel voor iets meer duidelijkheid verzorgd. Wat het doel van een programma is. Maar voor het waterbeheer had dat al een iets andere invulling en inhoudelijk ook een iets andere invulling.</p>	<p>Integraliteit > meer inzicht bij besluitvorming</p>

Nou om te voorkomen dat je iets niet haalt en dus achteraf met een programma aan de slag gaat, **maar op voorhand altijd programma's maakt**. Zelfs al haal je de omgevingswaarde voor de waterkwaliteit wel moet je nog altijd een programma maken. Dus dat is iets anders dan het **algemene doel van de Omgevingswet... aan de slag te gaan wanneer je dreigt de omgevingswaarden te overschrijden**.

RWD:

Oké. Klinkt goed.

JvK1:

Omdat dat vanuit Europa is vormgegeven.

RWD:

Oké. Dus. Kan je dan stellen dat er niks veranderd?

JvK1:

Nou heel weinig. Voor wat betreft die doelstellingen heel weinig. Daarom zijn er ook geen extra risico's voor die doelstellingen. Euhm. **Er wordt iets meer flexibiliteit geboden, doordat die programma's iets meer opgeknipt worden**. En anderzijds. En dat is niet denk ik voor jou onderzoek super relevant, maar voor de Rijkswateren wordt het beheerplan ook onderdeel van het nationaal waterprogramma. Terwijl dat nu nog apart is. **Dus daar zal juist weer de samenwerking... heeft geen procedurele eisen tot gevolg, maar wel dat er iets meer samengewerkt wordt tussen Rijkswaterstaat en overig partijen.**

RWD:

Oké. Maar is dat dan een voordeel?

JvK1:

Dat weet ik niet.

RWD:

Dat weet je niet. Oké.

JvK1:

Het is namelijk zo dat er niet in 1 keer een overlap tussen inhoudelijk taken ontstaat tussen wat het Ministerie en wat Rijkswaterstaat doet. Het enige is dat dingen meer in **1 document gezet worden en daar dus ook afstemming over zal moeten plaats vinden, maar het is niet zo dat er in 1 keer makkelijker samengewerkt zal gaan kunnen worden**. Ik denk niet dat er veel voordelen ontstaan. Er zijn bepaalde risico's of nadelen denk ik dat er vertraging staat of zoiets of dat er meer compromissen...qua inhoud tot stand komt dat voorheen niet het geval was. Maar dat hoeft helemaal geen nadeel te zijn.

RWD:

“De Omgevingswet streeft naar integratie en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen).

JvK1:

Dat is overigens niet zo voor de watervergunningen, die blijft apart staan.

Milieuprogramma rol in integraal beleid

Op niveau van de visie (programmatische aanpak)

Nu veel sectoraal

RWD:

Oké. Bij alle andere vergunningen is het wel zo.

JvK1:

Dat weet ik.

RWD:

Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid."

Vraag 7.1: Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?) Wat is integraal beleid (soort)?

JvK1:

Op het gebied van milieubeheer versta ik onder integraal beleid dat je verschillende compartimenten integraal beschouwd en dat je effecten op die manier beter inzichtelijk kunt maken en afwegen.

RWD:

Hmhm.

JvK1:

Euhm. Dat je bij concrete besluiten rekening houdt met al die verschillende compartimenten. Dat is wat ik net zei... dat je dat dus doet in die concrete besluitvorming.

RWD:

Ja.

JvK1:

En Ja. Dat kan dan in de vorm van 1 orgaan dat dat doet of dat kan dan een samenwerkingsvorm dat dan tussen meerdere bestuursorganen gebeuren die ieder verschillende compartimenten tot hun bestuursorgaan hebben.

RWD:

Kun je daar dan een voorbeeld van geven? Je noemde net al iets met de Omgevingswet en het doel?

JvK1:

Oh, dat ik net noemde. Nou daar speelt het denk ik niet, want dat betreft niet verschillende onderwerpen. Het nationaal waterprogramma en het beheerplan voor de Rijkswateren zijn beide watercompartiment gerichte programma's. Dus eigenlijk, die samenvoeging daarvan leidt niet tot integrale besluitvorming denk ik. Wat ze juist doen is de onderwerpen die meer te maken hebben met een meer integrale benadering, die worden gehaald naar de Omgevingsvisie. Dus die worden uit het Nationale Waterplan naar de Omgevingsvisie opgetild straks. Dus daar vind dan denk ik de meer integrale benadering plaats. Terwijl, juist in het Nationale Waterprogramma wat dan straks gaat ontstaan en wat dan straks het beheerplan van de Rijkswaterplan dan onderdeel van wordt dat euhm. Is erg watergericht. Tuurlijk in het watergebied zelf kun je ook

Structuur voor management (niet mee bekend)
Intensieve samenwerking met verschillende partijen

OW geen veranderingen

Essentiele rol voor monitoring en evaluatie

Noodzakelijk voor effectiviteit van een programmatische aanpak

<p>integraal kijken en dat doen we ook al jarenlang, maar niet nog meer milieucapartimenten ook. In bepaalde gevallen wordt er natuurlijk ook met een schuin oog naar natuurbeheer gekeken.</p> <p>RWD: Vraag 7.2: Zijn milieuprogramma's noodzakelijk voor een geïntegreerd beleid? Kunnen milieuprogramma's hierin een rol spelen?</p> <p>JvK1: Jawel, dat kan zeker. Inderdaad</p> <p>RWD: Op welke manier zou dat dan wel kunnen?</p> <p>JvK1: Wanneer je een programma tussen de compartimenten laat integreren kan dat zeker. Maar daar is bij het Nationale waterprogramma niet voor gekozen. Het integrale gebeurt op het niveau van de visie. Ik had net niet door dat jij visie ook verstond onder een programmatische aanpak. Dat zou kunnen inderdaad. Maar ik zou dat een iets softere voorfase noemen van een daadwerkelijke programmatische aanpak.</p> <p>RWD: Oké.</p> <p>JvK1: Wel nuttig hoor. Maar het is minder rigide.</p> <p>RWD: Omdat stroomgebiedsbeheerplannen meer apart staan dan andere programma's, zoals het PAS?</p> <p>JvK1: Nou ik ken die programma's niet zo goed, maar ik heb niet het gevoel dat het PAS nou weer heel erg geïntegreerd is met andere programmatische instrumenten. Dus ik denk dat sowieso heel veel dingen een beetje op zich staan.</p> <p>RWD: Vraag 8.1: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? Zoals bijvoorbeeld de stroomgebiedsbeheerplannen.</p> <p>JvK1: Kun je de vraag nog herhalen?</p> <p>RWD: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? Zoals bijvoorbeeld de stroomgebiedsbeheerplannen. Vraag 8.2: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?</p> <p>JvK1: Ahzo. Dus je bedoeld het proces van totstandkoming door degene die</p>	<p>Om verantwoording af te leggen</p> <p>OW verandert niets</p>
--	---

dat programma maken?

RWD:

Het management van een programma moet je aan denken.

JvK1:

Oké. Ja, daar is zeker structuur voor. Ik weet het niet uit mijn hoofd precies. Maar euhm, er is een intensieve samenwerking tussen het Ministerie van I&M, Rijkswaterstaat en Waterschappen ook. Die allemaal onderdelen van de programma aanleveren en daar ook samen over afstemmen in regionale overleggen. Ik weet de precieze term niet hoor. Er zijn allerlei overleggen, waarin men dan overlegt over de coördinatie van I&M. Dat zou ik moeten opzoeken als ik precies zou moeten uitleggen hoe het verloopt.

RWD:

Vraag 8.3: Hoe verandert de coördinatie van een milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?

JvK1:

Denk ik niet. Ik denk dat er niets veranderd. Wat betreft de stroomgebiedsbeheerplannen. De Omgevingswet brengt nauwelijks veranderingen met zich mee. Waar ze nu nog onderdeel zijn of bijlage zijn bij het Nationale Waterplan, euhm... worden ze straks zelfstandig een programma, maar de inhoud die blijft gewoon hetzelfde.

RWD:

Vraag 9.1: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van milieuprogramma's volgens u?

JvK1:

Ehm. Een essentiële rol denk ik.

RWD:

Kun je dat toelichten?

JvK1:

Ja, omdat het denk ik een noodzakelijke voorwaarde is voor een effectieve programmatische aanpak. Je moet wel blijven bijhouden wat je aan maatregelen neemt in het programma want als dat... euhm. Want het uiteindelijke doel van een programma is het halen van de milieudoelstellingen. Dus de watermaatregelen die daaraan bijdragen moet je bijhouden om bijstellingen te kunnen doen in het verdere verloop van de programmatische aanpak.

RWD:

Ja.

JvK1:

En ook om natuurlijk verantwoording achteraf af te leggen.

RWD:

Vraag 9.2: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van bestaande en nieuwe milieuprogramma's?

Programmamanagers

Wordt er iets mee gedaan met de gegevens die verkregen worden uit de monitoring?

JvK1:

Ja op het gebied van waterbeheer wordt er zeker wat mee gedaan. Alles wordt gerapporteerd. Dat hoort zo. Dan wordt ook inzichtelijk gemaakt hoever welk waterlichaam is, dat gebeurt op een heel gedetailleerd niveau. Er zijn heel veel kwaliteitseisen waar elk waterlichaam aan moet voldoen. Welke stofjes zitten in het water en hoe ziet het eruit. Dat wordt allemaal bijgehouden en dat wordt gescoord telkens en op basis van die scoring wordt er gerapporteerd in hoeverre men, in hoeverre men is met het behalen van de doelstellingen.

RWD:

Ja. Wordt er dan ook iets mee gedaan? Bijvoorbeeld als een doelstelling... als de dreiging er is dat die niet behaald wordt?

RWS verantwoordelijke partij

JvK1:

Ja. Daar wordt in Nederland iets mee gedaan. Dan wordt aangegeven waarom dat zo is.

RWD:

Hmhm.

JvK1:

En daarbij is. Aansluitend bij de geaccepteerde reden die de Kaderrichtlijn Water kent waarom je inderdaad ook niet hoeft te voldoen aan die doelstellingen. En daar wordt euh... aangegeven dat dat overeenkomt. Bijvoorbeeld het is te duur om meer te doen. Dat is 1 van de aanvaarde excuses in het Kaderrichtlijn Water. Er wordt dan gekeken waarom halen wij die doelstellingen niet? Nou dat komt soms omdat het te duur is en soms is het ook heel moeilijk om daar een verklaring voor te geven. Dan zie je in je monitoring dat er weinig effecten zijn van bepaalde maatregelen terwijl je wel effecten verwacht had bijvoorbeeld. En dat leidt vaak als enige toe dat het te verwijten is aan natuurlijke omstandigheden dat het toch niet het gewenste effect heeft. Dat is met name op het gebied van ecologie het geval omdat het blijkbaar heel moeilijk te voorspellen is wat natuur doet.

Vertrouwen een vraag voor het ministerie en niet voor waterbeheerders

RWD:

Ja.

JvK1:

Het is niet zo als je bepaalde maatregelen treft, zoals het veranderen van een oever dat je dan automatisch ook bepaalde effecten krijgt in de euh, extra aanwezige flora en fauna. En dat is ook 1 van de aanvaarde excuses van het Kaderrichtlijn water, want als de natuur in de weg staat van dat je tijdig je doelen haalt. Dan dat zou zijn, als je dat maar goed motiveert en dat, dat gebeurt dan ook na aanleiding van de monitoring.

RWD:

Vraag 9.3: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie van milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet?

OW verandert niets

<p>JvK1: Nee.</p> <p>RWD: Er veranderd dus helemaal niks. Eigenlijk zeg je dus dat, bij de invoering van de Omgevingswet, alles 1 op 1 wordt overgenomen.</p> <p>JvK1: Ja. Het uitgangspunt van de Omgevingswet is het 1 op 1 omzetten van Europees recht. Dus waar het Europees recht aanwijzing geeft over een programmatische aanpak zal dat 1 op 1 worden omgezet. Tenzij je te maken hebt met een bijzondere uitgangssituatie, maar dat is bij mijn expertise niet aan de hand. Dus er veranderd niks.</p> <p>RWD: Nog even weer terug naar de monitoring en evaluatie. Je gaf bij de vorige vraag over management aan dat je daar nog niet helemaal gelijk zicht op had. Weet je wel of er sprake is van een programmamanager of iets vergelijkbaars?</p> <p>JvK1: Ja er zijn programmamanagers.</p> <p>RWD: Oké. Die zijn er wel. Euhm. Gaan zij er ook over, over wat er wordt gedaan met de verkregen gegevens uit de monitoring?</p> <p>JvK1: Ja. Het programmabureau KRW gaat er wel over welke maatregelen getroffen zullen worden, na aanleiding van monitoring en evaluatie. Dus in die zin bepalen zij wel of er iets mee gedaan wordt Of er iets mee gedaan wordt in de zin van de rapportage naar Europa bepalen ze dat niet, want dat volgt direct uit de richtlijn.</p> <p>RWD: Oké. Dus Europa heeft veel zeggenschap?</p> <p>JvK1: Ja niet zozeer over wat je precies moet doen, maar wel wat je aan hen moet laten weten.</p> <p>RWD: Wat moet je dan aan hen laten weten?</p> <p>JvK1: Nou wat ik net noem, dus al die kwaliteitscriteria over de waterlichamen en welke maatregelen je precies treft.</p> <p>RWD: Hoe je eigenlijk de milieudoelstellingen behaalt?</p> <p>JvK1: Ja, je geeft van te voren aan hoe je denkt de doelstellingen te gaan behalen, dat maatregelenprogramma rapporteer je. In Nederland is het</p>	<p>Bevoegd gezaag, geen rol bij actieve beheer? Maatregelen treffen wel een andere rol binnen programmatische aanpak</p> <p>Onderlinge adviesfunctie (besluitvorming)</p> <p>Procedure & proces</p>
--	---

maatregelprogramma een samenstel van alle beheerplannen van de verschillende waterbeheerders. Dus dat zijn de 27 regionale beheerplannen plus het beheerplan voor de Rijkswateren en wat ook in de waterbeheerplannen van de provincies staat. Je moet rapporteren wat je gaat doen. Je geeft daarbij zelf aan op het gebied van ecologie wat je doelen zijn. Dat volgt niet direct uit Europese regelgeving, omdat de situatie van land tot land kan verschillen. Dus wat zijn de doelen en hoe wil ik daaraan voldoen en vervolgens heeft de Europese richtlijn aan wat de voorwaarden zijn en wat de ontwikkeling is. Hoe ver je bent met het doel. Dat dus.

RWD:

Vraag 9.4: Is er dan nog wel ruimte voor acties omtrent het behalen van die doelen? Als ze niet behaald worden moet je wat doen, maar als een doel wel behaald wordt. Zijn er dan acties om een hoger doel te behalen... dus meer dan eigenlijk noodzakelijk is?

JvK1:

Dat is een goeie vraag. Dat weet ik niet zo goed. Acties om verder te gaan dan dat. Nee, daar zijn geen aanwijzingen voor dat, dat nodig is. Maar of je bepaalde maatregelen kan laten vervallen als je, je doel al hebt behaald dat euhm, dat weet ik niet.

RWD:

Vraag 10.1: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van milieuprogramma's? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij milieuprogramma's?

JvK1:

Ja. Wij zijn voor de wateren in ons beheer. Dus dat zijn de Rijkswateren en grote oppervlaktelichamen de verantwoordelijke partij voor het treffen van die maatregelen, maar ook voor het plannen van die maatregelen. Het hele proces wat ik net noemde. Het opschrijven van doelen. Het bedenken van maatregelen. Het uitvoeren van maatregelen. Het monitoren van de effecten van die maatregelen. Dat is op het bordje van iedere beheerder per waterlichaam en voor de waterlichamen die wij beheren is Rijkswaterstaat dat dan dus.

RWD:

Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij milieuprogramma's? Bijvoorbeeld waterschappen.

JvK1:

Ja. Ik denk dat, dat vooral een vraag is die speelt voor het Ministerie, niet zozeer voor de waterbeheerders. Ik denk dat het in de relatie tussen Ministerie, waterbeheerder wel speelt omdat het ministerie coördineert en uiteindelijk rapporteert... zij, zij... stellen bepaalde regels op, maken afspraken met de waterbeheerders over hoe de coördinatie plaatsvindt. Ja, ze gaan niet alles in detail voorschrijven. Dus daar speelt vertrouwen wel een rol. Maar er zijn ook nog wel gevallen waar wel afspraken tot in detail zijn gemaakt hoor.

Doel: milieudoelen

Les: inhoud programma
Les: eisen aan programma
Les: flexibiliteit

<p>RWD: Kun je daar een voorbeeld van noemen?</p> <p>JvK1: Ja. Dat heet bijvoorbeeld factsheets. Per waterlichaam worden factsheets gemaakt en daar zijn allemaal verplichte invuldeeltjes wat je daar dan inschrijft als waterbeheerder. 1 van de dingen is bijvoorbeeld motiveren waarom je bepaalde doelen hebt behaald, waar ik het net ook over had.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>JvK1: Natuurlijke omstandigheden of te hoge kosten. Dat zijn redenen die aanvaard worden. Daar kan je dan uit kiezen en dat moet je dan in die vakjes die daarvoor bestemd zijn invullen waarom dat het geval is en op de juiste plek, zodat ze... en dat is in alle gevallen dan zo. Zodat dat allemaal makkelijk geïntegreerd kan worden.</p> <p>RWD: Vraag 10.2: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?</p> <p>JvK1: Ik denk op dit gebied wederom niet. De Omgevingswet kent wel euhm. de bevoegd gezag taken, daar speelt vertrouwen wel een rol in het waterbeheer, maar niet zozeer bij het actieve beheer. Wanneer je maatregelen gaat treffen moeten passen in een programmatische aanpak. Dan denk ik dat vertrouwen wel een andere rol gaat spelen dan nu.</p> <p>RWD: Bij het bevoegd gezag dus wel?</p> <p>JvK1: Ja, want euhm. Het brengt nogal wat veranderingen teweeg. Over euhm. bijvoorbeeld onderlinge adviesfuncties. Het betrekken van bijvoorbeeld water bij andere besluitvormingsprocessen en andersom. Waar nu nog vaak verplichte adviesfuncties of plichten staan vallen die soms onder de Omgevingswet en wordt daar heel erg gelet op aspecten zoals vertrouwen en wordt gewoon informeel aangemoedigd dat je die afspraken zelf maakt. Dat je elkaar informeert over besluitvorming en advies daarop inwint.</p> <p>RWD: Ja.</p> <p>JvK1: Maar dat is niet perse bij de uitvoering van KRW maatregelen.</p> <p>RWD: Vraag 11: Checklist specifieke vragen over milieuprogramma's RWD:</p>	<p>Les?: geen onderzoek naar effectiviteit van programma</p> <p>Effectiviteit programma's?</p> <p>Les: onderzoeken effectiviteit programma's</p> <p>OW: makkelijker wijzigingen zonder participatie</p> <p>OW biedt flexibiliteit in participatie</p>
--	---

Toelichting bij deze vraag:

De onderstaande vragen werden alleen gesteld ten aanzien van een specifiek milieuprogramma, waarvan de respondent in vraag 2 en/of 4 heeft aangegeven had ervaring mee te hebben. Aangezien de onderstaande vragen vergelijkbaar zijn met de voorgaande vragen, waarbij de respondenten vaak gebruik maakten van voorbeelden uit hun eigen ervaringen, wordt deze vraag beschouwd als een checklist. Tijdens het interview werden de onderstaande vragen nagelopen of er al een antwoord op is gegeven bij de voorgaande vragen. Mocht dit niet zo zijn dan werd de vraag nogmaals gesteld. Doordat alle vragen kort werden herhaald had deze vraag ook een samenvattende functie. Hierdoor konden misinterpretaties en ontbrekende antwoorden worden voorkomen.

Respondent JvK1 heeft aangegeven ervaring te hebben met:

Het PAS:

ja/nee

Het NSL:

ja/nee

Geluidsactieplannen:

ja/nee

Een door de respondent aangegeven milieuprogramma:
...XXX...

Originele vragen uit de checklist:

- Vraag 11.1: Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?)
- Vraag 11.2: Hoe is dit doel tot stand gekomen?
- Vraag 11.3: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma?
- Vraag 11.4: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd?
- Vraag 11.5: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?
- Vraag 11.6: Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?
- Vraag 11.7: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u?
- Vraag 11.8: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma?
- Vraag 11.9: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma?
- Vraag 11.10: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties?
- Vraag 11.11: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het milieuprogramma?
- Vraag 11.12: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?

LES: samenwerking met andere partijen (belemmeringen)

Les: goed nadenken over integratie, flexibiliteit en uitvoerbaarheid

Les: formuleer en onderbouw Relaties met doelstellingen en maatregelen

Les: in kaart brengen maatregelen en effecten (van te voren)

LES: alleen programmatische aanpak voor onderwerpen die zich daarvoor lenen

Les: raadpleeg specialisten

doel van milieuprogramma's. Volgens mij hadden we het nog niet helemaal gehad over... wat is het doel van milieuprogramma's die onder het Kaderegichtlijn Bijlagen vallen, zoals de stroomgebiedsbeheerplannen. Wat is daarvan het doel volgens jou?

JvK1:

Transcript interview 170516 met respondent RO2

Doel interview: Het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.

Soort transcriptie: Letterlijk

Datum interview: 17-05-16

Tijdstip interview: 13.30 – 14.30

Locatie interview: Koningskade 4, 2596 AA Den Haag

Interviewer: RWD (vetgedrukt)

Respondent: RO2 (niet vetgedrukt)

Algemene toelichting:

Het interview en het bijbehorende transcript maken onderdeel uit van een kwalitatief onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor toekomstige milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen) in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). De respondent is ervan op de hoogte gebracht dat het interview werd opgenomen, maar dat de gegevens verder anoniem werden verwerkt.

De onderstaande vragen zijn gesteld aan de hand van een aantal thema's. Sommige vragen hebben een korte inleidende toelichting om de thema's en relevante definities te kunnen plaatsen in de context. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft zijn er vragen gesteld om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen bij Rijkswaterstaat/het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, de Omgevingswet en milieuprogramma's. Deze vragen helpen de respondent in de betreffende context te plaatsen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over waar een milieuprogramma/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zou moeten voldoen. Tevens zijn er vragen gesteld over het thema samenwerking/participatie, integratie en over toekomstige lessen voor milieuprogramma's. Deze vragen helpen bij de evaluatie van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.

Om betrouwbare gegevens te verzamelen zijn sommige vragen opgedeeld in sub vragen. Hierdoor werden belangrijke onderdelen niet vergeten, kon er worden doorgevraagd over een bepaald onderwerp en konden vragen op een andere manier gesteld worden om duidelijke antwoorden te verkrijgen. Er is gekozen voor een letterlijke transcriptie om ontbrekende gegevens te voorkomen.

*******START**

INTERVIEW*****

RWD:

“Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de

Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland.”

VRAAG 1: Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?)

RO2:

Ja, Ja. Nou mijn rol ehm. ik heb in het verleden veel aan Tracébesluit toetsingen gedaan. Dus daar heb ik vooral met het NSL te maken gehad. Euh. Dus luchtkwaliteit in relatie tot Tracébesluiten en de rol van een programma daarbij, dus het NSL. En nu is mijn rol het coördineren van de RWS inzet over de Omgevingswet. Dus alles wat met de Omgevingswet daar hou ik mij... voor zover RWS betreft... mee bezig.

RWD:

Oké. **VRAAG 2:** Dus jou ervaringen met milieuprogramma's zijn vooral gericht op het NSL, maar ook misschien een beetje het PAS?

RO2:

Ja. Op dit moment zit ik wel meer in de Omgevingswet systematiek. Dus heb ik wel de periode voor de PAS en de Natura 2000 en stikstof meegemaakt en alle leukigheid die daarbij hoorde en het opstellen van het PAS. Dat het opgesteld werd en welke doelen het ehm... ook in ieder geval de projecten... als RWSer dus hoe kan ik mijn projecten realiseren? Niet in eerste instantie... hoe verbeterd het milieu hier of andere doelen van zo'n programma

RWD:

Oké. Naja... Andere vraag was...

VRAAG 3: Op welke wijze heeft u te maken met de Omgevingswet in relatie tot milieuprogramma's? Je noemde hier al iets over, maar kun je dit nog een beetje verder toelichten?

RO2:

Ehm, RWS heeft nu een aantal taken en een praktijk om die taken uit te voeren. Ehm. Daar gebruiken we een aantal wetten. Die wetten gaan op in de Omgevingswet en voor al die onderwerpen biedt de Omgevingswet ofwel hetzelfde ofwel ehm een nieuwe set instrumenten en regels en mogelijke praktijken. Het is aan mij om te bedenken wat de voorstellen van de programmadirectie Eenvoudig Beter ehm... voor een betekenis zouden kunnen hebben voor RWS wat wij daarvan zouden vinden. Ehm. Welke kansen het voor ons biedt. Welke risico's het geeft. Dat terug te leggen bij die programma directie Eenvoudig Beter. Om te zorgen dat het een en ander werkbaarder wordt voor ons.

RWD:

Oké.

RO2:

En dat over de hele linie van het Omgevingsrecht dus niet alleen de

Juridisch adviseur
RWS inzet t.a.v. OW

Ervaring met het NSL

Opstellen PAS

Ervaring met uitzoeken
kansen en risico's OW voor
RWS

Over hele linie van
Omgevingsrecht

<p>waterkwaliteit waar [verwijzing naar respondent JvK1] vooral mee bezig is of luchtkwaliteit waar [verwijzing naar respondent WS3] vooral mee bezig is geweest. Ehm, maar ook de, de het beheer van wegen, waterkwantiteit, onteigening, geluid en andere....</p> <p>RWD: Een hele brede inzet.</p> <p>RO2: Ja.</p> <p>RWD: Oké. Dan ga ik nu gelijk beginnen met de inhoudelijke vragen.</p> <p>RO2: Ja.</p> <p>RWD: Ehm. VRAAG 4.1/ VRAAG 4.2: Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak ... ik weet niet of je er onderscheid in maakt ... volgens jou voldoen?</p> <p>RO2: Nou ik maak er wel onderscheid in. Ehm. Een programma is natuurlijk meer dan de doelen he.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2: Als je vanuit de uitvoeringsorganisatie bekijkt zou ik zeggen dat het programma duidelijkheid moet verschaffen over wat wij zouden moeten doen.</p> <p>RWD: Bedoel je dan een milieuprogramma op zich?</p> <p>RO2: Ja, naja als je bijvoorbeeld naar het NSL kijkt. Dat is natuurlijk een andersoortig programma dan een actieplan geluid. Het actieplan geluid is monitoren en ehm... daar waar het nodig is neem je maatregelen.</p> <p>RWD: Ja.</p> <p>RO2: Maar dat staat eigenlijk los van juridische besluitvorming. Ehm. Het NSL is het programma voor luchtkwaliteit is de programmatische aanpak, die staat helemaal niet los van die juridische besluitvorming. Die vervangt eigenlijk een stuk juridische besluitvorming... in ieder geval de, de belangenafweging en de motivering. Bij dat stukje besluit, dat trekt ie naar het programma toe en daardoor ben je het in het besluit kwijt, omdat het programma het allemaal regelt.</p>	<p>Onderscheid programma en programmatische aanpak</p> <p>Programma is meer dan de doelen</p> <p>Programma moet duidelijkheid verschaffen</p> <p>Andersoortige programma's Daar waar nodig</p> <p>Programmatische aanpak niet los van juridische besluitvorming en programma wel</p>
--	--

<p>RWD: Dus je maakt eigenlijk onderscheid tussen de programmatische aanpak en een ander programma?</p> <p>RO2: Ja. Dat heeft dus te maken natuurlijk met het doel dat je daarbij hebt in mijn ogen. Een gewoon programma... Ja ehm... niet programmatische aanpak, dus zeg maar een gewoon programma die heeft een aantal doelen en een aantal maatregelen en waarschijnlijk allerlei ontwikkelingen toch al lopen die misschien het doel kunnen frustreren of niet. Waarschijnlijk heb je daar juridisch niet zo heel veel... kijk van de juridische kant ... ik denk dat je daar... zo'n programma moet altijd duidelijkheid geven. Dus duidelijkheid over wat bijvoorbeeld een maatregel is en aan wat voor doel je wilt voldoen en omgekeerd duidelijkheid over ehm... wanneer welke maatregelen genomen zullen worden. Want zo'n programma gaat wel een rol krijgen in de toetsing van activiteiten van besluiten... ehm... van projecten waar we dus als RWS mee bezig zijn, maar omdat het... ehm... een gewoon programma dat ehm... minder bindend is kan het iets vager zijn. Bij een programmatische aanpak geldt dat niet.</p>	<p>NSL programmatische aanpak, juridische invloed En binding</p>
<p>RWD: Nee?</p> <p>RO2: Nou dat zul je hebben gezien in de jurisprudentieronde in het NSL. Dat ehm... de appalanten... elke aanneming in dat programma... aanpak en elke verwachte maatregel zullen aanvechten. Je zult constant moeten ... aannemelijk maken dat het programma daadwerkelijk wordt uitgevoerd.</p>	<p>Grotere afhankelijkheid bij programmatische aanpak</p>
<p>RWD: Oké. Dus het verschil zit hem eigenlijk in... ehm... in wat jij een gewoon programma noemt en een programmatische aanpak, daar noemde je het NSL bij. Zit hem in... zou je dat kort kunnen zeggen?</p>	<p>PAS ook programmatische aanpak</p>
<p>RO2: Binding.</p>	<p>Geluidsactieplannen zijn een programma</p>
<p>RWD: In de binding?</p>	
<p>RO2: Zo'n programmatische aanpak vervangt eigenlijk de belangenafweging bij de besluitvorming en als er in zo'n programma dus onduidelijkheden bestaan of onzekerheden dan zijn het onzekerheden die ook het project betreffen. Voor de projecten kan dat heel gevaarlijk zijn. Bij de Pas hebben we daar niet zoveel jurisprudentie over volgens mij. Als daar de stikstofberekeningen niet kloppen of als maatregelen niet worden uitgevoerd of als die op een ander tijdstip worden uitgevoerd. Dan zou dat best wel eens een probleem kunnen zijn voor het besluit dat zich baseert op het</p>	<p>OW maakt onderscheid in programma's en programmatische aanpak</p>

<p>programma.</p> <p>RWD: Ehm... Het NSL noemde je dus een programmatische aanpak. Het PAS dan?</p> <p>RO2: Ook een programmatische aanpak.</p> <p>RWD: En de geluidsactieplannen zijn een programma.</p> <p>RO2: Ja.</p> <p>RWD: Oké. <u>Vraag 4.4:</u> Veranderd dit ook bij de invoering van de Omgevingswet?</p> <p>RO2: Nee, want bij de Omgevingswet heb je ook deze tweeslag. Je hebt gewoon programma's en je hebt programma's met een programmatische aanpak. En voor die laatste gelden allerlei striktere eisen over ehm... de over de vaststelling daarvan, over monitoring daarbij, over bijstelling en over mogelijkheden van beroep.</p> <p>RWD: Oké.</p> <p>RO2: Dus daar zit een verschil in. Dat is wat ook weer terug valt... of wat ook weer terug te voeren is op ehm.. het doel van het programma. De een is alleen zelfbinding dus dan heb je alleen de overheid die moet er wat mee bijvoorbeeld om naar Europa te verantwoorden of ons eigen beleid te verantwoorden, maar dat doe je alleen voor jezelf dus ook op zelf vastgelegde criteria. Maar zo'n programmatische aanpak is gewoon een besluitvorming... het is rechtszekerheid bieden voor eenieder ... dat geeft gewoon meer eisen aan de ehm... vormgeving, de vaststelling en de zekerheid die je aan een programma mag ontleen.</p> <p>RWD: Oké.</p> <p>RO2: Die tweeslag die zit er.</p> <p>RWD: Oké. Dus het gebruik/de toepassing van het label 'programma'/'programmatische aanpak' verander volgens jou dus niet?</p> <p>RO2: Nee. Want nu heb je beide en straks heb je ook weer beide.</p>	<p>Programmatische aanpak biedt rechtszekerheid > meer eisen</p> <p>Voordeel programma: meer in samenhang sturen (samenwerking)</p> <p>Programmatische aanpak heeft grotere dwang</p>
---	--

<p>RWD: Vraag 5.1 Welke voor- en nadelen heeft een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens jou? Waarom?</p> <p>RO2: Ik denk dat je meer in samenhang kunt laten of... kunt sturen. Dus... ehm... uitgaande van de situatie helemaal zonder programma, want in bestaande situaties zou je via projecten en toevallige maatregelen kunnen sturen. Dus ook al zou je geen programma hebben dan neem ik aan dan zou je nog steeds een beleidsdocument of een ander document hebben wat samenhang brengt in de verschillende acties die je voert. Ehm... door dat samenhang met een programma te doen... dat veranker je het natuurlijk meer. Dus dan zou je dat als voordeel... of dan zou ik dat als voordeel willen benoemen dat je, je beter in samenhang ... ehm... verschillende activiteiten naar 1 doel kunt... ehm... kunt leiden</p> <p>RWD: Ja.</p> <p>RO2: Want het is dan omschreven. Of helderder omschreven. Dat je een programma hebt waar het doel in staat en de activiteiten die je ontplooit om ofwel het doel te bereiken ofwel contrair zijn aan het bereiken van dat doel en daar ook iets over zegt</p> <p>RWD: Oké. Heeft een gewoon programma ten opzichte van een programmatische aanpak... nog een groter voordeel?</p> <p>RO2: Ja, vanwege die... ehm... die veel grotere dwang die daarin zit om alles uit te voeren. Ehm... kun je niet vrijblijvend een programmatische aanpak vaststellen. Ik denk dat je een programma wel redelijk vrijblijvend kunt opstellen. Ehm. Met mooie beleidsdoelen, met een beetje onderzoek en met een beetje financiering... en gaandeweg blijkt onderzoek en financiering niet helemaal te kloppen met het doel... en dan kan het een beetje wegebben.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2: Bij een programmatische aanpak kan dat gewoon niet, want ... een programmatische aanpak zal ook echt getoetst worden door de rechter</p> <p>RWD: Heeft dat ook nadelen dan?</p> <p>RO2: Ja. Daar ... bij het PAS kom je natuurlijk dat het jarenlang kost om</p>	<p>Programmatische aanpak > juridische binding</p> <p>Kost veel tijd om een programmatische aanpak op te stellen</p> <p>Programma is globaal</p> <p>NSL zorgde ervoor dat er maatregelen getroffen konden worden</p>
--	---

<p>zo'n programmatische aanpak op te stellen. Want je moet in heel groot verband, echt millimeterwerk aan motivering leveren en onderzoek. En ieder foutje dat erin staat kan funest zijn voor een heleboel projecten.</p>	
<p>RWD: Hmhm.</p>	
<p>RO2: Dus dat is wel een heel groot nadeel dat je ... ehm... een enorme last aan onderzoek, motivering en ehm... monitoring zult hebben. Die programmatische aanpak in de lucht te houden.</p>	<p>NSL succesvol, omdat het juridisch makkelijker werd om projecten uit te voeren</p>
<p>RWD: Hebben gewone milieuprogramma's, zoals geluidsactieplannen dat volgens jou ook?</p>	
<p>RO2: Ik denk het niet.</p>	<p>Positieve bijdrage aan besluitvorming en milieukwaliteit</p>
<p>RWD: Nee, waarom niet?</p>	
<p>RO2: Omdat je daar meer globaal aan de slag kunt. Als ik kijk naar het NSL, daar zul je... ehm... daar zul je steeds... ehm... die laatste trends en gegevens over verkeer, over uitstoot... het goed moeten hebben op het juiste moment om besluiten op te kunnen baseren. Iedere wijziging van een project zul je moeten doorvertalen of zul je moeten opnemen in dat ... in die programmatische aanpak... dus daar zul je nieuwe berekeningen voor moeten doen... daar zullen weer nieuwe gegevens uit moeten rollen. Ik denk dat bij een gewoon programma... dat je daar lossier mee om kunt gaan en dat het nog steeds wel aan het doel zal voldoen. Dat jij daar doelen vaststelt die ook op dat detailniveau gaan, dan heb je dat zelf gedaan</p>	<p>Generieke maatregelen koppelen aan projecten (zelfde programma)</p>
<p>RWD: <u>Vraag 5.2</u> Beschouwt je ... ik denk het NSL heb je de meeste ervaring... beschouw je dat als succesvolle milieuprogramma's?</p>	
<p>RO2: Ja.</p>	
<p>RWD: Waarom dan?</p>	
<p>RO2: Omdat we zonder NSL... ehm... wellicht niet zoveel maatregelen... ehm... positieve maatregelen voor de luchtkwaliteit voor elkaar hadden gekregen. Ehm.. Nederland zat op slot. 2005... iets na 2005... maar we konden geen besluiten meer nemen. Als je de motivering zag bij een Tracébesluit... besloeg dat bijna 1000 pagina's aan getalletjes die op zich niks zeggen maar wel ontzettend relevant zijn... dan met een slimme tegenstander... dan zou dat tot vernietiging van een besluit kunnen leiden. Dus luchtkwaliteit stond</p>	<p>Zorgde voor garantie uitvoering projecten (zekerheid)</p> <p>Afdwingbaarheid van</p>

<p>tot dat het NSL er was bovenaan de lijst met risico's. Daar hadden onze juridische afdeling... de voorloper van WV... van [verwijzing naar respondent WS3]... ik geloof dat TNO er zo'n beetje een halve afdeling had draaien op die onderzoeken.</p> <p>RWD: Wat maakte het nou dan zo succesvol?</p> <p>RO2: Het maakte het zo succesvol voor ons, omdat het risicoprofiel van Tracébesluiten voor ons ontzettend verlaagd werd. Het NSL... de NSL organisatie... met monitoring... met jaarlijkse bijstelling en met het weghalen van het project in combinatie met dus maatregelen om de milieukwaliteit te verbeteren, want dat maakt het natuurlijk altijd makkelijker. Maakte dat we de Tracébesluiten veel makkelijker langs de Raad van Staten kregen en volgens mij is de luchtkwaliteit ook behoorlijk verbeterd.... Een paar overschrijdingen lijkt ook bij Milieudefensie... ik heb ook vorige week of een paar week geleden een ehm... een aantal metingen in grote steden gedaan wat van Milieudefensie was. Ten opzichte van de situatie ten tijde het vaststellen van het NSL waar we op hele grote delen van de Randstad overschrijdingen hadden. Dus volgens mij is dit programma zowel voor de milieukwaliteit als voor de besluitvorming ontzettend succesvol geweest.</p> <p>[Opmerking respondent RO2: Hieruit kun je afleiden dat ik een meting heb uitgevoerd. Dat is niet zo, ik probeerde te refereren naar de metingen van Milieudefensie die laten zien dat er nog maar weinig overschrijdingsplekken zijn.]</p> <p>RWD: Dat kwam eigenlijk door monitoring en evaluatie? Dat daar acties voor werden ondernomen?</p> <p>RO2: Ja ook door maatregelen, want anders ... door zo'n programma kun je maatregelen treffen... in de haven van Amsterdam bijvoorbeeld... Heeft rekening rijden er een tijdje opgestaan, maar goed dat is toen gesneuveld dus kwam er ... zijn er andere dingen voor in de plaats gekomen. Ehm.. een aantal meer generieke maatregelen zijn er in het programma gezet. En die kun je daardoor koppelen aan je projectenbesluitvorming, want die zit in hetzelfde programma. Als je gewoon een Tracébesluit zou nemen en je zou geen programmatische aanpak hebben, zou je een stuk verderop zien dat je wel iets moet doen voor de luchtkwaliteit, maar dit zou je niet kunnen koppelen aan jou project.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2: Mag je dat zomaar meenemen... zo'n autonome maatregel waar je geen invloed op hebt.</p> <p>RWD: Ja.</p>	<p>maatregelen</p> <p>OW zorgt voor veel vrijheid > nadeel: moeilijker om te plannen en te programmeren (grotere onzekerheden)</p> <p>Voordeel OW: altijd mogelijk een programmatische aanpak maken</p>
---	--

RO2:

Maar door het NSL en het feit dat zo'n maatregel in het NSL staat is er een garantie op uitvoering daarvan.

RWD:

Dus door meer samenhang tussen de projecten?

RO2:

Ja en afdwingbaarheid van maatregelen... die ze anders niet hebben kunnen afdwingen.

RWD:

Oké. De Omgevingswet wordt straks ingevoerd.

Vraag 5.4 Welke risico's biedt de Omgevingswet voor de uitvoering van milieuprogramma's?

RO2:

Ehm. Ja... ehm. Weer generiek. In de Omgevingswet is het de bedoeling om heel veel afwegingsruimte, veel vrijheid te creëren. Dat maakt het volgens mij moeilijker om te plannen en te programmeren. Want je gaat nu uitnodigen in plaats van plannen is de gedachte. Maar bij zo'n programma, dan programmeer je wat er allemaal moet gaan gebeuren.

Doel: bepaald niveau voor het milieu behalen of behouden

RWD:

Ja.

RO2:

Dus dan vraag ik mij af in hoeverre je dat kunt gaan doen. Hoeveel maatregelen... hoeveel ontwikkelingen kun je hierin meenemen als je niet zeker weet dat ze uitgebreed zullen worden. En als je het uitvoerings-.. oh sorry... met uitnodigingsplanologie werkt dan zeg je dat in een bepaald gebied mag dan ... bij die workshop hadden we dat ook... daar mag een fabriek, daar mag een natuurgebied, daar mag een woonwijk komen. Dat is volgens mij wel extreem, maar goed... in principe zou dat kunnen.... Ehm. Hoe je dan een milieuprogramma maakt die rekening houdt met alle drie, 1 van de drie of geen van de drie... ehm... uitwerkingen... heb je altijd grote onzekerheden

Met programma koppel je doel aan maatregelen en projecten

RWD:

Hmhm.

RO2:

Dus in... je aannames voor je programma. Op het moment dat je zulke onzekerheden hebt is het natuurlijk wel de vraag of je... ehm... maatregelen zult nemen en financieren die uitgaan van het totaal mitigeren van die effecten.

RWD:

Dus het risico is eigenlijk dat je onzekerheden niet goed inschat.

RO2:

Ja, ten opzichte van de huidige situatie.

Opsteller programma bepaald het doel

RWD:

Vraag 5.3 Zijn er ook voordelen van de invoering van de Omgevingswet voor programma's?

RO2:

Ehm.. nou het wordt breder opengesteld, want je kunt altijd het programma maken... ehm.. je kunt altijd een programmatische aanpak maken.

RWD:

Hmhm.

RO2:

Dat moet je wel in een AMVB opnemen dus je hebt wel een besluitvormingstraject, maar voor de huidige situatie heb je op zich alleen het NSL en het PAS. En wil je dat veranderen... dan zou je een wetgevingstraject moeten doorlopen om die programmatische aanpak te creëren. Dat betekent dat het instrument ... dat dat echt generiek ligt. Dan moet je daar waar het moge- ... ja daar waar het toepasbaar blijkt te zijn moet je dan het toe passen.

RWD:

Het wordt gemakkelijker om...?

RO2:

Om naar het instrument te grijpen.

RWD:

Om een milieuprogramma te gebruiken?

RO2:

Ja.

RWD:

Oké. Ja.

“Er zijn verschillende manieren om naar een programma te kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.”

Vraag 6.1: Wat is het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u? Voor het PAS is het, het behalen van milieudoelstellingen... voor het NSL ook.

RO2:

Ja. Dat zal toch altijd het doel zijn. Je wilt een bepaald niveau van. Dat hangt natuurlijk helemaal af van het onderwerp waarover je het doet natuurlijk. Maar ehm. Je wilt een bepaalde concentratie... of je wilt een bepaald niveau voor het milieu behalen.

RWD:

Hmhm.

RO2:

Of... ehm... behouden. Dat is volgens mij altijd het doel dan. Ik denk dat je met een programma dat doel wilt koppelen aan ... ehm...

OW > EU > programma's
(verplicht)
> resultaatverplichting

OW > programma opstellen
bij overschrijden
omgevingswaarde

autonome activiteiten of projecten die je wilt uitvoeren en ... ehm... maatregelen die je nodig hebt om dat doel ... dat milieudoel te halen. Zou je geen programma nodig hebben... Als er niks aan de hand is... zou ik geen programma maken.

RWD:

Maar moet je dat doel zien als een meer concreet een projectmatig resultaat bijna of meer als een strategische ... Vraag 6.2

RO2:

Ik zou zeggen **milieukwaliteit**.

RWD:

Milieukwaliteit? Wat bedoel je daar dan mee?

RO2:

Ja, nou als ik een programma zou vaststellen voor luchtkwaliteit... ehm.. dan zou ik dus het doel hebben van ik wil een gezonde luchtkwaliteit bereiken en daaronder een aantal doelen... dat betekent dat ik voor stof X een concentratie van ehm... Y wil hebben en van stof Z een concentratie A.

RWD:

Vraag 6.3: Wie bepaald het doel dan?

RO2:

De opsteller van het programma.

RWD:

De opsteller van het programma? Hoe zit dat dan met de Europese Unie... legt die dan geen eisen op?

RO2:

Nou, er zijn volgens mij niet veel eisen Ik weet niet welke concentratie eisen Europa oplegt.... Volgens mij is het zo dat voor natuur wordt er iets opgelegd. Dus... ehm... en voor luchtkwaliteit ook voor een aantal stoffen, maar dat zijn er ook maar een beperkt aantal worden maximale concentraties opgelegd. En voor water heb je dan de goede ecologisch chemische toestand dus daar worden ook een aantal eisen opgelegd. Verder weet ik zo niet of daar nog meer concentratie eisen zijn.

RWD:

Dus de Eu heeft in beperkte mate invloed op het milieuprogramma of wordt het doel gewoon bepaald door de opsteller?

RO2:

Ik vind dat wel moeilijk om te zeggen, want het instrument... of het idee van een programma... dat is wel behoorlijk Europees volgens mij. Ehm.. de meeste richtlijnen gaan in ieder geval uit van het idee dat je een ehm... een inspanningsverplichting hebt en dat je ehm... al dan niet aan jezelf een doel oplegt en dat monitort

Integraal: opsomming thema's in 1 document.
Afweging en uitruil tussen sectorale doelen van verschillende onderwerpen. > betere fysieke leefomgeving

Programma's een tussenstap in de integratie

<p>RWD: Ja.</p> <p>RO2: Nou en dat klinkt ontzettend als een programma. Dus in die zin heeft het Europese richtlijnen werk een hele grote invloed op het ontstaan van een programma. Dus ik vind dat een programma... of die programma systematiek daar heel goed in past. Maar het is niet zo dat voor elk willekeurig onderwerp, vanwege Europa er een programma moet worden opgesteld.</p>	<p>Voordeel: informatie-uitwisseling</p>
<p>RWD: Ja.</p> <p>RO2: In de Omgevingswet zie je een aantal verplichte programma's staan. Dat zijn Europese verplichte programma's. Nou, dat zijn er niet heel erg veel.</p>	<p>Nadeel: werklast, bepaalde doelen niet halen</p>
<p>RWD: Nee.</p> <p>RO2: Dus in die zin niet... ehm... niet een duidelijke component.</p>	
<p>RWD: Vraag 6.4: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak?</p> <p>RO2: Nee. De Europese eisen veranderen niet ten gevolge van de Omgevingswet. Ehm. In de Omgevingswet moet je een programma opstellen op het moment als je steeds... ehm... op het moment dat je steeds een omgevingswaarde dreigt te overschrijden. ... en ik zie dat we maar weinig omgevingswaarden zullen vaststellen in de concept AMVB's die we hebben. Dat zijn dan toevallig net weer Europees resultaatverplichtende onderwerpen. Dus die had je toch al.</p>	<p>Ieder bestuursorgaan kan een programma vaststellen</p>
<p>RWD: <i>“De Omgevingswet streeft naar integratie en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen). Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid.”</i> Vraag 7.1: Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?) Wat is integraal beleid (soort)?</p>	<p>Minister verantwoordelijk voor het NSL</p>
<p>RO2: Hmm... vind ik een moeilijke... Ik vind wel het wordt steeds makkelijker om het woord integraal... of integratie te noemen... ehm.. volgens mij zou integraal meer moeten zijn dan een opsomming van de verschillende thema's in 1 document. Het gaat</p>	<p>integratie</p>

<p>ook over afweging en uitruil tussen doelen over die verschillende onderwerpen heen moeten betekenen.</p> <p>RWD: Ja.</p> <p>RO2: Dus dan zou dat ook moeten betekenen dat er een norm of een concept boven al die andere doelen...ehm... moeten liggen.... Anders kun je niet afwegen. Dus de fysieke leefomgeving... dat is ook een term in de Omgevingswet. Die zou dan zo moeten zijn dat je kunt zeggen een beetje meer waterkwaliteit... nou ehm... wat hebben we... voor een beetje minder scheepvaart. Ehm... dus mobiliteit.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2: Dat zijn verschillende sectorale doelen. Leidt tot een betere fysieke leefomgeving. Dat leg ik in mijn document vast. Dat zou integratie zijn tussen ehm.. waterkwaliteit en ehm... scheepvaart.</p> <p>RWD: Ja.</p> <p>RO2: Daar kan woningbouw... en ehm.. een willekeurig ander onderwerp ook bij passen. Dan zou alles afwegend en uitruilend tot de beste fysieke leefomgeving komen... dat zou voor mij integratie zijn.</p> <p>RWD: Vraag 7.2: Zijn milieuprogramma's noodzakelijk voor een geïntegreerd ...milieubeleid?</p> <p>RO2: Ja. Dat is iets wat je... wat je doelen zijn voor de verschillende sectoren of specifieke onderwerpen.</p> <p>RWD: Dus de rol van milieuprogramma's is om de doelen van verschillende sectoren te combineren.... Dat ze samen 1 doel hebben.</p> <p>RO2: Ze zijn dan een tussenstap in die integratie, want je kunt volgens mij alleen integreren als je weet wat je op het sectorale wil. Dan weet je ook wat je wilt bereiken en wat je zult laten.</p> <p>RWD: Ja. Dus het voordeel daarvan is.... Dat je 1 plek hebt waar het geregeld is?</p> <p>RO2: Informatie.</p>	<p>Programmatische aanpak (juridisch vastgelegd) > programma meer managementintensiteit > Hoe en wat er gebeurt</p> <p>Iemand verantwoordelijk voor programma</p> <p>Monitoring en evaluatie essentieel (aantonen doelen behalen)</p>
---	---

RWD:

Oké. Zijn er ook nadelen aan?

RO2:

Ehm. Je zult een heleboel werklast hebben en het zal ook specifieker... of nog inzichtelijker worden welke doelen je niet haalt. Dat uitruilen betekend ook dat bepaalde doelen niet gehaald worden. Tenzij je overal onbeperkt geld voor ehm... en andere middelen hebt om ze te bereiken, maar dat zul je niet hebben.

RWD:

Oké.

Vraag 8.1: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? Dan moet je aan management zaken denken.

Vraag 8.2: Is er sprake van een programmamanager? Vraag 8.3

RO2:

Geen idee hoe dat georganiseerd zal gaan worden.

RWD:

Ehm... in de Omgevingswet bedoel je?

RO2:

Ja.

RWD:

Dat weet je niet?

RO2:

Nee, want ieder bestuursorgaan kan een programma vaststellen. Ehm... en in het programma schrijf je van alles op. Dus hoe je het gaat opschrijven... of bij de vaststelling van zo'n programma... dat weet ik niet.

RWD:

En hoe zit het nu? Bijvoorbeeld bij het NSL

RO2:

Daar is de minister is verantwoordelijk voor het NSL... het is een samenwerkingsprogramma. Dus andere overheden die ... of de overheden doen het samen... volgens mij zorgt de minister voor de monitoring en zorgt de minister voor de gegevens... en zullen er ongetwijfeld ehm... om maatregelen weg te halen of in te brengen moet je volgens mij een verzoek doen bij de minister. Dus de minister is dan de programmabeheerder.

RWD:

Kan je dan ook bijvoorbeeld stellen ... dan maak ik toch weer even het onderscheid tussen een programmatische aanpak en een gewoon programma...

RO2:

Ja dit is een programmatische aanpak inderdaad

RWD:

1 op 1 overgezet onder OW

Overschrijding > probleem

<p>Bij een programmatische aanpak heb je daar dan ook meer managementintensiteit nodig?</p>	<p>voor de toetsing van het project</p>
<p>RO2: Ik denk het wel. Bij een programmatische aanpak zeker. We hebben ook in de regelgeving moeten opnemen hoe dan zo'n programma beheert wordt.</p>	<p>Wettelijke doelen</p>
<p>RWD: Hmhm.</p>	<p>Programma moet dan voor actie zorgen (voorkomen problemen voor projecten)</p>
<p>RO2: Dus wat je doet bij het vervallen van maatregelen of het aanspreken van partijen die maatregelen niet nakomen... op de monitoring... ehm... en op het moment dat je het ook wettelijk vastlegt zul je er ook een steviger beheerorganisatie opzetten.</p>	<p></p>
<p>RWD: Denk je dat daar een programmamanager noodzakelijk voor is?</p>	<p></p>
<p>RO2: Ja. Ehm... dat durf ik niet te zeggen... iemand zal het moeten ... iemand zal er verantwoordelijk voor moeten zijn.</p>	<p></p>
<p>RWD: En bij een gewoon milieuprogramma?</p>	<p>Ruimte? > afhankelijk van belang programma</p>
<p>RO2: Daar geldt het denk ik ook dat je... het zal dan lichter zijn, maar dat je... evengoed... maar dat je ehm... dat je projecten coördineert, dat je iemand hebt die maatregelen coördineert... dat lijkt mij normale bestuurskunde dat je iemand hebt die dat stuurt.</p>	<p></p>
<p>RWD: Maar daar is minder management voor nodig?</p>	<p></p>
<p>RO2: Dat denk ik ja, omdat het onderwerp dus minder groot is.</p>	<p></p>
<p>RWD: Oké. Ehm. Vraag 9.1: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van milieuprogramma's volgens jou? Bijvoorbeeld bij het NSL.</p>	<p></p>
<p>RO2: Dat is onontbeerlijk. Zonder monitoring en evaluatie weet je niet of je programmadoelen gehaald zullen worden of dat je maatregelen bijstelling behoeven... he... zonder monitoringskennis zal in ieder geval een programmatische aanpak ... ehm... nou in ieder geval vrij snel onderuit gaan bij een rechter.</p>	<p></p>
<p>RWD: Waarom is dat dan?</p>	<p></p>
<p>RO2:</p>	<p>Grote politieke wens > belang programma</p>

Omdat je niet kunt aantonen dat je je doelen haalt. Ze vervangen in feite de grenswaarden die je hebt.

RWD:

Vraag 9.3: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie van milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet?

RO2:

Ehm... er is een monitoringsverplichting bij een programmatische aanpak.

RWD:

Is dat nu ook al zo?

RO2:

Het NSL wordt ook jaarlijks gemonitord dus dat verandert niet.

RWD:

Maar het wordt het dan verplicht in de Omgevingswet?

RO2:

Volgens mij wordt het in de Omgevingswet inderdaad verplicht. Dus nee... het verandert niet. Kijk... het NSL verdwijnt natuurlijk in de Omgevingswet en daar komt voor terug om bij AMVB, dus op lager regelgeving niveau, een programmatische aanpak te maken zoals het NSL. Dus het is niet makkelijk om te zeggen hij is er nu en hij verdwijnt. Je kunt wel zeggen hij is er nu en straks is het mogelijk. Ze hebben er eigenlijk voor gezorgd dat alles wat nu ... met het NSL en het PAS... mogelijk is onder de Omgevingswet.

RWD:

Vraag 9.4: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Ehm... je zei al dat het onontbeerlijk is bij met name een programmatische aanpak zoals het NSL.... Wat gebeurt er met de verkregen data?

RO2:

Ehm... wat ermee gebeurt is natuurlijk afhankelijk van het programma zelf maar wat je doet met een programmatische aanpak is... je wilt een bepaald doel bereiken... en je kiest volgens mij vaak voor een programmatische aanpak omdat dat doel dat je wilt bereiken een hele harde verplichting is. Ehm... dat zag je bij het NSL. Dat zie je bij het PAS en ehm... bij het NSL is het zoveel microgram aan concentraties fijnstof en NOx en voor het PAS is het doel ehm... uiteindelijk de kwantificering van het aantal mol stikstofbelasting... waarbij de instandhouding nog voldoende is. Dus een vrij harde grens. Ehm.. de suggestie is dat voor een meer toekomstige situatie... dus over een paar jaar... ehm... het NSL loopt van 2015 tot 2019 dus dan... en ehm... in de tussentijd wil je die ontwikkeling mogelijk maken... en dus dat is zowel voor het PAS als het NSL allebei aan de orde is geweest. Dat betekent dus dat je projecten toevoegt... voor allebei.... Dus belasting voor het onderwerp en een lichte overschrijding van de norm mogelijk maakt. Dat kan in sommige gevallen niet.

Minister I&M gaat over programma op Rijksniveau

RWS = uitvoeringsorganisatie, beschikt over veel gegevens/kennis, coördinatie

WVL

Vertrouwen grote rol Om tot samenwerking te komen

<p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2: Dus heb je aan de andere kant ... daar zet je dan een maatregel tegenover die zorgen ervoor dat die extra uitstoot of extra verontreiniging wordt, wordt tegengegaan. Als je niet zou monitoren dan zou je niet kunnen zeggen of dat doel gehaald wordt. Dus of die concentratienorm die voor jaar X ehm... in gedachten hebt of die op een gegeven moment in zicht is.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2: En als die nu al gehaald wordt kan je niet zeggen of die nu al gehaald is of dat ie overschreden wordt. Dat is natuurlijk een groot probleem voor de toetsing van het project. Als je nu jaarlijks monitort dan heb je een jaarlijkse trend laten zien dat je op koers ligt en dat je het haalt en dat project waarvoor je toestemming hebt gegeven en waarvoor je dan bij de rechter staat heus wel past binnen het bereik van die wettelijke doelen.</p> <p>RWD: Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen als het doel bijvoorbeeld niet wordt gehaald of dat er dreigt dat het niet gehaald wordt?</p> <p>RO2: Daar voorziet de programmatische aanpak in.</p>	<p>Diverse partijen betrokken</p> <p>Vertrouwen belangrijk voor de stabiliteit van het programma</p>
<p>RWD: Gebeurt dat dan door middel van coördinatie bijvoorbeeld?</p> <p>RO2: Nou er zal wel iets gecoördineerd gaan worden. Je zou dan ofwel extra maatregelen moeten gaan nemen of extra inspanningen moeten leveren.</p> <p>RWD: Is daar dan ruimte voor?</p> <p>RO2: Dat hangt van het programma af. Ehm, als het maar belangrijk genoeg is.</p> <p>RWD: Je gaf eerder eigenlijk ook aan dat als je heel veel budget hebt dan.... Kan je al die doelen halen.</p> <p>RO2: Ja.</p> <p>RWD:</p>	<p>OW blijft hetzelfde</p> <p>Programma > afspraken maken (vertrouwen)</p> <p>Speelt alleen bij gezamenlijke programmatische aanpak</p> <p>Bevoegdheid om anderen aan te kunnen spreken</p>

Maar wat als er bijvoorbeeld geen budget is?

RO2:

Dan heb je stap 2 dat is projecten schrappen uit de lijst met ehm... projecten die wel zullen passen in dat programma.

RWD:

Moet je dan de wijze waarop je het programmadoel haalt aanpassen?

RO2:

Nee, je zult moeten aanpassen... je kunt het zien als een soort balans. Dus dat betekent dat er aan de ene kant negatieve bijdragen staan en aan de andere kant staan positieve bijdragen. Dus als de negatieve bijdragen de positieve bijdragen dreigt te overschrijden... dus dat de weegschaal verkeerd komt ... dan heb je 2 manieren dus of aan de positieve iets erbij of aan de negatieve iets eraf.

RWD:

Hmhm.

RO2:

Dan krijg je weer een balans. Dan hangt het van het onderwerp af. Ehm... ik bedoel bij die wegenprojecten hebben we natuurlijk een grote politieke wens gehad om ze te bereiken. Dat betekent dus dat er op die weegschaal dus makkelijker... een stuk makkelijker... maatregelen bij konden. Misschien waren ze ook makkelijker te vinden en was het allemaal laaghangend fruit. Dat weet ik niet. Ik ben jurist en geen technisch deskundige. Dat zou kunnen. Als je veel laaghangend fruit hebt dan kun je het er makkelijker bij op gooien. Als je dat niet meer hebt of als mensen daadwerkelijk beperkingen hebben in bijvoorbeeld rekeningrijden dan zul je eerder hebben dat projecten sneuvelen denk ik. Maar een van de twee zal moeten.

RWD:

Ja. Wie gaat daar dan over?

RO2:

Dat hangt daar dan... ja... dat is makkelijk gezegd maar als je die programmatische aanpak hebt... als het op Rijksniveau een programmatische aanpak is waar de minister van I&M als zo'n programmaminister wordt aangewezen. Dan is het logisch dat die minister daarover gaat. Als er een andere besluitvormingsstructuur wordt bedacht in zo'n programmatische aanpak en wordt opgeschreven... ja dan zou die gevolgd moeten worden.

RWD:

Het ministerie van I&M kan dus invloed hebben op een milieuprogramma.

Vraag 10.1: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van milieuprogramma's?

RO2:

Ehm. **Nou wij zijn uitvoeringsorganisatie. Wij hebben veel gegevens en veel kennis.** Dus volgens mij bij het NSL daar zal [Verwijzing

Verstandig om zaken juridisch vast te leggen en niet alleen uitgaan van vertrouwen.

naar respondent WS3] meer van weten, hebben wij veel van die monitoring gedaan.

RWD:
Hmhm.

RO2:

Ik weet niet precies wat de rol van het RIVM hierin is... Concentraties... maar volgens mij doen wij het een en ander ook met de coördinatie van die gegevens.

RWD:
Hoe vult Rijkswaterstaat die rol dan in?

RO2:

Weet ik niet zeker. Dat ligt bij WVL. Dat is wat ik weet.

RWD:
En heb jij dan ook nog een idee welk belang vertrouwen daarbij speelt tussen deelnemende partijen?

RO2:

Ik denk dat, dat een behoorlijk grote rol heeft.

RWD:
Ja?

RO2:

Stel dat je elkaar niet zou vertrouwen... ehm. Hoe kun je dan... het is vaak moeilijk om tot samenwerking te komen als je elkaar niet vertrouwd. Je zult sowieso een aantal afspraken moeten maken die helder zijn.

RWD:
Tussen welke partijen dan bijvoorbeeld?

RO2:

Nou bij het NSL zul je gemeenten, provincies en het Rijk hebben die allemaal maatregelen en projecten willen uitvoeren.

RWD:
Ja.

RO2:

Die gemeenten zullen een bepaalde hoeveelheid uitstoot moeten verwachten. Als je elkaar totaal niet zou kunnen vertrouwen in de uitstoot van die projecten dan zou dat betekenen dat je helemaal niet tot een stabiel programma zou kunnen komen, want je verwacht gewoon niet dat datgene wat er staat ook is wat er zal gebeuren. Voor de uitvoering van maatregelen idem. Er kunnen wel mooie maatregelen staan, maar op het moment dat ze uitgevoerd worden zegt het verantwoordelijk bevoegd gezag ja naja ik heb nog eens nagedacht, maar dit krijg ik er politiek echt niet door. Ehm.. dat lijkt mij heel gevaarlijk.

Programmamanager iemand binnen de organisatie

Programma wordt vastgesteld door de minister

<p>RWD: Ja.</p> <p>RO2: Want dat zou... dat ondermijnt het hele programma of de hele programmatische aanpak. Dus als je elkaar niet vertrouwd in het doel in het ehm... in de oprechtheid van elkaars wens om die maatregelen uit te voeren en die projecten goed te laten zijn. Dan heb je volgens mij geen programmatische aanpak waar je vertrouwen in hebt.</p> <p>RWD: Vraag 10.2: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?</p> <p>RO2: Nee, ik denk dat het bij de Omgevingswet hetzelfde is. Volgens mij heb je in beide gevallen kun je ehm... kun je dat vertrouwen ook formeel maken in die zin dat je afspraken maakt in de eigen afspraken. Dus dat je in de regelgeving vastlegt wat er gebeurt als een partij dreigt niet te leveren.</p> <p>RWD: Oké. Maar ik heb dus gelezen dat decentrale overheden, zoals gemeenten het meer voor het zeggen krijgen. Wat is de invloed van vertrouwen?</p> <p>RO2: Nee, vertrouwen blijft wel. Maar het is... gemeenten kunnen namelijk ook een programmatische aanpak opstellen. Alleen als je een gezamenlijke programmatische aanpak opstelt dan speelt vertrouwen natuurlijk pas, want als je het alleen binnen jezelf houdt... Binnen je eigen bestuurslaag...</p> <p>RWD: Dan niet.</p> <p>RO2: Ja, een gemeente die zichzelf niet vertrouwd zal geen programmatische aanpak opstellen... Ehm... waar dat wantrouwen in blijkt... dus dat valt mee. Maar als meerdere gemeenten of als provincie en gemeenten samen of Rijk, provincie en gemeenten samen een programmatische aanpak opstellen... dan zul je 1 partij moeten hebben die de boel coördineert en het regelt... Ehm... als die geen bevoegdheid heeft om anderen aan te spreken dan is dat best wel risicovol.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2: Stel nu dat je voor luchtkwaliteit een programmatische aanpak zal doen en alle drie de overheidslagen die ehm.. die beloven vijf maatregelen en 1 van die overheden die als laatste die maatregelen moet nemen die heeft bijvoorbeeld als eerste al zijn projecten er doorgejaagd en zegt als laatste, maar ik heb nu geen zin meer in</p>	<p>Programma vast stellen</p> <p>Programmamanager verantwoordelijk voor de uitwerking, signalering</p> <p>Politiek verantwoordelijke stelt het doel vast</p> <p>Les: voldoende maatregelen (garanderen zekerheid)</p> <p>Les: voldoende buffer (maatregelen)</p>
---	--

maatregelen. Dan heb je een mechanisme nodig in de wet die die partij verplicht om die maatregel wel te nemen of een vervangende en gelijkwaardige maatregel te nemen. Dat kun je met vertrouwen oplossen door zoiets niet op te nemen, maar ik denk dat het wel verstandig is om wel zoiets vast te leggen.

RWD:

Vraag 11: Checklist specifieke vragen over milieuprogramma's

Les OW: praktijk

Les: NSL verdwijnt, leidt tot minder aandacht voor het onderwerp luchtkwaliteit > politiek verantwoordelijke keuze

Verschillende programma's
PAS en NSL

<p><u>Toelichting bij deze vraag:</u> De onderstaande vragen werden alleen gesteld ten aanzien van een specifiek milieuprogramma, waarvan de respondent in vraag 2 en/of 4 heeft aangegeven had ervaring mee te hebben. Aangezien de onderstaande vragen vergelijkbaar zijn met de voorgaande vragen, waarbij de respondenten vaak gebruik maakten van voorbeelden uit hun eigen ervaringen, wordt deze vraag beschouwd als een checklist. Tijdens het interview werden de onderstaande vragen nagelopen of er al een antwoord op is gegeven bij de voorgaande vragen. Mocht dit niet zo zijn dan werd de vraag nogmaals gesteld. Doordat alle vragen kort werden herhaald had deze vraag ook een samenvattende functie. Hierdoor konden misinterpretaties en ontbrekende antwoorden worden voorkomen.</p> <p>Respondent JvK1 heeft aangegeven ervaring te hebben met: Het PAS: ja/nee Het NSL: ja/nee Geluidsactieplannen: ja/nee Een door de respondent aangegeven milieuprogramma: ...XXX...</p> <p>Originele vragen uit de checklist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vraag 11.1: Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?) - Vraag 11.2: Hoe is dit doel tot stand gekomen? - Vraag 11.3: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma? - Vraag 11.4: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? - Vraag 11.5: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom? - Vraag 11.6: Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet? - Vraag 11.7: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u? - Vraag 11.8: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma? - Vraag 11.9: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma? - Vraag 11.10: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties? - Vraag 11.11: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het milieuprogramma? - Vraag 11.12: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet? 	<p>NSL = landelijk (makkelijker), PAS = lokale maatregelen (ingewikkelder)</p>
<p>RWD: Het grootste gedeelte hiervan is een checklist. Nou, we hebben het gehad over het doel van milieuprogramma's... met name ook</p>	

<p>over het NSL omdat je daar de meeste kennis van hebt en van de Omgevingswet... Ehm.. bijvoorbeeld. Het behalen van het doel... is het behalen van milieudoelstellingen.</p> <p>RO2: Ja, dat klopt.</p> <p>RWD: We hebben het ook gehad over coördinatie in een milieuprogramma en de rol van monitoring en evaluatie. Is er ook nog iets... als je bijvoorbeeld meer wilt doen dan het behalen van zo'n minimumdoelstelling? Gaat daar dan een programmamanager over?</p> <p>RO2: Nou het programma wordt vastgesteld door een bestuursniveau he. Dus een programmamanager... die zie ik als iemand die binnen de organisatie of als persoon... dus ja kijk... je kent RWS een beetje dus daar is een programmamanager verantwoordelijk voor ehm... het programma fijnstof bij wijze van spreken of geluid. Die programmamanager kan daar nooit voor zorgen, want het programma wordt vastgesteld door de minister. Dus als de doelen hoger worden gesteld dan de minimum doelen die je dan wel Europees dan wel anders... dan zou degene die dus dat programma vaststelt... dat is dus de minister zijn doel moeten hebben ik wil ehm... ik wil de norm +10 bereiken of juist -10 als het bij concentraties is. En daarna... want een programma mag niet tegenstrijdig zijn... dan moet dus daarna ook de maatregelen van toepassing en de financiën ervoor geregeld zijn. De minister moet dan wel die financiën hebben vrijgemaakt.</p> <p>RWD: Dus eigenlijk heeft de minister een grote invloed...</p> <p>RO2: Degene die het programma vaststelt. Ik ga ervan uit dat in een programma een doel staat dat gehaald moet worden. Nou degene die dat vaststelt die tekent dus voor dat doel en voor de projecten en de maatregelen die daarbij horen.</p> <p>RWD: Dus de minister is degene die dat vaststelt.</p> <p>RO2: Ja. En ik denk Gedeputeerde Staten in provinciaal verband, maar dat weet ik niet zeker. Het zou ook Provinciale Staten en gemeenteraad kunnen zijn... dat laatste denk ik, maar die stellen dat vast... die stellen dat doel vast en de programmamanager is degene die het mag uitwerken. De programmamanager is dan dus ook degene die dan tijdig zal moeten signaleren dat het doel dan wel niet wordt bereikt, dan wel makkelijker wordt bereikt dan we hadden gedacht en dat we dus aan de maatregelen kant nog heel veel over hebben. Dus dan kunnen we voorstellen aan de minister om het doel bij te stellen. Dat is de rol van de programmamanager denk ik. Dat is signaleren of je het wel of niet gaat halen. De vast steller van het programma, dus de politiek verantwoordelijke, die stelt het doel.</p>	<p>NSL achtig programma > belanghebbenden die naar de rechter stappen</p> <p>Als je project specifiek geen kant meer op kunt > programma</p> <p>Programma kost veel tijd, geld etc.</p> <p>Les: Alleen voor een programma kiezen als dat nodig is</p>
---	---

<p>RWD: Vraag 12.1: Welke lessen kunnen er op basis van uw ervaringen met milieuprogramma's worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? Wat zou u anders hebben gedaan? Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?</p> <p>RO2: Zorg dat je voldoende maatregelen hebt in het programma om het doel te bereiken. Wat ik bedoel is dat je... dat idee heb ik namelijk bij het PAS heel sterk, dat we heel erg op het minimum zitten dus dat we eigenlijk op het minimumniveau is eigenlijk het maximumniveau aan uitstoot of depositie van stikstof willen bereiken met zoveel mogelijk projecten en dat maakt dat wij ontzettend moeilijk moeten doen om aan te tonen dat we de norm zullen halen.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2: Dat betekent dat ieder foutje in die gegevens en iedere autonome ontwikkeling meteen behoorlijke risico's kan hebben voor ehm.. het bereiken van het doel van het programma en daarmee van de toetsing van projecten daaraan. En dat maakt dan dat die zekerheid die het milieuprogramma zou moeten bieden voor de projecten minder makkelijk bereikt wordt. Er hangt altijd iets overheen van ja, binnenkort komen er nieuwe emissiecijfers of het kan toch slechter worden... ehm.. misschien moeten we toch iets aanvullends doen. De reflex bij projecten is, dat is volgens mij terecht hoor, maar is ehm... dat we dan wel een extra maatregel dan wel iets extra's doen, want dan weten we tenminste zeker dat het bij het project goed zit. Maar dan... ga je wel af van het doel van het programma.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2: Dus zorg voor genoeg buffer eigenlijk tussen ehm... de negatieve, dat zijn de projecten en de positieve maatregelen. Dan kun je een foutje in het programma of na-ijlende effecten kun je makkelijker ... ehm.. die zijn overkomelijker.</p> <p>RWD: Zou je... de Omgevingswet wordt binnenkort ingevoerd. Denk je dat daar ook nog lessen liggen voor toekomstige milieuprogramma's?</p> <p>RO2: Ehm... dat zal de praktijk moeten uitwijzen. Ik zie voor luchtkwaliteit dat we juist het NSL kwijt willen.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RO2:</p>	<p>Les: Maak een programma realistisch</p> <p>Daadwerkelijk doel etc.</p> <p>Verschil programma en programmatische aanpak</p>
--	---

Terwijl ik denk dat het NSL ons juist ontzettend helpt in de verbetering van de luchtkwaliteit als het toetsen van en het mogelijk maken van projecten en dan gaan we weer terug naar projecttoetsing.

RWD:

Ja.

RO2:

En ik denk dat, dat op enig moment weer gaat leiden tot minder aandacht voor het onderwerp luchtkwaliteit. Misschien tot meer overschrijdingen of meer situaties waar je dichterbij de norm komt en meer of steeds moeilijkere projecttoetsingen. Dus daar geldt ook weer dat als je steeds dichterbij de norm zit, dan moet je je in allerlei bochten moeten wringen om te laten zien dat je er echt onder zit en ieder foutje is dan meteen terug naar start.

RWD:

Ja. Dus...

RO2:

Dus dat vind ik jammer, maar is dat een les voor de Omgevingswet... ja, nee... de Omgevingswet biedt die mogelijkheid om programma's, die programmatische aanpak vast te stellen. Als je daar niet voor kiest omdat je denkt dat we zonder kunnen, dan is dat een keuze. Dan is dat de keuze van de politiek verantwoordelijke en als uitvoeringsorganisatie doen we het dan daarmee.

RWD:

Oké... we gaan nog even door over de lessen.

Vraag 12.2: Stel dat u wordt overgeplaatst van het milieuprogramma waar u ervaringen mee hebt (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders) naar een ander milieuprogramma (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders),, wat zou u dan meenemen? Waarom? Je noemde al een aantal dingen op basis van het PAS, bijvoorbeeld een buffer om fouten en dergelijke op te vangen...

RO2:

Ja.

RWD:

Heb je daar nog meer ideeën bij?

RO2:

Nee, dat vind ik echt de belangrijkste.

RWD:

Ja.

RO2:

Het is toch dat... het zijn toch behoorlijk verschillende programma's heb ik het idee. (het PAS en het NSL)

RWD:

Waarom?

RO2:

Ehm... omdat bij het PAS heb ik het idee... is het niet de landelijke concentratie die je bereikt, maar een overal concentratie waar je op verschillende plekken een ecologische onderbouwing daarbij. Veel meer lokale effecten, dus volgens mij is het veel moeilijker ... In veehouderij kan een heel groot probleem opleveren die kan zo'n overschrijding maken die ergens anders een groot probleem is terwijl je bij luchtkwaliteit... NSL luchtkwaliteit... dat speelt veel minder. In zo'n activiteit erbij... dat maakt niet veel uit.

RWD:

Hmhm.

RO2:

Bij het PAS... nou die veehouderij is al relevant en ligt de verantwoordelijkheid al in de gemeentelijke vergunningverlening. Ehm. luchtkwaliteit is veel meer de wegen, de snelwegen, de grote projecten waar de overheid een belangrijke rol in speelt die je al jaren ziet aankomen.

RWD:

Hmhm.

RO2:

Dus het reserveren van ruimte en vooruitloop op mogelijke ontwikkelingen is dan makkelijker. Dat is bij het PAS programma toch anders, omdat lokale maatregelen toch behoorlijke effecten kunnen hebben.

RWD:

Ja.

RO2:

Dus dan heb je nog steeds de ecologische onderbouwing van de concentratie die je nodig hebt... die verschil kan maken bij de uitkomst. Dus ik denk dat dat een ander soort programma oplevert.

RWD:

Je noemt het een ander soort programma. Je maakt ook onderscheid tussen een programma en een programmatische aanpak.

RO2:

Ja, geluidsplannen zou ik echt anders noemen.

RWD:

Bij de ontwikkeling van toekomstige programma's.... heb je dan ook een voorkeur van ga juist voor de programmatische aanpak met meer managementintensiteit of voor een gewoon milieuprogramma?

RO2:

Nee.

RWD:

Zeg je dan juist... speel in op de situatie die er is?

RO2:

Nou het zijn, ik vind het echt wezenlijk verschillende instrumenten. Een gewoon programma he.. een actieplan geluid. Je moet aan Europa laten zien hoe het staat met geluid in Nederland en je moet laten zien welke maatregelen je neemt. Je bent niet verplicht om een bepaald doel te bereiken. Niet meer dan zoveel dB... dat heb je niet. Dat is allemaal nog steeds complex en ik wil er niks aan af doen aan.. de gegevensverzameling en de mensen die daarmee bezig zijn, maar het is een ander soort programma dan een NSL achtig programma waarin dus in feite juridische toetsing hebt, waarin je belanghebbenden hebt die daarmee naar de rechter gaan.

RWD:

Ja.

RO2:

Dus dat is heel moeilijk om te zeggen... kies voor een programma of kies voor een programmatische aanpak. Maar op het moment dat je dus in een situatie verzeild raakt, zoals voor luchtkwaliteit, maar ook voor natuur ... ehm... en wat we ook met stikstofdepositie gehad hebben... waarin je project specifiek geen kant meer op kunt. Dus dan moet je dan wel naar een programmatische aanpak gaan om je project nog te kunnen realiseren, want anders dan laat je ... denk ik... echt goede maatregelen waarmee je het project echt kunt verbeteren... die laat je liggen.

RWD:

Hmhm.

RO2:

Om nou dingen te doen die je in je project kunt doen en die je aan je project kunt hangen... om het project maar door te laten gaan... dan heb je een suboptimaal project en niet de milieuwinst van het beleidsveld gehaald... dat is zonde. Maar op het moment dat het niet nodig is.... Het NSL hebben we niet in Zeeland en niet in Friesland gehad... die 2 provincies in ieder geval... dat is geen NSL gebied, omdat de luchtkwaliteit daar zodanig goed is dat je geen projecten kunt voorstellen dat de grenswaarden zal gaan overschrijden. Als je dan maar een programmatische aanpak maakt om een programmatische aanpak te maken dan heb je al die overheden dus nodig dat zou... dan heb je een enorme programmaorganisatie nodig... je hebt ook monitoring nodig... je hebt veel publiciteit nodig... je hebt veel gedoe nodig... nergens voor

RWD:

Dus eigenlijk zeg je... kies alleen voor een programmatische aanpak als het echt nodig is.

RO2:

Ja.

RWD:

Per situatie moet je er verschillend mee omgaan.

RO2:

Ja, wat ik zei... dat wat ik zei met luchtkwaliteit dus als je dus dreigt dat je met suboptimale maatregelen en suboptimale beleidsdoelen terecht moet komen, maar wel een boel geld moet uitgeven... dan zou een programmatische aanpak waarin je breder kunt kijken... dat is nog steeds niet integraal hoor, maar in ieder geval breder kunt kijken naar waar kan ik het, het beste ingrijpen om het milieudoel te halen en de projecten te realiseren. Kies dan voor de programmatische aanpak. Maar dat is lang niet in alle gevallen zo.

RWD:

Vraag 12.3: Als u een advies zou moeten schrijven, wat zijn volgens u dan de belangrijkste dingen om mee te nemen naar toekomstige milieuprogramma's? Waarom? Zijn er nog meer dingen.

RO2:

Er zijn een heleboel doelen die geen programma nodig zullen hebben denk ik. Ga in ieder geval niet overal programma's voorschrijven om maar een programma te schrijven en te laten zien dat je het belangrijk vindt. Ik zou wel zeggen dat bij een programma hoort een maatregel en hoort een doel dat daadwerkelijk bereikt kan worden. Dus maak het ook realistisch. Dus met een organisatie en een budget erbij dat ook echt die verwachting geeft... dat het doel gehaald gaat worden. Dat geldt voor programma's en programmatische aanpak allebei.

RWD:

Oké.

RO2:

Want anders krijg je dat je met programma's een soort losse beleidsdoelen stelt die helemaal niet realistisch zijn.

RWD:

Hmhm.

RO2:

Daarmee help je ook niemand. Je helpt het milieu niet naar die kwaliteit die je wenst. Je maakt je als overheid ook niet ... ehm... niet betrouwbaarder en ook bij het nemen van besluiten. Moet je dan iets met een niet realistisch doel. Daar zullen wij als uitvoerder ook mee geconfronteerd worden. Dus als je een programma vaststelt... alleen als je daadwerkelijk een doel hebt waar je daadwerkelijk voor gaat. En daadwerkelijk voor gaat betekent dat je het ook daadwerkelijk kunt financieren en programmatische aanpak daarbinnen meenemen omdat je anders bij projecten en ook in maatregelen anders in knopen terecht gaat komen.

RWD:

Oké. Dus wees realistisch in het opstellen van budget en hoe je het programma opzet

RO2:

Ja.

<p>RWD: Ehm. Dat was eigenlijk ook de laatste vraag. Vraag 13: Heeft u nog toevoegingen, aanvullingen en/of opmerkingen? Denk je dat ik nog iets mis bij mijn onderzoek.</p> <p>RO2: Nee. Ik denk het niet. Ik zou wel oppassen met programma en programmatische aanpak, dat je wel goed doorhebt wat de verschillen daarin zijn... want het is niet hetzelfde.</p> <p>RWD: “Bedankt voor uw bijdrage aan mijn afstudeeronderzoek.”</p> <p>*****Einde***** Transcript***** Totale duur opname: 56.12 minuten</p>	
<p>Transcript interview 180516 met respondent WS3</p> <p>Doel interview: Het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Soort transcriptie: Letterlijk</p> <p>Datum interview: 18-05-16</p> <p>Tijdstip interview: 09.00 – 10.10</p> <p>Locatie interview: Rijkswaterstaat Lange Kleiweg 34, 2288 GK Rijswijk</p> <p>Interviewer: RWD (vetgedrukt)</p> <p>Respondent: WS3 (niet vetgedrukt)</p>	

<p><u>Algemene toelichting:</u> Het interview en het bijbehorende transcript maken onderdeel uit van een kwalitatief onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor toekomstige milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen) in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). De respondent is ervan op de hoogte gebracht dat het interview werd opgenomen, maar dat de gegevens verder anoniem werden verwerkt.</p> <p>De onderstaande vragen zijn gesteld aan de hand van een aantal thema's. Sommige vragen hebben een korte inleidende toelichting om de thema's en relevante definities te kunnen plaatsen in de context. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft zijn er vragen gesteld om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen bij Rijkswaterstaat/het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, de Omgevingswet en milieuprogramma's. Deze vragen helpen de respondent in de betreffende context te plaatsen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over waar een milieuprogramma/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zou moeten voldoen. Tevens zijn er vragen gesteld over het thema samenwerking/participatie, integratie en over toekomstige lessen voor milieuprogramma's. Deze vragen helpen bij de evaluatie van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Om betrouwbare gegevens te verzamelen zijn sommige vragen opgedeeld in sub vragen. Hierdoor werden belangrijke onderdelen niet vergeten, kon er worden doorgevraagd over een bepaald onderwerp en konden vragen op een andere manier gesteld worden om duidelijke antwoorden te verkrijgen. Er is gekozen voor een letterlijke transcriptie om ontbrekende gegevens te voorkomen.</p>	<p>Manager Ervaring met: lucht, geluid en PAS</p> <p>Vooruit kijken naar OW</p>
<p>*****START INTERVIEW***** RWD: <i>“Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland.”</i> VRAAG 1: Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?)</p> <p>WS3: Ehm... ja... Ik ben het afdelingshoofd bij geluid lucht en natuur bij WVL en dat betekent dat ik vanuit het ehm... management verantwoordelijk ben voor het werk van de afdeling en in dit kader is dat voor het uitvoeren van geluid, lucht en natuur wetgeving bij het ehm... beheer van de Rijkswaterstaat netwerken: hoofdwegennet, hoofdvaarwegennet en ook een beetje het hoofwatersysteem en ehm beleidsadvisering aan de DG bereikbaarheid en DG milieu over</p>	

<p>diezelfde onderwerpen. En ehm... en overigens ook advisering aan decentrale overheden over geluid en lucht... ehm... en in alle drie de stukken zitten milieuprogramma's. Dus voor geluid doen we de 5jaarlijkse European Noise Directive rapportage dat coördineren we vanuit hier... dus dat zijn allereerst de decentrale overheden en daarna Rijkswaterstaat als netwerkbeheerder zelf ook. En voor geluid de jaarlijkse nalevingsrapportage... geluid hoofdwegennet voor lucht en natuur ook de bijdrage aan Rijkswaterstaat daaraan. [Opmerking WS3: ... aan de lucht- en natuurprogramma's]Dus dat is zo'n beetje wat we doen en omdat het een WVL dienst is zijn wij de brug tussen kennis en uitvoering.</p>	<p>Commissie Elverding</p>
<p>RWD: Oké.</p>	
<p>WS3: Dus dat betekent dat als... dat tegen die tijd... als het echt routine uitvoering wordt dan zit het bij andere delen van Rijkswaterstaat en ehm... wij bereiden voor. Naja, vanuit al dat werk kijken we ook vooruit naar de Omgevingswet.</p>	<p>Vooruitkijken implementatie OW</p>
<p>RWD: VRAAG 2: Welke ervaringen heeft jij zelf met milieuprogramma's, zoals het PAS, NSL en geluidsactieplannen? Heeft u ervaringen met andere milieuprogramma's?</p>	
<p>WS3: Ehm. Nou ik heb vooral met lucht en natuurprogramma's ook zelf hands on ervaring... ik heb ehm.. maar dat is niet vanuit mijn huidige rol maar vanuit mijn vorige functies hier. Ik heb het NSL mee bedacht.... Ehm.. dus aan de start van het NSL zat daar een projectteam op van ehm... waar ik de RWS-vertegenwoordiger was... ehm... en daarna ben ik daaruit ook verantwoordelijk geweest voor de implementatie van het NSL binnen Rijkswaterstaat.</p>	
<p>RWD: Hmhm.</p>	
<p>WS3: Dus dat... daar heb ik heel erg hands on ervaring en ik heb ook een tijdje lang... bij de voorbereiding van de PAS betrokken geweest als adviseur.</p>	
<p>RWD: Dus van alles...</p>	
<p>WS3: En... ik heb een van de vorige projecten die ik ook heb gedaan is de uit... is de Rijkswaterstaatsbijdrage aan Elverding dus aan sneller en beter... dat is een jaar of 5/6 geleden inmiddels alweer. Aan de ene kant dus de analyse van waarom planstudies zo lang duren en hoe je dat zou kunnen verbeteren en van daaruit ook adviezen hoe milieuwetgeving eenvoudiger zou kunnen, daarbij heb ik vooral over geluid nagedacht. [Opmerking WS3: Met name om te zien hoe de vereenvoudigingen die we bij lucht al hadden gevonden ook bij</p>	<p>milieueffecten nooit 100% lokaal of project specifiek</p>

geluid toepasbaar zouden zijn.]

RWD:

VRAAG 3: Op welke wijze heb je te maken met de Omgevingswet in relatie tot milieuprogramma's?

WS3:

Ehm... nou op een paar verschillende manieren. Vooruitkijkend... ehm... maar dat loopt dus echt al een flink aantal jaren... omdat we hier nadenken over de grote milieuprogramma's en omdat de doelen van de Omgevingswet ook voor een deel hetzelfde zijn als de doelen van de Omgevings... van die programma's waren. Ehm... we hebben meegedacht in de advisering ver vooruit van wat... Wat moet je nou willen vanuit de positie van Rijkswaterstaat als netwerkbeheerder. Ehm... de laatste 1,5/2 jaar ook vanuit de invoering hoek met de ... ehm.. kijkend vanuit de rol van decentrale overheden op ... maar dat we op heel specifieke technische dossiers doen. Wat betekent dat nou heel precies voor geluid. Terwijl die eerste ook betrokkenheid was op meer in heel brede zin, van wat betekent dat nou zo in het algemeen. Ook een poosje... deze afdeling heeft ook een poosje vergunningverlening en handhavingsbeleid gehad. Dus vanuit die rol keken we ook naar die rol van Rijkswaterstaat vanuit de Omgevingswet dus dat is allemaal ver vooruit kijkend. Dus dat is 1 rol.

RWD:

Ja.

WS3:

Ehm... de tweede is dicht op de implementatie. Dat begint nu te komen... ehm... het informatiepunt Omgevingswet komt bij Rijkswaterstaat en Ehm... een flink deel van het Infomill werk gaat daarin op. Dus er is er is een stuurgroepje binnen WVL wat het hele team wat dan aan het bedenken is begeleid... daar zit ik in... ehm... en het volgende wat nu op ons af begint te komen dat is... dat is de kanteling die wij nu beginnen te maken van ver vooruit kijken naar implementeren is ... als het nou helder begint te worden hoe de Omgevingswet in elkaar zit met name ook hoe de AMVB's en hoe de ministeriële regelingen in elkaar zitten.... Ehm... dan moeten we dat gaan implementeren binnen Rijkswaterstaat en dan komt dan dus de vraag hierheen wat betekent dat dan voor geluid, wat betekent dat dan voor lucht, wat betekent dat dan voor natuur in het... ehm... in het beheer van onze eigen netwerken.

RWD:

Oké. Ehm.. dan ga ik nu verder met de inhoudelijke vragen

WS3:

Ja.

RWD:

VRAAG 4.1: Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak ... ik weet niet of je daar onderscheidt in maakt VRAAG 4.2 volgens jou voldoen?

WS3:

Ehm... goeie vraag. Ehm... de milieuprogramma's die we hebben die hebben we omdat... denk ik... ik denk dat dat de diepste reden... het zijn er 2... de ene is dat ehm... dat milieueffecten nooit 100% lokaal of project specifiek zijn. Dus je wil dat... ehm... je wil natuurlijk dat bij specifieke individuele projecten of activiteiten moet je met ... moet je met milieu rekening houden. Ehm... maar als je het alleen maar op die manier zou doen dan zou het verschrikkelijk versnipperen en dan zou je niet... dan zou je niet de efficiëntie halen. Niet vanuit de milieudoelen gezien... ehm... en omgekeerd zou dat ook een hele grote last voor projecten betekenen. Dus eigenlijk is dat... dus daarmee heb je de dubbele doelstelling die bij het NSL heel expliciet was he... van ja maar vóór het NSL maakte je voor elk Tracébesluit een luchtkwaliteitsonderzoek en ehm... daar kwamen soms maatregelen uit voor dat is wat je zag als een totaal van die maatregelen aan Tracéwet projecten die losten het luchtkwaliteitsprobleem bij lange na niet op en tegelijkertijd betekende dat ook een hele zware onderzoek last voor al die Tracéwet projecten dus het werkte en allebei de kanten niet... en een milieuprogramma zou moeten zorgen dat je en die inhoudelijke verbinding tussen die individuele projecten of locaties of activiteiten aan de ene kant ... dat je die maakt... en aan de andere kant dat je daarmee ook zorgt dat ... ehm... dat voor projecten en activiteiten de Ehm... de milieubelasting realistisch is. Dan bedoel ik de procedurele belasting om aan de milieuregelgeving te voldoen en ehm... het helpt daarbij... daarbij helpen milieuprogramma's dus ook om de spanning tussen milieudoelen en andere doelen te beheersen.

RWD:

Oké. Dus als ik het kort mag samenvatten... milieuprogramma's zijn er dan voor om... om projecten en activiteiten te managen?

WS3:

Ja. Om de milieueffecten van projecten en activiteiten te managen.

RWD:

Milieueffecten te managen dus... oké.

WS3:

En om daarmee voor te zorgen dat ... ehm... nou bij, bij, bij geluid nu he is SWUNG in een aantal opzichten ook geen prog... van SWUNG-1, maar in dit soort opzichten wel he... vóór SWUNG-1 was het zo dat bij een... Ehm... dat bij een besluit op het hoofdwegennet of het hoofdspoorwegennet ... ehm.. alle achterstallige geluidsonderhoud of liever gezegd alle geluidsonderhoud gedaan moest worden en als er geen besluit was dan hoefde er ook niks. Dus dat betekende dat alles wat je aan geluid wilde doen kwam op die.... Kwam op die besluitmomenten neer en dat is verschrikkelijk inefficiënt en dat legde druk op besluiten die oneigenlijk was en ehm... dat zorgde er ook voor dat je niet optimale ... ehm... niet optimale geluidsbescherming bood... optimaal niet in de zin van bescherming en ook niet in de zin van efficiëntie. En door nu te zeggen van nee... van geluid daar moet je nu gewoon mee in je dagelijkse beheer en onderhoud mee rekening houden en natuurlijk ook wanneer je een besluit neemt... maar betekent dat je op elk

moment naar de geluidssituatie kijkt en ehm... en op elk moment kunt bijsturen en dat is en voor het beheersen van het geluid een heel stuk beter en dus voor de bescherming van de omgeving en het is voor ehm... de beheersing vanuit Ehm... vanuit de invalshoek van netwerkbeheer veel handiger, want dat betekent dat je niet met allerlei juridische vormen te maken hebt, maar gewoonweg betekent dat als je een weg beheert of een spoor of een spoorlijn dat je dan ook met geluid rekening moet houden en dat net zo goed als dat je met grondwaterstand of met asfaltdikte of ... ehm... hoe heet dat spoorruwheid rekening moet houden ... dat zou je dus gewoon iets worden waar je dagelijks op moet letten om te zorgen dat je systeem dan ook goed werkt.

RWD:

Maak je dan ook...

Vraag 4.3: Ik noemde als voorbeeld van een milieuprogramma het PAS, NSL en geluidsactieplannen. Voldoen deze volgens u aan de definitie 'milieuprogramma'?

WS3:

Ehm... nou het PAS... het PAS zeker he... ehm... daar is overigens de integraliteit iets minder ruimtelijk en meer inhoudelijk, want het is ... ehm... ja het is ruimtelijk op een andere manier... bij luchtkwaliteit is het ook dat de ruimtelijkheid heel duidelijk is omdat de vervuiling van bronnen zich niet tot... zich niet tot 1 plek beperkt dat verspreidt zich overal ... dus je zou... Ehm... je zult alle ruimtelijke bronnen en maatregelen met elkaar in 1 systeem moeten brengen... Ehm... bij PAS werkt het een beetje anders, omdat het om depositie gaat wat wel lokaal is... maar wel je alle activiteiten die invloed hebben uit de omgeving bij elkaar zult moeten brengen om dus te kunnen analyseren en mitigeren... en omgekeerd voor elke activiteit geldt dat voor verschillende locaties. Gek genoeg... kijk dat is een iets andere soort van topologie... ehm... Voor de jaarlijkse naleving vind ik het ook heel duidelijk gelden. Voor de geluids... voor de geluidsactieplannen geldt het eigenlijk ook wel... hoewel de frequentie misschien wel heel laag is om het echt... de ambitie misschien een beetje bescheiden... maar dat... maar ja... het is allemaal programma's.

RWD:

VRAAG 4.2 Oké.... Maak je dan nog onderscheid in wat een milieuprogramma is en een programmatische aanpak?

WS3:

Ehm... nee... maar dat is omdat ik ook geen ... ehm... hoe heet het... ehm... theoreticus in de zin van bestuurskunde of bedrijfskunde ben.

RWD:

Ja.

WS3:

Ehm... daar is ongetwijfeld verschil tussen en juristen zullen daar ook verschil tussen zien... ehm... maar ik ben daar geneigd om... om ehm... vanuit A.... om daar vanuit een pragmatische aanpak te kijken van wat ... ehm... wat doet het ongeveer. En... ehm... waar werkt

het voor. Je hebt ze omdat het milieuprobleem op die locatie op te lossen en overigens wat ik daar nog vergeten ben bij te zeggen het gaat niet alleen over locatie... het gaat ook over... Wel over governance... er zijn ook altijd meerdere bestuurslagen of meerdere stakeholders die ermee te maken hebben en dat is een andere kant van een programma. Je wilt wel verschillende... je wilt verschillende stakeholders bij elkaar brengen. En in dat opzicht is misschien... zit er wel een beetje verschil tussen geluid... he... dus de SWUNG-1 is in dat opzicht nog niet echt programmatisch, want het is gewoon alleen Rijkswaterstaat en verder alleen eigenlijk nog ProRail en verder eigenlijk nog niemand. Het beïnvloedt wel de manier waarop wij met gemeentes omgaan...dus mwha... maar dat is interbestuurlijk nog niet heel zwaar. Het PAS en het NSL zijn dat natuurlijk wel... en de END is ook wel weer wat zwaarder en ook duidelijker interbestuurlijk.

RWD:

Ehm...

Vraag 4.5: Denk je dat er nog iets verandert aan de toepassing/het gebruik van het label 'programma'/'programmatische aanpak' bij de invoering van de Omgevingswet? (centralere rol voor programma's?)

WS3:

Vast wel... ehm... ook aan het label... nou wat, wat ... ehm... wat natuurlijk mooi is... de programma's die we tot nu toe hebben, die zijn allemaal ad hoc gemaakt. We constateerden dat de aanpak van luchtkwaliteit niet werkte zoals het werkte... dus dat moest veranderen. We constateerden dat we ... dat de geluidsregelgeving niet optimaal was... en dat moest veranderen... En je kwam vanuit de inhoud van het probleem op een soort programmatische aanpak en daarvoor ... in wet en regelgeving... en ook in organisatie... daar vond je dan een oplossing voor. En voor een deel zullen programma's ook denk ik ook erg... ehm... erg maatwerk zijn... ehm... ze zullen dat aspect toch altijd een beetje moeten hebben. Maar het is ook wel prettig dat de wetgeving er een expliciet haakje voor biedt... die zegt van ja, maar 1 van de instrumenten die je kunt gebruiken [Opmerking WS3: en soms zelfs moet.]is de programmatische aanpak... en ehm... ehm... en die staat hier en daar beschreven wat je ervoor nodig hebt en wat je ervoor moet doen en dat... dat helpt dus om niet elke keer opnieuw weer helemaal het wiel te moeten uitvinden... dat... ik denk dat dat wel handig is ja. Maar ook vervolgens dat het voldoende gebruikt wordt, maar dat is wat anders en de laten we zeggen biedt de Omgevingswet daar veel mooie kansen voor... Dat is de kansen kant... Er zit ook een noodzaak kant aan dat is, omdat de Omgevingswet de andere beweging die, die maakt is decentralisatie.

RWD

Hmhm.

WS3:

En... ehm... dat betekent dat de noodzaak voor interbestuurlijke samenwerking veel groter wordt... en dus dat je daar ook wel ... ehm... veel meer het instrumentarium voor gaat gebruiken. En ehm...

langs die inhoudslijn, omdat milieuprogramma's altijd gaan over locatie, bepaalde activiteiten of stijgende aspecten... omdat de Omgevingswet een deel van de... ehm... een deel van de competenties wegdoet van centr-... van gecentraliseerd en van uniform naar decentraal niet uniform dus die noodzaak langs de inhoudslijn wordt om te harmoniseren ook groter. Denk ik... om te voorkomen... dus daar zitten wel goede kanten aan hoewel vanuit Rijkswaterstaat als netwerkbeheerder... zijn wij uitvoerend... hebben wij daar, daar vooral meer last van he... maar als je 1 stapje terug zet van Rijkswaterstaat dan zitten er zeker goede kanten aan he... om het milieubeleid te decentraliseren en lokale... locatie specifieke oplossingen... normen, competenties, oplossingen te kunnen ehm... te kunnen bieden. Maar om nou te voorkomen dat je in die totale versnippering eindigt heb je wel weer iets meer programma instrumentarium nodig.

RWD:

Oké. De volgende vraag was ook...

Vraag 5.1 Welke voor- en nadelen heeft een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens jou? Waarom?

WS3:

Naja... ik zie tot nu toe vooral, vooral heel veel voordelen he.

RWD:

Ja.

WS3:

Ehm... ehm... ja nadelen... het ehm... het interessante is... en ehm.. nou ja kijk... de nadelen zitten meer... er zijn... zitten denk ik meer in dat het ook weer niet de oplossing voor alles is... ehm... kijk als je op het ogenblik rondom de PAS gaat luisteren dan krijg je het gevoel dat het de wereldvrede ook nog gaat brengen en ehm... nou dat zal het toch wel denk ik niet helemaal zijn... nou in elk geval een programmatische aanpak kan veel doen maar niet alles... dus dat moet je ook wel, dus dat moet je ook wel goed in de gaten houden en ik denk dat, dat voor elk instrument geldt dat je gebruikt dat als je de ambities van die instrumenten hoog legt dat je teleurstelling inbouwt... en ehm... een programma... programmatische aanpak is dus wel een manier om interbestuurlijk samen te werken en met interbestuurlijke spanningen om te gaan, maar het kan het niet helemaal oplossen en je moet dus niet in de valkuil stappen dat je denkt... oké we gaan verder met een programma en dan zijn we voortaan allemaal vriendjes met elkaar en ehm... en we leven nog lang en gelukkig. Ik bedoel dus ... ehm... de spanningen... de verschillende belangen en tegentellingen die je hebt tussen verschillende besturen of bestuurslagen kan zijn of de belangen en tegenstellingen tussen ehm.. tussen verschillende aspecten van ... ehm of rondom een probleem of... tussen he... het projectbelang of het milieubelang of tussen veiligheid en milieu of tussen infrastructuur en milieu... ehm... die kun je wel beheersen met programma's maar je kunt ze niet oplossen... ehm dus... ehm.. naja... op het moment dat je dat maar in de gaten houdt dan kan het verder allemaal prima werken. En ehm... voor sommige

programma's geldt he... voor het NSL geldt dat de ehm... de governance van het NSL is eigenlijk verschrikkelijk ingewikkeld... en tegelijkertijd... maar dat zou je Tim Busscher moeten vragen... maar ... dat heb ik zo ooit al tegen Tim gezegd... andere mensen zeiden het ook in het begin... maar om het zelf te geloven... dat de complexiteiten en de ondoorzichtigheid van de governance van het NSL is een deel van het succes geweest... Ehm... het moment dat je daar, want... he... als er een alternatief aan de start was geweest had je daar dan... had je daar gezegd over DG milieu... ehm... VROM... dat is niet alleen de coördinator van het NSL, maar die is ook echt ehm... die zit ook aan het stuur en al die decentrale overheden en ook Rijkswaterstaat... he... provincies en wie dan niet... die doen luisteren netjes dan wat het DG milieu zegt... ehm... en als er niemand niet meedoet dan wordt die er met z'n haren bijgesleept. Dat hat je ook kunnen doen... Ehm... en dat had veel slechter gewerkt dan nu... waarbij ... waarbij iedereen zowel dingen moest doen voor het programma als er belang bij had... en strikt genomen had iedereen op elk moment kunnen zeggen... ik heb er geen zin meer in... ik stap uit, maar niemand dat dat doet... En het 1 grote ... ehm.. naja... fijn interessante kluwen was. Naja fijn... Joor die kluwen hield iedereen zich aan iedereen vast en bleef het werken. En ehm... daar werkte dat heel goed in elk geval... en ehm... en dat heeft ook wel weer... Ehm... maar ook dat denk ik is wel programma specifiek ... bij het NSL werkte dat inderdaad ook omdat inderdaad... iedereen had zowel kansen als bedreigingen aan dat luchtkwaliteitsprobleem... iedereen had zowel wat te halen bij het NSL als wat te brengen... en ehm.. de relatieve verschillen... of de verschillen waren relatief klein... in zin dat... je had mensen die veel konden bijdragen... of partijen die veel konden bijdragen aan de oplossing, maar over het algemeen ook veel partijen die veel wilden bijdragen aan het probleem. Daar zat een zeker... zeker evenwicht in. En dat maakte dat het ook werkte en bij de PAS zie je dat 1 van de problemen... volgens mij 1 van de problemen die daar speelt is dat ... ehm... dat problemen en oplossingen vaak zover uit elkaar liggen... en ehm... zowel in aard... dus in... he... als je landbouw en het verkeer vergelijkt... ehm... is verkeer gaat over... je hebt geen vergunning, maar je hebt wel gebruik... en... het is voor een deel niet sturen en... ehm... landbouw gaat over je hebt eerst vergunningen, dat is soms helemaal prima... vergunningen hoeven lang niet altijd gebruikt te zijn... ehm.. en dat levert een heel groot verschil tussen wat er vergund is en wat de werkelijke uitstoot wordt. En dat maakt... dat is zo'n groot verschil de manier waarop we ... ehm... waarop die werkelijkheid zich gedraagt dat, dat in 1... in 1 ehm.. in 1 coördinatie structuur niet makkelijk samen te brengen valt nog afgezien van het feit dat de hoeveelheid uitstoot soms zo verschrikkelijk verschillend is tussen ... ehm.. tussen verkeer en landbouw of tussen industrie en verkeer... he weet je. Dat maakt... ehm... nou... dat maakt het daar gewoon ingewikkelder.

RWD:

Vraag 5.3/ Vraag 5.4 Ik had ook nog een vraag met welke kansen en risico's de Omgevingswet milieuprogramma's biedt... maar dat had je volgens mij ook al wel een beetje toegelicht...

WS3:

Naja... de kansen is dat er... een grote kans is dat er een betere wettelijke inbedding is. En daarmee ook... Naja vanuit de wetgever een duidelijke suggestie is dat dat dit iets is wat je zou moeten... overwegen op z'n minst... dus dat is goed. Door de decentralisatie ook iets meer noodzaak daarvoor dus dat is dan... of je dat goed moet noemen dat weet ik niet, maar als programma doel op zich is dat hartstikke goed. Ehm... en tegelijkertijd zit het risico in dat je... ehm... naja in de overgang zit natuurlijk heel veel risico he... want je gaat naar een heel nieuw stelsel dus iedereen moet weer uitvinden hoe het dan ook weer moet. En... Ehm... ja als er dan ook nog weer eens belangenconflicten zijn... dan wordt het leven er niet simpeler op... dus ik denk dat daar wel een groot risico zit... Voor ons als beheerder van landelijke netwerken zit natuurlijk in de decentralisatie van de Omgevingswet een heel groot risico... een heel, heel, heel groot risico... ehm.

RWD:

Waarom?

WS3:

Naja, omdat het ... omdat je met decentrale normen de hoeveelheid... ehm... daardoor het halen van de normen daardoor ingewikkelder wordt. Ehm... meer rekenwerk en gedoe om te weten of je dan de normen haalt. Ook meer bestuurlijk gedoe. Uiteindelijk hebben we dan weer wel in een aantal gevallen... ehm... decentrale overheden overrulen... Maar dat wil je ook niet altijd gebruiken dus... en... ehm... een raming van verschillen over je netwerk maken is natuurlijk lastiger... he... met die uniformiteit... ehm... waar landelijke belangen er ook lokale belangen zijn. Laat ik zeggen die spanning tussen landelijke belangen en lokale belangen die worden nu heel erg manifest. Ehm... tegelijkertijd is er een beetje omkering wat je natuurlijk voor de Omgevingswet ook had maar dan andersom... luchtkwaliteit als voorbeeld is denk ik wel een aardige... is ook een van de redenen waar dit vandaan komt denk ik dan... Voor het NSL was het zo dat gemeentes... ehm... de luchtkwaliteitsproblemen van de Rijksweg of de Rijkswaarweg moesten oplossen maar dat konden ze niet, want ze hadden daarover niks te zeggen... dus dat was een beetje ongemakkelijke situatie... ehm... en in dat NSL programma hebben we dat opgelost. We lossen... of we maken het probleem samen en we lossen het ook samen op. Dus die, die... het verschil tussen wie het probleem veroorzaakt en wie het hoort op te lossen wordt daarmee onschadelijk gemaakt. En in die... in die Omgevingswet loop je het risico dat je weer in die oorspronkelijke situatie terug komt maar dan andersom... ehm... waarbij de decentrale overheid degene is die definieert of wij een probleem hebben. [Opmerking WS3: En wij dat probleem dan zouden moeten oplossen terwijl we het misschien als probleem niet erkennen of hoeven te erkennen.]

RWD:

Vraag 10.1: Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij milieuprogramma's?

WS3:

En vertrouwen is natuurlijk ook... vertrouwen speelt natuurlijk ook

een rol, maar ook kijk belangenstegenstellingen... kijk het is nu zo dat bij een project als ring Utrecht... ehm... daar snap je natuurlijk dat wij dat... Ehm... het is een doorstromings- en verkeersveiligheidsproject... dat betekent een verbeterde doorstroming... allereerst op het nationale netwerk... het gaat over nationale belangen. Ten tweede overigens ook binnen het Utrechtse verkeerssysteem dus er zijn ook lokale ehm... belangen. En de nadelen van het project die zijn allemaal lokaal... het betekent namelijk dat je stukjes van... ehm... recreatiegebied af... je produceert meer geluid, je produceert meer luchtvervuiling... en je maakt meer barrière werking in het stedelijk weefsel... dus de lokale...

RWD:

Vraag 10.1: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering?

WS3:

Ehm... wij zijn daar natuurlijk voor om die nationale belangen te behartigen en ook... ehm... in dit geval ook de uitvoering van zo'n project of naja de ... ehm... schrijvers van het plan noem ik het voorlopig maar eventjes... en ehm... zijn wij er om de doelen van het project voor elkaar te krijgen... dus dat zijn de bereikbaarheidsdoelen. Dat is onze primaire taak... en ehm... op het moment dat... en er zijn dus al tamelijk scherpe tegenstellingen he... en ehm... dus dat is best lastig... en uiteindelijk... maar uiteindelijk kom je daar ook wel weer een heel eind mee... op het moment dat namelijk die milieunormen waar we ons aan moeten... En die ons eigen ministerie ook maakt natuurlijk... ehm... zolang het dus landelijke normen nog zijn... is het dus oh, ja maar wacht even dat zijn onze landelijke normen, want ons eigen ministerie... dus daar houden we ons natuurlijk ook aan ... en ehm.. dat spreekt verder vanzelf. Op het moment dat die normen decentraal gesteld worden dan gaan we... dan wordt die discussie nog extra verscherpt als je het kwaad wil... en dan gaan we natuurlijk die norm ter discussie stellen van ja luister eens eventjes het is jullie decentrale norm... wat hebben wij er überhaupt aan...

RWD:

Dus dan ontstaat er veel meer noodzaak om samen te werken?

WS3:

Dus dat zal veel meer ... ehm... ja... maar op het moment dat er een belangenconflict is kan het, het belangenconflict dus erg verscherpen denk ik. Als je ook nog decentrale normen hebt en waarbij we bovendien in onze achterzak nog het instrument hebben van het op zij zetten van die decentrale norm. Ehm... dus ik denk dat dat... ik denk dat dat vanuit het oogpunt van.. ehm.. het vertegenwoordigen van landelijke belangen de zaken niet eenvoudiger maken. En... ehm.. nog los van... en dat laat onverlet dat het ... dat dit... dat de twee principenpunten waar die mogelijkheid vandaan komt dat dat daar wel wat kan veroorzaken... Het een natuurlijk is dat je milieubelangen... of afweging... ook vaker weer veel meer lokaal wil maken. Dus dat snap ik. En de andere tendens is dat er een algemene wens is naar decentralisatie... en ehm... die zie ik en dat is voor ons als landelijke

beheerder natuurlijk ongemakkelijk maar het is wat het is... daar moeten we mee zien te dealen... dus ehm... dus naja... ik denk dus dat de Omgevingswet het daar niet vreselijk eenvoudiger gaat maken... en dat dat instrument Dus dat dat programma dat je erin hebt... dat dat dus goed is dat dat er is, maar dat kan dus nog moeilijker worden.

RWD:

“Er zijn verschillende manieren om naar een programma te kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.”

Vraag 6.1: Wat is het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u?

WS3:

Nee ik denk dat het... ik denk dat het aardige daar is dat ... ehm... dat elke deelnemer zijn eigen doelen daarin kan hebben... en ehm.. en dat het dus ook niet noodzakelijk erg is dat verschillende mensen daar verschillende doelen in zien.

Strategische visie

RWD:

Wie bedoel je met deelnemers dan... Rijkswaterstaat....?

WS3:

Ehm... Rijkswaterstaat... de andere Rijksoverheden... gemeenten, provincies, waterschappen... wie ook maar deelnemer is... burgers en bedrijven ... ehm... kijk zo'n programma als het PAS... ehm... het belang van de natuurbeheerder in het PAS is dat er ... ehm.. dat de negatieve effecten op z'n natuurgebied worden aangepakt en... die worden gemonitord en worden aangepakt en beheerst... en dat daar ehm... dat daar voor nodig geld voor vrij komt cq vergunningen worden geweigerd of wat ook he... dat is het belang van natuurbeheer... Het belang van de boer in het PAS is een hele andere, dat is namelijk vergunningen krijgt om zijn veestapel... en dat ie uit de ehm... de klem komt waar ze nu wel eens in zitten dat het de betere vijand is van het goede.. of het goede de vijand van het betere... Als he... nu werden die vergunningen wel eens geweigerd omdat de stikstofuitstoot wel vermindert... maar niet genoeg om de norm te halen. Dan bij de rechter die zegt dat mag niet... dan zegt de boer maar het verbetert wel... naja het mag toch niet want je moet de norm zien te halen... naja... dan doet de boer maar niks... maar dan verbetert er ook niks. Dus dat is een hele onhandige structuur die je nu... in de pre PAS periode nog wel eens voorkwam. Door zo'n programma kom je daar uit en is dus de... de natuurbeheerder geholpen, want er gebeurt iets en de boer is ook geholpen, want hij kan z'n veestapel uitbreiden als hij dat wil... [Opmerking WS3: Als hij maar mitigerende maatregelen neemt] dus... dat zijn verschillende belangen en ieder wil dat anders en of nou... ehm... en je kunt voor een deel zeggen van nou he de samenwerking tussen overheden ... tussen provincies en Rijk en gemeenten om het instrument te gebruiken... het inhoudelijke doel van de PAS, namelijk zorgen dat we ... dat de stikstofdepositie naar beneden gaat ter plaatse... maar om dat doel te bereiken... Dat is stikstofdepositie naar beneden... het instrument is samenwerking... ehm... als je het zo wil zien prima

he... dan kijk je heel erg instrumenteel... maar je kunt ook zeggen die samenwerking is misschien wel een heel goed doel op zich, omdat het er... omdat het er toe strikt dat rondom het hele natuurdossier en rondom het hele vermessing probleem... ehm... samenwerking tussen de verschillende overheden nodig is en als de PAS ervoor zorgt dat die samenwerking ontstaat dan kan die een bredere uitstraling hebben en is dat mooi mee genomen.

RWD:

Geldt dat dan ook voor het NSL en eh...

WS3:

Dat geldt voor het NSL denk ik netzo goed.

RWD:

Geluidsactieplannen ook?

WS3:

Geluidsactieplannen ook... ja ... als dat ehm... als dat ertoe leidt dat ... als het NSL ertoe leidt dat we ... ehm... dat gemeenten, Rijkswaterstaat en ProRail meer met elkaar praten over milieuproblemen... en over de spanningen tussen infrastructuur en milieu dan is dat winst op zich. Zelfs als het voor luchtkwaliteit... kijk dat heeft ook uitstraling naar ehm... naar aanpalende onderwerpen.

RWD:

Oké... het doel is dus eigenlijk de verschillende belangen...

WS3:

Naja, kijk ... het doel... het is natuurlijk een technische... een grote technische operatie dus je moet wel zorgen dat in een programma een... ehm... denk ik dan... misschien is het dat wel... als je een programma dat juridisch verankerd is ... gekoppeld is aan een wettelijk stelsel wat ook over normen praat... dan moet zo'n programma uiteindelijk een helder productiedoel hebben he... het NSL was er om aan de normen voor stikstof en fijnstof te voldoen... Ehm... daar kun je het dus ook op afrekenen... en ehm... het was er om aan de monitoringsverplichtingen te voldoen... en zo'n concrete focus die helpt wel om het ook beheersbaar te houden. En programma's die meer in de... ehm... ja daar is een term voor ... Ruud weet dat, maar dat weet ik dan weer... naja in elk geval de transitieprogramma's enzo... dat zijn dingen... ehm... cultuurveranderingsprogramma's en ehm... dat zijn ook zinvolle activiteiten maar die moet je niet letterlijk nemen. [Opmerking WS3: Die moet je vooral niet als wettelijk programma optuigen]

RWD:

Vraag 6.3: Wie bepaald het doel van een programma?

WS3:

Nou dat wordt... Nou onder de Omgevingswet zou ik dat wel interessant gaan vinden... in de oude situatie was het zo dat... naja... ik denk uiteindelijk dat het doel van een programma... als je het doel van een programma komt voort uit een milieudossier en de

beleidsmatige eigenaar van het milieuprogramma zou dat moeten bepalen... en waar dat vroeger oftewel nu altijd de Rijksoverheid is... en dus of I&M of in sommige gevallen EZ ehm... meer ehm.. nee meer denk ik niet... die uiteindelijk beleidseigenaar is van het geheel en dus zou moeten bepalen of dat programma komt. ... ehm... met die decentralisatie zou ik mij kunnen voorstellen dat die decentrale overheid ook zegt van ja maar wacht even ... wij willen verantwoordelijk zijn voor het milieuprogramma. Tegelijkertijd denk ik dus dat dat...

RWD:

Dat kan dus veranderen bij de invoering van de Omgevingswet?

WS3:

Ja. Ik denk dat, dat wel zou kunnen veranderen. Tegelijkertijd ... ehm. ... uiteindelijk blijft het ministerie stelselverantwoordelijk... dus ik denk dat de eindverantwoordelijkheid voor het bepalen van het programma toch altijd bij de Rijksoverheid zal liggen. Maar het is ook... de juridische kant van de vraag durf ik niks over te zeggen en ik denk

RWD:

Ik heb ook nog andere interviews.

WS3:

Ja dat weet ik.

RWD:

Ehm...

“De Omgevingswet streeft naar integratie en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen). Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid.”

Vraag 7.1: Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?) Wat is integraal beleid (soort)?

WS3:

Dat vind ik altijd lastig... ehm...

integratie

RWD:

Vraag 7.2: Zijn milieuprogramma's noodzakelijk voor een geïntegreerd beleid? Kunnen milieuprogramma's hierin een rol spelen? Ja/Nee, Waarom? Voor- en nadelen? Kansen, risico's bedreigingen? Voorbeelden?

WS3:

Nou wat ik daar... nou niet speciaal programma's... ehm.. nou nee.. het zijn 2 dingen misschien... milieuprogramma's ... iets integraals zat er altijd al in he... in milieuprogramma's, omdat ze natuurlijk altijd gaan over... er is een milieuprobleem omdat er ander belangen zijn die vinden dat die milieubelangen helemaal worden behartigd he... ik bedoel ... het is niet zo dat we luchtvervuiling maken omdat

we luchtvervuiling maken nou zo leuk vinden, maar omdat we dingen willen maken of dat we... De... vee willen houden of dat we ons willen verplaatsen... en daar is dat een neveneffect van. Dus die milieuproblemen ontstaan allemaal door spanning tussen alle andere belangen en het milieubelang. De programma's ... ehm... moeten altijd op een of andere manier dealen met zowel die milieubelangen als die andere belangen... dat is... als die spanning er niet was dan was het probleem ook niet zo groot dat je een programma nodig had. ... ehm... en een deel van die milieuprogramma's... dus laten we zeggen... het betekent dus ook dat om het succesvol te laten [Opmerking WS3: Kan wel zonder, maar het werkt beter als je ook andere belangen/doelen meeneemt.]zijn moet je dus ook zorgen dat je een deel van die andere belangen behartigt. Het NSL was daarom ook zo'n... kreeg ook zo'n vaart omdat het ook de belangen van de belangen van de initiatiefnemers behartigde... van he dat het werkt ... het leven werd voor initiatiefnemers simpeler... dus was het leuk om mee te doen ... en dus om die reden en omdat die ook een deel van de oplossing moeten leveren had je dus een soort van dubbeldoelstelling en krijg je meer voor elkaar.

RWD:

Ja.

WS3:

En... bij geluid is het in zekere zin ook zo en bij het END (European Noise Directive) vind ik het wat dat betreft die is wat eenvormiger... die is wat minder integraal... maar SWUNG-1 is in dat opzicht ook ... het verplaatst voor de ehm... de beheerder van het netwerk maakt het de totale hoeveelheid inspanning die nodig is als het goed is geringer... Of de procedure inspanning. ... daarom is het voor ons leuk om daaraan mee te doen. Ook al puur vanuit het behartigen vanuit het bereikbaarheidsbelang. Dus programma's krijgen vaak een beetje snelheid door dat. Ehm... wat was de vraag ook alweer... ehm..

RWD:

De hoofdvraag...

WS3:

De hoofdvraag was wat is integraal... dus daar zit de integraliteit in. Integraal in de zin van heel veel... dus de Omgevingswet en de NOVI die zijn ook integraal omdat je alles ... alle omgevingsaspecten bij elkaar onder 1 noemer brengt. Voor een deel is dat niet meer dan een nietje slaan... heel veel losse aspecten betekent ook dat je het zichtbaarder maakt ... ehm... dat op 1 plek verschillende milieuaspecten bij elkaar komen... dat is natuurlijk niet nieuw, want in de MER doe je het niet anders...

RWD:

Hmhm.

WS3:

Ehm.. en dat... dat is altijd goed he om dat te doen. Ehm... en of de Omgevingswet dan daar heel veel aan bij gaat helpen dat weet ik niet altijd... daar ben ik dan een beetje sceptisch over, omdat het gebrek

aan integraliteit in besluitvorming etcetera niet alleen voortkomt uit onwil, maar ook omdat het soms inhoudelijk ingewikkeld is. Ehm... en dat... het kan eenvoudig zo zijn dat je CO2 doelstellingen ... en je luchtkwaliteitsdoelstellingen niet met elkaar stroken en dat je iets zal moeten afwegen en daar dus Ehm... en dan is het nog wel eens extra lastig als die CO2 doelstellingen links in het beleid staan en de NO2 rechts in de wetgeving, zodat je dan allemaal wetboeken bij elkaar moet gaan zitten scharrelen om te weten wat je mag en wat je niet mag... dus daar helpt de Omgevingswet dan, omdat je het bij elkaar 1 wetgevingsplek geeft en de Omgevingsvisie helpt om het bij elkaar in 1 document te vinden van wat wilden we ook alweer allemaal? Dus dat is wel goed he... ehm... en ik denk dat het ook wel gaat helpen, waar we het 2 weken geleden in het LEF over hadden om integraal... als je integrale opdrachten wilt gaan verlenen voor projecten... we zijn een integraal ministerie... je wil integrale doelstellingen... dus dan helpt het ook als die wetgeving integraal... dus dan he... in een aantal dingen zal het zeker wel helpen. Ehm... helpt het voor programma's? Ja weet ik niet. Ehm... en het andere waar het ook gaat helpen... maar dat is er een die... is dat je door nu de instrumenten bij elkaar brengt in 1 wet je het misschien hopelijk dan instrumenten uit het ene dossier in het andere dossier ook te gebruiken.

RWD:
Hmhm.

WS3:

Het is nu vaak nog heel erg lastig in de praktijk... om ehm.. slimme dingen die we in het geluidsdossier hebben geleerd bij lucht toe te passen of andersom... dat lukt gewoon niet, want historisch anders... he ... dat is allemaal moeilijk en als het nou in 1 wetgevingsspoor is opgenomen is dat misschien wel makkelijker ... hoop ik.

RWD:

Oké. Dan wilde ik het nu meer hebben over de managementkant van milieuprogramma's. Ehm.

Vraag 8.1: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? Vraag 8.2: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?

WS3:

Ik denk dus dat je dat per programma anders moet... ehm... dat moet je echt bij het programma kijken

RWD:

Kun je dat bijvoorbeeld toelichten aan de hand van het NSL?

WS3:

Nou kijk bij het NSL... ik denk dus dat het maatwerk is, omdat er verschillende... de deelnemers aan het programma verschillend zijn

RWD:

Hmhm.

WS3:

En ehm... bij het NSL is er altijd een centrale programmamanager geweest en inmiddels is dat bij DGMI in de lijn opgenomen. Dat de programmamanager als zelfstandig persoon die was natuurlijk in het begin nodig, want op een gegeven moment is er natuurlijk een doorlopende lijn... de functie van programmamanager is gewoon iemand bij een... Bij DG milieu moet dat doen... Dat kan verder ook prima he... Dus in dat opzicht is er wel een verschil tussen ehm... misschien is dat een verschil tussen een programmatische aanpak en programma... het NSL was aan de start niet alleen een milieuprogramma, maar het was ook een transitieprogramma en ehm... daar moest iets opgebouwd worden... dat vraagt ook een persoon... of eigen functionaris met een zelfstandige positie. Op enig moment is een programma niet meer dan ... er is een... het NSL of programma doet de coördinatie op luchtkwaliteitsbudgetten en maatregelen en doet de monitoring en dat zijn eigenlijk allemaal dingen ... ja die moet je ergens beleggen en dan is de beleidsmatig eind verantwoordelijke... DG milieu in dit geval... is het wel handig om dat neer te leggen.

Procedure &
proces

RWD:

Is dat dan bijvoorbeeld ook zo bij het PAS?

WS3:

Ehm... bij het PAS, denk ik ook... daar heb je op den duur heb je, heb je bij het PAS nog een programmamanager nodig omdat alles nog moet worden ingevoerd en heb je... ehm... eerst moet het nog worden bedacht... het moet nog steeds worden bedacht, maar ik elk geval wordt het nu ook worden ingevoerd en ... ehm... dan helpt het om een... ehm... een persoon met een eigenstandige functie te hebben die zegt van ik ben de programmamanager hallo... en verder doe ik anders ook niks... en die misschien ook wel een... ehm... een eigenstandige rapportage ronde richting de lijnen van de organisatie zou moeten hebben. Dat is allemaal in deze fase heel erg nuttig en nodig, maar op den duur kan ik mij voorstellen als het PAS... ehm... stel je voor als het PAS echt goed gaat werken...haha... en het is gewoon een mooi jaar waarin we allemaal netjes onze nieuwe projectjes aanmelden en onze nieuwe maatregelen nemen en ehm... afwegingen maken en ontwikkelruimte moeten afboeken en bijmaken en ehm... dan kan ik mij best voorstellen en ehm... en we hebben dan een ehm... een lopende procedure dat je op een gegeven moment kunt zorgen dat de taak van die programmamanagers rol... dat is er nou niet meer een die zo vreselijk zwaar is dat je gewoon bij ehm.. ja die moet je toewijzen aan een of andere directeur bij ehm... bij het directorale natuurbeheer van EZ bijvoorbeeld. En dat kan ik mij best voorstellen dat je dat op een gegeven moment gaat doen... maar dan... maar dat heeft dus heel erg met de praktische kant van het programma te maken... en bij geluid... ja in dat opzicht vind ik... omdat geluid veel minder interbestuurlijk is... is het in dat opzicht veel minder programmatisch... die programmatische kant zit er niet zo in.. je ziet ook dat dat inmiddels is ... ook eigenlijk ook helemaal in de lijn is opgenomen terwijl we dat pas net 2 jaar aan het uitvoeren zijn.

RWD:

Vraag 8.3: Veranderd er ook nog iets met de coördinatie van een

milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?

WS3:

Geen idee. Ik hoop van niet. Haha.

RWD:

Waarom niet?

WS3:

Nou nee... ehm.. ik denk dus dat er wat kan veranderen omdat de ehm... omdat de competentieverdeling tussen centrale en decentrale overheden anders wordt.... En dat... die wordt gelijkwaardiger en dat beteken dat je misschien... zo'n situatie waarin je zegt van ja, maar de... ehm.. kijk DG milieu of DG natuur in de huidige dat die in de huidige situatie niet alleen beleidsmatig, ook landelijk verantwoordelijk is maar ook uiteindelijk in heel veel gevallen het laatste woord heeft of niet en er in heel veel gevallen het laatste woord heeft komen daar dingen toch wel bij elkaar of je dat nou regelt of niet... dus op den duur is dat de ideale plek op dat ... om het programmamanagement neer te leggen en in de transitie kan het juist handig zijn om het programmamanagement daar niet neer te leggen omdat het wat dominant te maken he... vanuit de huidige situatie. In de Omgevingswet situatie is er veel meer balans tussen centrale en decentrale overheden. En ehm... kan... ehm... kan daarmee ... is die ... kan ik me voorstellen dat het nuttig en misschien zelfs ook wel nodig wordt dus om die programmamanagement taak... om die niet langer van de beleidseindverantwoordelijke weg te houden.

RWD:

Waarom dan?

WS3:

Ehm... nou, omdat die beleidseindverantwoordelijke misschien minder eindverantwoordelijk is dan nu.

RWD:

Vraag 9.1: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van milieuprogramma's volgens jou?

WS3:

Ehm... naja in technische zin is monitoring een van de noodzakelijke... wat ik zeg he... programma's gaan over... ze gaan over interbestuurlijke samenwerking en ze gaan over... ehm... over niet lokale milieuproblemen en je wil er een concreet doel mee bereiken dat is handig. Nou om te weten of je, je doel bereikt moet je monitoren. Als het niet lokaal is moet je monitoren om te zien hoe de dingen gaan.

RWD:

Hmhm.

WS3:

Er is een probleem dus je wilt weten of je het oplost en interbestuurlijke samenwerking... dat is gebaad bij ehm.. centraal... ehm.. normen of maatlatten met elkaar... met elkaar afspreken.

Procedure &
proces

Kijken hoe je daaraan voldoet. Dus enige vorm van monitoren is essentieel.

RWD:
Hmhm.

WS3:

Want je wilt weten hoever je probleem is en in hoever je het al aan het oplossen bent. Ehm... het is soms ook een zelfstandig. Dat zie je ook bij de END bijvoorbeeld daar is een ... daar is de monitoring voorlopig een zelfstandig doel in het geheel... in die fase in de beleidscyclus. Dus ja... ehm... en monitoring en op het moment dat je vanuit inhoud of ander beleid je überhaupt een monitoringsdoelstelling ... jezelf hebt opgelegd of vanuit Europa hebt opgelegd gekregen...he... dat kan ook. Dan kan het programma ook een manier zijn om die monitoringsdoelstelling op te pakken. Dus zo kan je hem ook nog een keer zien. Dus monitoring dat is, dat is altijd. Evaluatie... ehm... ja...ehm..

RWD:

Vraag 9.4: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er bijvoorbeeld met de verkregen data bij die monitoring?

WS3:

Ehm... in technische zin is dat... is die monitoring is een sturingsinstrument binnen je programma... dat kan dus een doel op zich zijn he van... een van de redenen om het NSL te maken was, omdat we een Europese monitoringsverplichting hadden. Ehm... maar dat is net op welk schaalniveau je dat allemaal wil zien en... ehm.. monitoring helpt om, om het programma te sturen. Dus dat is een...dat is een essentieel instrument

RWD:
Hmhm.

WS3:

En... ehm... ja dus.

RWD:

En evaluatie?

WS3:

En evaluatie dat is altijd wel lastig, want dat geldt voor alle activiteiten die je rondom neemt, want het is goed om het te evalueren en ehm...

RWD:
Hmhm.

WS3:

Ehm... en of dat nou... ehm.. en beleidsevaluatie is ook altijd buitengewoon verstandig om te doen en wetgevingsevaluatie is nog veel slimmer. Ehm... en dat zit altijd... dus het is heel goed om het te

Procedure &
proces

doen. En het is heel ingewikkeld om het goed te doen, omdat denk ik omdat je en over zulke vreselijk lange ... ehm... termijnen kijkt en dus de manier waarop je van elkaar kunt leren toch altijd wel weer moeilijk is.

RWD:

Hmhm.

WS3:

Ehm... en je zeker bij wetgevingsevaluatie je ... ehm... **al heel snel in ehm... in politieke discussies verzeilt raakt.**

RWD:

Oké. En hoe zorg je er dan voor dat er actie wordt ondernomen?

WS3:

Nou de **makkelijkste manier is om gewoon verplicht te stellen dat het moet.** Beetje flauw...haha... ehm... de andere manier is om... dat is te flauw he... dat is omdat het moet en dan ga je het daarom doen he.

RWD:

Hmhm.

WS3:

De leuke manier is om een lerende organisatie of een lerende samenwerking te willen wezen he.

RWD:

Hmhm.

WS3:

En om te zeggen van nou oké... doe dat nou, want je wilt ervan leren dus dat is goed om dat te evalueren. En... ehm.. ik denk wel dat je politiek beleidsmatige evaluaties en technisch inhoudelijke evaluaties dat je die ... dat het handig is om die af en toe van elkaar los te koppelen. De evaluaties zo zijn vaak moeilijk omdat we in het politiek beleidsmatige terecht komen... en ze dan nooit alleen maar... nooit alleen maar een doel op zichzelf zijn.

RWD:

Hmhm.

WS3:

Terwijl als **je het lerend wilt doen.** Dan helpt het om de technische, om de technische of om het op de grond te houden... want dan kun je ... ehm... wegblijven bij de politiek beleidsmatige belangen.

RWD:

Oké. Dus zo wordt er ook ruimte gemaakt om actie te kunnen ondernemen?

WS3:

Of het nu ook ruimte maakt dat weet ik niet, maar ik denk wel dat je het zou moeten doen.

<p>RWD: Oké. Vraag 9.3: Verandert de monitoring en evaluatie van milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet?</p> <p>WS3: Weet ik niet.</p> <p>RWD: Weet je niet. Oké. Nu is dit een soort van checklist grotendeels.</p> <p>WS3: Hmhm.</p> <p>Vraag 11: Checklist specifieke vragen over milieuprogramma's</p>	
--	--

<p><u>Toelichting bij deze vraag:</u> De onderstaande vragen werden alleen gesteld ten aanzien van een specifiek milieuprogramma, waarvan de respondent in vraag 2 en/of 4 heeft aangegeven had ervaring mee te hebben. Aangezien de onderstaande vragen vergelijkbaar zijn met de voorgaande vragen, waarbij de respondenten vaak gebruik maakten van voorbeelden uit hun eigen ervaringen, wordt deze vraag beschouwd als een checklist. Tijdens het interview werden de onderstaande vragen nagelopen of er al een antwoord op is gegeven bij de voorgaande vragen. Mocht dit niet zo zijn dan werd de vraag nogmaals gesteld. Doordat alle vragen kort werden herhaald had deze vraag ook een samenvattende functie. Hierdoor konden misinterpretaties en ontbrekende antwoorden worden voorkomen.</p> <p>Respondent JvK1 heeft aangegeven ervaring te hebben met: Het PAS: ja/nee Het NSL: ja/nee Geluidsactieplannen: ja/nee Een door de respondent aangegeven milieuprogramma: ...XXX...</p> <p>Originele vragen uit de checklist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vraag 11.1: Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?) - Vraag 11.2: Hoe is dit doel tot stand gekomen? - Vraag 11.3: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma? - Vraag 11.4: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? - Vraag 11.5: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom? - Vraag 11.6: Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet? - Vraag 11.7: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u? - Vraag 11.8: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma? - Vraag 11.9: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma? - Vraag 11.10: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties? - Vraag 11.11: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het milieuprogramma? - Vraag 11.12: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet? 	
<p>RWD: Nou we hebben het over doelen van milieuprogramma's ook</p>	

gehad.

WS3:
Hmhm.

RWD:
Ook in relatie tot het PAS, het NSL en geluidsactieplannen.

WS3:
Hmhm.

RWD:
Ehm. We hebben het ook gehad over de coördinatie van milieuprogramma's en de rol van monitoring en evaluatie.

WS3:
Hmhm.

RWD:
De rol van Rijkswaterstaat zijn we bij langs gegaan en vertrouwen, en samenwerking en participatie... dan was eigenlijk mijn laatste vraag...

RWD:
Vraag 12.1: Welke lessen kunnen er op basis van uw ervaringen met milieuprogramma's... bijvoorbeeld het NSL of het PAS of geluidsactieplannen... worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? Wat zou u anders hebben gedaan?

WS3:
Nou ik denk dus wat ik zeg he... van ehm... het werkt het beste als er grote onderlinge afhankelijkheden zijn met relatief gelijkwaardige partners en relatief beheersbare problemen. Dat is denk ik ook een van de successen van het NSL... het probleem was wel eens waar fors. Ik bedoel als er geen probleem is dan is zo'n programma ook een veel te zwaar middel voor een heel klein project. Ehm... maar het was wel haalbaar om het binnen een relatief heel korte tijd op te lossen dus dat heb je wel nodig... en ehm... er was enige balans in ... er was balans in de probleemhebbers en de probleemveroorzakers en er was balans in de oorzaak van het probleem... En in de omvang van mogelijke bijdragen aan oplossingen... Dus dat, dat helpt om dat... en dan is die onderlinge afhankelijkheid die versterkt het geheel... die jaagt dat op... dus dat is heel goed. Ehm... bij de PAS is het probleem dus dat die onderlinge afhankelijkheden niet altijd helemaal ... ehm... dat die niet altijd zo gelijkwaardig zijn dat er denkverschillen zijn... dat er probleemhebbers zijn die niet aan de oplossingen kunnen bijdragen ... en oplossingshebbers die eigenlijk nauwelijks problemen veroorzaken of oplossings- ehm... nou ja mogelijke oplossingsbijdrages die weinig problemen hebben... dus dat maakt, dat maakt de verhoudingen gewoon veel ingewikkelder en ehm... en ik denk dus dat je daar, dat je daar beter rekening mee zou moeten houden in de manier waarop je een programma opzet.

RWD:
Oké.

WS3:

En ehm... dus ik denk dat, dat lessen zijn die je wel zou moeten willen leren. Ehm.. en als ik nou kijk... en ehm... en geluid zit er een beetje tussenin dat is tot nu toe... daar zit nog weinig interbestuurlijks in... ehm....

RWD:

Hmhm.

WS3:

En misschien is dat wel een beetje ehm... aan de ene kant heeft dat het wel versnelt he.. waardoor je we het eerst maar eens eventjes bij ProRail en Rijkswaterstaat moeten houden dan is het allemaal eenduidig in de organisatie en gewoon ehm... en het is een technisch probleem en dat is nu lastig genoeg he.... En ehm.. tegelijkertijd zie je nu bij de invoering van de... dat we daar dus ook kansen hebben gemist doordat we ... nou dan kom je aan technische dingen waar ik het vanmiddag nog even over moet hebben van ja... de,de vraag of je, of je wat voor soort productieplafonds moeten leiden die vraag die hangt niet aan de vraag over wat voor soort weg het is , maar die hangt aan de beheerder vast.

RWD:

Oké.

WS3:

Dus dat betekent dat als wij een stukje weg moeten overdragen aan de provincie of andersom dan veranderd ineens de geluidsstatus van dat ding. Ehm...

RWD:

Hmhm.

WS3:

Ehm.. en dat is eigenlijk heel erg.... Omdat we het aan de start hebben ingestuurd van laten we nou eerst even die wegen van Rijkswaterstaat alleen maar pakken. En ehm... terwijl dat vanuit de inhoud natuurlijk buitengewoon raar is, want je zou moeten kijken van het is een snelweg of een ehm... het is een snelweg of een gewone autoweg, of het is een gewone autoweg of een gebiedsontsluitingsweg. Dus dat, dat... daar zou je naar moeten kijken en niet naar de toevallige... ehm.. naar de toevallige beheerder. Dus je moet programma's als ze al te groot en ingewikkeld zijn aan de PAS dan wordt er misschien wel erg veel gevraagd. Als ze al te simpel en te klein zijn dan mis je ook kansen. Dat is misschien wel wat het is.

RWD:

Oké. Zou je nog iets anders doen in relatie tot de Omgevingswet die eraan zit te komen?

WS3:

Nee dat weet ik niet. Ik heb dus het gevoel dat... dat... het feit dat programma's daarin een haakje hebben dat is... dat heel erg prettig en

nuttig en hoe het gaat werken daar heb ik nog te weinig beeld van.

RWD:

Hmhm.

Vraag 12.3: Als u een advies zou moeten schrijven, wat zijn volgens u dan de belangrijke dingen om mee te nemen naar toekomstige milieuprogramma's? Waarom?

WS3:

Toekomstige programma's... ehm... nou ik ben geneigd het hele proefschrift van Tim te citeren, maar ... haha...

RWD:

Het is op basis van jou ervaring he.

WS3:

Nou ja... er zitten ... het helpt dus om een helder doel te hebben... het helpt om voldoende afhankelijkheid te organiseren als dat er... als dat er niet al vanzelf is om dat wel te organiseren. Het helpt heel erg om... ehm... om duidelijke keuzes te maken over waar je de verantwoordelijkheden neerlegt en om de bemensing zeker aan de start van programma's... daar helpt een persoonlijke programmamanager ook enorm...

RWD:

Hmhm.

WS3:

En ehm... en uiteindelijk gaat het om ... uiteindelijk gaan programma's ook altijd om samenwerking. Dus het helpt om een gemeenschappelijk doel te hebben en om dat ook helder te hebben. Daar mogen best ook verschillende subdoelen in zijn die voor verschillende deelnemers verschillend zijn. En ehm... maar een beetje focus helpt wel... en ehm... en afhankelijkheden helpen dus ook.

RWD:

Oké. Goed. Ehm... ik had nog wel 1 vraag die kwam gisteren ineens aan bod.... Ehm.. het idee om programma's te gebruiken voor het aanjagen van een onderwerp.

WS3:

Ja dat is wat de END natuurlijk ... waar de END natuurlijk een beetje... ehm... expliciet 1 van de doelen van de END is op Europees niveau laten we maar eens geluid monitoren zodat het voldoende aandacht krijgt in de lidstaten. Ja het kan.... En daar denk ik wel dat je zo'n programma niet al te zwaar moet maken.

RWD:

Hmhm. Heb je nog suggesties voor iemand die hier mogelijk iets over kan zeggen. Iets dat ik misschien nog voor mijn onderzoek kan gebruiken.

WS3:

Ehm... ja dan zou je bij [REDACTED] van DG milieu... die ziet het

<p>langst op het dossier... en ehm... dan specifiek inderdaad naar het European Noise Directive. Omdat, dat programma heeft echt een aanjaag functie... ehm... en het ingewikkelde daarbij is... ehm... dat het in Nederland niet zo'n vreselijk ehm... niet zo'n vreselijk zinvol programma is, omdat bij ons dat aanjagen al was gebeurd. Maar tegelijkertijd zou je wel kunnen kijken hoe dat dan werkt in andere landen. Daar heb ik zelf niet zo'n vreselijk goed beeld van... of het inderdaad... ehm... in landen waar nog heel weinig geluidsbeleid was ... ehm... of het inderdaad die monitoringsverplichting en inderdaad dat actieplanverplichting tot ehm... meer aandacht voor het onderwerp heeft geleid en ehm... dus ja of het in die zin ook werkt of dat, dat een minder goed instrument is. Ik denk wel dat... ehm... en ik vraag me dus af of dat ... programmatische wat erop zit... dus dat actieplangedeelte of dat veel meerwaarde heeft ten opzichte van het monitoringsgedeelte. Dat weet ik niet.</p> <p>RWD: Vraag 13: Heeft u nog toevoegingen, aanvullingen en/of opmerkingen?</p> <p>WS3: Nee.... Ik denk dat je wel de belangrijke dingen... wel de belangrijke vragen hebt gehad.</p> <p>RWD: “Bedankt voor uw bijdrage aan mijn afstudeeronderzoek.”</p> <p>*****Einde***** Transcript*****</p> <p>Totale duur opname: 60.32 minuten</p>	<p>Procedure & proces</p>
<p>Transcript interview 230516 met respondent RJ4</p> <p>Doel interview: Het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Soort transcriptie: Letterlijk</p> <p>Datum interview: 23-05-16</p> <p>Tijdstip interview: 13.00 – 14.00</p> <p>Locatie interview: Rijkswaterstaat Lange Kleiweg 34, 2288 GK Rijswijk</p> <p>Interviewer: RWD (vetgedrukt)</p> <p>Respondent: RJ4 (niet vetgedrukt)</p>	

Algemene toelichting:

Het interview en het bijbehorende transcript maken onderdeel uit van een kwalitatief onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor toekomstige milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen) in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). De respondent is ervan op de hoogte gebracht dat het interview werd opgenomen, maar dat de gegevens verder anoniem werden verwerkt.

De onderstaande vragen zijn gesteld aan de hand van een aantal thema's. Sommige vragen hebben een korte inleidende toelichting om de thema's en relevante definities te kunnen plaatsen in de context. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft zijn er vragen gesteld om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen bij Rijkswaterstaat/het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, de Omgevingswet en milieuprogramma's. Deze vragen helpen de respondent in de betreffende context te plaatsen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over waar een milieuprogramma/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zou moeten voldoen. Tevens zijn er vragen gesteld over het thema samenwerking/participatie, integratie en over toekomstige lessen voor milieuprogramma's. Deze vragen helpen bij de evaluatie van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.

Om betrouwbare gegevens te verzamelen zijn sommige vragen opgedeeld in sub vragen. Hierdoor werden belangrijke onderdelen niet vergeten, kon er worden doorgevraagd over een bepaald onderwerp en konden vragen op een andere manier gesteld worden om duidelijke antwoorden te verkrijgen. Er is gekozen voor een letterlijke transcriptie om ontbrekende gegevens te voorkomen.

*****START

INTERVIEW*****

RWD:

“Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland.”

VRAAG 1: Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?). Misschien dan gelijk **VRAAG 2:** Welke ervaringen heeft u met milieuprogramma's, zoals het PAS, NSL en geluidsactieplannen?

RJ4:

Ja. Mijn rol is... dat zijn er een paar. 1 is coördinator geluid van de geluidsgroep binnen onze afdeling geluid, lucht en natuur. En daarmee dus ook... daar valt het SWUNG programma binnen.

Tweede rol is de informatievoorziening voor onze gehele afdeling, om daar wat lijn in te brengen en dus ... en daarmee dus ook... in verband daarmee ook wel betrokken bij de informatievoorziening NSL en stikstof. En voor stikstof heb ik in de periode 2010 tot 2013 gewerkt aan de ontwikkeling van de PAS. En toen zeg maar niet alleen het programma, maar ook de omliggende informatiesystemen.

RWD:

VRAAG 3: Op welke wijze heeft u te maken met de Omgevingswet in relatie tot milieuprogramma's?

RJ4:

Ehm... voor de Omgevingswet ben ik betrokken bij de geluidwetgeving natuurlijk. Ehm... deels bij het aspect gezondheid, maar dat heeft Ruud overgenomen dus dat is van iets langer geleden dat ik daar aan gewerkt heb. Maar bij geluid ben ik bezig om... zit ik in het wetgevingsoverleg waar het Ministerie ook Rijkswaterstaat en ProRail bij betrokken heeft om te kijken hoe de huidige geluidwetgeving terecht komt.

RWD:

Oké.

RJ4:

Daarnaast ben ik ook nog bezig met het toetsen van allerlei halfproducten die van de Omgevingswet langskomen om te kijken wat Rijkswaterstaat daarvan vindt.

RWD:

Oké. Dat is duidelijk

VRAAG 4.1: Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak, VRAAG 4.2 ik weet niet of je er onderscheidt in maakt, volgens u voldoen? Volgens jou

RJ4:

Ja kijk...ehm... een beetje definitie kwestie natuurlijk. Een programma is iets wat ook wel weer een einde heeft... lijkt mij. Althans dat is ook wel zo, als ze nu in de Omgevingswet zijn opgenomen en misschien is dat ook wel gelijk een mooie definitie. Als je dingen permanent regelt dan is het geen programma en als je een programma regelt dan is het in ieder geval iets wat je voor de komende... nou in elk geval vaste periode... nou de Omgevingswet kiest vijf jaar, dat je daar gaat... nou dat je, je voornemt om binnen het programma een bepaald doel te halen en dat je aan het eind van die vijf jaar kijkt... want als alle doelen bereikt zijn, dan heb je dat programma niet nodig... en anders zou je het programma kunnen verlengen.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Dus een programma, oftewel een programmatische aanpak stelt zich een doel ... in principe een tijdelijke aangelegenheid, want als het doel bereikt is dan is het programma niet meer nodig. Ehm... en daar zit dus ook monitoring in of je... je doel gaat bereiken. Hoever je nog steeds vanaf dat gestelde doel af bent. En in feite wordt het nu ook wel zo gehanteerd. Je ziet bij het NSL ook. Daar zie je twee smaken. De ene zegt... het doel is bereikt dus dat hebben we niet meer nodig en de ander zegt we hebben het nog niet bereikt dus we zouden het als programma nog wel een tijdje in de lucht willen houden, maar dan is het nog steeds belangrijk dat je van tijd tot tijd kijkt of je doel niet al bereikt is ehm..

RWD:

Noem je het NSL dan een programma of een programmatische aanpak? Of maak je daar geen onderscheidt in.

RJ4:

Ehm... heb jij een goede definitie van een programmatische aanpak en een ehm... een programma.

RWD:

Daar ben ik nu naar op zoek.

RJ4:

Ja precies ehm... Als ik daar inspiratie voor moet geven dan ehm... zou het kunnen zijn dat de programmatische aanpak wel eens veel langer... ehm... kan duren.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En dat je bij een programma toch echt een doel stelt en je gaat kijken of het doel bereikt is en dan ga je het programma ook weer beëindigen. Bij de programmatische aanpak zou het ook... ik kan me voorstellen dat het op een gegeven moment in de wet komt als een manier van werken die...ehm... afgeleid is van hoe je met programma's omgaat, maar dat het dan eigenlijk wel gewoon in de wet staat.

RWD:

Vraag 4.3: Ik noemde als voorbeeld van een milieuprogramma het PAS, NSL en geluidsactieplannen. Voldoen deze volgens u aan de definitie 'milieuprogramma'? Ja/Nee, waarom? Heeft u nog een ander voorbeeld van een milieuprogramma?

RJ4:

Ehm... ja even stuk voor stuk... ik denk dat ehm...

actieplannen geluid wel ehm... alle eigenschappen hebben van een programma. Dus dat Europa ook oplegt om daar om de vijf jaar ook plannen te maken, om daarmee maatregelen te kunnen nemen ten aanzien van geluid. Maar dan is het ook altijd of het nog nodig is ehm... ja je zou kunnen zeggen het is altijd nodig zolang er nog heel veel geluidgehinderden in Europa zijn... Maar je zou op een gegeven moment ook kunnen zeggen dit probleem is nu klaar en ... ehm... dan kan je ermee stoppen, maar in principe omdat ze ook elk jaar... elke keer elke vijf jaar worden vastgesteld. Denk ik dat het wel programma's zijn. Voor het NSL denk ik ook ... dat is een programma, een samenwerkingsprogramma. Even nadenken hoor... Nederlandse... samenwerkingsprogramma...

RWD:

Nationaal samenwerkingsprogramma...

RJ4:

Nationaal samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit. Dus dat is per definitie een programma. Ik denk dat, dat het ook wel is, want ze kunnen het ook beëindigen. Het was gericht om in 2015 ehm...

RWD:

Hmhm.

RJ4:

De richtnormen of de geluidnormen in Nederland te halen. En... ja en stikstof is dat in principe ook. Alleen stikstof zal in principe wel altijd een probleem blijven, omdat we altijd boven de...ehm.. streefwaardes zitten.

RWD:

Oké.

RJ4:

Die er voor stikstof gesteld worden, maar dat is overigens weer...eigenlijk hetzelfde als bij geluid... alleen bij stikstof lijkt het een ernstiger probleem te zijn, omdat de wetgeving wat strenger in elkaar zit.

RWD:

Oké. Vind je geluid dan ook een programmatische aanpak?

RJ4:

Ja... ehm... het mist wel iets van een programmatische aanpak... ehm.. je zou zeggen het is pas een programmatische aanpak als je ook de middelen geborgd hebt. Die worden in principe ook wel geborgd, doordat ehm... de rekening ook bij het Ministerie wordt geparkeerd. Dus ik denk niet dat er van tevoren echt goed gekeken is. Je zou van tevoren een doel moeten

stellen, maar ook het budget zou je moeten kennen als je zo'n doel stelt... en dan zeggen van nou dit is het programma, dit zijn de middelen...ehm...dit is de tijdsduur en dan moet je zorgen dat je ermee aan het werk gaat. En... Nu is het eigenlijk gewoon een wettelijk kader en de beheerder wordt ermee geconfronteerd en moet gewoon zorgen dat ie het oplost. In die zin is het...vind ik het niet een zuiver programma.

RWD:

Oké en het NSL en het PAS wel?

RJ4:

Ehm... ik had het idee dat er bij het NSL wel veel meer middelen gealloceerd zijn om te zorgen dat het programma wel gewoon kan blijven draaien. Bij geluid ...en dan gaat het over de saneringsopgaven, die in principe deel is van de programmatische aanpak. Dus eigenlijk de geluidbelasting terug brengen... op woningen... tot een bepaald maximum.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En dat staat in de wet en er was ook al een budget bedacht, maar er was niet bedacht dat het ... dat de wettelijke opgave wel eens niet kon passen bij het budget dat ervoor beschikbaar was. En dat is nu een probleem en nu worden... nu wordt eigenlijk het programma aangepast om toch weer binnen budget uitgevoerd te kunnen worden. Nou was dat misschien moeilijk, maar ze hadden wel kunnen kijken of de wettelijke doelen die in het programma lagen wel te bereiken waren met de middelen die daarvoor beschikbaar gesteld waren. Die zijn lang niet toereikend. Er is ook een kamerbrief over, die zou je daar nog bij kunnen pakken, dan zou je nog eens kunnen kijk of je daar nog een beetje die programmatische aanpak in terug vindt.

RWD:

Oké. Dat is misschien wel een goede tip.

RJ4:

Ik weet niet of het erin staat, maar misschien moet je die er gewoon even bij pakken. Die kamerbrief is van ehm... eind vorig jaar dacht ik.

RWD:

Vraag 4.5: Hoe verandert de toepassing/het gebruik van het label 'programma'/'programmatische aanpak' bij de invoering van de Omgevingswet? (centralere rol voor programma's?)

Vraag 4.4: Verandert dit? Kunt u dit uitleggen?

RJ4:

Ehm... ja de Omgevingswet heeft heel veel zuiverder gekozen om programma's daar pas in op te nemen als er ook een programma nodig is. Het NSL...ehm... vind je daar volgens mij voorlopig ook niet in terug. Tot het moment dat het haakje geactiveerd wordt om er een...een programma aan te hangen.

RWD:

Een milieuprogramma haakje bedoel je dan?

RJ4:

Ja. Er is een hoofdstuk onder de Omgevingswet, maar die ken ik niet goed hoor... maar dat beschrijft eigenlijk hoe je programma's... als er dus een probleem is dan is dat om een bepaald milieuaspect.... Of misschien zelfs wel breder dan dat, dat je dan een programma kunt starten.... En dan staat daar de spelregels opgeschreven over hoe je dat programma moet vormgeven. En dan kan je daar... dat programma kan dan gestart worden.

RWD:

Verandert die vormgeving ook bij de invoering van de Omgevingswet?

RJ4:

Nou ik denk dat dat, waar er vanuit zal gaan... is dat programma's wat meer uniform worden. Nu zie je wel dat er vanuit geluid nagedacht wordt over hoe je dat zou kunnen oplossen... dat is enigszins programmatisch van aard. Bij lucht... over de band van lucht is er ook een programma bedacht. En stikstof heeft ook... het programma stikstof is op zich ook wel gebaseerd op de ervaringen van NSL en SWUNG, maar eigenlijk ook weer een geheel eigen programma opgezet. En je zou ook kunnen denken... we hebben een soort architectuur voor programma's en daar moeten ze dan aan voldoen. Ik denk dat, dat nu nog niet...ehm... zo is.

RWD:

Vraag 5.1 Welke voor- en nadelen heeft een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u? Waarom?

RJ4:

Ehm... nouja het dwingt zich er denk ik toe om vooraf doelen te stellen. Ook om te kijken naar de haalbaarheid van die doelen...ehm... een werkprogramma daarvoor te bedenken. Het uit te voeren en dan zit er dus ook impliciet in of expliciet in dat de effecten van het programma geëvalueerd moeten worden. En dat die dan ook weer input zijn om te kijken of je dan ook weer een volgende periode ingaat of om te kijken dat je eventueel weer zo'n programma kunt bijstellen. Dus dat je een cyclisch proces krijgt van ... en je ziet dat die periode wel wat

verschillend is... bij natuur hebben ze een zesjarige periode... Bij luchtkwaliteit drie en bij geluid vijf. Dat is niet zo handig, maar...

RWD:

Waarom is dat niet zo handig?

RJ4:

Ehm... dat die op zich gebruik maken... vaak van dezelfde gegevens en dat je dus... je zou liever hebben dat je 1 referentiejaar hebt... dat je, je omgeving goed monitort en dat je die dataset kunt gebruiken voor alle thema's...

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En nu ehm... eens in de 150 jaar denk ik komt dat precies bij mekaar, maar ... dan zou je hebben ... het ene jaar moet je gebruiken om lucht te evalueren, het jaar daarna voor stikstofdepositie, het jaar daarna voor geluid en waarschijnlijk waterbeheer he...

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En dat had wat meer gestroomlijnd kunnen zijn, maarja dat moet je dan in Europees verband voor elkaar krijgen en dat zal waarschijnlijk niet zo snel lukken.

RWD:

Oké. Is het gebruiken van een milieuprogramma een voordeel? Bijvoorbeeld in vergelijking tot een project?

RJ4:

Ehm... ja... althans wat we zien. Het sterkste heeft dat gewerkt bij het NSL. Ehm... de projecten kunnen zwaar leunen op NSL. Dat betekent in de praktijk dat er maar een hele korte paragraaf in de onderbouwing van het project opgenomen hoeft te worden. Waar in feite alleen verantwoord wordt dat, dat project op de correcte manier in het NSL is opgenomen.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Ehm... voor SWUNG zie ik dat toch veel minder gebeuren, want dat moet toch veel gedetailleerder. Daar is het eigenlijk niet zozeer een programmatische aanpak, maar meer een wettelijk kader dat, dat je ertoe dwingt om ehm... in een

bepaald format te werken. Maar een geluid project kan zich niet beroepen op een extern programma om te zeggen dat alle geluidsaspecten in dat programma geregeld zijn. Daar zit... dus er moet heel veel wel over de band van het project...ehm... nog onderbouwd worden. Het kan wel zeggen... als het tegenvalt dan heb je de naleving van de geluidproductieplafonds en dat heeft een programmatische werking... die zorgt ervoor dat tegenvallers wel door dat programma opgelost moeten worden.

Dus ehm... de klassieke situatie was ehm.. bij iemands voordeur wordt een project uitgevoerd en de geluidseffecten worden onder dat project onderhanden genomen en als het...uiteindelijk het verkeerseffect tegenvalt... dan hoeven er ook geen extra maatregelen genomen worden. Als nu het verkeerseffect hoger is dan bedacht bij het project dan... is er alsnog de wettelijke plicht... in SWUNG... om dan wel maatregelen te nemen en dat geldt dan ook voor het hele wegennet dus dat ehm..

RWD:

Dus het voordeel is dat je bij Dat je meerdere dingen kan opvangen... bij het gebruiken van het programma?

RJ4:

Ja.

RWD:

Wat is dan bijvoorbeeld een nadeel.

RJ4:

Ehm... ja, dat is dan even de vraag wat nadelen zijn ehm.. er zitten hele grote voordelen voor het beschermingsniveau. Ik denk dat, dat ook wel het belangrijkste is van de SWUNG. Dat de burger beter beschermd is. En ehm... ja ik weet niet of je dat een nadelen moet noemen, maar dat brengt wel kosten voor maatregelen en uitvoeringslasten voor de wegbeheerder met zich mee.

RWD:

Oké.

RJ4:

Maar dat. Daar gaan wij niet over om dat dan nadelen te noemen. Wij krijgen gewoon opdracht om dat te doen.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Alleen het systeem is wel heel gedetailleerd uitgevoerd. Het systeem had wel wat globaler opgezet kunnen worden om de uitvoeringslasten kleiner te maken.

RWD:
Hmhm.

RJ4:

En ook om te voorkomen dat er misschien maatregelen uitgevoerd worden die maar een heel gering geluideffect... die eigenlijk nu uitgevoerd worden om ons binnen het wettelijke kader te laten opereren.

RWD:

Oké... ehm... kun je voorbeelden noemen...

Vraag 5.3/ Vraag 5.4 Welke kansen en risico's biedt de Omgevingswet een milieuprogramma/programmatische aanpak?

RJ4:

Een kans is natuurlijk dat ze wat uniformer worden, maar die wordt volgens mij niet helemaal benut... want ehm... geluid komt er eigenlijk ongewijzigd in, zodat je dat niet meer kunt veranderen ... ehm..

RWD:

Wat zouden dan kansen zijn die nu niet worden benut?

RJ4:

Nou toch nog eens even kijken naar de architectuur van hoe het bij geluid, lucht en natuur zit... ehm... en te kijken of je daarvan kunt leren en of je anders nog een verbeterslag kunt maken. Die zie ik eigenlijk in het maken van de Omgevingswet niet gebeuren want ehm... de PAS is net van start dus die heeft zijn handen vol om het überhaupt allemaal rond te krijgen.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En die zal waarschijnlijk ongewijzigd of alleen op details gewijzigd gewoon in de Omgevingswet doorrollen. Geluidwetgeving is 4 jaar geleden in gang gegaan.... Daar zitten we eigenlijk ook nog in de invoerperiode ... ehm... dus er worden wel wat kleine verbeteringen doorgevoerd... maar geen systematische verbeteringen...

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En van NSL wordt eigenlijk gezegd, dat is niet meer zo hard nodig. Dus daar is eigenlijk wat minder aandacht voor op dit moment om te kijken hoe je dat nog zou kunnen verbeteren.

RWD:

Oké. Dus dat is eigenlijk een gemiste kans.

RJ4:

Ja.

RWD:

Zou je dat ook als een risico kunnen zien?

RJ4:

Nou... het is denk ik meer een gemiste kans. We kunnen ze nu ook los van mekaar doen. De Omgevingswet zou het dan wat integraal kunnen maken en ik denk dat daar dan ehm... dat je daar gewoon een kans mist.

integratie

RWD:

Hmhm. Zijn er nog voorbeelden van risico's die je nog zou kunnen noemen? Bij de invoering van de Omgevingswet ... voor milieuprogramma's?

RJ4:

Ehm.. ja... het digi... de Omgevingswet gaat gebaseerd worden op het digitaal stelsel Omgevingswet... ehm... en als daar informatie en data inkomen die uiteindelijk niet correct blijkt... en die in besluitvorming onderuit gaat... dan kan dat wel grote gevolgen hebben voor projecten van Rijkswaterstaat, want ehm...

RWD:

Wat voor gevolgen dan?

RJ4:

Nu zou je kunnen zeggen dat het digitaal stelsel Omgevingswet ook een soort deel van een programma is die... gaat gewoon zorgen dat de data laag gewoon op orde is ... wat nu projecten ... ehm... in feite over de band van een enkel project moeten doen. Dus zorgen dat ze gewoon weten waar het project zich afspeelt en dat de gegevens op orde zijn. Moet je, je dan baseren op de gegevens die in het digitaal stelsel Omgevingswet zitten... en dat gaat dan goed zolang die gegevens goed zijn... maar als ze blijken... als blijkt dat de kwaliteit niet voldoende is, dan maak je daarmee de besluitvorming kwetsbaar, want dan ... ehm... als je aan kunt tonen dat het digitaal stelsel Omgevingswet niet de goede gegevens bevat ... dan kun je er ook geen besluiten op nemen...en....

RWD:

Want die worden dan in de rechtbank onderuit gehaald... of?

RJ4:

Ja... er wordt gezegd...ehm... ja je baseert je op het digitaal stelsel Omgevingswet, maar weet je dan niet dat dat niet klopt en... als je dat aan hebt kunnen tonen en niet aan hebt kunnen

tonen dat voor het projectbesluit dat je wil nemen... dan loop je het risico dat het hele systeem onderuit gaat.

RWD:

Kun je nog meer voorbeelden van kansen en risico's noemen voor de Omgevingswet?

RJ4:

Nou de Omgevingswet gaat er natuurlijk vanuit dat er meer samengewerkt wordt tussen overheidslagen in vertrouwen...

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En dat is een mooi streven, maar dat kan de besluitvorming ook wel eens veel complexer maken.

RWD:

Waarom dan?

RJ4:

Dus dat er veel meer partijen die gelijkwaardig zijn met elkaar tot een besluit moeten komen. En die... dat is op zich mooi vanuit de gedachte dat overheden in principe gelijkwaardig aan elkaar zijn, ook al zijn ze van verschillende niveaus.

RWD:

Is dat een gedachte van de Omgevingswet....?

RJ4:

Ja... maar de belangen van die overheden kunnen wel eens heel verschillend zijn... waardoor... als ze zowel gelijkwaardig als verschillend zijn. Dat het wel eens moeilijk kan worden om daar dan uit te komen.

RWD:

“Er zijn verschillende manieren om naar een programma te kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.”

Vraag 6.1: Wat is het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u?

[ONDERBREKING]

RWD:

Oké... dus even opnieuw.

Vraag 6.1: Wat is het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u?

RJ4:

Ja... ik zit even na te denken of het al ergens terug komt.

RWD:
Vast wel.

RJ4:
Of dat ik het anders kan formuleren. Nou volgens mij van een milieuprogramma is dat je ook een doel kunt stellen en dat je ook daarmee een planmatige aanpak hebt.

RWD:
Hmhm.

RJ4:
Om tot dat doel te komen. Zeg maar... de klassieke milieuwetgeving was meer van... we zetten een norm in de wet... en dan is het aan de initiatiefnemers of gewoon andere partijen... gewoon de opgave om daar die norm te halen.

RWD:
Hmhm.

RJ4:
En ik denk dat... die programmatische aanpak biedt wel veel meer structuur om uiteindelijk dat bepaalde doel te gaan halen.

RWD:
Wat zou dan dat bepaalde doel moeten zijn?

RJ4:
Nou dat doel ... hoe kan... dat zie je bij het NSL...dat was gewoon het kale doel hoe kan je, je aan die normen houden. Nederland bleek zonder dat programma niet goed in staat om de normen op het gebied van luchtkwaliteit te halen... want die... eigenlijk lag het ehm... verantwoordelijkheid voor het voldoen aan die luchtwetgeving bij verschillende overheden. Het Rijk voor een bepaald deel...ehm... gemeentes en provincies voor een ander deel...ehm... dan heb je nog boeren, industrie en automobilisten die daar ook allemaal een rol in spelen.

RWD:
Hmhm.

RJ4:
Ik denk dat zo'n programma meer een kader biedt om met elkaar samen te werken, gemeenschappelijk aan een doel te werken... daarin af te spreken wie wat doet... ehm... ja een beetje de analogie dat het ehm.. als het slecht gaat met het klimaat kan ik natuurlijk de kachel thuis uitzetten, maar als niemand dat verder doet dan zal dat klimaat er niet bij geholpen zijn... en als iedereen dat zou doen dan zou dat werken, maar hoe krijg je iedereen zover? Nou ik denk dat je dat hebt gezien

Strategische visie

bij het NSL, dat je de belangrijkste partijen op het gebied van luchtkwaliteit hadden allemaal een belang, hebben we allemaal wat gedaan.

RWD:
Hmhm.

RJ4:

En met z'n allen hebben we gezorgd dat Nederland op de meeste plekken nu wel voldoet aan de luchtkwaliteitsnorm.

RWD:
Is dat ook zo bij ... bij geluid zo? Bij geluidsactieplannen?

RJ4:

Ehm... geluid zit wel heel anders in mekaar... er wordt veel minder gekeken naar de ehm... accumulatie... althans dat moet je eigenlijk opdelen in tweeën. De ene is ehm... het nemen van bronmaatregelen... dus dat je ehm... geluidbronnen stiller worden en als je kijkt naar auto's dan ben je erg afhankelijk van Europa. Nederland kan niet ehm... stillere banden voorschrijven als je dat alleen voor Nederland doet. Dus dat is wel een stuk moeilijker daar.

RWD:
Vraag 6.3: Wie bepaald het doel van het programmavolgens u? Bepaald Europa dat dan?

RJ4:

Ja. Die actieplannen zijn een beetje vaag, want ehm... je moet minimaal een actieplan geluid hebben en de inhoud van... Van het actieplan geluid kan zijn we nemen voor de komende vijf jaar geen acties dan ehm... en als je dan na vijf jaar kijkt of je dat gedaan hebt, dan heb je dat waarschijnlijk wel keurig uitgevoerd... dus. Het enige risico dat je loopt is dat je te veel gedaan hebt... Dus dat is een beetje flauw, maar het is een vrij loos ehm.. op Europees niveau gezien een vrij loos geluidssysteem. Nederland heeft z'n eigen strikte geluidwetgeving.

RWD:
Dus bij geluid is het doel eigenlijk gebaseerd op het Nederlandse milieubeleid?

RJ4:
Ja.

RWD:
En bij het NSL is het meer gebaseerd op Europese milieudoelstellingen?

RJ4:

Ja, omdat we in ehm... er voor luchtkwaliteit wel heldere Europese normen zijn en bij geluid niet.

RWD:

En gaat de minister dan over het doel van het programma?

RJ4:

Ja. Eigenlijk is het in dit geval de ehm... staatssecretaris. Dus de, maar ja inderdaad die gaat daar dan over.

RWD:

Vraag 6.4: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak?

RJ4:

Ehm... voor zover ik weet niet. Nee, dat blijft neem ik aan hetzelfde... het zal Ehm... het kan weer veranderen, maar in de wet staat gewoon keurig minister dus... of de staatssecretaris, maar die kunnen het onderling verdelen en dan zal die verdeling wel hetzelfde blijven.

RWD:

Oké.... Ehm...

“De Omgevingswet streeft naar en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen). Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid.”

Vraag 7.1: Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?) Wat is integraal beleid (soort)? En de vervolgvraag daarbij is welke rol zouden milieuprogramma's daarin kunnen spelen. **Vraag 7.2.** Misschien spelen ze wel helemaal geen rol.

RJ4:

Ja, eens even nadenken... integraal beleid is dat je meerdere beleidsdoelen meeweegt in dat wat je, wat je van plan bent of kunt gaan doen.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En... nou als voorbeeld... je ziet dat bepaalde geluidmaatregelen ook wel weer doorwerken op klimaatdoelstellingen, maar ook wel weer eens negatief uitpakken voor luchtkwaliteit... dus dat doe ik even platter... op de milieuzaken.

integratie

RWD:
Hmhm.

RJ4:

En ik denk dat het goed is dat er meer integraal gekeken wordt in projecten. Dus ik ehm...

RWD:

Waarom dan?

RJ4:

Omdat je anders Ehm... suboptimale oplossingen bereikt... ehm.. die voor een enkel thema wel optimaal lijken, maar als je een enkel thema bekijkt altijd wel beter hadden gekund.

RWD:

Oké.

RJ4:

Dus als je de verschillende beleidsdoelen beter met elkaar kunt afwegen, dan zou het kunnen zijn dat je ook tot ehm... uiteindelijk betere oplossingen in de ruimte kunt komen.

RWD:

Kan je dat doen met milieuprogramma's?

RJ4:

Nou.... Moeilijk, want die zijn erg sectoraal opgesteld. Want die zijn eigenlijk bedoeld om een heel specifiek ehm... sectoraal doel te bereiken. En het zou interessant zijn om nog eens te kijken of je ook een soort superprogramma over de verschillende programma's heen kunt zetten. En dat is op zich een beetje aan de orde geweest, want voor het NSL werd gezegd van we gaan daar schermen bouwen voor luchtkwaliteit en die doen ook wat voor geluidkwaliteit... of misschien ook wel andersom he... als je schermen neerzet voor geluidkwaliteit zullen ze ook wel doorwerken op luchtkwaliteit... alleen uiteindelijk bleek dat er nauwelijks schermen neergezet hoefden te worden voor luchtkwaliteit, want luchtkwaliteit kun je veel beter met echt bronbeleid oplossen... dus ehm... schonere auto's. En geluid kun je daar veel moeilijker mee oplossen.... Dus dat was.... Was een kans Die had zelfs een programma... het ehm.. PLUG programma lucht en geluid... dus dat ging wel over de grens van lucht en geluid heen he.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En het zou interessant zijn om nog eens gewoon met wat

mensen uit verschillende sectoren om nog eens... bij mekaar te zitten om, om te kijken hoe je tot integrale afwegingen kunt komen met gebruik maken van de mogelijkheden van programma's.

RWD:
Oké.

RJ4:

Maar ik heb daar niet over nagedacht dus... ik weet niet precies waar je aan moet denken. Maar ik zie nu echt dat zaken vrij snel bij de planvorming ... ehm... op het bureau belanden van geluidsspecialisten of een luchtspecialisten. Ik denk dat er nog wel een wereld te winnen valt in het langer mekaar informeren over wat er gebeurt in die verschillende thema's.

RWD:
Hmhm.

RJ4:

Het sturen op normen maakt dat je het gauw sectoraal gaat aanpakken. Want als je zegt nou ik voldoe aan de luchtnormen... al klaar... geluidnormen al klaar... is stikstof al klaar... ja dan kunnen we gaan asfalteren. En ik denk dat er optimalere ... ehm... betere oplossingen mogelijk zijn als je ze alle drie zou bekijken. De vraag is dan of je wat minder... of je normen stelsel wat minder hard moet zijn ehm...

RWD:
Oké.

RJ4:

Zeg maar strenge normen leiden tot sectorale oplossingen... dat is eigenlijk wat er gebeurt.

RWD:

Zitten daar dan ook nadelen aan ... als je het integraal bekijkt dat je dan specifieke... ja sectorale dingen mist?

RJ4:

Als je het integraal bekijkt of je dan sectorale dingen mist... ja ehm... dat hoeft niet... het zal wel ingewikkelder worden. Maar je kunt wat meer informatie dan ook gebruiken gedurende de hele...planvorming. En nu komen die thema's mekaar vrij laat tegen... de programma's worden gescheiden opgezet en die projecten worden gescheiden geopereerd en

RWD:
Hmhm.

RJ4:

Terwijl er zijn... een van de dingen die je bij geluid ziet... je kunt best schermen bouwen maar ... en daarmee kan je aan geluidnormen voldoen, maar die geluidschermen zijn niet altijd gewenst vanuit ruimtelijk perspectief he... in ruimtelijke vormgeving en stedenbouwkundig zijn ze vaak ongewenst....
Dus daar zal je al wat meer multidisciplinair moeten kijken.

RWD:
Hmhm.

RJ4:
En dat moet je eigenlijk vroegtijdig doen... en dat is nog iets wat we heel ingewikkeld vinden zeg maar... een ruimtelijke visie uitgevoerd zien te krijgen...tegelijk moet het voldoen aan geluidnormen. Dan staan er in de wet ook nog ingewikkelde zaken hoe dat moet... je moet ze afwegen en als er bezwaren doorslagevent van aard zijn vanuit ruimtelijke vormgeving dan hoef je een scherm niet te bouwen, maar het is heel moeilijk om te beslissen wat een bezwaar is...

RWD:
Hmhm.

RJ4:
Om geluidsschermen niet te bouwen.

RWD:
Ja. Oké. Ehm... dan wilde ik nu overgaan op de wat meer management aspecten van programma's...
Vraag 8.1: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? Vraag 8.2: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom? Het zou wel handig zijn als je het kan toelichten aan de hand van een voorbeeld, zoals geluid of lucht...

RJ4:
Ja..... Nou over het algemeen zie je dat ehm.. .programma's komen uit een beleidsomgeving.

RWD:
Hmhm.

RJ4:
Ehm...en het zijn **dus ook vaak beleidsambtenaren die starten met een programma. En beleidsambtenaren zijn niet vaak getalenteerde programmamanagers. En vaak wordt er dan ook wat te lang doorgegaan met beleidsmedewerkers en te laat overgestapt naar ehm... echte programmamanagers.**

RWD:
En wat is dan ehm.. .wat kan een programmamanager wel, wat een beleidsambtenaar niet kan?

RJ4:

Als het goed is, is een programmamanager in ieder geval een hele goede projectleider die ehm.. z'n scope kan bewaken, z'n planning en z'n middelen... Dat is net wat er vanuit de beleidsomgeving ehm.. omdat dat heel ingewikkeld is ehm...

RWD:

Waarom?

RJ4:

Er zijn maar weinig mensen die het allebei kunnen. Die in de beleidsomgeving tot beleidsontwikkeling kunnen komen en dan ook nog snappen hoe het juridisch in mekaar zit en dan ook nog getalenteerd projectleider zijn...

RWD:

Dus een programmamanager zijn is dan echt een individuele taak waar iemand dan niet extra dingen bij doet.

RJ4:

Ja. En eigenlijk denk ik dat je ziet dat er vaak wat laat... eigenlijk die programmamanagers in huis gehaald worden. Terwijl dat veel eerder zou kunnen.

RWD:

Hebben geluidsactieplannen ook een programmamanager nodig?

RJ4:

Ehm... ja daar zie je nu dat het RIVM een aantal dingen aan doet maar dat is ehm..

RWD:

Die coördineren dat...

RJ4:

Ja eigenlijk als ik kijk... Of terugkijk op ... dan komen de lijstjes bij elkaar bij het Ministerie en dan zijn het op zich geen mensen die doorgeleerd of ervaring hebben met programmamanagement.

RWD:

En het NSL dan?

RJ4:

Ik denk dat het NSL dat ook een hele tijd gehad heeft... ehm... Op een gegeven moment is daar ook een echte projectmanager vanuit het toenmalige V&W ingevlogen, omdat de toenmalige VROM er gewoon niet uit kwam. Beleidsambtenaren krijgen dat niet voor elkaar.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Bij de PAS heb je hetzelfde gezien ehm... heel erg vanuit beleidsambtenaren ingevlogen met geen ervaring met projectmanagement... die nog wel in staat waren om het... om het ver weg liggende doel te bepalen.

RWD:
Hmhm.

RJ4:

Maar eigenlijk niet in staat waren om een route naar dat doel uit te zetten... en ja dan ga je het natuurlijk ook niet snel bereiken.

RWD:
Oké.

RJ4:

Ook weinig realiteit voor dat bepaalde oplossingen gewoon tijd kosten. Dat niet alles in drie weken af kan zijn.

RWD:

Maar had het NSL ook... ehm... misschien moet je dat noemen meer managementintensiteit nodig dan geluidactieplannen.

RJ4:

Ja... Geluidactieplannen zijn simpeler. Dus eigenlijk meer een stapeltje geluidsactieplannen... nietje erdoorheen... stuur je naar Europa en ben je klaar. Wat ik al zei... de eisen die eraan gesteld worden zijn buitengewoon laag.

RWD:
Hmhm.

RJ4:

Geluid is ook veel meer een lokaal probleem. Terwijl stikstofdepositie en luchtkwaliteit daar... de bronhouders... of de bronnen hebben die effect hebben op het hele land... dus daar zou je ook veel meer samen moeten werken.

RWD:
Oké... verandert...

RJ4:

Oké... maar goed dit ging meer over het procesmatige deel. Je zou meer waardering moeten hebben voor dat programmamanagers... voor dat het een vak is... dat ze een specialist zijn... daar heb je goede en slechte in... en die zouden samen moeten werken met iemand die het beleidsmatig zou moeten trekken.

RWD:

<p>Hmhm.</p> <p>RJ4: Dat komt niet vaak in 1 persoon samen.</p> <p>RWD: Vraag 8.3: Hoe verandert de coördinatie van een milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?</p> <p>RJ4: Ja, dat staat niet in de wet... dus ik ben heel benieuwd hoe dat nu verder vorm gaat krijgen.</p> <p>RWD: Is er wel sprake van decentralisatie?</p> <p>RJ4: Ja.</p> <p>RWD: Heeft dat ook invloed nog... op de coördinatie... of op samenwerking.</p> <p>RJ4: Ja. Je ziet bij decentralisatie dat provincies denken van nou... dat kunnen wij ook net zo goed zelf.... Ehm...</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RJ4: De implementatie van bijvoorbeeld ehm... geluid of een ander beleidsveld.... Ehm...</p> <p>Vraag 10.1: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van milieuprogramma's? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij milieuprogramma's?</p> <p>RJ4: Ehm... nou wij zijn geen uitvoeringsorganisatie voor de provincies... maar er kan... er kan wel eens gesprekken gevoerd worden of we dat voor de Omgevingswet niet meer zouden kunnen zijn. De Omgevingswet laat wel toe dat ehm... gezamenlijke overheden... die zijn opdrachtgever voor het ehm...digitaal stelsel... Daar kan inpassen dat Rijkswaterstaat of het RIVM En dat zie je ook gebeuren ... dat die dus breder opdrachtnemer zijn voor alle zaken die er binnen de Omgevingswet moeten gebeuren.</p> <p>RWD: Vraag 10.2: Hoe verandert het belang van samenwerking,</p>	<p>samenwerking</p>
---	---------------------

participatie en vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?

RJ4:

Ja... er staat natuurlijk... En zo zal het ook werken... partijen moeten elkaar meer vertrouwen. ... nou dat betekend eigenlijk serieus nemen als mede overheid... ehm...

RWD:

Hmhm. Hoe doe je dat als Rijkswaterstaat dan?

RJ4:

Dat vinden wij als Rijkswaterstaat natuurlijk heel spannend, want wij zijn de Rijksoverheid. We hebben ook altijd consequent gesproken van lagere overheden. Nu moeten we spreken van decentrale overheden.... Dat is nog een ehm... dat is echt wat anders. Dus ehm... dat is nog wennen.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Ik denk dat het idee van de decentralisatie nog niet echt goed doorgedrongen is...ehm... maar je kunt natuurlijk nu wel leren van de zorg waar dat wel al gebeurt is... en volgens mij best wel aardig gebeurt is.... Er is natuurlijk van alles fout gegaan, maar uiteindelijk zie je dat ehm... decentrale overheden hun rol gaan pakken. Natuurlijk is er nog wel sprake van wat wantrouwen of gemeentes en provincies dat wel zouden kunnen. Ik denk ook niet dat 400 gemeentes in staat zijn om de kennis in te winnen wat nodig is voor de Omgevingswet, maar je ziet ze daar ook clusteren naar omgevingsdiensten die, die kennis wel in huis hebben.

RWD:

Oké. Hoe zou je dat dan kunnen oplossen?

RJ4:

Ehm... je ziet bij gezondheidszorg hebben ze het 1, 5, 5, 25 model... dus dat er ... er is 1 RIVM er zijn 5 regio's ... nou weet ik niet precies ...nee er zit iets tussen... 5 landsdelen en 25 regio's van de GGD en die kunnen daarbij alle 400 gemeentes bestrijken... dus dat je daar toch wel een hiërarchie in hebt ehm..

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Als elke provincie en elke gemeente delen van de Omgevingswet zelf wil gaan implementeren dan... dan krijg je

grote verschillen en dan waarschijnlijk ook uitvoeringsproblemen.

RWD:

Dus samenwerking wordt dan belangrijker?

RJ4:

Ja. En dus ook schaalvergroting... je ziet dat gemeentes ook langzaam wat groter worden en dat gaat maar vrij traag... Maar ze zullen daarnaast ook nog wel moeten samenwerken om voldoende expertise in huis te halen om überhaupt onder de Omgevingswet te kunnen opereren.

RWD:

Hmm. Ik heb nog twee grote thema's ...

Vraag 9.1: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van milieuprogramma's volgens u?

RJ4:

Nou die heb ik eigenlijk al beantwoord... een hele belangrijke rol... om te zien hoe het met je doelbereik zit. Wat je daarvan leert.

RWD:

Zou je dat ook kunnen toelichten aan de hand van een programma? Bijvoorbeeld geluid of...

RJ4:

Ehm.. ja bij geluid... wat Europa doet is eigenlijk elke 5 jaar vragen of ze de geluidbelasting van ehm... zeg maar de Urbane gebieden van Europa in kaart brengen... Als je dat goed zou doen dan kan je ze dus ook met elkaar vergelijken en dan zou je dus ook de effectiviteit van je bronbeleid kunnen beoordelen.

RWD:

Oké.

RJ4:

Maar dat is de theorie... dus dat is nog niet zo makkelijk... ehm. ... ik denk dat je dat bij waterkwaliteit he... het Kaderrichtlijn Water ook wel heel duidelijk ziet... eens in de 6 jaar moet daar gemonitord worden... alleen 6 jaar is vrij kort dus je zult dan zien dat de waterkwaliteit op sommige plekken wat minder geworden is en op andere plekken wat beter... en dan... heb je waarschijnlijk nogal moeite om te kijken of je beleid dan nog op heel Europa dan succes heeft.

RWD:

Vraag 9.2: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van bestaande en nieuwe milieuprogramma's?

RJ4:

Procedure &
proces

Ja... ook daar zie je dat er wat laat aan begonnen wordt... dat heeft ook wel een beetje te maken met aansturing vanuit het beleid... dat je dan zegt van ja dat ga ik meten, want dat zou wel eenvoudig zijn...ehm... monitoring staat en valt bij het meten van een referentiesituatie ... dat je ook weet waar je ooit begonnen bent. Vaak wordt dat niet goed gedaan, waardoor je ... eigenlijk de eerste 5 a 10 jaar van je programma een beetje achter de feiten aanloopt. Je kent de referentie situatie niet... dan is het ook heel moeilijk om te beoordelen of je überhaupt succes gehad hebt... ehm...

RWD:

Hoe zit dat dan met de evaluatie van de gegevens van die monitoring?

RJ4:

Naja... je ziet het bij SWUNG terug komen... daarin is op een gegeven moment gezegd van we gaan in het begin met SWUNG... dat was in 2012 ... dan gaan we ons baseren op een verkeersnetwerk terugrekenend naar 2008.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Maar dat was van zeer matige kwaliteit... dus we kunnen nu na 5 jaar niet zo veel zeggen...ehm... hebben we eigenlijk niet zo heel veel informatie over ehm... geluidsontwikkeling omdat... de referentiesituatie nooit goed in beeld gebracht is ehm...

RWD:

Vraag 9.3: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie van milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet?

RJ4:

Ja... het krijgt een belangrijkere plek. Zo staat het ook in het besluit kwaliteit leefomgeving wel omschreven. Je ziet dat, dat besef wel... breder wordt... dat is ook 1 van de voordelen van die programmatische aanpak, want dat dwingt je ook om na te denken over monitoring. Als je een norm in de wet zet... dan ehm... we gaan 1 keer om dezelfde tijd halen we het net op en gaan we kijken of we de norm gehaald hebben.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

En de monitoring dwingt je ook om inzicht te willen krijgen in de effectiviteit van de maatregelen. Dus niet alleen of je milieudoel bereikt wordt, maar ook of de ingezette middelen effectief waren.

RWD:

Vraag 9.4: Wat gebeurt er met de verkregen data?

RJ4:

Ehm... ja maar dat weet ik voor waterkwaliteit niet... daar ben ik te lang uit.

RWD:

Voor geluid bijvoorbeeld?

RJ4:

Voor geluid ... daar denk ik van Europa dat de dataset daarvan niet goed genoeg is om daar iets mee te kunnen... in Nederland kan je daar... per land kan je daar nog wel wat mee... maar de ehm... ja we kunnen inderdaad laten zien welke middelen of maatregelen we genomen hebben en welk dat effect heeft

RWD:

Maar als er dan bijvoorbeeld... als er dan dreigt dat een doel niet behaald wordt... wordt er dan actie ondernomen? Is er dan ruimte voor die actie?

RJ4:

Ehm... dat hangt een beetje van het wettelijk kader af... Het NSL heeft laten zien dat die en strikte monitoring heeft en dat toch wel degelijk dat Dat bijgestuurd wordt. Daar is gewoon elk jaar gemonitord.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Althans elk jaar een prognosejaar gebouwd en gekeken of we dan in dat prognosejaar wel ehm... dichterbij dat doel zouden komen. En daar ... het voorbeeld van de luchtschermen... daar was eerst het idee we gaan schermen bouwen om luchtkwaliteit te verbeteren en ik denk door de monitoring was er het inzicht dat, dat niet nodig was... ehm...

RWD:

Oké. Maar is er dan wel ruimte voor acties tot verbetering bij een programma.

RJ4:

Ehm... ja ik denk dat je bij het NSL wel gezien hebt ... ehm... gewoon dat de monitoring wel de input was om uiteindelijk maatregelen te nemen, maar ook om te kijken wat de maatregelen voor wat voor effect hadden geresulteerd ehm...

RWD:

En als je dan kijkt naar het beschikbare budget voor een programma... is daar dan ruimte voor om in te spelen?

Bijvoorbeeld als je extra maatregelen moet nemen.

RJ4:

Ehm... kijk... ik denk ook weer verschillend, want bij geluid was er voor de sanering heel weinig ruimte want ehm... Daar waren we nog niet eens begonnen en daar was al duidelijk dat het geld niet voldoende was om de hele opgave uit te kunnen werken.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Dus daar moeten nu oplossingen voor gevonden worden. Het NSL heeft wel laten zien dat er middelen waren gereserveerd en uiteindelijk zijn die ook niet allemaal ingezet dacht ik... weet ik niet precies.

RWD:

Vraag 11: Oké... ehm dit is de grote checklist... ehm.. we hebben het gehad over de doelen van milieuprogramma's. We hebben het gehad over de coördinatie van milieuprogramma's en management... programmamanager hebben we ook een aantal voorbeelden voorbij gehad.

RJ4:

Ja.

RWD:

We hebben het gehad over de rol van monitoring en evaluatie en de rol van Rijkswaterstaat...

Vraag 11: Checklist specifieke vragen over milieuprogramma's

<p><u>Toelichting bij deze vraag:</u> De onderstaande vragen werden alleen gesteld ten aanzien van een specifiek milieuprogramma, waarvan de respondent in vraag 2 en/of 4 heeft aangegeven had ervaring mee te hebben. Aangezien de onderstaande vragen vergelijkbaar zijn met de voorgaande vragen, waarbij de respondenten vaak gebruik maakten van voorbeelden uit hun eigen ervaringen, wordt deze vraag beschouwd als een checklist. Tijdens het interview werden de onderstaande vragen nagelopen of er al een antwoord op is gegeven bij de voorgaande vragen. Mocht dit niet zo zijn dan werd de vraag nogmaals gesteld. Doordat alle vragen kort werden herhaald had deze vraag ook een samenvattende functie. Hierdoor konden misinterpretaties en ontbrekende antwoorden worden voorkomen.</p> <p>Respondent JvK1 heeft aangegeven ervaring te hebben met: Het PAS: ja/nee Het NSL: ja/nee Geluidsactieplannen: ja/nee Een door de respondent aangegeven milieuprogramma: ...XXX...</p> <p>Originele vragen uit de checklist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vraag 11.1: Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?) - Vraag 11.2: Hoe is dit doel tot stand gekomen? - Vraag 11.3: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma? - Vraag 11.4: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? - Vraag 11.5: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom? - Vraag 11.6: Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet? - Vraag 11.7: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u? - Vraag 11.8: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma? - Vraag 11.9: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma? - Vraag 11.10: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties? - Vraag 11.11: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het milieuprogramma? - Vraag 11.12: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet? 	
<p>RWD: Dan komen we tot de laatste vraag... <u>Vraag 12.1: Welke lessen kunnen er op basis van uw ervaringen met milieuprogramma's... geluidsactieplannen bijvoorbeeld...</u></p>	

worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? Wat zou u anders hebben gedaan? Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

RJ4:

Ja.. dat is inderdaad wel de belangrijkste vraag... ehm...

RWD:

Je had het bijvoorbeeld net over monitoring en evaluatie... dat het NSL jaarlijks werd gemonitord Zou je dat bijvoorbeeld als een les willen meegeven

RJ4:

Ehm... ja... ik moet even nadenken hoor, want ze zijn zo verschillend. Dit vind ik niet een hele simpele vraag...

RWD:

Vraag 12.3: Als u een advies zou moeten schrijven, wat zijn volgens u dan de belangrijke dingen om mee te nemen naar toekomstige milieuprogramma's? Waarom?

RJ4:

Daar kan ik wel wat bij bedenken... Ehm... de PAS is gestart om aan het probleem van stikstof te werken. En ik denk dat...ehm... we willen met... ehm... er moeten natuurdoelen gehaald worden vanuit de Europese richtlijnen... natura 2000... En nu is er binnen de sector natuur nog weer eens 1 aspect... Stikstof uitgehaald waar dan ...dan iets mee moest gebeuren. Terwijl je meer uit de samenhang van maatregelen die zitten op het gebied van de werking van stikstof... maar in de PAS zitten ook watermaatregelen en dat maakt het gek dat je maatregelen..ehm... voor het peilbeheer van water neemt, omdat je dan voor stikstof door kunt gaan... ehm...

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Ik denk dat daardoor het programma PAS nooit heel erg... of het gaat heel ingewikkeld werken of het zal nooit heel erg effectief zijn, omdat het wat betreft scope heel erg... te beperkt is. Daaruit zou ik denken van ja ... eigenlijk zou je een... ja die bestaat eigenlijk in feite ook... natura 2000 vraagt ook om een programmatische aanpak. En je zou de PAS ook kunnen migreren naar de programmatische aanpak Natuur... ehm... meer landsbreed dan wat er nu gebeurt... Ehm... en dat stikstof daar dan een van de onderdelen is...

RWD:

Oké.

RJ4:

Want naast vermessing heb je ook nog verzuring, temperatuursveranderingen, je hebt verdroging, je hebt betreding althans de druk vanuit het gebruik wat ook de

natuurdoelen in gevaar kan brengen.

RWD:

Hmhm.

RJ4:

Je hebt hier pas op de afdeling misschien wel gehoord dat we nu ineens iets aan ehm... geluid en broedvogels moeten doen. Binnen de programmatische aanpak... Dat had ik logischer gevonden binnen de programmatische aanpak natuur.

[opmerking Respondent RJ4: Wellicht is de PAS wel het geschikte programma voor stikstofdepositie, hoewel het bijzonder blijft dat niet-stikstof-gerelateerde maatregelen deel uitmaken van het maatregelenpakket voor de PAS, omdat er uiteindelijk getoetst wordt op natuurkwaliteit.]

Maar niet dat je nu iets met geluidcontouren moet doen om stikstofontwikkelingen veilig te stellen. Ik bedoel dat het zo werkt snap ik, maar dat het zo werkt is wel een omweg. Dat zou wel een verbetering van de architectuur van natuur kunnen zijn. Dat je meer integraal naar natuurbeheer kijkt en eigenlijk naar alle stressfactoren die je allemaal programmatisch aanpakt. ... en dan zou je daar beter uit kunnen komen.

RWD:

Vraag 12.2: Stel dat u wordt overgeplaatst van het milieuprogramma waar u ervaringen mee hebt (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders) naar een ander milieuprogramma (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders), wat zou u dan meenemen? Waarom?

RJ4:

Ehm... Ja... we zijn altijd op zoek geweest naar het geheim van het NSL om dat bij de PAS toe te passen en we zijn er eigenlijk nooit helemaal achter gekomen... en waarschijnlijk is toch het antwoord... het NSL heeft een relatief soepel wettelijk kader en het PAS heeft een veel stricter wettelijk kader... ehm... ik denk dat er bij het NSL meer pragmatische mensen waren betrokken, maar het kan ook zo zijn dat vanwege het strakke juridische kader het ook niet anders kon... Als ik nou echt een aanbeveling doe ... dan zou ik zeggen ga toch scheiden in de tijd... ga eerst eens beleidsmatig bedenken wat is je probleem, hoe zou je het op kunnen lossen... haal er con structurele denkers bij die oplossingen bedenken... en ga daarna pas het wettelijk kader invullen. En parallel daaraan ook het systeem om het te beheren... he ... het informatiesysteem. En wat nu bij alle systemen gebeurt is denk ik terwijl het conceptueel niet klaar is ben je al bezig met de implementatie.

RWD:

Dus eigenlijk zeg je, denk vooraf goed na over wat je invult bij een programma.

RJ4:

<p>Ja, eigenlijk is het je weet toch dat het 5 jaar gaat duren... dus besteed echt het eerste jaar... of de eerste 2 jaar aan conceptuele zaken en ga dan van start met een implementatie systeem.</p> <p>RWD: Oké.</p> <p>RJ4: En je loopt het risico dat ehm.. als je al met de ICT poot gestart bent, dat die dan dominant wordt... en dat is bij de PAS gebeurt... op zich hebben ze dat wel heel goed gedaan... maar die zei van... zijn jullie al klaar met de wet? Nee we zijn niet klaar... dus ... maar dit is wet het stuk software... dus dan moet de wet maar aangepast worden aan het stuk software wat nog ontwikkeld was.</p> <p>RWD: Vraag 13: Heeft u nog toevoegingen, aanvullingen en/of opmerkingen? Denk je dat ik nog iets mis.</p> <p>RJ4: Nee... want ik ga nu gewoon naar mijn volgende afspraak... Dus als je nog wilt weten dan kom je nog maar even langs.</p> <p>RWD: Oké. Sorry dat het wat langer duurde... we begonnen ook wat later... en ook nog een onderbreking.</p> <p>RJ4: Nee... is goed... als je nog wat wilt weten mail dat dan maar even.</p> <p>RWD: Oké. Is goed. “Bedankt voor uw bijdrage aan mijn afstudeeronderzoek.”</p> <p>*****Einde</p> <p>Transcript*****</p> <p>Totale duur opname: 53.17 minuten</p>	
<p>Transcript interview 230516 met respondent RdB5</p> <p>Transcript interview 230516 met respondent RdB5</p> <p>Doel interview: Het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p>	

<p>Soort transcriptie: Letterlijk Datum interview: 23-05-16 Tijdstip interview: 15.00 – 16.00 Locatie interview: Rijkswaterstaat Lange Kleiweg 34, 2288 GK Rijswijk Interviewer: RWD (vetgedrukt) Respondent: RdB5 (niet vetgedrukt)</p>	
<p><u>Algemene toelichting:</u> Het interview en het bijbehorende transcript maken onderdeel uit van een kwalitatief onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor toekomstige milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen) in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). De respondent is ervan op de hoogte gebracht dat het interview werd opgenomen, maar dat de gegevens verder anoniem werden verwerkt.</p> <p>De onderstaande vragen zijn gesteld aan de hand van een aantal thema's. Sommige vragen hebben een korte inleidende toelichting om de thema's en relevante definities te kunnen plaatsen in de context. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft zijn er vragen gesteld om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen bij Rijkswaterstaat/het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, de Omgevingswet en milieuprogramma's. Deze vragen helpen de respondent in de betreffende context te plaatsen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over waar een milieuprogramma/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zou moeten voldoen. Tevens zijn er vragen gesteld over het thema samenwerking/participatie, integratie en over toekomstige lessen voor milieuprogramma's. Deze vragen helpen bij de evaluatie van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Om betrouwbare gegevens te verzamelen zijn sommige vragen opgedeeld in sub vragen. Hierdoor werden belangrijke onderdelen niet vergeten, kon er worden doorgevraagd over een bepaald onderwerp en konden vragen op een andere manier gesteld worden om duidelijke antwoorden te verkrijgen. Er is gekozen voor een letterlijke transcriptie om ontbrekende gegevens te voorkomen.</p>	
<p>*****START***** INTERVIEW***** RWD: <i>“Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland.”</i> VRAAG 1: Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?)</p>	

RdB5:

Ja ik ehm... ben luchtadviseur... en adviseerhoofd vanuit mijn functie vanuit... ehm... de regionale dienst... of de regionale luchtadviseurs op het uitvoeren van ehm... luchtkwaliteitsonderzoeken in het kader van de M.E.R. en ehm... van het OTB en het TB...

RWD:

VRAAG 2: Welke ervaringen heeft u met milieuprogramma's, zoals het PAS, NSL en geluidsactieplannen? Heeft u ervaringen met andere milieuprogramma's?

RdB5:

Ehm... geluidsactieplannen niet... ehm... NSL ben ik altijd zijdelings bij betrokken geweest... het was eerst de taak van [verwijzing naar respondent WS3], toen [redacted] die het tot volwassenheid heeft gebracht en de laatste jaren werkt ehm... [verwijzing naar respondent PR6] daaraan en ik heb... ben er altijd dan zeg maar als achtervanger geweest voor de ehm... inhoudelijke problemen die er waren.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Bij de PAS ben ik altijd bij betrokken geweest vanaf het begin toen stikstofdepositie een ehm... probleem werd voor snelwegen, omdat ehm... projecten met meer verkeer altijd leidden tot een hoger uitstof van stikstofdioxiden en dus ook altijd een toename van stikstofdepositie voor Natura 2000 gebieden veroorzaakt.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Ben ik inhoudelijk betrokken geweest van het modelinstrumentarium... ehm... maar ook ehm... het initiëren van een programmatische aanpak, om dus het niet meer project specifiek te onderzoeken, maar om het in een groot programma te gieten, zodat je net als in het NSL de voordelen van het programma kunt gebruiken, zodat het loskoppelen van de maatregelen van de projecten en dat is in 2009 begonnen en een aantal jaren geleden ben ik daarmee mee opgehouden, dus 2013 was het laatste jaar dat ik er echt intensief mee bezig geweest ben De afgelopen 2 jaar hooguit bij een aantal lastige modelmatige problemen.

RWD:

VRAAG 3: Op welke wijze heeft u te maken met de Omgevingswet in relatie tot milieuprogramma's?

RdB5:

Ehm... vanuit de Omgevingswet...ehm... ik ben betrokken geweest bij de met de methodeontwikkeling voor ehm... voor luchtkwaliteit.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Dat is al 2 jaar geleden begonnen, er was eerst een ... de post NSL periode...is daarvoor gepoogd een methode voor te ontwikkelen en met het doel om die methode ook tijdens de Omgevingswet periode toe te passen, na 2018 wanneer de Omgevingswet ook werkelijk van kracht is. Ehm...ja dat is het.

RWD:

Oké. Dan ga ik nu over op de meer inhoudelijke vragen.

VRAAG 4.1: Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak... VRAAG 4.2: ik weet niet of je er onderscheidt in maakt.... volgens u voldoen?

RdB5:

Ehm... het moet eenduidig zijn... het moet ehm... zeg maar reproduceerbaar zijn...ehm... qua projectaanpak en het inzichtelijk maken van de effecten en de besluitvorming omtrent een Tracébesluit.

RWD:

Maak je dan ook onderscheidt tussen een milieuprogramma en een programmatische aanpak?

RdB5:

Nou eigenlijk maak ik die niet.

RWD:

Oké.

Vraag 4.3: Ik noemde als voorbeeld van een milieuprogramma het PAS, NSLben je mee bekend zei je. Voldoen deze volgens u aan de definitie 'milieuprogramma'? Ja/Nee, waarom? Heeft u nog een ander voorbeeld van een milieuprogramma?

RdB5:

Nou het NSL zeker.

RWD:

Waarom dan?

RdB5:

Nou, omdat er vooraf een goede ontkoppeling geweest van projecten, effecten en maatregelen.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Ehm... de besluitvorming is heel sterk vereenvoudigd, omdat we afgesproken hebben dat alle projecten die RWS uitvoert in dat programma zijn genoemd. Bovendien zijn ze ook inhoudelijk opgenomen in het modelinstrumentarium.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

En hoef je niet per project afzonderlijk te gaan kijken... wat de effecten daarvan zijn.

[ONDERBREKING]

RWD:

Oké. Dan gaan we weer verder... we waren gebleven bij de vraag ... PAS en NSL.... Waarom dat volgens jou milieuprogramma's zijn. Je was aan het vertellen over het NSL...

RdB5:

Ja Dus de manier, waarop projecten en maatregelen van elkaar ontkoppeld zijn he.... En de besluitvorming. Daar vind ik het...ehm... het PAS dan veel minder een programma, omdat je daar toch weer project specifiek gaat reserveren. Gaat kijken is er ruimte voor het project.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Je gaat dan ook ... je moet ook specifiek kijken voor een project, is er ontwikkelingsruimte beschikbaar en als die er is dan kan je het project laten doorgaan.... En dat is heel sterk afhankelijk van ehm... ja wat er jaarlijks gaat veranderen in je verkeersintensiteit, je achtergrondconcentraties, je emissiefactoren en dat soort dingen. Dat zit... dat effect natuurlijk ook wel in het NSL, maar veel minder omdat je in het NSL niet specifiek gaat kijken voor elk project gezamenlijk en ehm...

RWD:
Oké.

RdB5:

Het zou makkelijker geweest zijn als het bij de PAS ook op dezelfde manier had gekund... dat je kijkt van dit is de totale

samenwerking

depositie binnen de projecten, die past binnen een bepaalde ruimte en het is oké, maar niet voor elke positie in Nederland en voor elk project afzonderlijk... dan is het natuurlijk ehm...

RWD:

Waarom is daar bij de PAS dan niet voor gekozen?

RdB5:

Ehm... omdat ehm... omdat de natuurwetgeving daar ehm... geen mogelijkheid toe biedt die zegt dat het specifiek moet.

RWD:

Oké.

RdB5:

De Habitatrichtlijn is dat.

RWD:

Vraag 4.4: Waaraan moet een milieuprogramma/programmatische aanpak voldoen volgens de Omgevingswet? Verandert dit? Kunt u dit uitleggen?

RdB5:

Ehm... nou ik denk dat... 't doel van een programma nog eigenlijk precies hetzelfde is, dat is als er ergens een gebied is van waar mogelijke overschrijdingen van een grenswaarde ehm... nog steeds kunnen, dan kun je een programma nog insteken... En dat is natuurlijk ook het doel geweest van het NSL programma... om ehm... over alle locaties die in Nederland nog niet aan de grenswaarde voor luchtkwaliteit voldoen om die aan te pakken en er voor te zorgen dat er daar geen overschrijdingen overtreden.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Dat is... eigenlijk dat simpele doel is gewoon nog steeds nagestreefd in de Omgevingswet.

RWD:

Oke.... Dus

Vraag 4.5: er zijn geen veranderingen in het gebruik van het ... label noem ik maar even, milieuprogramma.

RdB5:

Nee. Ik denk het niet.

RWD:

Vraag 5.1 Welke voor- en nadelen heeft een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u?

Waarom?

RdB5:

Het voordeel van een milieuprogramma... nou dat is de robuustheid daarvan, want je gebruikt voor een, voor alle projecten in feite dezelfde verkeersgegevens. Je zorgt voor een hele hoge mate van uniformiteit... ehm... het feit dat je bij een onderzoek voor... zoals bij luchtkwaliteit, maar met 1 dataset werkt... ehm... je hele simpele besluitvorming hebt... je hoeft alleen maar aan het ehm... aan het NSL te refereren... dat je project in het NSL zit... ehm...

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Dat maakte dat programma wel ehm... wel effectief

RWD:

Hoe zit dat bij het PAS?

RdB5:

Bij het PAS is dat wel lastiger, omdat je daar project specifiek dan ehm... moet toetsen...

RWD:

En zijn er ook nadelen toe te kennen aan een milieuprogramma?

RdB5:

Nadeel aan het NSL is dat het tamelijk kostbaar is. Het actualiseren van het NSL elk jaar dat is gewoon... Dat is gewoon een kostbare aangelegenheid... Daar kun je gewoon 10 of 12 gewone planstudies voor uitvoeren... ehm...

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Maar met het gevaar dat planstudies nog altijd kan sneuvelen bij de Raad van State en het feit dat het met het NSL dat niet meer kan.

RWD:

Oké. Zijn er nog meer nadelen?

RdB5:

Nog meer nadelen is dat je toch wel met een hele hoop partijen dat programma hebt opgetuigd... He... dat is in samenwerkingsverband en in de praktijk zie je dat, dat niet altijd het geval is... Wij gaan er... Wij gaan er heel serieus mee

op als Rijkswaterstaat, omdat dat de besluitvorming heel transparant, uniform en simpel maakt. En ehm... ja en bij gemeenten die langs het hoofdwegennet liggen... daar zijn sommige gemeenten... daar zijn een aantal gemeenten niet weten waar ze over praten. Wij krijgen dan zo'n mail toegestuurd, dat betekent dat zij hun gegevens niet goed actualiseren. Dat betekent dat je in kennisniveau, maar ook in de kwaliteit van de gegevens daar ook een knelpunt hebt. En dat heb je denk ik wat minder bij een project specifieke benadering, want dan gaat de regio die het project uitvoert ook wel met de lagere of met de lokale overheden aan tafel zitten.

RWD:
Zoals bij het PAS?

RdB5:
Dat denk ik wel ja, ja. Ik denk dat het PAS daar wel iets beter in is, maar dat weet ik niet helemaal zeker.

RWD:
Vraag 5.3/ Vraag 5.4
Welke kansen/risico's biedt de Omgevingswet een milieuprogramma/programmatische aanpak? Wat zijn dan de sterke elementen van een milieuprogramma/programmatische aanpak? (doorvragen/de vraag op een ander manier stellen om het antwoord scherp te krijgen)

RdB5:
Ehm... het PAS zit er nog niet in, het wordt er wel door Natuurwetgeving komt het erin. Voor het NSL... ehm... vind ik de Omgevingswet... ja de Omgevingswet zorgt ervoor dat het NSL ophoudt te bestaan.

RWD:
Hmhm... Wat is de reden daarvan eigenlijk?

RdB5:
De reden daarvan is, is in feite eigenlijk dat de knelpunten gewoon opgelost zijn.

RWD:
Oké.

RdB5:
In een groot gedeelte van Nederland, dus heb je geen Nationaal programma meer nodig. Dat betekent dat je in een groot gedeelte van Nederland waar de problemen opgelost zijn...ehm... de luchtkwaliteit of de besluitvorming op basis van ... ehm... vuistregels kunt beoordelen en dat er in feite ook geen toetsing hoeft plaats te vinden. En... Alleen maar in de gebieden waar nog een potentiële kans is op overschrijding.

RWD:

Denk je dat er ook nog kansen en risico's zijn voor milieuprogramma's in het algemeen door de invoering van de Omgevingswet?

RdB5:

Ehm... weet ik niet.

RWD:

Dat weet je niet?

RdB5:

Nee, want de Omgevingswet wordt op dit moment nog weer getoetst en het is nog niet helemaal... dat wat daarin staat is nog niet zo transparant dat je daar meteen een antwoord op kunt geven. Tenminste dat vind ik.

RWD:

Oké... ehm...

“Er zijn verschillende manieren om naar een programma te kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.”

Vraag 6.1: Wat is het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u? Zijn dat milieudoelstellingen bijvoorbeeld?

RdB5:

Ehm... het doel van een milieuprogramma is dat je ontwikkelingen die er zonder dat programma, maar heel weinig kunnen... he... dus ontwikkelingen die ehm... econo... of ehm...bijdragen aan een verhoging van de emissie, of de depositie en de concentraties ... Dat die er toe aanleiding geven dat Nederland in feite op slot gaat...

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Nou een programma moet ervoor zorgen dat enerzijds die ontwikkelingen wel door kunnen gaan en anderzijds dat die milieudoelstellingen ook gehaald worden of de natuurdoelstellingen... Dus je probeert beide... je probeert zowel het ene als het andere... ehm... het op slot zijn van Nederland op te lossen... en tegelijkertijd het milieudoel te dienen.

RWD:

Oke... hoe zit dat bijvoorbeeld bij het NSL?

RdB5:

Ehm... het NSL die Dat is er goed in geslaagd he... ehm... het NSL heeft het mogelijk gemaakt dat als je projecten in je ... als je die in het NSL had zitten, dan konden die vrij makkelijk door de besluitvorming. Ehm... maar daar tegenover is er wel gekeken naar waar kunnen we nog knelpunten oplossen en er is budget gereserveerd om die knelpunten ook op te lossen. Dus je gaat elke keer.... Kijken van... elk jaar... je mag daar nieuwe projecten inbrengen en je gaat gewoon voor heel Nederland ga je kijken zijn er knelpunten en zo ja, zijn die zo ernstig dat je zegt dat je die op moet lossen in het NSL. Het kan best zo zijn dat je kortstondig een knelpunt hebt, maar als dat aan het einde van het NSL periode opgelost zou zijn door de autonome ontwikkelingen van het verkeer of van de emissiefactoren van luchtkwaliteit dan is het natuurlijk niet nodig he...

RWD:
Hmhm.

RdB5:
Om te zeggen van nou... we gaan een maatregel nu programmeren en implementeren. Terwijl die aan het einde van die periode niet meer nodig zou zijn.

RWD:
Vraag 5.2: Dus het NSL... vind je dat een succesvol programma?

RdB5:
Dat vind ik een succesvol programma ja.

RWD:
Omdat het z'n doelen heeft bereikt?

RdB5:
Ja. Ja.

RWD:
Oké. En het PAS?

RdB5:
Dat moet nog maar blijken of dat een succesvol programma is.

RWD:
Wat is het doel van het PAS ook alweer?

RdB5:
Het doel van het PAS is ook mogelijk maken van economische ontwikkelingen, maar dan op een veel breder terrein als bij luchtkwaliteit he. Het gaat ehm... voor ons het aanleggen van HWN projecten, van scheepvaartprojecten, hoogwaterbeschermings... ehm..

RWD:

Wat zijn HWN projecten?

RdB5:

Ehm... HWN dat is ehm... hoofdwegennet. Je hebt hoofdwegennet, hoofdvaarwegennet Dat is HVWN... je hebt HWS dat zijn hoogwaterbeschermingsprojecten en je hebt ook nog KRW projecten, dat zijn Kaderrichtlijn Waterprojecten en daarnaast ontwik.... Ehm... het uitbreiden van bedrijven, dus vergunningverlening voor bedrijven...ehm... vergunningverlening voor landbouw.... Voor ehm... voor het plaatsen van veehouderijen of het uitbreiden van de veestapel.

RWD:

Vraag 6.3: Wie bepaald het doel van een milieuprogramma volgens u? Hoe is dat bijvoorbeeld bij het NSL gegaan?

RdB5:

Wie het doel bepaald?

RWD:

Ja... is dat bijvoorbeeld de Europese Unie of is dat de Minister?

RdB5:

Nou je hebt de Europese Unie die zegt van op een bepaalde datum moet overal in Europa worden voldaan aan de grenswaarden.... Ehm... is dat niet het geval dan moet de lokale overheid van dat land... moet een programma ontwikkelen samen met alle betrokken partijen om ervoor te zorgen dat de milieudoelstellingen binnen een bepaalde tijd gehaald worden.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

En daar mag je een aantal jaren over doen. Nou volgens mij staat dat ook wel in de Europese wetgeving.... En de mogelijkheid wordt door de Europese wetgeving open gelaten. ... en zeg maar de landsregering of de overheid kan dat gebruiken om haar doelstellingen, om haar doelstelling te bereiking. Dus het is niet zozeer dat het, het doel van de Europese Unie is, maar op basis van de wetgeving kan een land, of het ministerie eigenlijk he... heeft dan een doel om binnen een bepaalde tijd een bepaalde grenswaarde te halen. Dus die is dan eigenaar van het programma.

RWD:

Vraag 6.4: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van een milieuprogramma/programmatische

aanpak?

RdB5:

Nou voor het NSL natuurlijk wel, want het houdt op te bestaan... maar het doel van als je... waar er in een regio knelpunten zijn... dan zal het programma nog steeds een vergelijkbare functie hebben he... Het moet economische ontwikkelingen mogelijk maken, maar zeg maar de regio waar het programma geïnitieerd wordt en uitgewerkt wordt, maar ook geïmplementeerd wordt zal er ook maatregelen tegenover moeten stellen die ervoor zorgen dat de luchtkwaliteit daar beter wordt. Nou voor het PAS is... blijft het PAS gewoon bestaan.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Dat is eigenlijk nog maar net af... dus ga je dat programma niet...ehm... dat ga je niet veranderen onder de Omgevingswet. Dat zal er wel incorporeert worden.

RWD:

“De Omgevingswet streeft naar integratie en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen). Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid.”

Vraag 7.1: Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?) Wat is integraal beleid (soort)? En de vervolgvraag daarbij is... **Vraag 7.2:** Kunnen milieuprogramma's ... het NSL loopt dan af... maar het PAS dan niet.... hierin een rol spelen?

RdB5:

Ehm moeilijke vraag.

RWD:

Hmhm... kunnen milieuprogramma's verschillende sectoren met elkaar combineren?

RdB5:

Ehm... je zou ... nou heb ik met name naar de data gekeken en niet hoe je dat technisch zou kunnen doen.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

En dat is natuurlijk wel het doel geweest voor de Omgevingswet he... zodat je alle informatievoorziening kunt

integratie

stroomlijnen, zodat je alle programma's ehm... dat bijvoorbeeld voor het hoofdwegennet ... dat we allemaal van dezelfde datum uitgaan... Dat is voor NSL... daar zijn we nu ook al aan het werk he.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Dat gaat denk ik wel... dat zal uiteindelijk wel lukken. En de wet moet dat natuurlijk wel mogelijk maken, omdat ... ehm... nu heb je verschillende wetten die een andere fasering hebben...ehm... zodat je niet ehm... de besluitvorming voor het ene programma... voor het luchtprogramma is net iets anders is voor geluid of dan voor natura 2000.... En dan moet je me nog even helpen met de rest van de vraag...

RWD:
Het gaat over integraal beleid.... Wat versta jij daaronder?

RdB5:

Ja. Wat ik onder integraal beleid versta Dat staat heel mooi in de Omgevingswet hoe je dat zou willen doen... ehm... hoe dat praktisch gaat dat zie ik nog niet zo goed gebeuren, want wat je nu leest in de Omgevingswet zie je voor water, lucht en geluid... zie je in een bepaald deel van de Omgevingswet dat allemaal na elkaar komen he...waardoor je de integraliteit van de Omgevingswet uit het oog verliest.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Als je naar de details gaat kijken... dus dat je ... de Omgevingswet... ja de structuur hoe we dingen gaan aanpakken of zaken gaan aanpakken.... Dat dat een goede constructie zou zijn en integrale benadering mogelijk maakt en dat je die dan voor elk thema afzonderlijk gaat kijken van hoe ga je dat doen, maar dan ga je voor al die thema's wel op de zelfde manier doen... Dus dat je dezelfde structuur kan gebruiken en niet dat je 1 kolom hebt, waarin je dan ABC en dan nog ABC en dan voor elk onderwerp afzonderlijk of voor elke onderwerpen dan door elkaar heen gaat doen. Dat maakt het lezen en het begrijpen van de Omgevingswet wel heel erg moeilijk. Dus.... Ehm... hoe kom je dan aan integraliteit....

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Maar dat is meer een praktisch probleem...

RWD:

Vraag 7.2: Zijn milieuprogramma's noodzakelijk voor een geïntegreerd beleid? Kunnen milieuprogramma's hierin een rol spelen? Ja/Nee, Waarom? Voor- en nadelen? Kansen, risico's bedreigingen? Voorbeelden?

RdB5:

Daar kunnen milieuprogramma's een rol in spelen, want als je technisch... ehm... er technisch vanuit gaat en inhoudelijk uitgaat van dezelfde basisgegevens kun je... ehm... kun je dat ...ehm... kom je wel een heel eind in de richting van de integraliteit en de harmonisatie.

RWD:

Dan wil ik nu wat meer ingaan op management aspecten van milieuprogramma's... de eerste vraag

Vraag 8.1: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? **RWD:**

Vraag 8.2: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?

RdB5:

Er is sprake van een programmamanager ja.

RWD:

Zou je, zou je dat nog wat willen toelichten?

RdB5:

Waar wil je naar gaan kijken... wil je op ministerieel niveau gaan kijken of wat doet Rijkswaterstaat?

RWD:

Mijn onderzoek is vooral gericht op Rijkswaterstaat...dus...

RdB5:

Bij ehm... bij het NSL hadden we een NSL coördinator die vanuit WVL en vroeger vanuit WVS de coördinatie ehm... op zich nam... of de taken op zich nam. Die zorgde van dat er elk jaar nieuwe verkeersgegevens kwamen.

RWD:

Hhm.

RdB5:

Ehm... de uitvraag naar de regio's deed van dit zijn de projecten, zijn er nieuwe projecten bijgekomen, kloppen de gegevens van de projecten nog steeds? Ehm... en dan werd het hier gecontroleerd... tenminste de controleslag werd nog eens geëvalueerd en in het NSL ingebracht...van kloppen de gegevens. Er werd gevraagd van ja kloppen de

verkeersgegevens voor die projecten of voor de Omgeving...ehm...

RWD:
Hmhm.

RdB5:

En dat werd dan steeds ehm... dat werd dan na een aantal controleslagen in de monitoringtool weer gevraagd aan de regio's van klopt dat nog? En dan uiteindelijk zeg maar een nieuwe basis set aangeleverd aan het bureau monitoring om daarmee een nieuwe rekenslag uit te voeren.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Vervolgens kwamen die gegevens dan weer terug... dan werd een controle uitgevoerd. En ehm... naja dat ... en waar knelpunten waren Werden dan vervolgens binnen dat programma... werden daar.... Werden daar nieuwe maatregelen bij verzonnen of werden geprogrammeerd... dat waren allemaal taken van de coördinator die het zeg maar doorsluisde naar adviesbureaus of het werd intern... werd dat opgelost.

RWD:
Oké.... En hoe is dat bij het PAS geregeld?

RdB5:

Bij het PAS. Ja Ruud was daar natuurlijk programmaleider van het programma natuur..

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Dus daar kwam dat in het begin mee samen, maar hij coördineerde dus verschillende taken naar de diverse medewerkers en zo ging het in feite ook wel bij het NSL.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

En bij de Programmatische Aanpak Stikstof is... was het meer de coördinatie van de ontwikkeling van de programmatische aanpak dan van de jaarlijkse actualisatie van de gegevens. Nou die jaarlijkse actualisatie van de gegevens... dat is volgens mij nu meer onder het programmanagement van [verwijzing naar respondent **focusgroep TJvdH10**] En daar wordt....daar worden verschillende taken uitgevoerd zoals ehm...

Procedure &
proces

RWD:
Hmhm.

RdB5:
Voor de coördinatie van de projectgegevens en voor... voor al die deelthema's voor hoogwaterbescherming, voor snelwegen, voor vaarwegen...

RWD:
Hmhm.

RdB5:
En er zijn ook taken weggelegd voor de natuurgebieden zelf he... de monitoring van natuurgebieden. Volgens mij is ... of een gedeelte daarvan wordt dan uitgevoerd door [REDACTED]

RWD:
Hmhm. Dus een programmamanager heeft alleen die specifieke taak van coördineren.

RdB5:
Ja.

RWD:
Vraag 8.3: Hoe verandert de coördinatie van een milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?

RdB5:
Er verandert niks.

RWD:
Helemaal niks?

RdB5:
Nee... bij de Natura 2000 niet en bij het PAS niet en bij het NSL... ik denk wel dat de programma coördinator daar nog steeds dezelfde functie heeft. Ehm... maar dan voor een ehm... alleen maar die gegevens hoeft te verzamelen voor die specifieke gebieden waar luchtkwaliteit nog knelpunten zouden... of tenminste waar luchtkwaliteit nog kritisch is.

RWD:
Hmhm. Dus bij het NSL is het alleen nog maar de kritische punten...

RdB5:
De kritische punten in de gaten houden. Wel is waar dat je voor heel Nederland nog wel een verkeersnetwerk nodig hebt... ook moet weten welke projecten er spelen en ehm... de goede verkeersintensiteiten nodig hebt...ehm... om ook een goede

Procedure &
proces/
samenwerking

voorspelling te doen...

RWD:
Hmhm.

RdB5:

En een goede monitoring uit te voeren voor de gebieden waar de luchtkwaliteit kritisch is.

RWD:

Oké. Je had het al over monitoring.

Vraag 9.1: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van milieuprogramma's volgens u?

RdB5:

Nou als we geen monitoring hadden... de monitoring is gewoon belangrijk... ehm... omdat je enerzijds wil... Je moet monitoren welke veranderingen vinden er plaats binnen de projecten, komen er nieuwe projecten bij, vallen er nieuwe projecten af... maar hoe evalueer je de projecten in de tijd? Want een project is ehm.. in het begin van de ontwikkeling he... zeg maar vlak na de verkenning... heb je een bepaalde voorkeursvariant, maar die voorkeursvariant kan gedurende de tijd nog best wel veranderen... kan ook getemporiseerd worden he vanwege beleidsbeslissingen bijvoorbeeld, omdat er minder financiën zijn.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Dus er kan van alles en nog wat gebeuren met die projecten... dat moet gemonitord worden, maar ook de effecten daarvan op de luchtkwaliteit wordt gemonitord.... Ehm... ook effecten in de omgeving... dus bijvoorbeeld achtergrondconcentraties voor lucht of emissiefactoren worden elk jaar geactualiseerd. Nou dat wordt gemonitord. Het totaal van al die gegevens samen dat is dan in feite je monitoring.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Je gaat kijken van wat doet dat voor de luchtkwaliteit in Nederland op alle relevante toets punten. Ehm...en dat wordt dan berekend en dan heb je de monitoring klaar... dus dan wordt geïnventariseerd van waar zijn de nieuwe knelpunten. En dan komt natuurlijk de volgende stap he... Van wat ga je doen met die nieuwe knelpunten.

RWD:

Procedure &
proces

Ja.

RdB5:

En dat is eigenlijk geen monitoring meer, maar dat is de volgende stap van de plan, doe en check cyclus.

RWD:

En die stap is?

RdB5:

Nou ehm... dat is ...zeg maar het programmeren van wat zijn de effecten en wat moet je dan vervolgens... je evalueert dat... en gaat kijken of het volgend jaar of in de toekomst alles nog op z'n pootjes terecht komt. Dus dat er overal nog aan de grenswaarden wordt voldaan.

RWD:

Hmhm.... Ehm... Vraag 9.4: maar wat gebeurt er dan met die verkregen data?

RdB5:

Die verkregen data leert jou waar knelpunten zijn... als die er zijn en ehm... of die knelpunten zich Binnen dat termijn van dat programma vanzelf oplossen, omdat de auto's schoner worden of dat de achtergrondconcentraties lager worden.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Is dat niet het geval dan moet je daar een locatie specifieke maatregel gebruiken en die kun je ehm... ja je gaat dan kijken welke maatregel is daar het meest effectief... Zowel kosten effectief als... ehm... effectief op het effect zelf.

RWD:

Wie zorgt er dan voor dat er ook actie wordt ondernomen?

RdB5:

Ehm.... daar is een/was een uitvoeringsorganisatie voor en volgens mij was dat PLUG.

RWD:

PLUG?

RdB5:

Ja, dus dat ... wat ik mij kan herinneren is dat PLUG.

RWD:

Dat is voor het NSL zo?

RdB5:

Ja... en dat is voor het NSL, maar ook voor geluid.

RWD:

Ook voor geluid... en voor het PAS?

RdB5:

Voor het PAS weet ik dat zo niet.

RWD:

Is de rol van monitoring.... Verschilt dat ook bij het NSL en het PAS? Is het bij de ene belangrijker of?

RdB5:

Ehm... monitoring is in alle gevallen even belangrijk om aan te tonen dat Nog eventuele knelpunten nog aan te tonen. Bij het NSL denk ik dat is... de vervolgstap natuurlijk wel een stuk makkelijker...ehm....

RWD:

Waarom dan?

RdB5:

Nou, omdat je voor luchtkwaliteit veel makkelijker lokale maatregelen kan.... Voor stikstofdepositie is dat veel minder.... En wordt daar volgens mij veel meer gekeken naar hoe kun je met ontwikkelingsruimte te schuiven.

RWD:

Is er nog wel ruimte om dat te doen?

RdB5:

Nou voor de PAS is dat wel een praktisch probleem. Die zijn er bijna niet.

RWD:

Hoe komt dat dan?

RdB5:

Nou stikstofdepositie heb je geen ehm... omdat voor luchtkwaliteit speelt het probleem altijd direct af bij de weg...

RWD:

Ja.

RdB5:

Omdat daar de concentratie het grootste is. Ehm...en als daar dan mensen wonen zijn die direct blootgesteld. En die directe blootstelling kun je nog wel min of meer verlagen door daar lokale maatregelen te treffen...ehm.... door bijvoorbeeld een luchtscherm of door bijvoorbeeld iets langzamer te gaan rijden.

Voor Natura 2000 gebieden is dat lastiger, omdat die meestal niet gewoon pal naast de weg liggen ... maar gewoon op een grotere afstand en daar helpen lokale maatregelen niet. Het enige dat daar helpt is zorgen dat daar minder stikstofverbindingen worden geëmitteerd. Dat kan je alleen maar verhelpen door het verkeer ergens anders langs te laten rijden of bijvoorbeeld langzamer te laten rijden, maar dat zal niet heel erg veel uit maken... ehm... door ervoor te zorgen dat andere bronnen uitgeschakeld worden... ehm... wat vroeger gebeurde is bedrijven te laten ophouden... ehm... veehouderijen... je noemt dat dan gedwongen ophouden van een veehouderij... wat een aantal malen toegepast is door een veehouderij uit te kopen, maar dat is niet de bedoeling... ja iedereen die... je mag niet gedwongen worden om op te houden.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Ehm... wat je daar... waar de PAS wel mee werkt is het zogenaamd stoppersscenario, dat zijn bedrijven die geen opvolger meer hebben of gewoon niet meer rendabel genoeg zijn. Nou die boeren houden gewoon op met het bedrijf, maar dat is een tamelijk grote onzekerheid... je weet wel dat er een x aantal bedrijven ophouden over zoveel jaren... maar waar die bedrijven nu zitten dat weet je nu niet.

RWD:
Oké. Kun je verder nog iets bedenken bij de consequenties van monitoring en evaluatie? Bijvoorbeeld als een doel ... als er dreigt dat het niet gehaald wordt. ...

RdB5:

Nou.... Daar heb je als coördinator natuurlijk heel weinig invloed op he. Je kunt het alleen maar melden. En.... Dat betekent dat betekend dat je dan toch naar de Kamer moet om dan afspraken te laten doorgaan, omdat je toch binnen de gestelde tijd niet ehm... niet aan de eisen kunt voldoen. Dat is bij het NSL wel gebeurt.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Daar werd het op een gegeven moment duidelijk dat ehm... dat er nog een aantal knelpunten over zouden blijven na het beëindigen van het NSL en daarom is het programma nog een aantal jaren verlengt. Het wil niet zeggen dat je ehm... je moet wel kunnen aantonen dat de luchtkwaliteit vooruit gaat en dat je

in het ... zeg maar de tijd die je uitstel hebt gekregen van de Europese Unie... dat je redelijk op schema bent.... Maar het kan dan toch betekenen dat er ...ehm.. he.... Dat er nog extra knelpunten blijven bestaan en dat je daar nog wat extra aandacht aan moet besteden.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Nou dat is ...ehm... een aantal jaren geleden is het NSL verlengt tot 2017 ... het zou eerst in 2015 ophouden... ehm... en nu is het weer verlengt tot aan het van start gaan van de Omgevingswet ...ehm... en dat is meer om de reden dat wij anders eigenlijk niks hebben. Want dan zou je...dan zou het NSL ophouden Dan zou je een aantal jaren een systeem moeten ontwikkelen die tot de Omgevingswet weer werkzaam is en dan met de Omgevingswet weer een ander systeem hebben. Dat is nu de reden geweest dat het NSL weer werd voortgezet tot aan het van start gaan van de Omgevingswet. Maar goed.... Dat betekend dus Zie je dat je het niet gaat halen dan moet je het opschalen... dan wordt het geëscaleerd... dan komt het ehm... dan moet er een besluit genomen worden in de Tweede Kamer.

RWD:

Vraag 10.1: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van milieuprogramma's? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij milieuprogramma's?

RdB5:

Ehm... in het NSL is dat vrij eenzijdig... we kijken waar ehm... we doen ons eigen ding... we kijken naar alle effecten van het hoofdwegennet op de luchtkwaliteit... en naar zeg maar in de monitoringstool zie je zelf he... Want je doet wel alvast berekeningen met die nieuwe gegevens... als we zien dat er ergens een probleem ontstaat.... Zeg maar... daar waar de effecten van ehm... het hoofdwegennet en van de gemeente ... ja... zeg maar elkaar dusdanig beïnvloeden dat daar een knelpunt kan ontstaan... dan gaan we kijken wat is de oorzaak daarvan, wat is de reden. En ehm... als je dan ziet dat de lokale overheden een fout hebben gemaakt of achterwege hebben gelaten hun informatie te actualiseren... of bijvoorbeeld... of bijvoorbeeld fouten hebben gemaakt in de monitoringstool. Dan gaan we met hun in contact om dat te verbeteren. Het is dus eigenlijk niet een hele samenwerking in de strikte vorm... zoals je een samenwerking zou moeten beschouwen, maar het is meer... wij zorgen dat wij onze zaakjes goed op orde hebben en daar waar we zien dat er problemen ontstaan met lokale overheden dan gaan we daar... dan reageren we daarop.

RWD:

Hoe zit dat bij het PAS dan?

RdB5:

Nou daar is het belang van gemeenten en provincies natuurlijk veel groter... dus daar wordt denk ik eerder aan de bel
getrokken door provincies en gemeenten... Dus daar wordt je
meer gedwongen om samen te werken dan in het NSL.

RWD:

Hmhm.

Vraag 10.2: Hoe verandert het samenwerken tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?

RdB5:

Dat verandert niet.

RWD:

Dat verandert niet?

RdB5:

Voor het PAS ehm... niet... Voor luchtkwaliteit kan het zo zijn dat gemeenten zelf willen gaan werken met scherpere omgevingswaarden... dus met lagere concentraties. Dat zal er zeker toe lijden dat je meer met lokale overheden moet samenwerken dan nu.

RWD:

Oké. En voor het PAS niet?

RdB5:

Voor het PAS ... ja ... ehm... dat loopt nu... dus dat ga je niet zomaar omver gooien. Je hebt net een systeem gebouwd... dat heeft jaren gekost 5/6 jaar... En dat zou dan 1 of 2 jaar werken... en dan zou je met de Omgevingswet iets heel nieuws gaan verzinnen.... Ja dat gaat niet werken.

RWD:

Hmhm. Met betrekking tot samenwerking...

RdB5:

En daar is in feite de rol van gemeenten en provincies... dat is veel meer gedecentraliseerd en naar de lokale overheden.

RWD:

Oja?

RdB5:

Ja.

RWD:

Welke rol speelt vertrouwen... krijgt dat ook nog een grotere rol bij de invoering van de Omgevingswet?

RdB5:

Ehm... ja.

RWD:

Op welke wijze dan?

RdB5:

Ehm... ja het zou eigenlijk moeten betekenen dat iedereen gewoon z'n zaakjes op orde heeft en ook snapt wat er aan de hand is. Wat er moet gebeuren.. ehm... hoe dat in de praktijk gaat lopen dat weet ik niet. Ik merk wel dat... Rijkswaterstaat het heel serieus neemt... en dat provincies dingen wel... sommige dingen wel wat op een beloop hebben gelaten en daar nu tegenaan lopen.... En terwijl het in het verleden wel vaker zo is gelopen ... dat ze iets met verkeer moeten doen en dat dan niet gedaan hebben en zich alleen maar hebben.... Nou zich alleen maar hebben beziggehouden met de landbouwsector en met de natuurgebieden zelf.

RWD:

Oke... nu volgt er een checklist.

Vraag 11: Checklist specifieke vragen over milieuprogramma's

RWD:	
<p><u>Toelichting bij deze vraag:</u></p> <p>De onderstaande vragen werden alleen gesteld ten aanzien van een specifiek milieuprogramma, waarvan de respondent in vraag 2 en/of 4 heeft aangegeven had ervaring mee te hebben. Aangezien de onderstaande vragen vergelijkbaar zijn met de voorgaande vragen, waarbij de respondenten vaak gebruik maakten van voorbeelden uit hun eigen ervaringen, wordt deze vraag beschouwd als een checklist. Tijdens het interview werden de onderstaande vragen nagelopen of er al een antwoord op is gegeven bij de voorgaande vragen. Mocht dit niet zo zijn dan werd de vraag nogmaals gesteld. Doordat alle vragen kort werden herhaald had deze vraag ook een samenvattende functie. Hierdoor konden misinterpretaties en ontbrekende antwoorden worden voorkomen.</p> <p>Respondent JvK1 heeft aangegeven ervaring te hebben met:</p> <p>Het PAS: ja/nee Het NSL: ja/nee Geluidsactieplannen: ja/nee Een door de respondent aangegeven milieuprogramma: ...XXX...</p> <p>Originele vragen uit de checklist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vraag 11.1: Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?) - Vraag 11.2: Hoe is dit doel tot stand gekomen? - Vraag 11.3: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma? - Vraag 11.4: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? - Vraag 11.5: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom? - Vraag 11.6: Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet? - Vraag 11.7: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u? - Vraag 11.8: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma? - Vraag 11.9: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma? - Vraag 11.10: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties? - Vraag 11.11: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het milieuprogramma? - Vraag 11.12: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet? 	
<p>Ehm... we hebben het gehad over de doelen van milieuprogramma's. Ook in relatie tot de milieuprogramma's waar jij ervaring mee hebt... het NSL en het PAS. Ehm... de</p>	

coördinatie van milieuprogramma's.... ehm... de rol van monitoring en evaluatie.... Daar ben ik trouwens net wel een ding bij vergeten... Verandert daar nog iets in... in de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet?

RdB5:

Ehm... nou voor het PAS denk ik niet, maar dat weet ik niet zeker

RWD:

Waarom niet?

RdB5:

Nou omdat het een programma is dat net aan de slag is en daar spelen nog heel veel... ehm... nog heel veel kinderziektes.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

En het is gewoon nog een leerprogramma... dat zie ik nog niet zo heel snel gebeuren. Wat ik wel zie is het temporiseren van algemene invoergegevens. Dus achtergrondconcentraties, achtergronddeposities in kaarten die het RIVM samenstelt. En het actualiseren van emissiefactoren.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Dat is nu jaarlijks. ... en dat zou in de toekomst meer teruggebracht kunnen worden tot 1 keer in de drie jaar. Dus dat betekent dat er ... dat je maar 1 keer in de 3 jaar een actualisatie van die gegevens krijgt en dat je daar ook een verbetering in maakt... maar als je jaarlijks... want in de PAS zegt dat je 2 keer per jaar die gegevens mag actualiseren in verband met die projecten.. he.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Dan betekent dat voor die projecten ehm.. ja nog zeker een jaarlijkse actualisatie cyclus hebt.

RWD:

Hoe zit dat bij het NSL dan?

RdB5:

Ja, ik veronderstel dat je maar 1 x in de drie jaar een actualisatie van de invoergegevens krijgt, maar je krijgt natuurlijk wel jaarlijks andere projecten. Dus dat zou dan betekenen dat je de

projecten en gegevens wel elk jaar gaat actualiseren en dan gaat kijken wat het effect is daarvan... ehm... of het effect in de toekomst is of je de grenswaarden gaat halen en dat je maar 1 keer in de drie jaar de gegevens van die grenswaarden gaat actualiseren en dan een grotere, of een ingrijpende monitoring krijgt.

RWD:
Hmhm.

RdB5:

Maar ik weet het niet helemaal zeker. Dat zijn nog wel dingen die nog niet helemaal duidelijk zijn.

RWD:

Oke. We hebben het gehad over de rol van Rijkswaterstaat bij milieuprogramma's.... en ehm... dan kom ik bij de laatste grote vraag en die stel ik op een paar verschillende manieren.

Vraag 12.1: Welke lessen kunnen er op basis van uw ervaringen met milieuprogramma's worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? Bijvoorbeeld het NSL of het PAS. Wat zou u anders hebben gedaan? Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

RdB5:

Ehm... nou een belangrijke les is dat je een ontkoppeling moet hebben tussen projecten en effecten. Besluitvorming en de maatregelen. Dus dat... dat je niet per project afzonderlijk een besluitvorming moet hebben en dat... ehm... daar nog maatregelen aan moet koppelen, maar dat je die maatregelen moet koppelen aan de knelpunten.

RWD:

Dat is nu nog niet zo?

RdB5:

Dat is bij het NSL wel zo, maar dat is bij het PAS wat minder omdat je daar project specifiek alles in beeld moet brengen dus in die zin zou ik zeggen... ehm...vraag ik mij af of het zin heeft... om ehm... een programmatische aanpak stikstof te ontwikkelen. Omdat je niet dezelfde voordelen hebt als bij het NSL... wat je... ehm... wat denk ik wel een belangrijk punt is... is de uitvoering van het programma zelf en de jaarlijkse monitoring dat daar... dat er heel veel inzichten elk jaar opnieuw worden ingebracht die er voor zorgen dat... ehm... ja als je de monitoring nu bekijkt en 6/7 jaar geleden dan is dat volstrekt anders. Dus daarin... ehm... je zou eigenlijk willen dat je over de gehele periode het systeem op dezelfde manier blijft uitvoeren.

RWD:

Waarom was het toen anders?

RdB5:

Nou, omdat ze toen niet... het was een heel leerproces en dat heeft zich geëvalueerd en dat elk jaar... elk jaar zijn er aanpassingen uitgevoerd in het instrumentarium maar ook de manier hoe je ertegen aankijkt en hoe je ermee gaat werken... dus je ziet ook dat het ehm... de handreiking van de NSL monitoring... dat was een soort kookboek he van wat moet je allemaal ... welke gegevens moet je aanleveren he op welk termijn... dat is op zichzelf wel goed... maar de... er zijn een hele hoop stappen waar fouten in op kunnen treden zeg maar... zoals het doorrekenen van het instrumentarium zelf he... de monitoringstool ... ja dat wordt elk jaar geactualiseerd... daar wordt elk jaar een nieuwe code voor geschreven... en daar gaat best nog wel heel veel fout. En je hebt dus eigenlijk niet een heel goed systeem van trouble shooten om dat elke keer weer op te lossen... dat is elke keer weer anders.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Ten gevolgen daarvan treden er elke keer weer strubelingen op.

RWD:

Gaat het ook nog anders bij de Omgevingswet?

RdB5:

Nou ik vrees dat het hetzelfde gaat. Ik denk niet dat we ooit een systeem is dat volledig stationair is en wat niet meer verandert.

RWD:

Vraag 12.2: Stel dat u wordt overgeplaatst van het milieuprogramma waar u ervaringen mee hebt (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders) naar een ander milieuprogramma (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders),, wat zou u dan meenemen? Waarom?

RdB5:

Ehm... welke lessen ik zou meenemen... ehm... een belangrijke les die ik zou willen meegeven is dat je voordat je gaat beginnen met het programma... dat je eerst eens een keer proef gaat draaien met het programma. Dat je pilots gaat uitvoeren. Dan zie je waar ... waar de praktische knelpunten liggen... los die eerst op en ga niet beginnen met een programma zonder dat je daar... daar ook werkelijk in de praktijk mee gewerkt hebt...

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Dat hebben we met het PAS wel sterk gezien hoor... dat we niet gingen proefdraaien en dat er daardoor een heleboel in de soep liep omdat ehm... producten klaar waren en eigenlijk in de praktijk niet werken.

RWD:

Dus eigenlijk zeg je bereid je goed voor.

RdB5:

Bereid je goed voor, want dat betekent dat, dat je ook... juist in het begin moet je heel veel nadenken en heel veel uittesten en moet je ook tijd en geld besteden aan echt het... structureel goed gaan onderzoeken van zaken... en dat moet je ehm.. niet gaan ... pas gaan aanpassen als het ook echt fout gaat of als er ergens een knelpunt optreedt... want dan ben je te laat en dan krijg je een ad hoc oplossing. Die ervoor gaat zorgen dat je ergens anders weer een nieuw probleem krijgt en dat is al veel te veel gebeurt.

RWD:

Vraag 12.3: Als u een advies zou moeten schrijven, wat zijn volgens u dan de belangrijke dingen om mee te nemen naar toekomstige milieuprogramma's? Waarom?

RdB5:

Ehm... ja dat je onderling de programma's beter op elkaar afstemt.

RWD:

Wat bedoel je daar dan mee?

RdB5:

Nou waar de Omgevingswet ook voor zorgt he... dat je met een vergelijkbaar instrumentarium... en met dezelfde uitgangspunten en met dezelfde... qua verkeer bijvoorbeeld en omgevingskenmerken die programma's ingaat... zodat je geen verschil tussen de programma's en de gegevens constateert.... Ja dat leidt elke keer weer tot extra werk...

RWD:

Zijn er nog meer dingen die je mee wilt geven?

RdB5:

Ja, wetgeving moet daar op afgestemd zijn he. Ehm.. als die wetgeving niet met elkaar onderling in harmonie is... dan staan die programma's op zichzelf en dan kan je geen integraal programma bouwen...en het is natuurlijk een hele... de Omgevingswet streeft daarna... omdat zo goed mogelijk te maken alleen weet je in de praktijk niet of dat überhaupt gaat

lukken. Het is natuurlijk een hel of a job.

RWD:

Heb je nog meer?

RdB5:

Nee.

RWD:

Nee?

RdB5:

Nee.

RWD:

Dat was eigenlijk ook de laatste vraag.

Vraag 13: Heeft u nog toevoegingen, aanvullingen en/of opmerkingen? Denk je dat ik nog iets mis in mijn vragen.

RdB5:

Ehm... nee ik zou wel graag willen weten wat jou doel is.

RWD:

Het doel is natuurlijk het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's... hoe dat straks in de Omgevingswet gaat... en de... ja ... de hoofdvraag van mijn masterthesis is ook... welke lessen kun je trekken voor toekomstige milieuprogramma's in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid.... En dan kijk is specifiek naar de Omgevingswet. Dat is eigenlijk het thema... vandaar ook de vragen... waaraan moet een programma voldoen... management vragen... is er een programmamanager... klopt de theorie met hoe het bij Rijkswaterstaat geoperationaliseerd wordt. Daarnaast ook integratie... als je naar de ontwikkeling van het Nederlandse milieubeleid kijkt dan is er steeds meer sprake van integraliteit ook met de Omgevingswet... en of daar ook een rol is voor milieuprogramma's. Het doel is eigenlijk om op basis daarvan lessen te formuleren voor toekomstige milieuprogramma's. Dus gewoon echte... echt concrete dingen. Daarvoor doe ik dus een aantal interviews en volgende week ook nog een focusgroep. Bij mijn stageopdracht heb ik mij natuurlijk ook bezig gehouden met de Omgevingswet, maar dan alleen gericht op het PAS....

RdB5:

Ja... dat van ontwikkelingsruimte he.... Dat... in een grote pot... dat leidt ertoe dat iedereen die iets wil beginnen die moet dat reserveren en die ontwikkelingsruimte is al heel gauw iets te groot voor wat je werkelijk wil doen. Zodat de pot eigenlijk te

snel leeg is.... Ehm... ik vind dat zelf een perverse prikkel, want dat betekent eigenlijk dat je op papier zoveel mogelijk probeert binnen te halen. En daar moet wel een hele strakke regie op staan om ervoor te zorgen dat dat niet zo is he. Rijkswaterstaat heeft dat gelukkig ... meestal voor haar eigen projecten gedaan door een bepaald deel van de ontwikkelingsruimte te reserveren... een zogenaamd segment 1... en we hebben ook gekeken... op een gegeven moment liepen we tegen iets aan dat projecten over de tijd ook effecten kunnen hebben, waardoor je op het ene moment op een bepaalde plaats meer ontwikkelingsruimte nodig hebt dan op een ander moment. Maar omdat we dat niet konden moduleren is daar een extra laag ontwikkelingsruimte bovenop gezet... om te zorgen dat je die onzekerheden af kunt vangen. Dat is natuurlijk ook een perverse prikkel, omdat je eigenlijk veel meer vraagt dan wat je nodig hebt... en dat... dat gaat ten koste van andere ontwikkelingen.

RWD:

Is dat ook een les die je mee zou willen nemen naar toekomstige programma's?

RdB5:

Ja, dat je wel een eerlijke verdeling krijgt van de ruimte die er is.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

En ehm... nou provincies hebben daar natuurlijk ook mee te maken gehad, omdat zij de ruimte gaan... of moeten beheren voor de veehouderijen en voor andere activiteiten, zoals industriële activiteiten. Zij moeten eigenlijk regels hebben van als boer A komt, hoeveel macht mag die eigenlijk hebben... waar zit die... hoeveel heeft die nodig... is dat wel toelaatbaar? Want als jij een heel groot bedrijf hebt in de buurt van ehm... een Natura 2000 gebied, dan kan je in je eentje wel al die ruimte opmaken, terwijl er ook nog andere bedrijven zijn die ook wel graag willen uitbreiden.

RWD:

Hmhm.

RdB5:

Hoe doe je dat nou op een eerlijke wijze zonder dat iedereen daar... dat je free rider gedrag krijgt he. Er zijn natuurlijk wel regels afgesproken, maar het lijkt mij belangrijk dat in de toekomst wel... dat die regels harmonischer zijn, zodat je ook betere samenwerkingen creëert tussen alle andere overheden en

<p>alle partijen. Nu is het toch wel... ehm... je gaat ... om dit soort redenen ga je elkaar wel als concurrenten zien.</p> <p>RWD: Samenwerking is dus wel steeds belangrijker?</p> <p>RdB5: Als je samen zou werken zou je met minder moeite meer kunnen doen he.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>RdB5: Dan blijft er meer over. En als je elkaar ehm... als het landje pik wordt dan betekent dat we elkaar het licht niet in de ogen gunnen. Nou is er natuurlijk in werkelijkheid... nu overdrijf ik het... maar het werkt wel die richting uit.</p> <p>RWD: Dat is ook wel een goede inderdaad.</p> <p>RdB5: Ja.</p> <p>RWD: “Bedankt voor uw bijdrage aan mijn afstudeeronderzoek.”</p> <p>*****Einde*****</p> <p>Transcript*****</p> <p>Totale duur opname: 63.47 minuten</p>	
<p>Transcript interview 250516 met respondent PR6</p> <p>Doel interview: Het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Soort transcriptie: Letterlijk</p> <p>Datum interview: 25-05-16</p> <p>Tijdstip interview: 10.00 – 11.00</p> <p>Locatie interview: Rijkswaterstaat Lange Kleiweg 34, 2288 GK Rijswijk</p> <p>Interviewer: RWD (vetgedrukt)</p> <p>Respondent: PR6 (niet vetgedrukt)</p>	

<p><u>Algemene toelichting:</u> Het interview en het bijbehorende transcript maken onderdeel uit van een kwalitatief onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor toekomstige milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen) in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). De respondent is ervan op de hoogte gebracht dat het interview werd opgenomen, maar dat de gegevens verder anoniem werden verwerkt.</p> <p>De onderstaande vragen zijn gesteld aan de hand van een aantal thema's. Sommige vragen hebben een korte inleidende toelichting om de thema's en relevante definities te kunnen plaatsen in de context. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft zijn er vragen gesteld om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen bij Rijkswaterstaat/het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, de Omgevingswet en milieuprogramma's. Deze vragen helpen de respondent in de betreffende context te plaatsen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over waar een milieuprogramma/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zou moeten voldoen. Tevens zijn er vragen gesteld over het thema samenwerking/participatie, integratie en over toekomstige lessen voor milieuprogramma's. Deze vragen helpen bij de evaluatie van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Om betrouwbare gegevens te verzamelen zijn sommige vragen opgedeeld in sub vragen. Hierdoor werden belangrijke onderdelen niet vergeten, kon er worden doorgevraagd over een bepaald onderwerp en konden vragen op een andere manier gesteld worden om duidelijke antwoorden te verkrijgen. Er is gekozen voor een letterlijke transcriptie om ontbrekende gegevens te voorkomen.</p>	
<p>*****START***** INTERVIEW***** RWD: <i>“Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland.”</i> <u>VRAAG 1:</u> Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?)</p> <p>PR6: Ja dat mag... ehm... mijn rol binnen RWS is NSL coördinator... ehm... en dat betekent dat ik jaarlijks aan de lat sta, om te zorgen dat jaarlijks de NSL monitoringstool... ehm... weer geactualiseerd wordt met de meest recente inzichten ...</p>	

ehm... dat we zorgen van het tijdig indienen van een NSL wijzigingsmelding waarmee projectkenmerken worden geactualiseerd in het programma ... ehm... en als afgeleide daarnaast ben ik ook betrokken bij de luchtonderzoeken over de 130 km/uur die weer gebruik maakt van ... ehm... de output van het NSL programma... ehm... ja en allerlei andere zaken die van ... ehm... op luchtkwaliteit betrekking hebben.

RWD:

Oké. Ehm.. nou ja de volgende vraag is...

VRAAG 2: Welke ervaringen heeft u met milieuprogramma's/Heeft u ervaringen met andere milieuprogramma's? ... naja... je gaf al aan je bent coördinator van het NSL.

PR6:

Hmhm.

RWD:

Heb je ook nog ervaringen met andere milieuprogramma's, zoals het PAS en geluidsactieplannen bijvoorbeeld?

PR6:

Ehm... zijdelings.

RWD:

Of heb je ook nog ervaringen met het milieuprogramma's onder het Kaderrichtlijn water bijvoorbeeld.

PR6:

Nee. Ik heb een aanzet genomen voor het draaiboek van het PAS. Dus ehm... in die zin heb ik wel kennis genomen van de werking van ... ehm... dat programma, maar ehm... niet zo diepgaand als het, als het NSL.

RWD:

Je kan dus het meeste vertellen over het NSL denk ik?

PR6:

Ja, dat klopt.

RWD:

Het is denk ik dan ook handig om de volgende vragen dan ook een beetje te beantwoorden aan de hand van jou ervaringen met het NSL.

Ehm...

VRAAG 3: Op welke wijze heeft u te maken met de Omgevingswet in relatie tot milieuprogramma's?

PR6:

Ehm... het NSL... ehm... dat liep in eerste instantie af op 1 januari 2015... ehm... dat programma is toen verlengt met 2 jaar tot 1 januari 2017. In de tussentijd... ehm... is de Omgevingswet... ehm... in zicht gekomen. Nog niet overal werd in het NSL voldaan aan de omgevingswaarden. Dus toen is men na gaan denken van wat gaan we doen na afloop van het NSL... dus de ehm... de overbruggingsperiode tot aan de Omgevingswet. Wat willen we met dat programma? Hoe moet dat eruit zien?

RWD:
Hmhm.

PR6:

Ehm... en daar hebben we wel in het achterhoofd gehouden dat, dat gene... ehm... voor de tussenliggende periode... ehm... een goede werkwijze zou zijn dat die werkwijze onder de Omgevingswet zou kunnen worden doorgetrokken.

RWD:
Ja.

PR6:

Dus dat is de relatie met de Omgevingswet. Op een gegeven moment houdt het NSL programma op.... Ehm... luchtkwaliteit is ehm... flink verbeterd, maar het is wel iets... ehm... vanuit je omgeving moet je wel aan bepaalde waarden blijven voldoen. Ehm... en ook onder de Omgevingswet zullen die waarden zijn opgenomen.

RWD:
Hmhm.

PR6:

Dus is het wel relevant om te weten van naja... als we geen NSL programma meer hebben, wat komt er dan... ehm... in de Omgevingswet te staan? Waar moeten we aan voldoen met onze projecten? En hoe moeten we aantonen dat we voor luchtkwaliteit gewoon binnen het wettelijke kader blijven

RWD:
Oké. En daar denk je ook over mee?

PR6:

Ja. We hebben dus ... vanuit Eenvoudig Beter... ehm... zijn er weer contacten via het ministerie en ook met RWS... ehm... geweest. Van naja... hoe zal dat er nu uit moeten gaan zien. En dat hebben we in eerste instantie met... met mensen die met het NSL bezig zijn.... Hebben we dat besproken... en later is dat min of meer, 1 op 1 overgenomen door Eenvoudig Beter in de

Omgevingswet ... of in de concept versie daarvan. Ehm... dat betrof echter... ja toch ook nog wel een concept versie van onze kant van het NSL en die is eigenlijk in concept als zodanig overgenomen. Ehm.. dat is vervolgens bij Rijkswaterstaat in de uitvoeringstoets... ehm... weer terug gekomen... en daar heb ik ook op meegelezen van naja... welke risico's en aandachtspunten zitten er nu... naja in de werkwijze die nu in... ehm... de Omgevingswet staat. Dus daarbij herken je een heleboel componenten die we in eerste instantie binnen het NSL aan het bedenken waren. Die dus zijn overgenomen.

RWD:
Hmhm.

PR6:
Ehm... dus dat ehm...dus dat.

RWD:
Oke. Dan ga ik nu over op de meer inhoudelijke vragen.
VRAAG 4.1: Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak volgens u voldoen? VRAAG 4.2: Ik weet niet of je er onderscheidt in maakt....

PR6:
Ehm... in mijn optiek kan een milieuprogramma een programmatische aanpak hebben. Dus ... ehm... het programma is ehm... dat je met elkaar afspreekt... ehm... welke doelen willen we bereiken en hoe gaan we dat bereiken en het NSL... dat kent een programmatische aanpak en dat wil zeggen dat ... ehm... als uit de monitoring blijkt dat er een probleem is.... Dan hebben we ook de gezamenlijke verantwoordelijkheid om het op te lossen.

RWD:
Hmhm.

PR6:
Ehm... dus het zal altijd opgelost worden binnen het programma. Dat is het programmatische ervan. Er zijn ook altijd maatregelen... ehm... voor zover ze er zijn... ehm... beschikbaar.

RWD:
Hmhm.

PR6:
Ehm... terwijl een programma aanpak zoals het nu in de Omgevingswet staat. Dat is in mijn optiek nog niet hetzelfde als een programmatische aanpak. Dus het moeten opstellen van een programma onder de Omgevingswet. Ehm... ik vraag me af of

samenwerking

samenwerking

dat dezelfde waarborg of beeld biedt voor de rechter als de programmatische aanpak, zoals we die nu kennen.

RWD:

En waarom is dat dan?

PR6:

Ehm... naja... hoe bedoel je... waarom het zo is opgenomen onder de Omgevingswet?

RWD:

Waarin denk jij dat het programma straks verschilt van hoe het nu is?

PR6:

Ehm... dat zou je aan de jurist moeten vragen. Die kan je dat vast beter duiden dat is [REDACTED] Maar kijk... een programma is gewoon een set afspraken. En een programmatische aanpak gaat juridisch gezien... ehm.. gaat dat een stap verder. Waar dat juridisch verschil dan zit dat weet ik niet. Ik weet wel dat het er is.

RWD:

Oke. Maar je geeft wel aan dat je denkt dat het anders is...

PR6:

Ja, zeker wel.

RWD:

Waar baseer je dat op dan?

PR6:

Ehm... gesprekken die we gevoerd hebben in het kader van... ehm... het beoordelen van de concept versie ... wat staat er, wat staat er dan? Er staat er moet een programma opgesteld worden, maar is dat dan hetzelfde als de programmatische aanpak zoals we die met monitoring etcetera binnen het NSL hebben. Toen was het antwoordt... nee dat is niet hetzelfde, want een programmatische aanpak gaat verder. Dus er zit meer juridische waarborg in dat. Ehm... bij een eventuele overschrijding dat daar... ehm... naja een passende maatregel wordt getroffen. Terwijl enkel het maken van een programmatje... ja als dat is aan de decentrale overheid ... ehm... als daar een dreigende overschrijding is dan stellen zij een programma op. Ja, wat valt dan onder dat programma?

RWD:

Ja.

PR6:

Ehm... zij kunnen opschrijven er zou dit of dat moeten

gebeuren. Wij als Rijkswaterstaat zijn in die zin geen harde partner in zo'n programma. Dus waar zit dan de verplichting om ... naar een... om een passende maatregel te nemen. Terwijl een programmatische aanpak zit je daar... zit je daar zwaarder in.

RWD:

Vraag 4.3: Je zei al dat je veel te maken hebt met het NSL. Je noemde het al een programmatische aanpak... Voldoet deze volgens u aan de definitie 'milieuprogramma'?

PR6:

Ehm... het huidige NSL kent een programmatische aanpak.

RWD:

Waarom voldoet het daaraan?

PR6:

Ehm... omdat het NSL ook, als zodanig is opgenomen in de Wet Milieubeheer... ehm... en het daar dus ook als een programmatische aanpak is beschreven en benoemt.

RWD:

Oké, maar wat kenmerkt dan een programmatische aanpak?

PR6:

Ehm...

RWD:

Voor het NSL bijvoorbeeld.

PR6:

Ehm... aan het begin van het programma hebben we met z'n allen afgesproken en daar is gewoon voor getekend dat ehm... er een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid is voor de deelnemende partners om knelpunten die binnen het programma voorkomen, om die op te lossen. Dus die ... ehm... gezamenlijke verplichting.... Daar zijn afspraken over gemaakt.

RWD:

Oke. Je had het ook al over de Omgevingswet en wat er verandert in relatie tot milieuprogramma's en daarin gaf jij eigenlijk aan... dat dat niet hetzelfde is als het nu is... ehm...

Vraag 4.4: Kunt u dit uitleggen? Kun je daar nog iets over toelichten, wat er verandert?

PR6:

Ja. Wat ehm... wat anders is ehm.. naja je hebt 2 dingen. Je

samenwerking

hebt enerzijds de Wet Milieubeheer verdwijnt en daar komt de Omgevingswet voor in de plaats. En daarnaast heb je het NSL, zoals dat onder de omgev.... Of onder de Wet Milieubeheer valt... en hoe gaat dat... dat NSL dat stopt dadelijk. Dus op het moment dat er een Omgevingswet is... is er geen NSL programma meer...

RWD:

Nee.

PR6:

Ehm...

RWD:

Maar wat gebeurt er dan nog? Is de doelstelling van het NSL behaalt?

PR6:

Ehm... grotendeels wel ... ehm... wat in de Omgevingswet zal staan is dat er voor de kritische gebieden nog een... ehm... ja dat daar weer een aparte aanpak is waarin je moet aantonen dat je aan de beleidsnormen voldoet.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ehm... voor de gebieden die geen kritisch gebied meer zijn zal ehm.. ja... zal de bewijslast voor luchtkwaliteit sterk vereenvoudigt worden. Dus daar... dat verschilt ten opzichte van nu. Nu moet je overal ... ehm... aantonen... en dat zal in de toekomst dus anders zijn. En... ehm... wat ook wel een belangrijk punt is onder de Omgevingswet... is dat ehm.. decentrale omgevingswaarden... die dus door ehm... lagere overheden Ehm... kunnen een afwijkende milieuwaarde of norm hanteren dan wat we nu kennen in de Wet Milieubeheer... dat er gewoon 1 landelijke norm is voor zowel fijnstof als voor NO2. En ja... dat is wel een heikel punt van ja wat doe je als je ... ehm... als de gemeente Amsterdam zegt van ja... ehm... we willen een strengere norm binnen de gemeente Amsterdam aanhouden ...en ja... onze snelweg loopt daar doorheen. Voldoet wel aan de wettelijke Europese en landelijke norm, maar de decentrale overheid stelt een strengere norm. Ja... ehm... hoe ga je daarmee om? Ehm... dat zijn allerlei vragen die nu spelen.

RWD:

Dan skip ik even een vraag verder, want ik denk dat, dat... ja misschien raakvlakken daarmee heeft... want door die decentrale normen... moet je dan ook... ja moet je dan ook

meer samenwerken?

PR6:

Ehm... nu heb je onder het NSL ... heb je 1 NSL programma. Dus daar is 1 landelijk overleg. Dat staat onder coördinatie van ... ehm... van het ministerie van I&M... de tak DG milieu. Ehm... daar is ook een landelijke overleg groep.... Daar tref je mekaar. Er is 1 landelijke rapportage die komt elk jaar uit. Er is 1 monitoringstool... Ehm.. en er is 1 programma.

RWD:

Hmhm.

PR6:

En onder de Omgevingswet... als je omgevingswaarden krijgt die per gebied of per gemeente kunnen verschillen... ehm.... ja dan krijg je dus ook de verantwoording om passende maatregelen te treffen. Ligt dus ook lager... Ja en dan ben je als Rijkswaterstaat in zoverre de pineut dat als er heel veel verschillende gemeentes zijn die allemaal andere omgevingswaarden stellen. Zij zelf aan de lat staan voor een oplossing en dus ...ehm... met de vinger naar Rijkswaterstaat wijzen, dat je dus bij al die losse... losse programma's een ... ehm.. zou moeten aanschuiven als.... Naja belanghebbende partij.

RWD:

Vraag 10.1: Wat is de rol van Rijkswaterstaat daar dan in?

PR6:

Ehm... naja... vaak wordt de snelweg dan aangewezen als grote bron van luchtvervuiling... die weer z'n effect heeft op binnensteden etcetera...

RWD:

Hmhm.

PR6:

Dus ehm... als daar dan overschrijdingen van die lagere decentrale omgevingswaarden zijn. Ja... dan zal RWS benaderd worden of ... ehm... verzocht worden om aan tafel te komen.

RWD:

Moet RWS dan het probleem oplossen?

PR6:

Dat is niet gezegd, maar wel in overleg met partijen om te kijken van naja... wat... ehm... wat komt er van Rijkswaterstaat... en ehm.. willen wij ons conformeren aan die

lagere omgevingswaarden. Ehm.. en daar zou je over in gesprek moeten...

RWD:

Vraag 10.2: Welke rol speelt vertrouwen daar dan in?

PR6:

Ehm... binnen het huidige NSL is ehm... vertrouwen in die zin heel belangrijk dat je... ehm... met elkaar afspreekt dat je gezamenlijk verantwoordelijk bent... ehm... Daaruit spreekt voort dat je, je allemaal inzet voor het verbeteren van de luchtkwaliteit... dat is enerzijds het doel... ehm... anderzijds... maakt dat programma mogelijk dat je ruimtelijke ontwikkelingen kunt blijven plegen. Maar dat vertrouwen is dat je, als er een knelpunt is, dat je gezamenlijk je je gezamenlijk inzet om dat te verbeteren... dat is heel belangrijk. Dan maak je dat een kabinetsbeleid als het kabinetsbeleid van 130 km/uur... ja dat heeft dat vertrouwen wel ernstig geschaad.

samenwerking

RWD:

Hmhm.

PR6:

Want dat gaat opeens... dat gaat opeens averechts. Dat is niet meer in lijn van we maken luchtkwaliteit..ehm... continue beter en daarmee creëren we ruimte voor ontwikkelingen... ehm... maar dat heeft ertoe geleid dat ehm.. van ja wij als gemeenten zetten ons heel erg hard in om de luchtkwaliteit schoner te maken en... ehm... u als minister gebruikt de extra ruimte die is ontstaan...voor ehm... eigen hobby's om de snelheid te verhogen...

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ja, dat is niet in lijn met de intentie van het programma... aldus de gemeenten.

RWD:

Verandert de rol van vertrouwen bij de invoering van de Omgevingswet?

PR6:

Ehm... misschien wel, omdat je van 1 landelijk programma gaat ... ehm... met een programmatische aanpak naar...ehm... decentrale programma's. Dus dat...

RWD:

Is het dan ook belangrijker om te blijven samenwerken?

PR6:

Volgens mij moet je sowieso altijd blijven samenwerken... alleen je eerdere vraag... van gaat dit tot meer... ehm... naja... meer overleggen leiden? ... ja. Dus het wordt wel meer werk.

RWD:

Oke... dan weer terug...

RWD:

Vraag 5.1 Welke voor- en nadelen heeft een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u? Waarom?

PR6:

Ehm... wat ik al aangaf eerder voor het NSL... 2 doelen... dus enerzijds het verbeteren van... ehm... luchtkwaliteit...en anderzijds... zorgen dat Nederland niet op slot gaat... Dus dat ehm... het mogelijk maken dat ontwikkelingen ook plaats kunnen vinden en daarmee de onderzoek last voor projecten te verminderen. Dat, dat is onder het NSL zo... en dat is onder de Omgevingswet eigenlijk nog meer het doel, omdat je wil voorkomen dat je met het wegvallen van het NSL je weer terug zal vallen in zwaardere onderzoek lasten... Terwijl de luchtkwaliteit ehm... veel sterker...ehm... of veel schoner is dan dat die was.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ehm... naja... daarin zijn we volgens mij wel geslaagd met het terugbrengen van onderzoeken naar kritische gebieden. Dus daar waar luchtkwaliteit nog een aandachtspunt is.

RWD:

Hoe komt het dan dat het zo succesvol was? Vraag 5.2

PR6:

Ehm... die gezamenlijke aapak... ehm... de monitoring die daarbij hoort. Dus met het inzichtelijk maken van de ehm... van de resultaten van het programma. Dat luchtkwaliteit zich ontwikkelt... en op het moment dat daar dan ...ehm... ook dreigende overschrijdingen uitkomen dan ga je ook kijken van... naja... waar komt dat door.... Welke sectoren zijn ervoor verantwoordelijk? Welke maatregelen kunnen we treffen? Er zat ook een financiële component bij, dat het... dat die maatregelen mogelijk maakt. Dat geldt ook dan he... vanuit het Rijk zijn daar ... is er financiën beschikbaar gesteld... financiering voor, voor gemeenten en provincies om daar lokale

maatregelen te treffen.

RWD:

Oké... zijn er nog meer voordelen van het gebruik van het programma?

PR6:

Ehm.. naja het grootste voordeel is... naja... van wat ik al zei dat je ehm... naja...voorheen moest je dus per infrastructuur project aantonen dat... voor luchtkwaliteit dat je aan die grenswaarden zal voldoen. Met ehm.. met het NSL programma en de bijbehorende monitoring is die onderzoek last sterk terug gebracht. Als een project in het NSL zit. Dan heb je enkel maar te verwijzen van het project is opgenomen in het NSL en daarmee voldoet het aan de luchtkwaliteitseisen. Punt.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Naja... dat is een stuk minder omslachtig dan een heel onderzoek moeten optuigen wat heel veel geld kost om aan te tonen dat er aan de luchtkwaliteit wordt voldaan.

RWD:

Zijn er ook nadelen aan het gebruiken van milieuprogramma's?

PR6:

Ehm... ja.. Nou als je zeer weinig projectbesluiten hebt die gebruik maken van die NSL grondslag... ehm... daar staat tegenover dat je jaarlijks nog altijd de actualisatie moet uitvoeren en dat is een vrij ...ehm.. intensief... intensieve gelegenheid... van ehm.. naja...waar gewoon heel veel tijd, geld en moeite in zit. Ehm... ja als je dan vervolgens maar heel weinig kan verwijzen naar het programma. Dan ... dan kan je afvragen van goh.. is dan de individuele aanpak per project misschien dan toch een logischere optie?

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ehm... maargoed daar staat tegenover de zekerheid die we inmiddels hebben op basis van jurisprudentie van ...ehm.... naja de rechter. Dat het NSL volledig is geaccepteerd. Naja...dat is ook wat waard... die zekerheid. Ik bedoel je kan het puur kostentechnisch analyseren van ... wat kost het programma? Wat kost een individueel project, maar dan laat je een component onzekerheid buiten beschouwing. Als projecten

gaan vertragen dan heeft dat ook wel...ehm... wel snel weer direct grote financiële consequenties. Dus die ehm... die juridische zekerheid is ook heel wat waard.

RWD:

Oké. ... en heeft het gebruik van een programmatische aanpak in een milieuprogramma nog extra voor of nadelen? Wat zou er gebeuren zonder programmatische aanpak?

PR6:

Ehm... naja de programmatische aanpak die heeft in het verleden of eigenlijk tot op heden... altijd ook gediend om ervoor te zorgen dat we aan de derogatie verplichting zouden voldoen voor luchtkwaliteit. Dus zouden al ergens in 2010 moeten voldoen aan de normen voor luchtkwaliteit. Dat gingen we niet halen. Vervolgens hebben we een... ehm... derogatie verzoek ingediend in Brussel... dat derogatieverzoek hebben we ook gekregen op basis van het NSL programma.

RWD:

Derogatie?

PR6:

Ja, uitstel.

RWD:

Oké... haha...

PR6:

Ehm... dus we mochten er 5 jaar langer over doen om aan de Europese normen voor luchtkwaliteit te voldoen. En het NSL programma was daar de onderbouwing voor. Dat het ons zou gaan lukken met dat programma, want de monitoring liet zien dat we zouden voldoen... op tijd.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ehm... dus dat, dat is een groot voordeel geweest, maar dat speelt niet onder de Omgevingswet. Dus wat heb je nog aan andere voordelen...

RWD:

Naja... de programmatische aanpak is dan dus eigenlijk een soort van vormgeving van hoe je een milieuprogramma inricht volgens jou?

PR6:

Ja. Dat is net een juridische... dus net iets zwaardere

component.

RWD:

Kun je nog iets noemen over die vormgeving? Wat daar dan behoort?

PR6:

Nee... niet in detail. Dat kan je beste aan de juristen vragen.

RWD:

Is goed.

Vraag 5.3/ Vraag 5.4 Welke kansen en risico's biedt de Omgevingswet een milieuprogramma/programmatische aanpak? Wat zijn dan de sterke elementen van een milieuprogramma/programmatische aanpak? (doorvragen/de vraag op een ander manier stellen om het antwoord scherp te krijgen) Je noemde al een aantal dingen.

PR6:

Ehm... ja voor het NSL... ehm... is het ja wat ik al zei... een voortzetting van de werkwijze die we onder het NSL al hebben gehad... dus met een monitoring. Alleen het zal allemaal ietsje ... ehm... ja... minder zwaar aangezet zijn. Dus de monitoring zal iets minder uitgebreid zijn dan dat het in het verleden was. Hij zal zich enkel richten op kritische gebieden en niet meer een landsdenkend beeld geven... neemt niet weg dat Rijkswaterstaat wel z'n hele netwerk erin stopt... ehm... Ja en de grondslag, zoals we die in het NSL hebben... van naja het project zit in het programma...die is er niet meer... dus dat is wel een risico, maar goed daar wordt getracht een werkwijze voor te vinden die dat dus zo goed mogelijk afdekt door te zorgen dat in die gebieden waar luchtkwaliteit voldoende schoon is dat we daar dan ook ja... volgens de wet wat minder moeten toetsen.

RWD:

Hmhm.

PR6:

En ehm... naja het zal moeten blijken of de werkwijze voor de kritische gebieden Of die bij de Raad van State ... ehm... naja net zo goed valide wordt geacht als de huidige werkwijze.

RWD:

Wat is dan het risico... dat je dan je milieudoelen niet haalt... of?

PR6:

Het risico zit m in het component programmatische aanpak. De rechter heeft altijd gezegd van nou... een project staat in het

NSL prima. U heeft de monitoring als waarborg.

RWD:
Hmhm.

PR6:
Ehm... en de programmatische aanpak zorgt ervoor dat als er een overschrijding wordt geconstateerd in de monitoring dat er dan ook een maatregel wordt getroffen.

RWD:
Hmhm.

PR6:
Het zelfhelend vermogen van een programma. Op het moment dat je niet meer die programmatische aanpak hebt, maar enkel het programma he... een verplichting om een programma op te stellen he... van hoe gaat u dat nou aanpakken. Ja nou... dan is de vraag of de rechter ook zegt van naja... goh... je hecht wel erg veel waarde aan de programmatische aanpak komt waar ook meer zekerheid wordt gegeven of er ook een passende maatregel komt.

RWD:
Ja.

PR6:
Ehm... en enkel een programma. Ehm... en dat is toch net iets minder juridisch waar ehm... en ja dat is de vraag.

RWD:
“Er zijn verschillende manieren om naar een programma te kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.”

Vraag 6.1: Wat is het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u? Van het NSL bijvoorbeeld.

PR6:
Ehm... tweeledig. Dat is zorgen dat we aan de Europese normen voldoen die de richtlijn stelt... Ehm... en anderzijds zorgen dat ehm... dat de projecten in Nederland doorgang kunnen vinden.

RWD:
Vraag 6.2: Maken die doelen dan ook onderdeel uit van een strategische visie?

Strategische visie

PR6:

Ehm... ja ze zijn wel zo expliciet benoemd in de kabinetsstukken of de kamerstukken, zoals het toen aan de kamer is aangeboden ja.

RWD:

Vraag 6.3: Wie bepaald het doel volgens u? Het ministerie van I&M of...

PR6:

Uiteindelijk is... nou ja hieraan ten grondslag ligt de Europese richtlijn luchtkwaliteit. Dus waar ook instaat welke normen zijn afgesproken.

RWD:

Hmhm.

PR6:

De richtlijn schrijft voor per wanneer we dan aan die normen moeten voldoen en hoe hoog dan die normen zijn... en dan is het... en dan is het aan de lidstaten om het ehm... om het beleidsmatig uit te werken. Ja en daar kan een kabinet dan nog een eigen invulling aangeven door te zeggen wij willen verder gaan dan die norm. Dit kabinet heeft gezegd geen nationale kop. Dus we voldoen aan de norm en that's it.

RWD:

Oké.

Vraag 6.4: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak?

PR6:

Ehm... in zoverre niet dat... het doel blijft nog steeds dat je in Nederland overal moet voldoen aan de normen.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ehm... maar ook zoals gezegd die decentrale normen... daar wordt de mogelijkheid geboden aan andere overheden om strenger te gaan dan de norm. Ehm... ja...dan is de vraag of dat ook geldt voor alle partijen of niet. Ja, want als een kabinet zegt van...ehm... ja wij zetten ons in voor de norm ...ehm... en we doen niet meer dan dat. En de gemeente zegt... bijvoorbeeld de gemeente Amsterdam die willen verder gaan dan de norm... dan kan dat een spanningsveld opleveren.

RWD:

Oké... ik sla deze heel even over...ehm..

Vraag 8.1: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? Bijvoorbeeld bij het NSL.

PR6:

Ehm... er is ehm...voor gekozen voor een landelijk programma.... Ehm... onder aansturing van het Ministerie Infrastructuur en Milieu... in het begin was dat nog het Ministerie van VROM.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ehm... DG milieu heeft daar een ehm...een programmaleider luchtkwaliteit en die ...ehm...stuurt het landelijk programma aan... ehm... daar hangen weer onder NSL coördinatoren en daar hangen weer gemeenten en provincies onder. Ja, zo is dat vormgegeven.... En dat komt een aantal keer per jaar om te overleggen en ehm... zaken als monitoring.. ehm... zaken als verslaglegging en rapportage.

RWD:

Hmhm.

PR6:

En hoe een en ander aan de kamer wordt aangeboden.

RWD:

Vraag 8.2: Dus er is wel sprake van een programmamanager?

PR6:

Ja.

RWD:

Is dat... Is dat een voorwaarde voor een programmatische aanpak dat er sprake is van een programmamanager?

PR6:

Ja, dat lijkt mij wel handig dat er een programmamanager op zit.

RWD:

En een gewoon milieuprogramma zonder programmatische aanpak ... heeft die ook een programmamanager bijvoorbeeld?

PR6:

Weet ik niet, want daar komt het bij een lagere overheid te

liggen om een programma op te stellen...en als zij ervoor kiezen om daar een programmamanager op te zetten dan is dat hun goed recht, maar ... of zij dat nodig vinden? ... het lijkt mij wel handig dat daar coördinatie op zit.

RWD:

Vraag 8.3: Hoe verandert de coördinatie van een milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?

PR6:

Ehm... nou er zal binnen het Ministerie zal daar gewoon vanuit de luchttak wel een programmamanager blijven, maar dat is niet meer om het programma NSL aan te sturen, maar gewoon het dossier luchtkwaliteit, maar je merkt wel dat dat minder wordt... dat er naja... de luchtkwaliteit wordt steeds schoner... dus ook de inzet daarop vanuit beleid...ehm... die zal minder zijn.

RWD:

Oké...

Vraag 9.1:/ Vraag 9.3: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van milieuprogramma's volgens u?

PR6:

Ja wel een belangrijke. Het is namelijk juist die monitoring en ook die evaluatie van waar sta je... die ehm... die aangeeft of er aanvullende actie nodig is.... Ehm... ja binnen zo'n programma. Dus ik... dus ja dat is wel een essentiële rol... en ook als je kijkt naar Rijkswaterstaat... als je daar ehm... van hoe het er dan onder de Omgevingswet eruit gaat zien. De monitoring ja... die zal aangeven van ja die kritische gebieden die benoemd zijn... zijn dat nog steeds kritische gebieden... hoe ontwikkelt zich de luchtkwaliteit in die kritische gebieden.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ehm...als we een project hebben met een effect in een kritisch gebied.... Hoe groot is dat effect en ja... blijft het dan ook nog aan de normen voldoen. Dat is...dat is wat de monitoring en evaluatie inzichtelijk maakt.

RWD:

Vraag 9.2: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van bestaande en nieuwe milieuprogramma's? Bijvoorbeeld het NSL... Vraag 9.4: wat wordt er gedaan met die verkregen gegevens?

PR6:

Ehm... die worden jaarlijks door het RIVM gevalideerd ...die voert ook de berekeningen uit op basis van de invoer van de diverse overheidsinstanties... ehm... en daar wordt jaarlijks over ehm... gerapporteerd aan de Tweede Kamer. Ehm... en de monitoring is ook gewoon openbaar voor iedereen die het zien wil om te weten wat de luchtkwaliteit is in Nederland en hoe die zich ontwikkeld in de toekomst.

RWD:

Hoe wordt er dan voor gezorgd dat er actie wordt ondernomen?

PR6:

Dat ligt vast in een protocol...waarin... ehm.. is afgesproken hoe de monitoring verloopt. ...welke zaken daarvoor moeten worden aangeleverd en wanneer dat moet gebeuren.

RWD:

Is dat een protocol binnen Rijkswaterstaat of is dat in samenwerking met andere partijen?

PR6:

Nee...ehm... het is een...ehm... naja met het teken van het programma verplicht je, je ook tot het invullen ja... en ook borgen dat de kwaliteit van het invullen van die monitoringstool actueel en accuraat is.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ehm... dan is er nog wel zoiets als een draaiboek NSL van naja... welk tijdspad en welke zaken moeten er gebeuren voor alle wegbeheerders en binnen Rijkswaterstaat hebben we dan ook weer een draaiboek van wat moet Rijkswaterstaat specifiek doen voor zijn invoer.

RWD:

Oké, maar hoe worden die acties dan gecoördineerd? Wie zorgt ervoor dat er actie wordt ondernomen?

PR6:

Dat ehm... dat is benoemd in dat landelijke draaiboek... dus daar staat precies in welke acties het RIVM uitvoert, wanneer... welke zaken het bureau monitoring dient uit te voeren...ehm.. naja dat geldt dus ook voor DG milieu van wanneer het een en ander verwacht wordt.

RWD:

Oké, maar is er dan wel ruimte voor die acties? Als er

bijvoorbeeld... dreigt dat het doel niet behaald wordt? En als je kijkt naar het beschikbare budget om maatregelen te treffen... is er dan nog wel ruimte?

PR6:

Ehm... voor het hoofdwegennet in ieder geval wel... dar is budget voor beschikbaar...ehm... en ehm... voor lagere overheden durf ik het niet helemaal te zeggen.

RWD:

Oké. Is er ook nog verschil in monitoring en evaluatie ... wanneer je een programmatische aanpak gebruikt en als je het zonder een programmatische aanpak doet?

PR6:

Ehm... nee. Ik denk het niet. Ik denk dat het samenhangt met de afspraken die je in het begin maakt van naja wat... wat gaan we doen aan monitoring. Dan maakt het niet uit of het nou een programma of een programmatische aanpak is. Dat verschil zit het 'm eerder in van wat doe je met de uitkomst van zo'n monitoring. Als er een probleem is... dan is de vraag van... hoe gaan we dat oplossen... en wie is er gehouden om bij te dragen aan zo'n oplossing.

RWD:

Dus het verschil tussen een milieuprogramma en een programmatische aanpak is wat je met de uitkomsten van de monitoring en evaluatie doet?

PR6:

Ja. Wat is de zekerheid dat je bij zo'n punt ... dat het kan worden opgelost en zal worden opgelost.

RWD:

Dat is bij een programmatische aanpak zekerder?

PR6:

Ja.

RWD:

Waarom is dat dan?

PR6:

Ehm... dat moet moet je aan de juristen vragen. Haha... Naja...dat hangt samen met de afspraken die er gemaakt zijn. Dus naja... onder zo'n programmatische aanpak ehm... zit net iets meer verplichting om ehm.. om bij te dragen aan het oplossen van zo'n punt dan onder een programma.

RWD:

Oké, dus dat is eigenlijk wat ervoor zorgt dat er dan actie

Procedure &
proces

<p>wordt ondernomen?</p> <p>RWD: Vraag 9.3: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie van milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet?</p> <p>PR6: Ja. Die zal... ehm... minder vaak en minder uitgebreid plaatsvinden.</p> <p>RWD: Waarom is dat dan?</p> <p>PR6: Kosten... plus ehm... ja ook noodzaak. Als de luchtkwaliteit zeer kritisch is. Dus in de kritische gebieden dan vraagt dat om een meer verfijnde ehm... monitoring en ehm... monitoring die vaker plaatsvindt dan in gebieden die overduidelijk...ehm... een laag risico kennen voor luchtkwaliteit.</p> <p>RWD: Ehm... oké. <i>"De Omgevingswet streeft naar integratie en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen). Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid."</i></p> <p>Vraag 7.1: Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?) Wat is integraal beleid (soort)?</p> <p>PR6: Ehm... in mijn optiek is integraal beleid...ehm... zorgen dat je met een passende aanpak komt voor ehm... verschillende, in dit geval milieuthema's... die spelen... en dat je niet ieder milieuthema op zichzelf bekijkt. Wat is het probleem, wat is de opgave en wat ga ik doen? Maar ehm... dat je dan gewoon vanuit verschillende thema's... ja gezamenlijk naar kijkt om een passende oplossing te vinden die voor ... ehm... wellicht voordelen biedt voor verschillende milieuthema's. Ik bedoel als voorbeeld kan je nemen een lucht en een geluid knelpunt... ehm... De maatregel is vaak een scherm. Ja een schermmaatregel voor lucht heeft ook effect op geluid en je wilt voorkomen dat als je ergens vanuit luchtkwaliteit iets moet en je treft daar een schermmaatregel, dat je daarmee een nadelig effect zou hebben op...ehm... geluidskwaliteit, omdat er</p>	<p style="text-align: center;">Procedure & proces</p> <p style="text-align: center;">integratie</p>
---	---

bijvoorbeeld sprake is van reflectie op zo'n geluidsscherm. Dus dat ehm... dat moet je volgens mijn altijd nastreven om te zorgen dat je een integrale afweging maakt. Ehm... waarbij al die milieuthema's beoordeelt worden.

RWD:

Vraag 7.2: Zijn milieuprogramma's noodzakelijk voor een geïntegreerd beleid? Kunnen milieuprogramma's hierin een rol spelen? Ja/Nee, Waarom? Voor- en nadelen? Kansen, risico's bedreigingen? Voorbeelden?

PR6:

Ehm... ik denk als je een programma hebt en als binnen dat programma ook iets van die monitoring plaatsvindt. Dan kan je die uitkomsten gaan gebruiken om een integrale afweging te maken.

RWD:

Oké. Bestaan daar nu ook al voorbeelden van?

PR6:

Ehm... Ja... Ehm... bij 130 km/uur daar voeren we luchtkwaliteitsonderzoeken uit... En daar wordt integraal gekeken voor...ehm... wat speelt er voor zowel lucht, geluid, natuur als verkeersveiligheid... Hoe maken we daar een integrale afweging in...dat daar waar we de snelheid willen verhogen dat, dat kan.

RWD:

Oké. Heeft dat ook nadelen dat je dat doet?

PR6:

Ehm... Ja... Verschillende programma's en daarin ook de monitoring die kennen bepaalde cyclussen gedurende het jaar en die hoeven niet 1 op 1 aan te sluiten en dan krijg je natuurlijk de kans dat bepaalde beleidsuitgangspunten... ehm.. verkeerscijfers of andere zaken net even anders zijn voor verschillende milieuthema's. Dus je kan zeggen van verkeerscijfers...kan je zeggen we pakken het integraal aan... we maken gebruik van onderzoek... zowel voor lucht geluid als milieu dezelfde set verkeerscijfers...ehm... ja... en dan kan dat zijn dat er voor een bepaald milieuthema net even afwijkende cijfers benodigd zijn om reden van ... naja verzin het maar. Naja... dan begin je wel met het idee van we willen integraal werken, maar dan kan dat in de praktijk toch anders uitpakken omdat je ergens anders in de cyclus zit van de jaarlijkse monitoring of inventarisatie.

RWD:

En voordelen?

<p>PR6: Ehm... voordelen is dat je een... als je het integraal doet... Dat je een veel integraal stuk krijgt dat gewoon beter op elkaar afgestemd is.</p> <p>RWD: Oké... klinkt mooi... Nu een volgt een checklist. Dan gaan we alles nog even bij langs en misschien komt er nog iets waarvan je denkt... oh daar wil ik nog wel iets aan toevoegen. <u>Vraag 11:</u> Checklist specifieke vragen over milieuprogramma's</p>	
--	--

RWD:	
<p><u>Toelichting bij deze vraag:</u></p> <p>De onderstaande vragen werden alleen gesteld ten aanzien van een specifiek milieuprogramma, waarvan de respondent in vraag 2 en/of 4 heeft aangegeven had ervaring mee te hebben. Aangezien de onderstaande vragen vergelijkbaar zijn met de voorgaande vragen, waarbij de respondenten vaak gebruik maakten van voorbeelden uit hun eigen ervaringen, wordt deze vraag beschouwd als een checklist. Tijdens het interview werden de onderstaande vragen nagelopen of er al een antwoord op is gegeven bij de voorgaande vragen. Mocht dit niet zo zijn dan werd de vraag nogmaals gesteld. Doordat alle vragen kort werden herhaald had deze vraag ook een samenvattende functie. Hierdoor konden misinterpretaties en ontbrekende antwoorden worden voorkomen.</p> <p>Respondent JvK1 heeft aangegeven ervaring te hebben met:</p> <p>Het PAS: ja/nee Het NSL: ja/nee Geluidsactieplannen: ja/nee Een door de respondent aangegeven milieuprogramma: ...XXX...</p> <p>Originele vragen uit de checklist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vraag 11.1: Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?) - Vraag 11.2: Hoe is dit doel tot stand gekomen? - Vraag 11.3: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma? - Vraag 11.4: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? - Vraag 11.5: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom? - Vraag 11.6: Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet? - Vraag 11.7: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u? - Vraag 11.8: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma? - Vraag 11.9: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma? - Vraag 11.10: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties? - Vraag 11.11: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het milieuprogramma? - Vraag 11.12: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet? 	
<p>Oké. We hebben het gehad over het doel van het NSL en van milieuprogramma's Over de programmatische aanpak hebben we het gehad.... We hebben het gehad over</p>	

de coördinatie van milieuprogramma's Of er sprake is van een programmamanager.... Ehm.... welke rol monitoring en evaluatie heeft bij milieuprogramma's en ook over de programmatische aanpak en ook bij het NSL hebben we het allemaal specifiek behandeld. En ook over de consequenties van monitoring en evaluatie ... wat gebeurt er met de data en dergelijke. We hebben het gehad over de rol van Rijkswaterstaat en hoe Rijkswaterstaat deze rol kan invullen, wat verandert er bij de Omgevingswet... we hebben het gehad over vertrouwen... ook met, in combinatie met andere deelnemende partijen... ehm... heb je daar nog iets aan toe te voegen?

PR6:

Ehm... Ja.... Bij de keuze om het NSL te verlengen was juist het opgebouwde ehm... samenwerkingsnetwerk. Dus het netwerk dat er is van alle centrale en ook decentrale overheden.... Ehm... dat was juist ook een belangrijke reden om... ehm... dat programma voort te zetten, omdat je dus juist die samenwerkingsverbanden door de tijd heen hebt opgebouwd...en ehm... naja dat wil je dan niet weggooien in de tussentijd totdat er een Omgevingswet is.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Ehm... juist omdat die samenwerking zo belangrijk is om ... ehm... snel tot adequate acties te komen mocht dat nodig zijn.

RWD:

Oké. Dus dat is wat het NSL eigenlijk heeft opgeleverd.... Dat een groot deel van die milieudoelstellingen is behaalt en dat samenwerkingsnetwerk. Zijn er nog meer dingen die...?

PR6:

Niet dat ik nu kan verzinnen.

RWD:

Oke. Dan ga ik nu door op het laatste grote thema.... Dat gaat over lessen... deze vraag stel ik op een paar verschillende manieren... dan kan je er ook een beetje over nadenken...

Vraag 12.1: Welke lessen kunnen er op basis van uw ervaringen met milieuprogramma's....met het NSL worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? Wat zou u anders hebben gedaan? Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

PR6:

Wat zou ik anders doen... ehm.... lastige vraag.

RWD:

Je hebt vast wel eens iets meegemaakt van... nou ja dat had handiger gekund...

PR6:

Ehm... Nou wat binnen het luchtkwaliteitsbeleid speelt is dat er ... er is vaak sprake van een jojo effect in de achtergrondconcentraties. Jaarlijks worden er achtergrondconcentraties bepaald door TNO en het RIVM.... En die fluctueren sterk over de jaren en dat maakt het dat het voor beleid ook moeilijk is om...ehm... naja een vaste lijn te kiezen Waar gaan we op inzetten als iets jaar op jaar sterk kan wijzigen... en ik weet dat er bij andere programma's er gewoon voor gekozen is om bepaalde data gewoon te bevriezen voor een bepaalde tijd dat je niet jaarlijks ... ehm... bepaalde zaken actualiseert waarmee je grote fluctuaties creëert.

RWD:

Hmhm.

PR6:

Dus dat is iets wat ik zou kunnen aangeven...ehm... nee.

RWD:

Nee?

PR6:

Ehm... Ja.... Als ik er zo opkom dan zal ik het meegeven.

RWD:

Zou je nog wat anders willen doen met milieuprogramma's in de Omgevingswet? Je had het er al even over van...

PR6:

Ehm... ja het probleem met de Omgevingswet is dat er nog heel veel onduidelijk is. De Omgevingswet ...ehm... de wettekst zelf is duidelijk.... Maar er zal heel veel uitgewerkt worden in de onderliggende regelgeving en die is vaak nog niet beschikbaar.

RWD:

De AMVB's.

PR6:

Ja.... En ehm... daaruit zal moeten blijken welke acties dienen wetbeheerders allemaal uit te voeren en waar dien je rekening mee te houden. Dus dat maakt het lastig om te zeggen van naja... de Omgevingswet zal daar anders moeten... omdat je

nog niet precies weet hoe het in die AMVB's uitgewerkt wordt.

RWD:
Hmhm.

PR6:

Ehm... maar dat neemt niet weg dat kritische gebieden wel een aandachtspunt is... hoe groot zijn die... hoeveel zijn er... ehm... gaat het erom dat een Rijkswaterstaat project leidt tot een effect in een kritisch gebied.... Ja dan... ehm... dien je alsnog een luchtkwaliteitsonderzoek uit te voeren... dan is de vraag hoe ga je bepalen of daar sprake van is... dus de gebiedsafbakening voor je onderzoeksvraag dat is... ehm... ja dat is wel een belangrijk aandachtspunt in de Omgevingswet. Gaan we dat doen nu weer van knelpunt tot knelpunt of gaan we kijken of een project in de Achterhoek leidt tot een effect in Maastricht. Hoe klein ook... ehm.. dan is dat wel wezenlijk van belang voor je uitvoeringslast.... En ook de vraag van dreigende overschrijding.... Dat is niet benoemd.... Is dat een waarde onder de grenswaarde... is dat een geprognoseerde overschrijding in de toekomst... ehm... dat is niet duidelijk dus laat weer ruimte voor juridische interpretatie.

RWD:

Want... als je dan de huidige coördinatie van het NSL vergelijkt met straks onder de Omgevingswet... ehm... is dan ja... de mate van managementintensiteit die nodig is, is dat dan minder?

PR6:

Ehm... ik denk het wel. Maar wil je het zeker weten dan moet je dat navragen bij DG milieu.... Die moeten gaan bepalen van hoeveel inzet gaan we daarop zetten. Ehm....maar ik denk wel dat het minder wordt ja.

RWD:

Waarom dan?

PR6:

Omdat je dan... ehm.. gewoon het landelijke programma dan niet meer hebt... wat onder de coördinatie staat van DG milieu.

RWD:

Is er dan ook nog een programmamanager nodig?

PR6:

Dan kom je terug bij wie het programma op moeten stellen.... Dat zijn de decentrale overheden dus het is aan hen om ehm.. in te vullen of ze daar een programmamanager op in willen zetten. Ehm... gelet op het karakter van luchtkwaliteit dat, dat niet

ophoudt bij het bordje gemeentegrens, maar dat dat een grensoverschrijdend effect heeft. Lijkt het mij handig dat je een coördinator hebt die de verschillende partijen aan tafel brengt om te inventariseren van ja... waar komt het probleem nu vandaan en... ja wat kunnen we dan ook doen om het op te lossen...

RWD:

Vraag 12.2: Stel dat u wordt overgeplaatst van het milieuprogramma waar u ervaringen mee hebt (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders) naar een ander milieuprogramma (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders),, wat zou u dan meenemen? Waarom?

PR6:

Ehm... een goedwerkende monitoringstool... ehm... naja wat je binnen ehm... het NSL en de monitoringstool en de gegevens die daarvoor worden gegenereerd... die dien ook weer als input voor ehm... de PAS. Ehm... dus het belang van een goed actualisatie systematiek van je invoergegevens ... ja... die is wel van belang en je wilt ook niet dat, dat jaarlijks te sterk fluctueert dus dat is wel iets waar je binnen de PAS wel oog voor moet hebben om dat soort dingen te beperken.

RWD:

Zijn er dan nog meer dingen die je mee zou willen nemen? Dat vond ik nou zo succesvol in het NSL dat moeten andere programma's ook hebben?

PR6:

Ehm... jawel... een goede overlegstructuur...dus dat je een ... ehm... elkaar wel weet te vinden als er een probleem is en dat je wel weet wat er moet gebeuren om een probleem op te lossen.

RWD:

Oké... en wat was er dan zo goed aan de overlegstructuur van het NSL?

PR6:

Dat die op vaste momenten plaatsvindt, ... ehm... met mensen die het dossier ook in de vingers hebben... dus niet heel veel personele wisselingen in de tijd... Ja dat helpt wel om je programma goed uit te voeren.

RWD:

Vraag 12.3: Als u een advies zou moeten schrijven, wat zijn volgens u dan de belangrijke dingen om mee te nemen naar toekomstige milieuprogramma's? Waarom?

PR6:

Ehm... Formuleer van te voren een helder doel van waar... ehm... van waar het programma toe dient... ehm... benoem verantwoordelijkheden...wie ... wie heeft welke rol binnen zo'n milieuprogramma. Ehm... ja... en maak ook afspraken over Over wie aan de lat staat voor het vinden van de oplossing.

RWD:

Dat was het?

PR6:

Ehm... naja zorg voor een goede monitoring, want dat is in mijn optiek toch wel de basis voor een ... ja goed programma... dat je ook inzicht hebt van... wat is het effect van maatregelen die je getroffen hebt of kan gaan treffen... ehm... ja en hoe werkt dat uit op de milieuwaarden. Dus dat je een goed sturingsinstrument hebt om inzicht te hebben of van ja ... wat is nu het effect van de maatregelen die ik tref.

RWD:

Dus monitoring is essentieel?

PR6:

Ja.

RWD:

En evaluatie dan?

PR6:

Omschrijf evaluatie?

RWD:

Bijvoorbeeld eens in de zoveel tijd ga je kijken hoe zo'n programma verloopt... dat doe je dan aan de hand van monitoring. Ehm.. is dat ook essentieel... om te kijken of die maatregelen werken en of je, je doelen haalt en projecten die in het programma ... of je die kan uitvoeren.

PR6:

Daar wordt... in het NSL vindt dat momenteel jaarlijks plaats en daarin wordt er een overzicht gegeven van hoe is het, het afgelopen jaar gegaan en hoe ziet de prognose eruit... hoever staat het met de implementatie van maatregelen en van projecten... ehm... dat vindt nu jaarlijks plaats... ik kan me zo voorstellen op moment dat ehm... het milieudoel nagenoeg overal gehaald is dat de urgentie om dat jaarlijks te doen ... ehm.. .minder is. Dus er wordt nu ook al gekeken of die rapportage Of die monitoring niet simpeler kan worden omdat er toch ook best wel een opgave is om zo'n rapport op te

<p>stellen.</p> <p>RWD: Zou je voor andere milieuprogramma's adviseren om het wel jaarlijks te doen?</p> <p>PR6: Ehm... dat hangt sterk af van het doel van het programma... ehm.. en over de, de gevoeligheid van het halen van die milieunormen... als je overal vlak onder de norm zit ... dan denk ik dat je eerder behoefte hebt aan die jaarlijkse rapportage dan wanneer je verder onder die norm zit en het risico op overschrijding lager is... dan zou je met minder evaluatie af kunnen.</p> <p>RWD: Ehm... nou dat was de laatste vraag. <u>Vraag 13:</u> Heeft u nog toevoegingen, aanvullingen en/of opmerkingen? Dingen die ik mis?</p> <p>PR6: Ehm... nee... en als ik het wel weet... dan ehm... laat ik het je weten.</p> <p>RWD: “Bedankt voor uw bijdrage aan mijn afstudeeronderzoek.”</p> <p>*****Einde***** Transcript***** Totale duur opname: 53.46 minuten</p>	
<p>Transcript interview 250516 met respondent CM7</p> <p>Doel interview: Het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Soort transcriptie: Letterlijk</p> <p>Datum interview: 25-05-16</p> <p>Tijdstip interview: 15.00 – 16.00</p> <p>Locatie interview: Rijkswaterstaat Lange Kleiweg 34, 2288 GK Rijswijk</p> <p>Interviewer: RWD (vetgedrukt)</p> <p>Respondent: CM7 (niet vetgedrukt)</p>	

<p><u>Algemene toelichting:</u> Het interview en het bijbehorende transcript maken onderdeel uit van een kwalitatief onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor toekomstige milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen) in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). De respondent is ervan op de hoogte gebracht dat het interview werd opgenomen, maar dat de gegevens verder anoniem werden verwerkt.</p> <p>De onderstaande vragen zijn gesteld aan de hand van een aantal thema's. Sommige vragen hebben een korte inleidende toelichting om de thema's en relevante definities te kunnen plaatsen in de context. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft zijn er vragen gesteld om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen bij Rijkswaterstaat/het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, de Omgevingswet en milieuprogramma's. Deze vragen helpen de respondent in de betreffende context te plaatsen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over waar een milieuprogramma/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zou moeten voldoen. Tevens zijn er vragen gesteld over het thema samenwerking/participatie, integratie en over toekomstige lessen voor milieuprogramma's. Deze vragen helpen bij de evaluatie van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Om betrouwbare gegevens te verzamelen zijn sommige vragen opgedeeld in sub vragen. Hierdoor werden belangrijke onderdelen niet vergeten, kon er worden doorgevraagd over een bepaald onderwerp en konden vragen op een andere manier gesteld worden om duidelijke antwoorden te verkrijgen. Er is gekozen voor een letterlijke transcriptie om ontbrekende gegevens te voorkomen.</p>	
<p>*****START***** INTERVIEW***** RWD: <i>“Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland.”</i> <u>VRAAG 1:</u> Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?) <u>VRAAG 2:</u> CM7: Ik ben adviseur Natuur en milieu bij WVL en ik houd mij op dit moment vooral met het programma stikstof bezig, met de doorontwikkeling van het PAS in opdracht van DGB, onze BOA opdracht vooral... ehm... en ook daar heb ik bijna geen</p>	<p>integratie</p>

tijd meer voor, maar ik doe ook nog iets aan de implementatie van het PAS binnen Rijkswaterstaat. Dat is een beetje mijn hoofdtaak nu. Maar in het verleden heb ik in de regio gewerkt. Was ik ook adviseur milieu in het kader van planuitwerkingen en toen heb ik, toen deed ik vooral luchtkwaliteit... dus toen heb ik ook met het NSL te maken gehad, maar dan meer vanuit de uitvoering van projecten.

RWD:

Dus die ervaringen heb je.

CM7:

Ja, maar dan weet je niet precies wat er in het Haagse gebeurde, maar wel voor hoe het programma werkte voor projecten.

RWD:

VRAAG 3: Op welke wijze heeft u te maken met de Omgevingswet in relatie tot milieuprogramma's? Je zei net al niet zo veel...

CM7:

Nee, niet zo veel... nee. Naja, eigenlijk niet, want ik ben daar niet echt bij aangehaakt. Het is dat jij mij er elke keer over bevraagd. En ik hoor natuurlijk wel eens wat, omdat ze bij geluid en lucht daarmee bezig waren. Ja, dus... dus eigenlijk ben ik niet betrokken bij de Omgevingswet en ik heb ook nog nooit gekeken van wat heeft dat dan voor invloed heeft op mijn werkzaamheden.

RWD:

Oké. Dat is heel fijn, want dan heb ik nu ook een respondent die geheel neutraal tegenover de informatie over de Omgevingswet staat.

CM7:

Ja, heel fris. En ik dacht ook altijd dat natuur er een beetje achteraan hobbelde, omdat we eerst natuurlijk de Wet Natuurbescherming krijgen en daarbij zegt iedereen dat het beleidsarm wordt overgenomen, maarja... ik weet niet of dat allemaal... want vorige keer...

RWD:

Bij het PAS zelf zijn ze op dit moment dus nog niet heel erg bezig met de Omgevingswet.

CM7:

Nee, want we zijn nu nog vooral bezig met het PAS zelf om de dingen binnen de huidige wet zeg maar ehm... ja er worden nu nog dingen in de huidige wet aangepast zeg maar... of ja... niet echt de wet zelf, maar soms wel in regelingen en dus de wet

natuurbescherming die eraan komt, maar ik heb nog niemand over de Omgevingswet gehoord ... anders dan dat de provincies natuurlijk iets met OLO doen...ik weet niet of je dat kent.... Maar ehm...

RWD:

En mijn stageopdracht.

CM7:

Ja...jou stageopdracht en ik zie natuurlijk wel eens een keer een berichtje ofzo... maar dan...ja...

RWD:

Oké. Goed. Dan komen nu de inhoudelijke vragen. Het is over het algemeen wel handig als je ze kan toelichten aan de hand van voorbeelden uit milieuprogramma's waarmee je bekend bent... Dat zal dan voornamelijk in jou geval dan het PAS zijn.

CM7:

Ja.

RWD:

Ehm... De eerste vraag is.

VRAAG 4.1: Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak... VRAAG 4.2: ik weet niet of je daar onderscheidt in maakt... waaraan moet dat volgens jou voldoen?

CM7:

Naja ik vind.... Naja ik ken milieuprogramma's alleen maar van ehm... die milieuprogramma's die vroeger allemaal enzo die door gemeentes gemaakt moesten worden. Ken je die?

RWD:

Hmhm.

CM7:

Vroeger had je de Wet Milieubeheer en dan moesten provincies en de Rijksoverheid...moesten allemaal milieuprogramma's maken.

RWD:

Ja.

CM7:

Maar dat was meer een programmering... zo van wat doe ik allemaal de komende jaren voor milieu. En zie ik.... En de programmatische aanpak is voor mij echt zo het NSL en SWUNG misschien al wel, weet ik niet of dat nou echt

programmatisch is... en naja wel het PAS dus. Ehm... maar ik heb nog nooit wetenschappelijke literatuur hierover gelezen he.

RWD:
Hmhm.

CM7:
Dus ik zie het niet meer als een programmatische aanpak en een milieuprogramma heb ik dus een heel ander beeld bij.

RWD:
Wat is het verschil dan volgens jou?

CM7:
Naja een milieuprogramma... vroeger hadden gemeentes een milieubeleidsplan en dan maakten ze een milieuprogramma van ik ga van 2005 tot 2010 hierop inzetten.

RWD:
Hmhm.

CM7:
En dan stond erin voor bodem en veiligheid et cetera... Dat stond er allemaal in.

RWD:
Oké.

CM7:
Dus dat was een milieuprogramma, want ik heb vroeger bij de VROM inspectie gewerkt. Dus ik kwam ook bij gemeentes langs enzo.

RWD:
Oké.

CM7:
Dus ik zeg niet dat dit geen milieuprogramma is, maar ... maar dat is een beetje omdat ik daarvandaan kom mijn beeld... dat een milieuprogramma...dat is meer een programmering eigenlijk.

RWD:
En wat is jou beeld van een programmatische aanpak?

CM7:
Dat is een... dat een...naja dat onderwerpen die dus voorheen niet programmatisch werden aangepakt, maar dat ehm... project specifiek... vanuit projecten gericht zeg maar. Dat die nu... dat die dus gezamenlijk worden opgepakt. En dat is... voor mij is het vooral project overstijgend. Dus dat is meer gebiedsgericht

samenwerking

eigenlijk, maar dat komt natuurlijk omdat dit milieuprogramma's zijn he.

RWD:

Hmhm.

CM7:

Dus voorheen keek je bij luchtkwaliteit en bij stikstof natuurlijk van ... dit project heeft een effect en dan ging je dat helemaal zitten beoordelen en aan de andere kant werd er natuurlijk bijvoorbeeld vanuit stikstofdepositie natuurlijk ook wel vanuit milieuplannen gekeken ... van hoe moet ik de doelen wel gaan halen. Ehm...

RWD:

Hmhm.

CM7:

Maar een programma vooral... vanuit die project benadering... dan ben je steeds alleen maar je kleine eigen bijdrage aan het beoordelen, maar niet van... bijvoorbeeld bij luchtkwaliteit ook van ja... ik voeg 0,1 microgram per kuub toe. Ja, maar is dat erg? Het gaat er natuurlijk om dat iedereen samen ehm... luchtverontreiniging veroorzaakt he... dus wat de luchtkwaliteit hier is... dat kun je ook samen oplossen... dus dat is veel slimmer denk ik. Maar je vraag was natuurlijk ... waar moet zo'n programma aan voldoen he?

RWD:

VRAAG 4.1: Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak... zoals het PAS ... waaraan moet dat volgens jou voldoen?

CM7:

Ja... nouja dus omdat het PAS... het PAS is Lands dekkend zelfs he... dus je kunt natuurlijk ook wel voor wat kleinere gebieden... maar natuurlijk stikstof is natuurlijk geen lokaal probleem, omdat die emissies natuurlijk overal veroorzaakt worden en ook overal terecht komen... en zelfs uit het buitenland komen. Dus je moet natuurlijk kijken naar de oorzaak van het milieuprobleem om te kijken naar welk schaalniveau moet je dit aanpakken... je zou het zelfs Europa breed kunnen aanpakken natuurlijk. Naja... in die zin moet het natuurlijk... naja gebied overstijgen en dit is land dekkend... dus het PAS wordt wel land dekkend opgepakt. Dus dat is wel 1. Het is ook sector overstijgend... dat is hier ook logisch, omdat stikstofdepositie niet ... nou ja ... het wordt natuurlijk voor een heel groot deel wel door landbouw veroorzaakt, maar niet alleen... ook door verkeer en vervoer en ook door industrie.... Dus omdat het ook sector overstijgend is ... dat is

ook heel logisch denk ik. Ehm...en het raakt natuurlijk meerdere overheden... dus het is ook nog overheidslagen... ik weet niet hoe je dat noemt...ehm.. overstijgend.... Dus Rijk en provincies in dit geval. Bij het NSL had je natuurlijk ook nog de gemeenten als samenwerkingspartij erbij. Dus dat zijn belangrijke kenmerken van een programma. Maar ja, wat bij het PAS natuurlijk ook wel kenmerkend is ... zijn natuurlijk ook dat er heel veel invalshoeken samenkomen... je hebt natuurlijk juridisch, maar ook de techniek en de inhoud zeg maar...

RWD:
Hmhm.

CM7:
Je hebt moduleren ... en je hebt natuurlijk ook heel veel natuur en ook ecologische kennis. En dat komt allemaal samen in dat programma. Dus dat is ook wel bijzonder.

RWD:
Ja.

CM7:
En dan heb je natuurlijk nog de verschillende fasen in beleid, want je hebt beleid en je hebt uitvoering en... dan heb je dus ook... hier heb je dus ook vergunningverlening... en dan heb je monitoring en bijsturing en ook nog handhaving.

RWD:
Oké. En milieuprogramma's vallen in al die fasen?

CM7:
Dit programma omvat natuurlijk ook... ik weet niet of het voor alle programma's geldt... maar bijvoorbeeld het NSL kijkt natuurlijk ook naar vergunningverlening... naja het is niet echt vergunningverlening en je maakt ontwikkelingen mogelijk, maar je gaat ook monitoren en zo nodig bijsturen of ook extra maatregelen treffen. Dus wat je ziet in deze programma's is dat je eigenlijk ontwikkelingen... naja je ziet ... wat je in milieuprogramma's vooral ziet is dat er een probleem is en dat je dat moet oplossen... je merkt dus altijd dat economische ontwikkelingen niet meer...of ehm... stoppen of dat vergunningen niet meer mogelijk worden.... En dan denkt men oh ik moet een programma maken, want dan kan je economische ontwikkelingen weer mogelijk maken. En dan heb je natuurlijk nog zo'n doel erbij natuurlijk die milieudoelen halen.

RWD:

Hmhm.

CM7:

En dan ehm... En je ziet dus nu vaak dat die economische ontwikkelingen al wel mogelijk worden gemaakt... terwijl je niet 100% zeker weet of je, je milieudoel gaat halen... maar dat ga je wel berekenen en zo aannemelijk mogelijk maken.

RWD:

Hmhm.

CM7:

En daarom heb je dus ook monitoring nodig, omdat je die economische ontwikkelingen al wel mogelijk maakt. Dan ga je dus ook monitoren om te kijken of je ook... ja wel het doel van het programma... namelijk ook die milieudoelen haalt. Dat, dat wel binnen bereik blijft. En uit monitoring volgt natuurlijk ook dat er dingen niet gaan zoals je had verwacht en dat er dus bijsturing nodig is. Dat zag je bij het NSL ... extra luchtkwaliteitsmaatregelen... extra schermen ofzo bij de snelweg en bij het PAS moet ik het natuurlijk allemaal nog zien, want we zijn nog niet eens een jaar bezig...maar daar kunnen ook allerlei extra maatregelen nodig zijn.

RWD:

Oké. Ja. Vraag 4.4: De Omgevingswet komt er natuurlijk aan... het NSL loopt af en het PAS gaat door... denk je dat er nog iets gaat veranderen aan het PAS bij de invoering van de Omgevingswet.

CM7:

Ja...dat vroeg je de vorige keer ook...ehm ik heb geen idee. En ik heb dus na die laatste sessie [Verwijzing naar de stageopdracht] er ook niet zo heel veel over gehoord. Wat ik toen ook al dacht en nu ook nog steeds... maar dat weet ik niet zeker dus... maar dat is niet kennis he...maar gewoon een idee... maar ik denk dat er als gevolg van de Omgevingswet niet zo heel veel gaat veranderen, omdat ik denk dat het PAS nog in ontwikkeling is... dat de wijzigingen die uitgevoerd worden uit de huidige ervaringen met het PAS komen en dus niet zo zeer in eerste instantie vanuit de Omgevingswet zelf. Naja... ik denk ook zelf dat... we hebben natuurlijk het NSL en ook het PAS en ik denk dat na aanleiding daarvan ook die hele programmatische aanpak in de Omgevingswet is gekomen, omdat er natuurlijk wel mensen dachten van he... dat werkt wel.

RWD:

Vraag 4.5: Denk je dat er ook nog iets verandert aan de term programmatische aanpak... hoe dat nu gezien wordt en hoe dat straks met de Omgevingswet gezien wordt.

CM7:

Ehm.. nou ik weet het niet zeker, maar dat komt misschien omdat ik dacht dat het in de Omgevingswet het meer... het niet ... want nu is het NSL... nou dat is ook niet land dekkend trouwens... maar dat je met de Omgevingswet misschien wel ... nou ook voor kleinere gebieden een programmatische aanpak kan hebben. Ehm... en misschien wordt het ook wel... maarja dat weet ik niet he... of dat zo is...

RWD:

Ja.

CM7:

Ik kan me voorstellen, want het is nu toch wel vrij sectoraal... dat je toch ... niet zo zeer sectoraal qua landbouw en verkeer.... Maar meer milieu sectoraal ...maar milieuaspect gericht, want luchtkwaliteit ging alleen maar over luchtkwaliteit. Het PAS gaat alleen maar over stikstofdepositie. Ik kan me daarbij voorstellen dat je ... maar dat weet ik niet he... maar als de Omgevingswet bedoelt is om ook over andere milieuaspecten te gaan... dat je ook een milieuprogramma kan bedenken dat ook over meer aspecten gaat dan maar 1tje, maar dat is best wel ingewikkeld denk ik. Maar ik weet niet of dat is hoor... ik ben heel benieuwd. Heb jij dat ook onderzocht of niet?

RWD:

Ehm... dat zoek ik nu onder andere uit he.

CM7:

Naja... ik ben daar wel benieuwd naar... wat daar dan verandert.

RWD:

Vraag 5.1 Welke voor- en nadelen heeft een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u? Waarom? ... zoals bijvoorbeeld het PAS.

CM7:

Naja de voordelen...de nadelen zijn altijd makkelijker. Nou ja...even...gewoon wat er bedoelt is, is he... dat de voordelen zijn he... van het PAS is dat je... dat je nu dus voor alle gebieden waar stikstof een probleem kan zijn... dat op voorhand als ecologisch is onderbouwt dat er... dat de ontwikkelingen die we allemaal nodig hebben... dus de prioritaire projecten vooral... en ok andere ontwikkelingsruimte die nu nog vrij is he... dus beschikbaar is... dat die uitgegeven

kan worden zonder dat de kenmerken van die natura2000 gebieden worden aangetast als gevolg van de toename van stikstofdepositie. Dus dat hoef je niet meer per project te onderbouwen als je een besluit neemt. Dus dat zou een voordeel moeten zijn. Ehm... ja heb je nog meer voordelen. Nou een voordeel is dat er nu een ehm... dat er een uniform rekenmodel is... AERIUS. Voorheen...er was niks wettelijk voorgeschreven... dus je kon gewoon alles gebruiken.. dus dan ook... ja, je pakt gewoon dingen omdat die toevallig gunstig voor je is. Nu is er gewoon wettelijk voorgeschreven...je moet gewoon dat model gebruiken en het is ook wel een gebruiksvriendelijk model. Althans voor niet al te grote projecten, want dan is ie niet zo gebruiksvriendelijk. Dus dat zijn voordelen. Ik zie ook wel nadelen... want... het was altijd wel een groot risico stikstofdepositie... maar tot het gebruik van het PAS was er nog nooit echt een besluit onderuit gegaan bij de Raad van State, omdat ... voor ons he... dus voor stikstofdepositie... dus voor ons... hadden wij nog niet zo'n heel groot probleem... anders dan bij luchtkwaliteit toen er echt veel besluiten van ons nat gingen... en we echter wel vele vertraging hebben opgelopen bij projecten. Dus een nadeel is nu dat we eigenlijk niet zo'n heel groot probleem hadden... en dat we nu wel allerlei risico's zien... en dat we voor veel meer dingen afhankelijk zijn van andere partijen... met name voor die ecologische onderbouwingen... die worden voornamelijk door provincies geschreven... De vraag is natuurlijk, hebben die dezelfde kwaliteitseisen aan zo'n onderbouwing als wijzelf hebben bij project specifieke onderbouwingen... Nou het antwoordt is niet altijd en die grotere afhankelijkheid geeft dus risico's ... en er zijn wel... dat is dus wel een nadeel. Daarnaast is het PAS wel vrij statisch en onze projecten zijn heel dynamisch. Dus je moet op voorhand ontwikkelingsruimte reserveren, dus je moet op voorhand weten waar je welke emissies hebt en als zo'n project dan wijzigt dan kan dat lastig zijn, omdat er dan misschien wel weer niet genoeg gereserveerd is. Wat lastig is dat je op voorhand moet reserveren en wij vaak... wij willen vrijheid geven aan de aannemer dus ... en die weet helemaal nog niet precies hoe die iets gaat realiseren... en toch moet ik weten hoeveel die, die emissie gaat veroorzaken. Dan moet je bijvoorbeeld weten hoe oud zijn de mobiele werktuigen die hij gebruikt? 12 jaar of 6 jaar... naja... weten we niet.. dus dat is best wel lastig... en het PAS... ik kan heel veel nadelen noemen...

RWD:

Ehm... dat zoek ik nu onder andere uit he.

CM7:

maar door het PAS... doordat we bepaalde keuzes hebben gemaakt zoals een bepaalde drempelwaarde van 0,05 ehm...

heel veel type werkzaamheden die we als Rijkswaterstaat doen, waar we voorheen niet iets met stikstof deden.. ehm... tijdelijke projecten of tijdelijke emissies die heel laag waren, waarvan we op voorhand ook gingen onderbouwen dat er geen negatieve effecten waren. Dat we daarvoor nu misschien nu wel altijd berekeningen moeten gaan doen. We zijn nu bezig om te kijken of we niet iets kunnen regelen. Maar we merken dus dat provincies toch heel veel vragen van ja... ik wil toch een berekening... ook al denken ze ook wel dat het onder de 0,05 blijft maar ... dan zeggen ze ja... je hebt het niet aangetoond... dus dan moet je een berekening doen en dan komt er niks uit of ja... het is ook minder dan 0,05...

RWD:

Oké.

CM7:

Dus het is gewoon extra werk. Het is op dit moment ... kan ik nog niet echt zeggen dat het vermindering van de werklust is zeg maar... maar dat zou op termijn nog moeten komen nog. Als het allemaal een beetje is ingedaald... maar ik vraag me af of dat het uiteindelijk ooit wordt, omdat we voor heel veel projecten dus toch ontwikkelingsruimte moeten reserveren. Dat we dus op voorhand nog invoergegevens aanleveren en die ook nog gaan actualiseren bij het besluit. En dus de vermeerdering voor ons is dat we dus niet die ecologische onderbouwing hoeven te doen en nooit meer de project specifieke maatregelen hoeven treffen.

RWD:

Oké.

CM7:

Dat zit allemaal in het PAS. Dus ik denk voor projecten is het op termijn misschien wel minder werk... maar of het voor Rijkswaterstaat als geheel minder werk is, is op dit moment nog niet het geval in ieder geval.

RWD:

Oké. Je hebt nu al die nadelen genoemd....

Vraag 5.2 Beschouw je het PAS, nog wel als een succesvolle milieuprogramma's?

CM7:

Nou ik vind het vanuit natuur bezien vind ik het wel goed dat we het land dekkend bekijken en ook sector overstijgend bekijken. Ik kan nog niet zeggen of het een succes wordt, omdat het eigenlijk daarvoor nog maar te kort in werking is eigenlijk. Want ik bedoel we hebben nog niet eens een heel jaar gehad. Je kunt vanuit de economische ontwikkeling wel zeggen dat het een groot succes is, want er zijn enorm veel vergunningen

mogelijk gemaakt. Met name aan de landbouw en als die klagen, omdat het geen succes is... omdat er hier en daar nog ontwikkelingsruimte over is... dan denk ik oké.

RWD:
Hmhm.

CM7:
Maar in die zin kan je dus zeggen dat het een succes is, omdat het heel veel mogelijk heeft gemaakt. En of het voor natuur een succes wordt, dat moeten we nog zien.

RWD:
Hmhm.

CM7:
Er zijn wel allemaal maatregelen afgesproken. Ehm... ik hoop dat die allemaal getroffen worden enzo en dat die ook het effect hebben wat we beoogt hebben he.

RWD:
Hmhm.

CM7:
Dus ook dat de natuur daar wat beter van wordt.

RWD:
Vraag 5.3/ Vraag 5.4
Welke kansen en risico's biedt de Omgevingswet voor het PAS?

CM7:
Dat weet ik dus niet he... maar dat denk ik eigenlijk niet hoor... want... maar dat weet ik dus niet he... Ik denk dus eigenlijk... wat ik al aangaf dat... naja de ehm... Pas partners willen heel graag stabiliteit en rust, wat wel heel moeilijk is, omdat ze heel veel dingen moeten repareren enzo. Ehm... dus als de Omgevingswet nog heel veel dingen gaat wijzigen dat zal niet heel erg op prijs gesteld worden.

RWD:
Nee.

CM7:
Maar ik weet ook niet wat de Omgevingswet... wat ik ervan gezien heb is die best wel abstract en er moeten nog heel veel dingen uitgewerkt worden in regelingen en AMVB's enzo.... Dus .. en ik weet niet of dat allemaal al gebeurt is... weet jij dat voor de PAS?

<p>RWD: Daar zijn ze volgens mij nu mee bezig.</p> <p>CM7: Ja. Dus ehm.. ik denk dat er niet heel veel verandert en dat we dus alleen maar dingen veranderen die we heel graag willen veranderen omdat we erachter zijn gekomen dat die misschien beter op een andere manier kunnen worden ingestoken.</p> <p>RWD: Oké.</p> <p>CM7: Dat denk ik ja.</p> <p>RWD: “Er zijn verschillende manieren om naar een programma te kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.” Vraag 6.1: Wat is het doel van een milieuprogramma volgens jou? Het doel van het PAS?</p> <p>CM7: Nou het doel van het PAS is om aan de ene kant economische ontwikkelingen mogelijk te maken en aan de andere kant de natuur beschermen he.</p> <p>RWD: Hmhm.</p> <p>CM7: En...ehm... zo nodig misschien wel verbeteren voor het aspect... Naja... het doel is natuurlijk ook om die instandhoudingsdoelstellingen te halen. Het PAS gaat daar niet over... maar wel als stikstof dat beperkt... dan is het wel de bedoeling om te kijken hoe die beperkingen dan... ehm...</p> <p>RWD: Instandhoudingsdoelstellingen?</p> <p>CM7: Ja... die van de Natura2000 gebieden... oh die.. ja ... die zitten erin... De Habitatrictlijnen... dan staat er dan de grijze duinen...</p> <p>RWD: De Europese richtlijnen?</p>	<p>Strategische visie</p>
--	---------------------------

CM7:

Ja... die doelstellingen worden landelijk wel weer gewoon in aanwijzingsbesluiten geregeld. Daar staat dan in dat er zoveel hectare grijze duin moet zijn en de kwaliteit moet dan verbeterd worden ofzo.

RWD:

Wordt dat landelijk bepaald of op Europees niveau?

CM7:

Nee... dat wordt wel landelijk bepaald.

[ONDERBREKING]

RWD:

Vraag 6.3: Wie bepaald het doel volgens u?

CM7: Van het PAS? Ehm... ja dat is een goede vraag wie dat heeft bepaald... misschien wel de Kamer. Dat weet ik niet. Naja... dat volg wel een beetje uit de wet natuurlijk... Misschien ook wel de paspartners... Maar ik denk dat uit de wet volgt ... wat het doel is van het PAS.

RWD:

En in het algemeen... wat zou dan het doel van een milieuprogramma moeten zijn?

CM7:

Het doel staat ook weer beschreven in het programma zelf he... en dat volgt dan weer uit afspraken met de PAS partners... dus die

RWD:

Dus ook degenen die het milieuprogramma vaststellen.

CM7:

Ja...

RWD:

Vraag 6.4: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak?

CM7:

Nou...ehm... ik denk niet dat... de Omgevingswet schrijft ze misschien op een bepaalde manier voor... behalve misschien als er een bepaalde grenswaarde is die... niet gehaald werd denk ik... dus ik denk dat er ook wel... misschien zijn er ook wel vrijwillige programma's ofzo. Weet ik niet... maar ik denk niet dat het doel van de PAS wijzigt door de Omgevingswet

nee.

RWD:

“De Omgevingswet streeft naar integratie en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen). Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid.”

Vraag 7.1: Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?) Wat is integraal beleid (soort)?

CM7:

Sector overstijgend beleid.

RWD:

Hmhm.

CM7:

Maar integraal is een beter begrip he...

RWD:

Ja.

CM7:

Maar ik bedoel dat als je integraal dingen bekijkt ... dan is dat wat alles omvat zeg maar. De vraag is natuurlijk of dat makkelijk is en kan... maar het kan in ieder geval integraler dan nu.

RWD:

Ja.

CM7:

Want we zien nu bijvoorbeeld... nou ik noem een voorbeeld he...dan wil het havenbedrijf Amsterdam wil veel meer verduurzamen... dat klinkt heel goed denk ik dan... maar dan moeten ze wel veel meer ammoniak uitstoten. Dan moeten ze dus veel reserveren, maar dan denk ik dan zou je dat veel integraler moeten bekijken. Want je moet daar ook afwegen van ehm... blijkbaar weegt CO2 uitstoot daar verminderen dan zwaarder dan stikstofuitstoot ofzo... maar wordt dat dan ehm... dus dat zou op zich wel interessant zijn... maar ik denk dat het wel heel ingewikkeld is. Als je het een beetje globaal houdt dan kan het allemaal wel he... maar als je het zo ingewikkeld maakt als het PAS, waarbij je echt een boekhouding gaat bijhouden... over hoeveel molen en hectare per jaar die je toedeelt aan

integratie

projecten en besluiten... dat is natuurlijk heel ingewikkeld... dat kun je bijna niet doen natuurlijk en ik zou ook niemand aanraden om dat ooit nog in een milieuprogramma te doen.

RWD:
Hmhm.

CM7:
Maar ehm... ik vind het wel heel lastig. Want ik ben heel erg voorstander van integraal beleid... dus

RWD:
Waarom dan?

CM7:
Nou... omdat ik denk dat je niet altijd maar naar 1 milieuaspect moet kijken, maar dat je dat altijd... als je maar naar 1 aspect kijkt en je vergeet de rest... dan kan je hele negatieve effecten op het ander. Als je meer minder uit wilt stoten dan maak je misschien wel meer lawaai... of als je weer minder lawaai wilt maken dan maak je weer minder uitstoot. Ik denk dat het goed is om dat in samenhang te bekijken en dan af te wegen van wat vind ik nou het zwaarst wegen... wat je eigenlijk ook in een milieueffectenrapportage doet bij een project... dat je al die milieueffecten bekijkt en dan kun je daar wat van vinden. Maar je kunt het nooit optellen en aftrekken natuurlijk. En dat is een beetje lastig.

RWD:
Hmhm.

CM7:
Dus ik vind het wel een hele interessante gedachte... Ik weet alleen niet of je dat echt in programma's kan vatten ... dat weet ik niet.

RWD:
De andere vraag is dus ook...

Vraag 7.2: Zijn milieuprogramma's noodzakelijk voor een geïntegreerd beleid? Kunnen milieuprogramma's hierin een rol spelen? Ja/Nee, Waarom? Voor- en nadelen? Kansen, risico's bedreigingen? Voorbeelden?

CM7:
Of het noodzakelijk is voor integraal beleid... milieuprogramma's... ik denk niet dat het noodzakelijk is... eigenlijk... want je kunt best integraal naar dingen kijken zonder dat je een programma hebt... misschien is dat zelfs makkelijker op lokaal niveau.

RWD:

Kunnen ze daar een rol in spelen?

CM7:

Ehm ja... ik denk dat de instrumenten in programma's ... we hadden bij het NSL ook een monitoringstool en een rekentool en we hebben bij het PAS... AEREUS.

RWD:

Hmhm.

CM7:

Dat is toch eigenlijk ook wel weer een veel mooiere versie dan wat bij luchtkwaliteit bedacht is... zoiets als AEREUS... dat kan natuurlijk ook over hele andere milieuaspecten gaan dan alleen stikstof... of het kan bij wijze ook iets met luchtkwaliteit... of daar kan je misschien ook meer dingen mee doen. En het is natuurlijk ook heel leuk om al die kaartlagen die je kan maken van al die aspecten enzo... Dus misschien dat die instrumenten wel breder of uitgebreid baar zijn voor andere milieuaspecten. Ja... En de informatie... daar zijn ze ook heel druk mee bezig... ja met die informatiehuizen... daar heb ik geen verstand van verder nog. Ik ga binnenkort ook nog naar een sessie... maar er is ook heel veel informatie... en nu doet iedereen ook van alles met die informatie... maar het is misschien ook wel... niet altijd consistent ... en dat kan allemaal ook wel verbeterd worden. Dus ik zie wel dat als je het integraler bekijkt dat je wel dingen van elkaar kan benutten... dus ook efficiënter en... en goedkoper misschien uiteindelijk... dus ja...

RWD:

Zijn er ook nadelen aan... ? Als je die monitoringstools integraler gebruikt. Dan is het voordeel van informatie delen... zijn daar ook nadelen aan?

CM7:

Ja... je komt er nu dus achter dat informatie die je misschien wel dacht... of waarvan je dacht dat die ehm... op zich goed was... dat is misschien geen nadeel... maar je komt er ook wel achter dat er misschien wel wat kwaliteitsverbetering mogelijk is... ehm... en ehm... Maar dat is natuurlijk alleen maar goed denk ik. Maar wat bijvoorbeeld een nadeel is... ik ben bang voor een trend naar te gedetailleerd rekenen bijvoorbeeld. Het PAS is heel gedetailleerd rekenen... terwijl we hebben met Elverding enzo... daar was de bedoeling juist dat we minder gedetailleerd... en achteraf met monitoring beken wat de echte effecten zijn. Maar nu met AEREUS... dat heel gedetailleerd is... dan is het risico misschien dat als dat dan de norm wordt... dat alles zo gedetailleerd moet. Dat is natuurlijk niet heel zinvol

denk ik, maar ik weet niet of dat gaat gebeuren hoor... maar dat is gewoon een zorg.

RWD:

Dan wilde ik nu meer over gaan die gaan over managementzaken van milieuprogramma's

Vraag 8.1: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? Dat kun je misschien toelichten aan de hand van het PAS... Vraag 8.2: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?

CM7:

Nog niet.

RWD:

Nog niet...?

CM7:

Die ehm... hij of zij... die staat wel in de planning, maar dat is allemaal een beetje vertraagt geloof ik... maar daar hebben we wel lang over moeten zeuren zeg maar. En het is allemaal ook maar beoogt voor 2 jaar ofzo. Ik vind het wel noodzakelijk dat er wel een programmamanager is.

RWD:

Waarom dan?

CM7:

Omdat er nu...geen... sowieso is er nu geen duidelijke aansturing. Er is nu wel een regiegroep en een bestuurlijk overleg, maar dat is nog veel te... ehm... hoog niveau eigenlijk. Er is nu geen dagelijkse aansturing. Soms worden er in overleggen wel dingen afgesproken, maar dat wordt bijvoorbeeld nooit uitgezet, want zo'n directeur of een minister gaat natuurlijk niet zeggen van ■■■... jij moet dit en dit doen ofzo... dus

RWD:

Oké.

CM7:

En ook niet mensen in een stuurgroep, want je zou denken als daar iets besloten wordt dan moet er een soort van ... dan moet dat uitgezet worden binnen de PAS organisatie... en dat gebeurt niet bijvoorbeeld... maar ja ik denk dat we nu redelijk ehm... zelfsturend zijn met alle paspartijen dat we denken 'oh er is een probleem'... dan gaan we een werkgroepje beginnen en dan gaan we een advies schrijven en dat sturen we dan naar een managementoverleg of een stuurgroep... maar ... ja ... er is niet echt een dagelijkse aansturing ofzo... of een... nee... En ik

zou ook... en daardoor merk je ook... ik weet niet of het kenmerkend is voor programma's, maar omdat je dus verschillende partijen hebt he... je hebt het Rijk... EZ en I&M, provincies ... defensie... je merkt toch dat... naja niet altijd he... maar soms zitten mensen toch wel vanuit hun eigen belangen te praten... wat natuurlijk logisch is.

RWD:

Hmhm.

CM7:

En iedereen verdedigt natuurlijk zijn belangen, wat heel logisch is... maar je wist wel een... als er iets getrokken moet worden... dan mis je iemand die even namens de partijen dingen doet. Er is een PAS bureau, maar die heeft geen beleidsmatige taken. Die heeft ook heel weinig capaciteit... dus die trekt ook niet heel veel dingen... zeg maar op het beleidsmatige vlak... dus ik mis zeg maar wel...ehm... aansturing.

RWD:

Iemand die het belang van het programma vertegenwoordigt?

CM7:

Ja. En iemand die gewoon de dagelijkse...de boel draaiende houdt zeg maar.

RWD:

Oké.

Vraag 8.3: Hoe verandert de coördinatie van een milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?

CM7:

Nee... ik kan me niet voorstellen... maar dat weet ik dus niet... ik denk niet dat daar iets instaat over hoe een programma aangestuurd moet worden ofzo... maar... het NSL had volgens mij ook gewoon een programmamanager. Dus... ik weet niet... ik kan me bijna niet voorstellen dat je een programma hebt zonder een programmamanager... maar blijkbaar vinden andere partijen dat heel normaal...

RWD:

Oké ... ehm...

Vraag 9.1: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van milieuprogramma's volgens u?

CM7:

Ik denk dat, dat...echt een belangrijk onderdeel is van milieuprogramma's. En dat is eigenlijk ook het positieve onderdeel van een milieuprogramma he.... Dus dat je ehm...

Want dat deden we bij projecten dus niet. Dan had je een besluit en dan is het klaar, maar of het dan ooit zo was zoals je had berekend daar keken we nooit naar. Maar bij een milieuprogramma is het heel belangrijk... een programmatische aanpak zeg ik dan... ehm.. omdat je daarmee monitort of de effecten optreden zoals je voorspeld had... of er bijsturing noodzakelijk is... en of je doelen wel gehaald worden. En evalueren.. lijkt me ook belangrijk... dat hebben we nog niet echt gedaan... we gaan straks tussentijds evalueren en dan na 3 jaar en na 6 jaar... gaan we ook weer evalueren voor het tijdvak erna. Dus dat heb ik nog niet meegemaakt. Maar dat is wel belangrijk. Maar ik denk dat er wel altijd 2 evaluaties zijn he...

RWD:
Hmhm.

CM7:
Eentje voor de Tweede Kamer en ehm... en eentje voor ons intern... van hoe kunnen we ons beter organiseren en inrichten en wat kan er dan anders. Maar ehm.. ja ... monitoring en evaluatie zijn ehm..

RWD:
Waarom is evaluatie dan zo belangrijk?

CM7:
Om te leren. Van ehm... van dingen die er niet goed gaan. En ook om te kijken wat is wel goed gegaan en wat willen we zo houden. En om het efficiënter te laten verlopen, want nu kost het ons allemaal heel veel tijd ook. En je wil natuurlijk dat ehm... dat het allemaal een beetje op rolletjes gaat lopen zeg maar.

RWD:
Hmhm.

CM7:
En ook op de aansturing denk ik... en op de manier hoe we overleggen voorbereiden en hoe we besluitvorming voorbereiden. Dat kun je allemaal zo goed en efficiënt mogelijk inrichten en dat kan je alleen maar door te leren van wat kun je beter doen in het verleden en ook wel kijken van wat is goed gegaan en dat willen we zo houden.

RWD:
En monitoring dan... waarom is dat belangrijk?

CM7:
Om... ehm... zoals ik al aangaf... om te kijken of je de doelen van het programma wel bereikt.

RWD:

En bij het PAS.

CM7:

En bij het PAS... ehm... monitoring is heel breed he bij het PAS... heb je dat wel eens ehm.. ken je het monitoringsplan van het plan van het PAS? Je hebt natuurmonitoring, stikstofmonitoring en nog monitoring van de ontwikkelingsruimte en depositieruimte. Bij de natuurmonitoring gaan we kijken van... gaan we gewoon puur kijken van ... liggen de uitvoeringen van de maatregelen ... liggen die op koers... worden die uitgevoerd? Hebben ze de effecten die we denken dat ze hebben he... dat gaat over procesindicatoren. We gaan natuurlijk ook kijken of die habitatten ook verbeteren in het veld... maar dat heb je niet van het ene op de andere dag dus dat... heb je meer voor de lange termijn monitoring iets.. Ehm... ik mis vast nog monitoring maar goed.

RWD:

Hmhm.

CM7:

En ook habitattype kaarten... dus er wordt ook in het veld gekeken.... Waar komen welke habitattypen voor. Die worden eens in de 6 jaar geactualiseerd. Dus dat soort dingen... en je hebt stikstofmonitoring.... Dus er wordt elk jaar met AEREUS opnieuw berekend van het voorliggende jaar en van 2020 en 2030 hoe de stikstof depositie zich elk jaar weer ontwikkeld in de natuurgebieden.... Je hebt elk jaar weer nieuwe inzichten... dus er wordt elk jaar gekeken... van dit is weer anders. En er wordt gekeken van hoe gaan we om met de uitwisseling van stikstof en depositieruimte om. Dus dan heb je ook nog ... er wordt dus ook gekeken van maken we wel de economische ontwikkelingen mogelijk die we beoogt hadden... maar ook van ehm.. er wordt natuurlijk ook wel gekeken van ... is de ruimte voor ontwikkelingen die onder de grenswaarden zitten.. is die daar al benut en daar is de ontwikkelingsruimte... is de vrije ontwikkelingsruimte al helemaal benut... dus ja... dat soort dingen moeten ehm... dat wordt gemonitord.

RWD:

Vraag 9.4: Hoe zorg je er dan voor dat er actie wordt ondernomen na aanleiding van die monitoring?

CM7:

Nou er staat natuurlijk gewoon in het PAS programma dat er monitoringsrapportages komen... en aan de ene kant doe je dat natuurlijk wel omdat we dat hebben afgesproken en omdat het

moet... en omdat het ook gewoon uit de wet volgt... en anderzijds moet het ook wel, want als je dat niet doet.. dan ehm... dan is dat een risico voor je toestemmingsbesluit.

RWD:
Hmhm.

CM7:

Als je niet monitort dan zijn er ... als je dat niet doet... en je neemt geen maatregelen... dan kan iemand zeggen van ja dat is wel leuk... maar je kunt niet zeggen dat als je een besluit neemt dat het allemaal goed komt voor het PAS. Dat is dus niet zo, want uit de monitoring komt dat het hartstikke slecht gaat.

RWD:
Ja.

CM7:

En je hebt helemaal geen maatregelen genomen om er wat tegen te gaan doen. Dus dan gaat gewoon je besluit onderuit... maar ik vind het zelf alleen een beetje flauw om alleen daarom te gaan bijsturen, want je moet ook gewoon bijsturen omdat het moet als het nodig is.

RWD:
Wie zorgt er dan voor dat er bijgestuurd wordt? Een Programmamanager?

CM7:

Dat gaat dan gewoon via ... ehm... het regie geplande bestuurlijk overleg. Het is niet zo dat een programmamanager gaat bijsturen, want die heeft daar eigenlijk geen mandaat daarvoor. Soms moeten er best moeilijke beslissingen genomen worden. Er zit...er zijn bijvoorbeeld soms extra bronmaatregelen nodig...dat is best wel heftig en dat kan dus eigenlijk alleen maar op bestuurlijk niveau een beslissing over genomen worden. Maar het moet wel voorbereid worden... en het gaat ook over wat leg je dan voor aan het bestuurlijk overleg... als soms sommige dingen al gewoon daar niet eens komen.. omdat ze gewoon tegengehouden worden... en misschien wel terecht... dat weet ik niet.

RWD:
Hmhm.

CM7:

Ik denk niet dat een programmamanager daar nou ... hij heeft natuurlijk wel een rol in dat ... puur dat de PAS uitvoering loopt... en dan dat de monitoring verloopt... maar meer van als gedelegeerd opdrachtgever zie ik dat dan maar een beetje.

RWD:

Is er dan wel ruimte om acties te ondernemen? Bijvoorbeeld als er dreigt dat het doel niet gehaald wordt?

CM7:

Nou ja niet a la minute ofzo... maar natuurlijk... als we zien dat er dingen niet goed gaan... dan gaan we met elkaar bedenken hoe dat opgelost moet worden. En dan maken we een voorstel en dan wordt dat ehm...

RWD:

Er is een beperkte hoeveelheid ontwikkelingsruimte beschikbaar... is er dan nog wel ruimte om nieuwe maatregelen te treffen... als je kijkt bijvoorbeeld naar budget?

CM7:

Er is geld op zich.... Het kan natuurlijk zijn dat het te duur wordt... dat is een keuze he... stel ... het is niet zo dat het helemaal zo zwart wit is... want er zijn natuurlijk prioritaire projecten waarvoor gewoon ruimte gereserveerd is...

RWD:

Hmhm.

CM7:

Stel dat de ontwikkelingsruimte op is ... of er is gewoon niet veel geld meer voor andere mogelijkheden... ja dan is het een keuze van of die ontwikkeling gaat niet door of je moet extra maatregelen treffen die extra geld kosten... dus dan is het aan de bestuurders om daar een keuze in te maken.

RWD:

Oké.

CM7:

Maar een programma kan niet per definitie alles mogelijk maken... ook al zouden bestuurders dat misschien wel graag willen.

RWD:

Hmhm.

CM7:

Er is natuurlijk altijd wel een grens... die is alleen niet zo hard bij stikstofdepositie als bij luchtkwaliteit, waar gewoon een grenswaarde is. Dit is natuurlijk altijd nog... kan je ecologisch onderbouwen of iets wel of niet verslechtert. Dat is natuurlijk iets vager.

RWD:
Oké.

CM7:

Dat niet alles zonder meer mogelijk is ... dat is wel iets dat de paspartijen wel hebben opgeschreven in het PAS programma.

RWD:

Vraag 10.1: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van milieuprogramma's? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij milieuprogramma's?

CM7:

Wij zijn...wij doen in opdracht van de Minister bereiden wij de Tracébesluit voor... dus we hebben de initiatiefnemers rol voor bepaalde projecten. En in die zin gebruiken wij het PAS natuurlijk gewoon voor onze besluiten ehm... en de Minister is ook voor de Tracébesluit gewoon bevoegd gezag... waarin ze ook gewoon ontwikkelingsruimte toedeelt.

RWD:
Hmhm.

CM7:

In opdracht van DGB houden wij dat in een register bij... dus we hebben een soort BOA opdracht om dat te doen. Ehm... dat is de bevoegd gezag rol voor Tracébesluit. Ehm... wij leveren gegevens aan voor de monitoring ... voor prioritaire projecten... en wij zijn ook nog... maar dan niet in onze afdeling... maar

RWD:
Welke afdeling is dat?

CM7:

Ehm.. Waterkwaliteit en ehm.. nog wat... natuurbeheer ofzo...

RWD:
Oké.

CM7:

Nou ja... want Rijkswaterstaat is ook een voortouwnemer voor een aantal Natura2000 gebieden waar wij ehm... de grote wateren beheren... dus in die zin hebben wij ook een rol om bijvoorbeeld gebiedsanalyses voor die gebieden te maken als ze in het PAS zitten... hebben wij een rol in de monitoring en in de ... gewoon om veldonderzoek te doen bijvoorbeeld. Dus we

hebben ook een natuurbeheer rol ... maar dat doet een andere afdeling dus... en hebben we nog meer rollen? Ik vergeet vast wat... wij zijn vast de belangrijkste... Ehm...naja we doen ook allerlei BOA adviseringen voor DGB dus ik zit in allerlei... we zitten in allerlei werkgroepen. Ruud zit bijvoorbeeld in de stuurgroep. Dus ehm... I&M... en dat gaat ook over de doorontwikkeling van het PAS. We hebben natuurlijk wel een aantal dingen bedacht, maar die zijn nog niet altijd even goed uitgewerkt. Ehm... hoe moet dat in de praktijk... maar hoe interpreteren we dat uit de Wet... dat doen we ook als Rijkswaterstaat en samen met I&M.. juristen en ook de corporate dienst juristen.

RWD:

En als je kijkt naar samenwerkingen met andere partijen... wat is de rol van vertrouwen daarin?

CM7:

Vertrouwen? ... Ehm... Die is belangrijk... Dat is wel jammer dat het nog niet helemaal... ik denk dat dat beter kan. Dat wat ik net al zei... iedereen zit er vanuit z'n eigen belang in... en dat is prima... ehm... maar de gezamenlijkheid kan beter... ik heb niet altijd het gevoel dat het echt een gezamenlijk programma is.

RWD:

En gemeenten?

CM7:

Gemeenten hebben nog niet zo'n hele grote rol...en ik weet niet of ze allemaal zo heel goed weten hoe het werkt. Die zijn geen bevoegd gezag he... en ook geen paspartner ofzo... we hebben nu vooral met EZ en met provincies te maken.

RWD:

Vraag 10.2: Hoe verandert het tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?

CM7:

Dat weet ik niet precies. Daar hebben we het toen over gehad he...

RWD:

Ja.

CM7:

ik dacht toen dat het nog steeds wel zo zou zijn dat die verklaringen van geen bedenkingen ofzo door provincies gezien moeten worden.

samenwerking

RWD:

Er staat wel iets ... dat decentrale overheden een grotere rol gaan krijgen en dan heb je misschien verschuivingen in bevoegd gezag...

CM7:

Gemeentes kunnen ook bevoegd gezag zijn, maar iedereen moet dan in registers gaan registreren en dat lijkt mij een beetje...ehm... niet zo heel efficiënt.

RWD:

Hmhm.

CM7:

Het lijkt mij een beetje gek... ik zie het niet als een onmogelijkheid, maar ik vind het niet heel handig...

RWD:

Oke... nu komt een checklist... en daarna komt nog een eindvraag. En de checklist is eigenlijk bedoeld als samenvattend... als je ergens nog iets bij kwijt wilt...

CM7:

Ja.

Vraag 11: Checklist specifieke vragen over	
<p><u>Toelichting bij deze vraag:</u> De onderstaande vragen werden alleen gesteld ten aanzien van een specifiek milieuprogramma, waarvan de respondent in vraag 2 en/of 4 heeft aangegeven had ervaring mee te hebben. Aangezien de onderstaande vragen vergelijkbaar zijn met de voorgaande vragen, waarbij de respondenten vaak gebruik maakten van voorbeelden uit hun eigen ervaringen, wordt deze vraag beschouwd als een checklist. Tijdens het interview werden de onderstaande vragen nagelopen of er al een antwoord op is gegeven bij de voorgaande vragen. Mocht dit niet zo zijn dan werd de vraag nogmaals gesteld. Doordat alle vragen kort werden herhaald had deze vraag ook een samenvattende functie. Hierdoor konden misinterpretaties en ontbrekende antwoorden worden voorkomen.</p> <p>Respondent JvK1 heeft aangegeven ervaring te hebben met: Het PAS: ja/nee Het NSL: ja/nee Geluidsactieplannen: ja/nee Een door de respondent aangegeven milieuprogramma: ...XXX...</p> <p>Originele vragen uit de checklist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vraag 11.1: Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?) - Vraag 11.2: Hoe is dit doel tot stand gekomen? - Vraag 11.3: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma? - Vraag 11.4: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd? - Vraag 11.5: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom? - Vraag 11.6: Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet? - Vraag 11.7: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u? - Vraag 11.8: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma? - Vraag 11.9: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma? - Vraag 11.10: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties? - Vraag 11.11: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het milieuprogramma? - Vraag 11.12: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet? 	
<p>milieuprogramma's RWD: Ehm... nou we hebben het gehad over het doel van</p>	

milieuprogramma's ook in relatie tot het PAS. We hebben het gehad over de coördinatie van milieuprogramma's ... de programmamanager... welke rol monitoring en evaluatie bij milieuprogramma's speelt... of er ruimte is voor acties... ook de consequenties van monitoring en evaluatie hebben we toegelicht. Ehm.. de rol van Rijkswaterstaat hebben we het over gehad... en het belang van vertrouwen ...

CM7:

Ja vertrouwen...het is ook gewoon op welke manier werk je samen... maar dat heeft ook een relatie met die hele governance... zeg maar de aansturing... heel vaak is er een probleem...en dan is het wie gaat dat oppakken...nou ja EZ... misschien als systeemverantwoordelijke...Dus wie is nou eigenlijk aanspreekbaar op iets... dat is nog best wel lastig. Zeg maar... als dat als iemand een probleem signaleert en je dat zelf moet gaan zitten trekken... dat is wel een beetje vreemd ofzo.

RWD:

Hmhm.

CM7:

Dus de hele governance structuur is nog niet helemaal uitgekristalliseerd met hoe we dat willen en dat heeft ook een beetje te maken met die monitoring een evaluatie. ... met die besluitvorming is er ook bijvoorbeeld over wijzigingen in AEREUS...en men heeft ook wel ideeën over hoe dat moet gaan lopen en men heeft ook wel bedacht hoeveel groepjes er moeten zijn... maar dat is nog niet georganiseerd. Dus dat ontbreekt nog.

RWD:

Hmhm.

CM7:

En vertrouwen is gewoon ... maar dat heeft ook meer te maken met kennis... ik merk bijvoorbeeld dat provincies denken dat wij heel veel reserveren of claimen...dus ze vertrouwen ons niet ... wij hebben dat misschien andersom ook... dat zij reserveren ... en dat wij denken is dat wel nodig... en ik weet niet of dat vertrouwen is, maar het is misschien ook wel gewoon onwetendheid... dat we niet precies van elkaar weten hoe we werken, hoe we reserveren en wat we precies doen... en dan ja... dat heeft ook wel met vertrouwen te maken, maar ook gewoon om inzicht te bieden... we zijn ook bang om inzicht te bieden in hoe we dingen doen. Want zij zijn dan bang dat wij weer over projecten gaan zeuren wat niet zo is... maar dan gaan... want als we dingen opmerken.

RWD:

Hmhm. Dus samenwerking en participatie zijn hele belangrijke dingen in/bij een milieuprogramma?

CM7:

Ja. Dat is heel belangrijk. Je...op de werkvloer is natuurlijk wel veel contact... maar je hebt wel heel veel lagen... en dan gaat het soms ergens niet helemaal goed zeg maar.

RWD:

Waarom is het dan zo belangrijk om goed samen te werken?

CM7:

Ja als het een samenwerkingsprogramma is... waarom het belangrijk is om samen te werken.

RWD:

Ja.

CM7:

Ja als je niet samenwerkt dan is er weinig over van het samenwerkingsprogramma.

RWD:

Dan bereik je het doel niet of?

CM7:

Nee. Ja... maar misschien bereikt iedereen wel z'n eigen doel...maar ook niet dan denk ik.

RWD:

Oké.

CM7:

Maar ook niet... ik denk inderdaad dat, dat je dan ook niet je eigen doel perse kan behalen zeg maar... maar nogmaals het is best wel ingewikkeld ... want de belangen zijn gewoon niet allemaal hetzelfde... en wij kunnen wel vinden dat een bepaald project van ons veel belangrijker is... maar vind boer Harmsen dat ook... en vind de provincie dat ook.

RWD:

Hmhm. Ja.

CM7:

De gedeputeerde van de provincie heeft misschien wel meer last van een boer Harmsen die de pers op zoekt dan van ons. Ik vind dat een beetje lastig. Vertrouwen is een zwaar woord. Ik vind het zelf heel erg als iemand zegt 'ik vertrouw je niet'... dus dat zou ik niet zo snel zeggen. Maar het is meer van ehm.. het is

ook gewoon dat iedereen super druk is en bij z'n eigen organisatie werkt. We hebben niet echt een gemeenschappelijke...ehm.. misschien moet je mensen uitlenen ofzo.

RWD:

Hmhm. Zorgt het pas niet dan voor een soort platform waar al die partijen samen komen?

CM7:

Nou dat komt wel... en we helpen elkaar ook... en sommige mensen mailen we... maar je merkt soms dat...ehm... nee dus dat werkt ook wel... en je probeert elkaar uit te leggen hoe het werkt. Dus het is ook wel bevorderend voor de samenwerking. Maar misschien heeft het gewoon wel meer tijd nodig om echt meer samen te werken.

RWD:

Vraag 12.1: Welke lessen kunnen er op basis van uw ervaringen met milieuprogramma's worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? Wat zou u anders hebben gedaan? Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

CM7:

Nou...wat ik handig zou vinden, maar dat gaat nooit gebeuren... is dat we ... we gingen eerst opschrijven hoe het programma werkte en dan pas gingen we uitwerken hoe dat in de praktijk zou gaan werken. Je zou dan eigenlijk weer even terug moeten gaan naar de wet... want soms staan er dingen heel onhandig in de wet. Maar die kun je dan niet meer aanpassen, want die is al bij de Tweede Kamer geweest ofzo... dus je zou eigenlijk meer uitwerking nodig moeten hebben. Meer ...en je zou moeten proefdraaien. Dat hebben we bij het PAS nooit gedaan, maar dat hadden we eigenlijk wel moeten doen. We wilden wel proefdraaien, maar andere mensen wilden het gewoon meteen in werking ... Dus proefdraaien is wel belangrijk... want dan kom je ook op zaken van het is wel handig om het zo en zo te laten werken en dan kan je ook kijken of het zo werkt of dat je dan tegen allerlei problemen aanloopt. Dus dat is belangrijk. Naja... je zou een duidelijke governance structuur moeten hebben en duidelijke besluitvormingslijnen... hoe dingen werken...ehm... ook wel systeemverantwoordelijkheid ergens ligt. Ik heb bijvoorbeeld bij het PAS heel erg dat EZ is systeemverantwoordelijke, maar dat ze soms ook niet meer van dingen zijn... dus dat natuurbeleid is toch gedecentraliseerd... sommige dingen raken zo het systeem dat je ze niet zomaar bij provincies kan neerleggen vind ik. En ja... wat ik natuurlijk zeg... evalueren is belangrijk.

RWD:
Hmhm.

CM7:

Maar dat gaan we ook nog wel doen. En ja ik vind het belangrijk om het niet meer zo ingewikkeld te maken en ik vind het PAS dus echt veel te ingewikkeld... dus niet meer uit te moeten leggen en niet meer ...

RWD:
Ingewikkeld omdat?

CM7:

Nou gewoon alle regeltjes van hoe dingen werken... wanneer je wel en niet mag middelen... wanneer je wel en niet mag ... hoe je precies bepaalt wat je nodig hebt. En ja die hele boekhouding met al die segmenten en dat men heeft bedacht zoveel moet er weer voor de landbouw zijn en met maatregelen dit en... dat is echt ehm.. ja ik heb zelf nog cursus gegeven aan collega's... maar wij hebben misschien nog wel relatief eenvoudige projecten. En ook de manier waarop de provincie heeft bedacht hoe je het woord project effect moest uitleggen... dat werd ook allemaal weer enorm ingewikkeld gemaakt.

RWD:
Oké.

CM7:

Nou ja... aan een simpele burger is het gewoon niet meer uit te leggen hoe het werkt... als je het allemaal weet dan valt het wel mee hoor, maar het is best wel ingewikkeld geworden gewoon. En het is ook gewoon... je moet elk jaar weer opnieuw die ontwikkelingsruimte... maar ook gewoon die ontwikkelingsruimte en je moet maar gewoon eens het effect zien. Kijk maar of je het snapt... hoe de ontwikkelingsruimte wordt bepaald en wat er dan in segment 2 komt en hoeveel ruimte er nog tot de grenswaarden is... en dat is heel ingewikkeld en dat noemen ze dan beleidsuitgangspunten. En als er dan wat in wijzigt... dan moet dat weer door de regiegroep worden vastgesteld en dan moet je dat maar begrijpen.

RWD:
Hmhm.

CM7:

En ik heb regelmatig meegemaakt dat ik dacht dat er ... dat ik snapte wat bedoelt werd en dat het dan anders was zeg maar.

RWD:
Hmhm.

CM7:

En als ik het al niet snap ja dan kan zo iemand in de regiegroep het al helemaal niet snappen en dan toch moet hij daar een besluit over nemen. Dus in hoeverre moeten er besluiten worden genomen terwijl je nog niet weet wat de impact van zo'n verandering is.

RWD:
Ja.

CM7:

Het is heel ingewikkeld. Ga zelf maar het lezen.

RWD:

Vraag 12.2: Stel dat u wordt overgeplaatst van het milieuprogramma waar u ervaringen mee hebt (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders) naar een ander milieuprogramma (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders),, wat zou u dan meenemen? Waarom?

CM7:

Ik wilde juist dingen van het NSL meenemen naar het PAS... dat je niet ging boekhouden...dat je zeg maar alleen laat zien met welke reserveringen je rekening hebt gehouden... maar dat je dat dan niet meer precies gaat berekenen...dat wilde wij graag overnemen, maar dat scheen niet te kunnen vanwege de habitatrictlijn. We hebben bepaalde lessen van het NSL niet meegenomen. Sommigen wel...

RWD:

Welke zijn niet meegenomen?

CM7:

Nou bijvoorbeeld een beschrijving van de prioritaire projecten dat je dat niet te gedetailleerd moet doen in het PAS. Als je daar precies zegt van kilometer 15.1 tot kilometer 20,8 ...dan weet je dat is natuurlijk op een gegeven moment 20.9... dat is maar een klein voorbeeld... maar dat je dus niet in je wettelijke dingen zo gedetailleerd je project moet beschrijven dat je zeker weet dat je zeker weet dat het er straks niet meer inpast. Het is een heel klein ding hoor, maar wel belangrijk.

RWD:
Hmhm.

CM7:

We gebruiken deels dezelfde gegevens voor het hoofdwegennet dan... maar het NSL heeft een veel beperktere scope he

RWD:
Hmhm.

CM7:

Dat gaat alleen over wegen en landbouwbedrijven. Dit gaat natuurlijk... het PAS is echt... nou die AEREUS berekeningen zijn veel gedetailleerder, veel meer berekeningen, veel meer bronnen.

RWD:

Vraag 12.3: Als u een advies zou moeten schrijven, wat zijn volgens u dan de belangrijke dingen om mee te nemen naar toekomstige milieuprogramma's? Waarom?

CM7:

Ehm... nou die dingen van net. Dat zijn gewoon dingen waarover je goed vooraf moet nadenken.

RWD:
Hmhm.

CM7:
Ehm...

RWD:

Bijvoorbeeld wat je wel had willen meenemen van het NSL naar het PAS... maar niet is gedaan en je wel verstandig had gevonden...

CM7:

Ehm... naja we willen nog steeds dingen meenemen...bijvoorbeeld de monitoringsrapportage dat wilden ...het PAS bureau wilde dat al in het najaar publiceren... maar ehm.. je kunt best nog wel even discussie hebben hoe je dingen opschrijft. Kijk wij kennen bijvoorbeeld het NSL... en die andere partijen niet allemaal... dus ik heb wel het gevoel dat het best wel moeizaam gaat... om die dingen... maar dat proberen we wel om die dingen mee te nemen.

En bijvoorbeeld de onderliggende wegennetgegevens... sommige mensen wisten niet wat dat was... dus meer verkeermensen, meer modelmensen... dat was bij natuur... was dat niet echt gangbaar dus...

RWD:
Hmhm.

CM7:

Wat we heel erg proberen... dat is bij andere programma's ook belangrijk... maar wat we bij het PAS wel proberen is dat je wel al die invalshoeken meeneemt... dus juridisch, modelmatig en ecologisch... en dat heb je bij andere aspecten misschien ook. Model, ook geluid en juridisch. In het begin probeerde men een probleem op te lossen vanuit de model hoek, maar dan vergat men de juridische hoek. Of je kan juridisch misschien wel iets bedenken, maar dat is qua model misschien wel helemaal niet zinvol of mogelijk. Dus het is wel belangrijk om al die invalshoeken altijd bij al die dingen die je doet te benadrukken. Oh en nog een belangrijke les die je mee kan nemen. Wat ik heb gemerkt is dat er in het begin een te grote afstand was tussen juridische dingen en AEREUS. Dus er zijn allerlei dingen in AEREUS ingebouwd en dat was misschien niet zo de bedoeling juridisch. En dat moeten we nu allemaal weer... zijn we dan nu allemaal weer aan het fixen. Je moet ... het is belangrijk... het lijkt dan op het punt van net... maar dat moet je dus aan het begin doen... dat juridisch en hoe je een model bouwt... zorgen dat die heel dicht bij elkaar zitten. Dat is wel heel belangrijk. Nou als ik laatste iets bedenken.

RWD:

Je krijgt het transcript toegestuurd... dus als je nog wat hebt kan je dat doen.

CM7:

Ja.

RWD:

Vraag 13: Heeft u nog toevoegingen, aanvullingen en/of opmerkingen?

CM7:

Ehm... nee geen idee. Ik ben wel benieuwd wat andere mensen zeggen. Oja... en nog een leerpuntje... een heel klein ding hoor... maar toch belangrijk... is ook hoe je dingen verwoordt. Dat hoor ik altijd bij de SWUNG mensen.. die hebben het altijd over foutenherstel. Dus dat klinkt alsof het allemaal fout is... dan gingen ze bijvoorbeeld ontwikkelingsruimte reserveren en later detailleren... nee dat was niet fout... Bij programma's zou ik het dan ook proberen bijvoorbeeld... de ontwikkelingsruimte is op... ja dat is niet handig... je kan beter... dat klinkt net alsof het niet goed was bepaald of anders... nee er is gewoon heel veel uitgegeven. Dus je hebt wel heel veel mogelijk gemaakt. Dus het gaat er ook om hoe je dingen verwoordt bij milieuprogramma's, want je wilt wel laten zien dat het een succes is. Dus dat kan heel erg beeldvormend zijn... hoe je dingen verwoordt... terwijl het eigenlijk helemaal niet zo heel negatief had bedoelt, maar wel zo overkomt. Dus dat is nog een tip voor toekomstige programma's

<p>RWD: Dat is een goede. Oké. “Bedankt voor uw bijdrage aan mijn afstudeeronderzoek.”</p> <p>CM7: Ik ben heel benieuwd naar de uitkomsten.</p> <p>*****Einde Transcript***** Totale duur opname: 62.05 minuten</p>	
<p>Transcript interview 310516 met respondent GJ8</p> <p>Doel interview: Het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Soort transcriptie: Letterlijk</p> <p>Datum interview: 31-05-16</p> <p>Tijdstip interview: 13.00 – 14.00</p> <p>Locatie interview: dB vision Groenmarktstraat 39, 3521AV Utrecht</p> <p>Interviewer: RWD (vetgedrukt)</p> <p>Respondent: GJ8 (niet vetgedrukt)</p>	

<p><u>Algemene toelichting:</u> Het interview en het bijbehorende transcript maken onderdeel uit van een kwalitatief onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor toekomstige milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen) in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). De respondent is ervan op de hoogte gebracht dat het interview werd opgenomen, maar dat de gegevens verder anoniem werden verwerkt.</p> <p>De onderstaande vragen zijn gesteld aan de hand van een aantal thema's. Sommige vragen hebben een korte inleidende toelichting om de thema's en relevante definities te kunnen plaatsen in de context. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft zijn er vragen gesteld om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen bij Rijkswaterstaat/het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, de Omgevingswet en milieuprogramma's. Deze vragen helpen de respondent in de betreffende context te plaatsen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over waar een milieuprogramma/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zou moeten voldoen. Tevens zijn er vragen gesteld over het thema samenwerking/participatie, integratie en over toekomstige lessen voor milieuprogramma's. Deze vragen helpen bij de evaluatie van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.</p> <p>Om betrouwbare gegevens te verzamelen zijn sommige vragen opgedeeld in sub vragen. Hierdoor werden belangrijke onderdelen niet vergeten, kon er worden doorgevraagd over een bepaald onderwerp en konden vragen op een andere manier gesteld worden om duidelijke antwoorden te verkrijgen. Er is gekozen voor een letterlijke transcriptie om ontbrekende gegevens te voorkomen.</p>	
<p>*****START***** INTERVIEW***** RWD: <i>“Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland.”</i> <u>VRAAG 1:</u> Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?)</p> <p>GJ8: Ik werk als geluidsdeskundige bij DB VISION (een adviesbureau). Wij hebben de afgelopen 15 jaar veel opdrachten gedaan voor Rijkswaterstaat, maar ook voor Ministerie's. Voorheen was dat het Ministerie van Verkeer en Waterstaat of het Ministerie van VROM, nu samengevoegd tot Ministerie</p>	

voor Infrastructuur en Milieu. Daar werken we ook veel voor op het gebied van beleidsontwikkeling, nieuw geluidbeleid en het omzetten van beleid in wetgeving. En voor Prorail. Prorail is natuurlijk beetje de evenknie van Rijkswaterstaat maar dan voor het spoor. Daar werken we ook veel voor op het gebied van geluid. Voor Rijkswaterstaat en Prorail is het voor een deel uitvoering van wetgeving. Die wetgeving is onlangs vernieuwd. In 2012 is er een geheel nieuwe wet voor geluid gekomen met nieuwe instrumenten en dan hebben zowel Rijkswaterstaat als Prorail juist extra behoefte aan inzet van expertise om uit te vinden hoe je die nieuwe dingen gaat uitvoeren.

RWD:

VRAAG 2: Welke ervaringen heeft u met geluidsactieplannen?

GJ8: Geluidactieplannen hangen er nu een beetje erbij in de wetgeving. Die hebben niet een heel zware rol. Ik werk nu voor het Ministerie voor de Omgevingswet. Daar wordt geprobeerd de geluidactieplannen een veel zwaardere positie te geven bij de uitvoering van het geluidbeleid.

RWD:

Waarom is dat dan ?

GJ8: Ja, als er geen verplichting aan zit zoals het nu is dan is zo'n actieplan eigenlijk meer een weergave van, zo ongeveer dit is de status en dit zijn onze goede bedoelingen. Dan zit er verder geen plicht aan om ze ook daadwerkelijk uit te voeren. Bij de Omgevingswet is de bedoeling om daar wel een plicht aan te koppelen, namelijk de saneringsplicht. De wet bevat nu al, maar straks ook in de Omgevingswet straks ook, de plicht voor verschillende bestuursorganen om hoge geluidbelastingen te reduceren. Daar is ook een budget voor op de begroting. Dat noemt men saneren. En het idee is bij de Omgevingswet om die sanering onder te brengen in programma's. Dat is het actieplan geluid. Voor een deel de gemeenten en Rijkswaterstaat zelf is dat al verplicht op basis van Europese regelgeving. En voor een ander deel, wordt dat dan ook verplicht, ook voor kleinere gemeenten zal dat dan een plicht worden.

RWD:

Jouw rol daarbij is adviseren hoe dat in de Omgevingswet terecht moet komen ?

GJ8: Ja, het komt er zelfs op neer dat ik gewoon meeschrijf aan de wetsartikelen. Met juristen natuurlijk. Ik ben zelf geen jurist, maar er zitten ook juristen in het team. Dat we gezamenlijk de artikelen schrijven en de toelichting die daarbij hoort. Daarvoor zit natuurlijk het in beeld brengen alle mogelijke opties, van de

samenwerking

voor- en nadelen, dat met zijn allen bediscussiëren ook met de partijen buiten, de VNG voor de gemeentes, de Provincies en ook Rijkswaterstaat zit dan aan tafel. Op die manier werk ik daaraan.

RWD:

Geluidsactieplan, vind je dat dat een milieuprogramma is ?

GJ8: Een milieuprogramma is voor mij niet vast gedefinieerd. Wat ik er zelf bij verzin is dat het een programma is met het oog op het milieu. En geluid vind ik milieu. Dan zou ik zeggen, dat past er wel onder. Maar ik heb geen nauwe definitie van milieuprogramma's.

RWD:

VRAAG 4.1: Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak volgens u voldoen?

GJ8: Ook daarvan heb ik niet een hele nauwe definitie. Ik stel me voor dat je beloofd een bepaald milieuprobleem op te pakken via een programma waardoor je concrete projecten makkelijker kan uitvoeren.

RWD:

VRAAG 4.2: Maakt u onderscheid tussen een milieuprogramma en een programmatische aanpak?

GJ8: Ja, bij de programmatische aanpak –maar dan relateer ik het erg aan het NSL- beloven we een probleem via een programma op te pakken en daardoor mogen we een aantal initiatieven of activiteiten zonder specifieke maatregelen voor luchtkwaliteit doen. Zo kijk ik tegen een programmatische aanpak aan. Geluidsactieplannen zijn geen programmatische aanpak maar wel een milieuprogramma volgens mij omdat het wel gericht is op het verbeteren van het milieu namelijk het saneren van te hoog belaste locaties. Maar het is niet zo dat je in ruil daarvoor meer vrijheid bij concrete projecten krijgt.

RWD:

Vraag 4.3: Ik noemde als voorbeeld van een milieuprogramma het PAS, NSL en geluidsactieplannen. Voldoen deze volgens u aan de definitie 'milieuprogramma'?

GJ8: Ik denk dat er een duidelijk doel moet zijn dat ergens formeel vastligt in bijvoorbeeld een beleidsdocument op andere wijze, dat er een serieus daarbij passend budget moet zijn en dat er een uitvoeringsregeling of een wettelijke regeling is die leidt to realisatie van dat milieuprogramma. Bij een programmatische aanpak zit er een link naar concrete projecten,

bijvoorbeeld naar wegverbredingen. Dan moet er in het programma, in de programma aanpak, ook duidelijk een component zitten die de projecten vrijwaard van bepaalde milieumaatregelen omdat die al in het programma zitten. Zodoende kun je dus makkelijker een woonwijk bouwen of een weg verbreden. En dan verwijst je naar dat programmatische aanpak. Zo los je uiteindelijk het milieuprobleem op.

RWD:

Vraag 4.4: Waaraan moet een milieuprogramma/programmatische aanpak voldoen volgens de Omgevingswet? Verandert dit? Kunt u dit uitleggen?

GJ8: Het moet maatregelen concreet maken, op die plek komen schermen en zo hoog. Dat moet onderbouwd zijn met een doelmatigheidscriterium dat ook onderdeel van de regelgeving is zodat je de schermen juist zet op de plekken waar ze ook echt het hardst nodig zijn en niet lukraak als gemeente begint te piepen daar opeens geld aan uitgeven. Dus het moet landelijk uniform en objectief zijn. En er moet ook een uitvoeringstermijn bij. Het is natuurlijk leuk om een programma te presenteren met schermen bij de gemeente Bunnik ofzo. In dat programma moeten ook termijnen vastgesteld worden waarbinnen het uitgevoerd moet worden.

RWD:

Vraag 4.5: Hoe verandert de toepassing/het gebruik van het label 'programma'/'programmatische aanpak' bij de invoering van de Omgevingswet? (centralere rol voor programma's?)

GJ8: Ik denk dat bij de programmatische aanpak hoort dat je tegelijk regelt dat je een aantal concrete projecten simpeler kan uitvoeren. En die link is er niet bij milieuprogramma's zoals geluidactieplannen omdat dat toch heel erg lokale problemen zijn. Bij luchtkwaliteit kan je in heel Nederland de luchtkwaliteit verbeteren door bepaalde fabrieken bijvoorbeeld te sluiten of kolencentrales te sluiten waardoor de achtergrondconcentratie omlaag gaat. Het is ook niet zo dat je zit te wachten dat langzamerhand de auto's stiller worden. Bij lucht verwacht je natuurlijk wel dat de auto's op termijn schoner worden. Voor geluid is daar niet heel veel voor te halen. Dus val je terug op lokale maatregelen zoals een geluidsscherm in de gemeente Bunnik omdat daar een probleem is. Dat is een lokaal probleem met lokale maatregelen. Dan is het niet zo logisch te wachten op een programma of een programmagerichte aanpak. Dat is een groot verschil tussen lucht en geluid. Geluid is vooral met lokale maatregelen op te lossen. Het voordeel van gebruik van geluidactieplannen is dat

je landelijk op dezelfde manier bestaande situaties met te hoge geluidsbelastingen aanpakt. Je hebt een middel om dat te verplichten naar de wegbeheerder of de spoorbeheerder. In de tweede plaats je doet het uniform en in de derde plaats je zorgt voor een landelijk budget daarvoor. Dus het gebeurt niet versnipperd en een beetje lukraak, het gebeurt echt structureel.

RWD:

Vraag 5.1 Zijn er nog meer voordelen heeft een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u? Waarom?

GJ8: Dat is wel een goede vraag. Ik denk er nog even over na.

RWD:

Kan je ook nadelen bedenken ?

GJ8: Het gevaar is dat omdat het opeens iets heel groots is, inplaats van ik zeg maar een geluidsscherm in de gemeente Bunnik van bijvoorbeeld een miljoen het gaat over een miljard. Dat kan er natuurlijk wel toe leiden dat het opeens iets heel groots is en dat er een grote overhead ontstaat en een uitvoeringsorganisatie met een heleboel toetsers en bellen en een heleboel poespas.

RWD:

Vraag 5.2 Beschouwt u het PAS, NSL, geluidsactieplannen als succesvolle milieuprogramma's? Ja/Nee, waarom? Heeft u andere voorbeelden van succesvolle milieuprogramma's? Ja/Nee, waarom?

GJ8: Ja ik denk dat alles overziend dat nadeel wel wegvalt tegen de voordelen. Het uniform over het hele land in een korte tijd op dezelfde manier de te hoog belaste situaties aanpakken zie ik echt als een voordeel dat er toe doet. Een tweede voordeel is natuurlijk het schaalvoordeel. Dat zie je ook met de onderzoekslasten. Een scherm apart voor Bunnik uitrekenen is nou eenmaal veel duurder dan als je dat in een keer voor het hele land uitrekent. Je mis een aantal overheadkosten door het grootschalige. Hetzelfde zal je waarschijnlijk ook zien op het gebied van de bouw, als je voor vijfhonderd miljoen geluidsschermen gaat bestellen krijg je ze veel goedkoper dan als je dat in kleine partjes van een miljoen zou doen als je het in grote kavels op de markt neerzet, dat zijn schaalvoordelen. En ook de administratieve lasten daaromheen. En nog een voordeel, Rijkswaterstaat doet veel meer rondom de weg. Bij de gemeente Bunnik zijn ze niet alleen bezig met dat ene scherm voor sanering bezig maar misschien willen ze ook groot onderhoud doen of misschien een spitsstrook anders inrichten waarvoor toch die weg een tijdje afgesloten moet zijn. Dus je

verwacht met zo'n milieuprogramma, wat ook de ruimte geeft om het jaartal van realisatie te plannen (binnen een bepaalde bandbreedte natuurlijk), dat die flexibiliteit voor een wegbeheerder als Rijkswaterstaat groter wordt (werk met werk maken zoals ze dat noemen). Dus dat je andere dingen combineert via de uitvoering van een milieuprogramma. Als er geen milieuprogramma is is die planning veel meer versnipperd. Dus veel voordelen mits je maar niet een enorm bureaucratisch geheel van maakt mits je er maar niet een groot bureaucratisch iets van maakt.

RWD:

Vraag 5.3 Welke kansen biedt de Omgevingswet een milieuprogramma/programmatische aanpak? Wat zijn dan de sterke elementen van een milieuprogramma/programmatische aanpak? (doorvragen/de vraag op een ander manier stellen om het antwoord scherp te krijgen)

GJ8: Je kan ze meer verplichtend en sturend opstellen en je kan er ook een verplichtend programma van kunt maken. En dat is wat we willen doen met de geluidsanering. Sommige gemeenten doen nu heel weinig. Via een verplichtend programma, op basis van de Omgevingswet, is het mogelijk om in zeg maar wat 2025 voor te schrijven dat minstens zoveel procent van het gemeentelijk netwerk voorzien zijn van zo'n programma. Verder heeft monitoring een belangrijke positie in de Omgevingswet. Dat kan je zien of de uitvoering van de programma's daadwerkelijk vordert. De gemeenten en Rijkswaterstaat zijn verplicht te monitoren volgens de Omgevingswet. Dus die combinatie is dus denk ik ook wel sterk.

RWD:

Vraag 5.4 Welke risico's biedt de Omgevingswet een milieuprogramma/programmatische aanpak? Wat zijn dan die risico's? (doorvragen/de vraag op een andere manier stellen om het antwoord scherp te krijgen).

GJ8: Nou financieel misschien, dat dingen in de praktijk duurder blijken dan dat je vooraf dacht. Dat is wel een risico omdat je met een verplichtend programma opgescheept zit met een wellicht ontoereikend budget. Hoe je daar toch flexibiliteit in kunt aanbrengen weet ik nog niet. Dat is een wel risico van een verplichtend programma. Je kan ook zeggen, vanuit milieu wil je gewoon dat milieudoel halen, dan kost het maar wat meer. Dat wordt wel een lastige denk ik. Aan de ene kant wettelijke plicht aan de andere kant een budget waarvan je vooraf niet zeker weet of dat voldoende is.

flexibiliteit

Procedure & proces

flexibiliteit

RWD:

“Er zijn verschillende manieren om naar een programma te kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.”

Vraag 6.1: Wat is het doel van geluidactieplannen volgens u?

GJ8: Ik denk dat dat is het reduceren van geluidbelastingen die zo hoog zijn in de leefomgeving van mensen dat de mensen daar schade door leiden voor de gezondheid.

RWD:

Vraag 6.3: Wie bepaald het geluidsdoel volgens u, Europa, door het Ministerie?

GJ8: Het wordt niet bepaald door de Europese unie. De Europese unie schrijft nu en ik denk ook in de toekomst alleen het instrument voor (geluidkaart en actieplannen). Ik denk dat de lidstaten dat als een eigen nationale aangelegenheid zien, al was het alleen al vanwege het financiële aspect. Hoe werkt dat dan? Daar gaan dan in feite de regering en de Tweede kamer over. De regering maakt een wetsvoorstel waarin staat wat de bedoeling is met saneringsplannen, welke geluidsniveaus aangepakt worden en welk worden kostenplaatje daarbij hoort. De tweede kamer gaat vervolgens akkoord met die wet of niet.

RWD:

Vraag 6.4: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak?

GJ8: Zoals het er nu naar uitziet voor Rijkswegen en het hoofdspoorwegen niet. Daar is natuurlijk kort gelden in 2012 met de invoering van hoofdstuk 11 van wet milieubeheer geluid een hele vernieuwing ingevoerd. Ik dank dat dat gewoon in takt blijft. Voor gemeentelijke wegen en Provinciale wegen is dat wat anders. Daar geldt nu nog de oude wet geluidhinder. Deze regelgeving over is inmiddels 25 jaar oud. Daar moet nog wel een modernisering plaatsvinden. De Omgevingswet beidt de kans om –net als in 2012 een met de invoering van hoofdstuk 11 van de wet milieubeheer geluid- een beetje dezelfde veranderingen door te voeren op lokaal niveau.

RWD:

Als je dan kijkt naar de verschillende partijen die erbij betrokken zijn, bedrijven en gemeenten bijvoorbeeld, welke rol hebben die als je bijvoorbeeld kijkt naar samenwerking en participatie?

GJ8: Een hele grote rol denk ik. Zo'n geluidsscherm in de gemeente Bunnik bijvoorbeeld. Als Rijkswaterstaat kan je zeggen, als je dat bouwt ben je klaar. Maar daarachter ligt een heel dorp met mensen die daar wonen, een leefomgeving, misschien is het wel een oudere wijk waar de gemeente een stadsvernieuwing wil doorvoeren etc. Dus in bredere zin is er dus meer te doen. Samenwerken geeft mogelijkheden, werk met werk maken. Dus niet alleen voor Rijkswaterstaat intern maar ook voor de gemeente. Dus bijvoorbeeld eigen geld of eigen ideeën vanuit bijvoorbeeld de gemeente toevoegen. Ik denk dat daar nog meer te bereiken is door in een heel vroeg stadium naar die gemeenten te gaan goh hebben jullie zelf nog plannen voor die wijken waar het om gaat. Het gaat uiteindelijk om woonwijken. Ik denk dat de gemeenten nu nog teveel aan de achterkant zitten. De heel hoog belaste wijken zijn vaak oudere wijken. Dat zijn vaak wijken waar de gemeente vroeg of laat ook iets mee wil. Die wijken zijn toch vaak niet meer van deze tijd. Men wil die toch wel graag vernieuwen. Dat zou je op een slimme manier kunnen combineren met zo'n saneringsprogramma.

RWD:

Als je dan kijkt naar vertrouwen en samenwerking, hoe denkt u daar over ?

GJ8: Ik denk dat partijen elkaar meer nodig hebben. De Omgevingswet vraagt toch om een integrale aanpak van milieuthema's. Het zit heel erg op de bescherming van de burger tegen gezondheidsschade. Dan is het niet alleen de Rijksweg die wat doet. De leefomgeving van de mensen daarnaast is bijna een op een daarmee in relatie. De leefomgeving wordt enorm beïnvloed als je kleine veranderingen aanbrengt, bijvoorbeeld een toe- en afrit. Kleine veranderingen hebben soms enorme gevolgen. Dus moeten partijen meer samenwerken. De Omgevingswet kent ook een heel mooi artikel, 2.2 is dat. Dat zegt dat verschillende bestuursorganen met alles wat ze doen in het kader van de Omgevingswet rekening moeten houden met elkaars verantwoordelijkheden en taken. Dus dat is nogal wat maar dat is denk ik wel een van de belangrijkste artikelen uit de Omgevingswet.

RWD:

samenwerking en participatie wordt straks met de Omgevingswet dus belangrijker ?

GJ8: Ik denk het wel, ja dat moet wel want de maatschappij wordt ook steeds kritischer en de doelen op het gebied van milieu en gezondheid worden ook steeds hoger. Dus je komt er

op een gegeven moment ook niet meer uit met conventionele maatregelen. Op een gegeven moment is dat scherm met acht of tien meter wel hoog genoeg. Dus als het dan toch nog niet goed genoeg is heb je met steeds hoger wordende eisen toch elkaar nodig om het resultaat te behalen dat erbij hoort. Dat is mijn visie natuurlijk.

RWD:

“De Omgevingswet streeft naar en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen). Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid.”

Vraag 7.1: Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?) Wat is integraal beleid (soort)?

GJ8: Dat je tegelijkertijd kijkt naar denk ik alle aspecten die maken of iemand zich prettig voelt in zijn of haar leefomgeving. Geluid is natuurlijk behoorlijk subjectief. Niet iedereen zal zeggen dat hij dezelfde hinder ervaart bij een gelijk geluidniveau. Daarbij speelt ook mee, woon ik hier prettig, heb ik een leuk uitzicht, voel ik mij gefleest door de wegbeheerder omdat die in het verleden iets heeft beloofd dat niet gedaan heeft en dergelijke. Dat soort aspecten spelen allemaal mee bij in welke mate iemand gehinderd wordt door bijvoorbeeld het geluid van een snelweg. Ik denk dat als je het integraal benaderd er een aantal compenserende dingen kunnen zijn en dat mensen best bereid zijn om op een lawaaiige locatie te wonen. Als mensen dat van te voren weten als ze een huis kopen. Bijvoorbeeld geluid in de tuin achter het huis maar dat het binnen zo stil is door een goede gevelwering dat het lijkt of je in Antarctica woont. Het gaat dus om een totaalpakket met een balans waarvan je verwacht dat de meeste mensen zich daar prettig bij voelen en waarbij best nog een negatieve uitschieter in kan zitten er bijvoorbeeld het geluid op de voorgevel. Het gaat erom dat in dat totaalpakket ook aandacht is voor luchtkwaliteit, groen in de wijk, duurzaamheid, goede isolatie en dergelijke. En dat de mensen die er echt niet tegen kunnen zou je van te voren moeten waarschuwen voordat ze een huis kopen of het huurcontract getekend hebben. Het is toch de optelsom van dat alles die maakt of je ergens prettig woont of niet.

Het is toch de optelsom van het alles die maakt of iemand zich ergens prettig voelt of niet. Als je het goed in samenwerking met bijvoorbeeld de gemeente doet kunnen geluidactieplannen hier

integratie

hun rol in spelen zeker als je in samenwerking met de gemeente naar de bewoners gaat. Dan kan je ook de subjectieve elementen onder de aandacht brengen. Wat dan denk ik ook belangrijk is dat bewoners dan ook een keuze hebben. Dat je niet naar ze toegaat, er komt een scherm van 8 meter dertig punt. En u mag allen nog de kleur bepalen. Maar dat je zegt dit is een daadwerkelijke knelpuntlocatie, de geluidbelasting zijn erg hoog bij u en we hebben een saneringsbudget om daar wat aan te doen en dat kunnen we op verschillende manieren doen. Dat geluidsscherm van acht meter dertig kan er komen maar we kunnen ook zeggen we gaan uw gevel isoleren of we gaan een groenscherm zetten of kan een wal aangelegd worden en een stil wegdek is misschien wel mogelijk. Milieuprogramma's kunnen daar hun rol bij hebben bij het versterken van de samenwerking. Burgerparticipatie is wel iets. Het is een beetje een populair woord. Uiteindelijk gaat het om mensen. Dat is een van de nadelen van zo'n megaprogramma. Als het om een miljard Euro gaat dan kan het heel snel zijn dat een uitvoeringsorganisatie daar alleen maar als een fabriek met cijfertjes en contracten met aannemers dat gaat uitvoeren en tevreden is als het gebouwd is en helemaal vergeet dat er een menselijk aspect is. Zeker bij geluid, bij lucht is dat minder want mensen merken wat minder dat ze slechte lucht inademen. Maar geluid dat merk je iedere dag. Als jij thuis in jouw woonomgeving echt gehinderd wordt heb je daar dag en nacht daadwerkelijk last van.

RWD:

Vraag 8.1: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd?

GJ8: Het gaat misschien wel over twee miljoen mensen. Daar kan je moeilijk allemaal een op een mee gaan praten. Omgevingsmanagement is niet zo mijn vak. Rijkswaterstaat heeft best wel goede ervaringen met burgerparticipatie, bij de HSL bijvoorbeeld waar wat anders uit kwam dan strikt volgens de geluidrekenmodellen en wettelijke regels zou moeten. Dat is omdat de burgers zeiden, we hoeven niet nog hogere schermen. Daar werd daadwerkelijk naar geluisterd. Heel bewust is ingestoken wat willen de mensen die daar wonen willen. Dus geen kant en klare uitkomst die alleen binnen de kantoormuren is bedacht.

RWD:

Vraag 8.3: Hoe verandert de coördinatie van een milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?

GJ8: Ik denk niet dat het meer wordt. Ik verwacht door betere coördinatie vooraf veel minder discussies achteraf. Want je hebt de mensen vanaf het begin meegenomen. Dus veel minder

beroepszaken bij de rechter en veel minder zienswijzen. Aan het begin wat meer inspanning en een soepeler eindtraject denk ik. Dus ik verwacht niet dat je meer kwijt bent aan management.

RWD:

Vraag 8.2: Is er sprake van een programmamanager bij geluidactieplannen bijvoorbeeld? Ja/Nee, Waarom?

GJ8: Dat weet ik niet.

RWD:

Vraag 9.1: Welke rol speelt monitoring en evaluatie bij geluidactieplannen volgens u?

GJ8: Je gaat periodiek kijken waar je staat. Wat zijn de geluidbelastingen in Nederland bij de woningen, zijn die toegenomen of afgenomen? Monitoring is meten. Evaluatie is denk ik dat je kijkt naar de monitoring resultaten in relatie tot het oorspronkelijke plan en kijkt of dat plan is gehaald, dat je daar wat van vind en oorzaken opspoort van verschillen. En als je het verschil niet bevalt dat je daar acties op zet.

RWD:

Vraag 9.3: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie van milieuprogramma's bij de invoering van de Omgevingswet?

GJ8: Ik weet dat niet zeker. Ik denk dat omdat je het programmainstrument van de Omgevingswet gebruikt dat de monitoring duidelijker voorgeschreven is. Wat nu bevat de wet geluid geen monitoringsplicht. Wel de actieplannenplicht voor grote gemeentes en Rijkswaterstaat maar niet de monitoringsplicht van dat actieplan maar wel een monitoringsplicht van geluidproductieplafonds maar dat is wel heel wat anders. Dus ik denk dat hij wat beter ingekaderd en vastgelegd wordt de monitoring.

RWD:

Vraag 9.4: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties?

GJ8: Als je bij de monitoring ziet, we gaan niet de goede weg. De uitvoering, Rijkswaterstaat, Prorail moet dat melden natuurlijk bij het Ministerie. En dan moet men bij het Ministerie besluiten wat voor acties men daarop zet.

RWD:

Doen jullie nog meer als bedrijf DB VISION ?

GJ8: We helpen met de uitvoering van de wetgeving. Dus bij wegverbreding, maar ook met saneringsplannen. Die zijn nu bijvoorbeeld verplicht. Voor Prorail werken we daaraan. We werken ook aan beleidsadviezen, hoe kun je geluidbeleid effectiever maken of veranderen? En de combinatie tussen beschikbaar geld en wat zou je er voor moeten doen, dus het effectief besteden van overheidsgeld, de kosteneffectiviteit. Daar werken we ook veel aan.

Vraag 11: Checklist specifieke vragen over milieuprogramma's

RWD:

Toelichting bij deze vraag:

De onderstaande vragen werden alleen gesteld ten aanzien van een specifiek milieuprogramma, waarvan de respondent in vraag 2 en/of 4 heeft aangegeven had ervaring mee te hebben. Aangezien de onderstaande vragen vergelijkbaar zijn met de voorgaande vragen, waarbij de respondenten vaak gebruik maakten van voorbeelden uit hun eigen ervaringen, wordt deze vraag beschouwd als een checklist. Tijdens het interview werden de onderstaande vragen nagelopen of er al een antwoord op is gegeven bij de voorgaande vragen. Mocht dit niet zo zijn dan werd de vraag nogmaals gesteld. Doordat alle vragen kort werden herhaald had deze vraag ook een samenvattende functie. Hierdoor konden misinterpretaties en ontbrekende antwoorden worden voorkomen.

Respondent JvK1 heeft aangegeven ervaring te hebben met:

Het PAS:

ja/nee

Het NSL:

ja/nee

Geluidsactieplannen:

ja/nee

Een door de respondent aangegeven milieuprogramma:

...XXX...

Originele vragen uit de checklist:

- Vraag 11.1: Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?)
- Vraag 11.2: Hoe is dit doel tot stand gekomen?
- Vraag 11.3: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma?
- Vraag 11.4: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd?
- Vraag 11.5: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?
- Vraag 11.6: Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?
- Vraag 11.7: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u?
- Vraag 11.8: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma?
- Vraag 11.9: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma?
- Vraag 11.10: Kunt u de consequenties van monitoring en evaluatie voor programmamanagement bij milieuprogramma's toelichten? Wat gebeurt er met de verkregen data? Hoe zorg je ervoor dat er actie wordt ondernomen o.b.v. de verkregen data? Is er ruimte voor deze acties?
- Vraag 11.11: Wat is de rol van Rijkswaterstaat bij de uitvoering van het milieuprogramma? Hoe vult Rijkswaterstaat deze rol in? Wat is volgens u het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij het milieuprogramma?
- Vraag 11.12: Hoe verandert het belang van vertrouwen tussen deelnemende partijen bij de invoering van de Omgevingswet?

ervaringen met milieuprogramma's worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? Wat zou u anders hebben gedaan? Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

Transcript interview 010616 met respondent EH9

Doel interview: Het evalueren van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.

Soort transcriptie: Letterlijk

Datum interview: 01-06-16

Tijdstip interview: 16.00 – 17.00

Locatie interview: Rijkswaterstaat
Lange Kleiweg 34, 2288 GK Rijswijk

Interviewer: RWD (vetgedrukt)

Respondent: EH9 (niet vetgedrukt)

*****START

Algemene toelichting:

Het interview en het bijbehorende transcript maken onderdeel uit van een kwalitatief onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor toekomstige milieuprogramma's (PAS, NSL, geluidsactieplannen) in het kader van de integratie van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). De respondent is ervan op de hoogte gebracht dat het interview werd opgenomen, maar dat de gegevens verder anoniem werden verwerkt.

De onderstaande vragen zijn gesteld aan de hand van een aantal thema's. Sommige vragen hebben een korte inleidende toelichting om de thema's en relevante definities te kunnen plaatsen in de context. Aangezien het een kwalitatief onderzoek betreft zijn er vragen gesteld om de respondent te kunnen plaatsen in relatie tot zijn ervaringen bij Rijkswaterstaat/het Ministerie van Infrastructuur & Milieu, de Omgevingswet en milieuprogramma's. Deze vragen helpen de respondent in de betreffende context te plaatsen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over waar een milieuprogramma/een programmatische aanpak volgens de respondent aan zou moeten voldoen. Tevens zijn er vragen gesteld over het thema samenwerking/participatie, integratie en over toekomstige lessen voor milieuprogramma's. Deze vragen helpen bij de evaluatie van de operationalisering van milieuprogramma's in relatie tot de Omgevingswet.

Om betrouwbare gegevens te verzamelen zijn sommige vragen opgedeeld in sub vragen. Hierdoor werden belangrijke onderdelen niet vergeten, kon er worden doorgevraagd over een bepaald onderwerp en konden vragen op een andere manier gesteld worden om duidelijke antwoorden te verkrijgen. Er is gekozen voor een letterlijke transcriptie om ontbrekende gegevens te voorkomen.

INTERVIEW*****

RWD:

“Ik houd mij bezig met een onderzoek naar lessen die getrokken kunnen worden voor de operationalisering van milieuprogramma’s (PAS, NSL, geluidsactieplannen), in het kader van de verdere van het Nederlandse milieubeleid (in het bijzonder de Omgevingswet). Wegens onderzoeksdoeleinden zal het interview dan ook worden opgenomen, maar de gegevens zullen verder anoniem worden verwerkt. Mijn afstudeerbegeleider bij Rijkswaterstaat is Ruud Nijland.”

VRAAG 1: Zou u kort kunnen toelichten wat uw rol binnen Rijkswaterstaat is? (Doorvragen: wat precies?)

EH9: Ja, in het licht van jouw vraagstuk is het denk ik interessant om te weten dat mijn rol nu is coördinator luchtkwaliteit. En daarnaast coördinator van de geluidopdracht voor DGMI op het gebied van INFOMILL. In het verleden ben ik als coördinator geluid bezig geweest. In die hoedanigheid te maken gehad met de Europese richtlijn omgevingslawaaï als programma. In dan nu weer in het kader vanuit INFOMILL een rol in het kader van NSL als uitvoerend.

RWD:

VRAAG 2: Welke ervaringen heeft u met milieuprogramma’s, zoals het PAS, NSL en geluidsactieplannen? Heeft u ervaringen met andere milieuprogramma’s?

EH9: Ik heb ook nog een tijdje op het natuurdossier gezeten. Verder geen ervaring met andere milieuprogramma’s.

RWD:

VRAAG 3: Op welke wijze heeft u te maken met de Omgevingswet in relatie tot de milieuprogramma’s waar je mee te maken hebt?

EH9: Ik ben betrokken geweest bij de uitvoerbaarheidstoets op de Omgevingswet (een stuk), een paar maanden gelden. Kort geleden hebben we nog de definitieve stukken gehad. Daarnaast zijn we vanuit luchtkwaliteit nadrukkelijk aan het kijken wat de omgevingswet betekent voor ons werk en voor de werkbaarheid.

RWD:

VRAAG 4.1: Dan ga ik nu over op de inhoudelijke vragen. Waaraan moet een milieuprogramma en/of een programmatische aanpak (ik weet niet of je hier onderscheid in maakt) volgens u voldoen?

EH9: Wat ik daarnet al zei, dat vind ik een heel ingewikkelde

integratie

lastige vraag omdat je een programma altijd plaatst een het kader van iets anders. Je doet een milieuprogramma niet zomaar. Je doet het ergens om. Afhankelijk van wat je wilt bereiken kun je formuleren waar het aan moet voldoen. Dus in mijn optiek bestaat er niet zoiets als een algemeen milieuprogramma.

RWD:

Kan je dat bijvoorbeeld toelichten aan de hand van het NSL ?

EH9: Het NSL is een mooi voorbeeld vanwege de Europese richtlijn voor luchtkwaliteit en vooral de vertaling daarvan in onze Nederlandse wetgeving. Nederland ging op slot zoals we dat zo mooi noemen. Toen hadden zowel Rijswaterstaat als allerlei andere partijen binnen Nederland behoefte aan oplossingen. En toen kwam het Nationaal samenwerkingsprogramma waarbij allerlei mensen gezamenlijk keken welk stukje ze konden bijdragen om het totale probleem op te lossen.

RWD:

En als je dan kijkt naar geluidactieplannen ?

EH9: Geluidactieplannen zitten wij mij betreft heel anders in elkaar. Daar heb je veel meer een soort sturing vanuit Europa om beleid te ontwikkelen. Dat is een heel andere doelstelling.

RWD:

Maar zijn het wel beide milieuprogramma's ?

EH9: Ik vind de Europese richtlijn Omgevingslawaai en alles wat daarbij hoort geen milieuprogramma.

RWD:

Dus eigenlijk vind je de geluidactieplannen geen milieuprogramma ?

EH9: Nee maar jij vraagt aan mij waar een milieuprogramma aan moet voldoen. Ik vraag aan jou: wat is een milieuprogramma ? Ik zou het niet weten.

RWD:

Daar ben ik nu naar op zoek.

EH9: Volgens mijn bestaat een milieuprogramma niet.

RWD:

En een programmatische aanpak dan ?

samenwerking

EH9: Dit is een aanpak voor een probleem met bepaalde kenmerken. Daar heb je zelf vast ook al wel bepaalde elementen van benoemd. Wat is de meerwaarde om dat te kunnen weten ? Het gaat er uiteindelijk om dat je een probleem wilt oplossen en dat je dat op een effectieve manier wilt doen. Het er dus niet om of je iets een milieuprogramma kunt noemen. Het gaat er om dat je een geschilde aanpak te kunnen kiezen het oplossen van een probleem.

RWD:

En een Programmatische aanpak dan een geschikte aanpak volgens jou ?

EH9: Dat hangt dus af van het probleem.

RWD:

Maar wanneer zou het geschikt kunnen zijn ? Bij het NSL bijvoorbeeld, wordt daar gebruik gemaakt van een programmatische aanpak ? En zo ja, waarom is dat is een programmatische aanpak ?

EH9: We noemen het een programmatische aanpak, maar volgens mij is van de afkorting NSL is de crux niet het programma maar samenwerking. Samen gooien we alle effort op een hoop en daardoor kunnen we iets bereiken. Als je kijkt naar de Europese richtlijn omgevingslawaaai wordt er als het echt moet iets samen gedaan maar liever niet. En het liefst doen we er zo min mogelijk aan. En als er partijen denken we gaan er toch iets samen doen sneuvelt het bijna altijd op het gebied van de financiering. Er is voor de actieplannen niet een probleem groot genoeg om voldoende budget voor elkaar te krijgen. Bij de Pas heb je ook alle partijen nodig. En bij de Pas heb je ook echt een probleem wat je niet in je eentje kunt oplossen.

RWD:

Dus iets kenmerkends is misschien wel het samenwerkingsaspect dan ?

EH9: Her gezamenlijke doel of verenigbare doelen. Dat kan ook nog. Bij de PAS is het meer verenigbare doelen en bij het NSL is het meer het gezamenlijke doel.

RWD:

Wat is het verschil tussen een verenigbaar doel en een gezamenlijk doel ?

EH9: Als bij de PAS Landbouw dingen voor elkaar wil krijgen hebben ze ook andere partijen nodig. Uiteindelijk gaat het er hun alleen om hun onderwerp geregeld te krijgen. Uiteindelijk

Samenwerking/
strategische visie

is er toch niet zo'n groot verschil als ik er zo over nadenk.

RWD:

Tussen PAS en het NSL ?

EH9: Bij het NSL is het wel echt gericht op de luchtkwaliteit zo laag te krijgen om allemaal je eigen doel kunt realiseren.

RWD:

Als je het vergelijkt met de geluidactieplannen, wat zijn dan de verschillen met het NSL ?

EH9: Het geluidactieplan is in hoge mate lokaal en vraagt dus eigenlijk ook geen samenwerking tussen de verschillende gemeenten. Hoogstens samenwerking op de randen. En het vraagt een klein beetje samenwerking tussen de Rijksoverheid en de lagere overheden.

RWD:

En het NSL is meer landelijk ?

EH9: Ja, heel concreet: Rijkswaterstaat heeft geen probleem als de geluidsbelasting aan de wettelijke normen voldoet. Het geluidsactieplan veranderd daar niets aan. Bij het NSL heeft Rijkswaterstaat wel een probleem op het gebied van luchtkwaliteit, dus dan moet er iets gebeuren. Voor Rijkswaterstaat is er dus geen enkele incentive om iets te doen in het kader van het geluidactieplan.

RWD:

De Omgevingswet zit er aan te komen over een x-aantal jaren. Je gaf aan dat je hebt meegewerkt aan de uitvoerbaarheidstoets daarvan. Het NSL loopt af. De geluidactieplannen lopen door. Zijn er ook dingen die gaan veranderen voor bijvoorbeeld de milieuprogramma's en de Omgevingswet ?

EH9: Dat het NSL afloopt is best een grote verandering. En de vraag is wat er voor terugkomt.

RWD:

Heb je daar al ideeën bij ?

EH9: Er is bedacht dat er iets met monitoring blijft. Dat er vuistregels komen om te kunnen vaststellen of je verder onderzoek moet doen of niet. Dat is heel globaal het idee over luchtkwaliteit onder de Omgevingswet.

RWD:

En de geluidactieplannen dan ?

EH9: Dat moet een op een vertaald worden want dat is een Europese verplichting. Dus dat moet ergens een plekje krijgen.

RWD:

Maar veranderd er ook iets voor de milieuprogramma's en de Omgevingswet ?

EH9: Ik denk dat je dat alleen maar per programma dat je nu noemt specifiek kunt belijken. Ik denk dat je dat niet in algemene zin zo kunt zeggen.

RWD:

En als je dan bijvoorbeeld kijkt naar het NSL?

EH9: Daar hadden we het net over, dat houdt op dus dat is best een grote verandering. Dat betekent dat partijen zich niet meer kunnen beroepen op het NSL maar dat ze weer specifiek onderzoek moeten doen op plekken waar dat nodig is. De gedachte is dat dat op veel minder plekken zal zijn dan nu. En dat je op veel plekken met vuistregels al een onderbouwing kunt geven over hoe de situatie op het gebied van luchtkwaliteit is, dus daar met relatief weinig inspanning goed voor de luchtkwaliteit gezorgd kan worden. De actieplannen voor geluid moet je gewoon eens in de vijf jaar doen. Dat moet Nederland vertalen in de Nederlandse wet en dat gaan we dus doen. Misschien dat er vanuit de Omgevingswet iets meer aandacht komt omdat de benadering van de geluidactieplannen een beetje lijkt op de Omgevingswet omdat je je eigen omgevingswaarden kunt vaststellen dat lijkt een beetje de plandrempel van de actieplannen.

RWD:

Welke voordelen heeft het gebruik van milieuprogramma als het NSL ?

EH9: Je lost een probleem op dat je in je eentje niet goed kunt oplossen.

RWD:

En bij de geluidsactieplannen, is dat ook zo ?

EH9:Nee, Ik heb het idee dat ik deze vraag al een paar keer beantwoord heb. Omdat het een heel lokaal probleem is.

RWD:

Om een goede informatie te verkrijgen voor mijn onderzoek vraag ik een aantal items op een verschillende manier.

EH9: Dat begrijp ik.

RWD:

Zijn er ook nadelen aan het gebruik van milieuprogramma's verbonden ?

EH9: Ja, je moet samenwerken. Dat kan je als nadeel ervaren omdat andere partijen niet altijd doen wat jij wilt.

RWD:

En wat voor partijen zijn dat dan ?

EH9: De andere spelers in het programma, gemeenten en provincie.

RWD:

Als je kijkt naar burgers en bedrijven. Zijn die ook betrokken bij milieuprogramma's ?

EH9: Nauwelijks. Bij geluidactieplannen zouden ze betrokken kunnen zijn. Bij geluidactieplannen is een onderdeel dat de bronhouder aan zijn inwoners verteld wat zijn plannen is en gelegenheid geeft tot inspraak. Via die band is betrokkenheid mogelijk. Met de nadruk op mogelijk. Ervaring uit het verleden leert dat er relatief weinig aandacht voor is. Bij het NSL geldt iets vergelijkbaars. Dat is ook een besluit waarop inspraak mogelijk is. Maar dat is het dan ook.

RWD:

Is het NSL een succesvol programma ? En zo ja wat maakt het tot een succesvol programma?

EH9: Ja het is een succesvol programma. Door het NSL is het slot weer van Nederland af en door het NSL werd het weer mogelijk infraprojecten uit te voeren. En het loopt af om dat de luchtkwaliteit verbeterd is, zover dat het niet meer nodig is. Het doel van de Europese richtlijn is dat we overall onder de 40 microgram zitten voor NO2. Dat is ongeveer gehaald. Voor Rijkswaterstaat is het doel dat we onze infraprojecten konden doen en om dat te kunnen doen moest je de norm te halen.

RWD:

Vraag 5.3 Welke kansen en voordelen biedt de Omgevingswet een milieuprogramma/ programmatische aanpak /kansen voor toekomstige milieuprogramma's ?

EH9: Het maakt het niet onmogelijk. Zo heb ik er nog niet naar gekeken eigenlijk. Voordelen kunnen zijn meer mogelijkheden voor maatwerk leveren door het lokaal bestuur. Dat is best grappig als je er zo over nadent. Waarom meer doen dan de

norm vanuit Europa voor kwaliteit van 40 microgram NO₂. Waarom zou je daar als gemeente extra geld in willen steken? Je hebt als gemeente veel meer taken bijvoorbeeld iets met zorg ofzo. Maar het kan wel.

RWD:

Vraag 5.4 Welke risico's biedt de Omgevingswet een milieuprogramma/programmatische aanpak? Wat zijn dan die risico's?

EH9: Er zijn wel degelijk risico's. Met name de omgevingswaarden die elke gemeente zelf kan en mag vaststellen en de omgevingswaarden en het feit dat bevoegdheden op het allerlaagste niveau geregeld worden zorgt niet automatisch voor eenheid van handelen. Dat is het grootste risico dat ik ken.

RWD:

“Er zijn verschillende manieren om naar een programma te kijken, bijv. projectmatig wanneer een programma leidt tot een concreet resultaat of strategisch waarbij onderlinge relaties en samenwerking als belangrijke aspecten worden gezien.”

Vraag 6.1: Wat is het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak volgens u (behalen van de norm, mogelijk maken van economische ontwikkeling / infrastructuurprojecten) ?

EH9: Dan komen we ook weer terug op het begin. Afhankelijk van het probleem dat hebt heb je een bepaald doel en daar zou je een bepaald programma voor in kunnen zetten. Voor luchtkwaliteit was het behalen van de norm een probleem, waardoor je allerlei ontwikkelingen niet kon realiseren. Het geluidactieplan zit anders in elkaar. Daar zit geen verplichting aan in de zin van het halen van een norm. Daar zit een verlichting aan in de zin van het jezelf uitspreken van wat je zelf wilt met geluid. Denk goed na wat je wilt met geluid en als je dat hebt gedaan maak er dan ook werk van. Dus als je als overheid vindt dat je genoeg doet aan geluid dan is het prima, dan rapporteer je dat en klaar. En dat is voor een deel ook hoe Nederland er eigenlijk inzit. We doen best wel veel geluidwetgeving. De noodzaak om er nog veel naast te zetten is er eigenlijk niet.

RWD:

Vind je dan het geluidactieprogramma dan een ander soort programma dan het NSL ?

EH9: Compleet ja, Het wel of niet hebben van een norm maakt verschrikkelijk veel uit.

Strategische visie

RWD:

Als je een milieuprogramma gaat vaststellen, wie bepaald het doel van het programma dan?

EH9: De partners. Het helpt als er een clubje die het organiseert. Dat helpt verschrikkelijk. Een programma slaagt alleen als alle partners het een goed programma vinden.

RWD:

Vraag 6.4: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van een milieuprogramma/programmatische aanpak. In Omgevingswet staat namelijk dat decentrale overheden meer invloed krijgen?

EH9: Goede vraag. De decentrale overheden –bepaalden het doel al mee- omdat ze partner waren. Je vraag is eigenlijk of andere partners dominanter worden. Dat hangt af van welk probleem je aan het oplossen bent en wat de wettelijke en Europese context is.

RWD:

Veranderd de rol van Rijkswaterstaat, hoe vult de Rijkswaterstaat de rol van samenwerkingspartner in ?

EH9: Ik zou haast zeggen zo min mogelijk.

RWD:

Waarom is dat ?

EH9: Omdat samenwerking moeite kost. Omdat het soms ook niet werkt. Voor samenwerking is het het beste om ook gelijkwaardige gesprekspartners te hebben. En die zijn er lang niet altijd.

RWD:

Zijn gemeenten en Rijkswaterstaat gelijkwaardige gesprekspartners ?

EH9: Nee, simpel voorbeeld, Rijkswaterstaat heeft bijvoorbeeld op het gebied van luchtkwaliteit bijvoorbeeld 20 medewerkers die iets van weten. Een gemeente heeft er soms geen. Dus op inhoudelijk niveau kan je dan dus niet goed met elkaar praten. Het is best moeilijk met een samenwerkingspartner contact te hebben als er een groot verschil in kennis is. Sommige gemeenten weten er geen van. Dat is wel echt een uitdaging. Dat is best een risico en dat zal ook best hier en daar misgaan. De verhoudingen gaan wel veranderen als de lagere overheid meer besluiten mag nemen. De machtsposities

veranderen dan. Echter tegelijkertijd staat er ook in de wet dat er –als er sprake is van landelijk belang- over lokale besluiten heen gewalst mag worden. Wanneer ga je dat middel inzetten en wat doet dat aan de relatie. Dat is wel een punt.

RWD:

“De Omgevingswet streeft naar en uniformering van zowel wetgeving (samenvoegen van wetten) als milieubeleid (toepassing bij andere beleidsgebieden bijv. bij vergunningen). Onder de Omgevingswet wordt de nationale Omgevingsvisie (NOVI) het nieuwe planvorm dat alle nationale beleidsvisies op het gebied van de fysieke leefomgeving zal vervangen. Hier liggen kansen om in te spelen op ontwikkelingen, trends en integraal beleid.”

Vraag 7.1: Wat verstaat u onder een integraal beleid? (sectoren overstijgende doelen bereiken?) Wat is integraal beleid (soort)?

EH9: Tjonge. Het zal best helpen als je de verschillende beleidsprogramma's op elkaar afstemt. Risico is dat je verzuipt in de integraliteit. Ik denk dat vooral ruimtelijke ordening die integraliteit al heel lang pakt. Daar loop je tegen al die sectorale thema's aan en die moet je een plekje geven. Vanuit ruimtelijke ordening is het denk ik best prettig als dingen geconcentreerd worden en op elkaar afgestemd. Maar dat is redelijk ver van mijn bed show.

RWD:

Vraag 7.2: Zijn milieuprogramma's noodzakelijk voor een geïntegreerd beleid? Kunnen milieuprogramma's hierin een rol spelen? Ja/Nee, Waarom? Voor- en nadelen? Kansen, risico's bedreigingen? Voorbeelden?

EH9: Tja, hoe zie je dat zelf? (RWD geeft voorbeelden over oa stikstof/ geluidschermen). Vanuit de huidige context zou je best kunnen zeggen dat het prettig zou zijn als de bestaande milieuprogramma's een beetje op elkaar afgestemd worden. Vanuit het verleden hebben we wel eens gekeken naar de samenhang tussen NSL en geluid en er bleek verdomd weinig overlap te zijn tussen locaties waar je voor lucht en waar je voor geluid een probleem had. Kennelijk zijn er dominante factoren die er voor zorgen dat de luchtkwaliteit op andere plekken grotere problemen geven. De scheiding naar thema's heeft kennelijk toch ook wel weer zijn nut omdat er per thema verschillende invalshoeken zijn. Integraliteit heeft uiteraard ook voordelen. Zouden we zeker moeten doen. Je moet echter uitkijken dat je niet verzuipt in de integraliteit.

RWD:

Vraag 8.1: Hoe wordt de coördinatie in een

integratie

milieuprogramma georganiseerd?

EH9: Ik denk dat dat ook weer per programma verschillend is. Bij bijvoorbeeld het NSL is het belangrijk dat DGMI daar een trekkende rol heeft genomen. Dat heeft er voor gezorgd dat alle partijen bij elkaar konden komen. Die rol zit voor geluidactieplannen ook bij DGMI echter die hebben daar de insteek dat met zo min mogelijk inspanning te doen omdat ze daar geen toegevoegde waarde zien. Immers aan geluid doen we al heel veel aan in Nederland, waarom zouden we daarvoor nog een extra actieplan maken? Geluidactieplannen lossen geen problemen op, deze plannen creëren hooguit problemen als je daar drempels in opschrijft die onhandig zijn.

RWD:

**Vraag 8.2: Is er sprake van een programmamanager?
Ja/Nee, Waarom?**

EH9: Weet ik niet, ja ik denk het wel. Het is sowieso handig als er een trekkende partij is. Deze moet in staat zijn te verbinden, heeft bij voorkeur een doel wat voor iedereen interessant is of is onpartijdig. Organiseren van capaciteit voor bepaalde overkoepelende taken is zo wie zo ook prettig.

RWD:

Vraag 8.3: Hoe verandert de coördinatie van een milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?

EH9: Tja, niet noodzakelijk denk ik. Bij PAS is een vacature volgens mij. Dat zou Economische zaken moeten zijn maar die geven het niet zoveel prioriteit als wij misschien graag zouden zien. In de uitvoerbaarheidstoets van de Omgevingswet is hierover niets naar voren gekomen. Ik moet zeggen dat ik niet zo naar de programma's met de programmablik heb gekeken.

RWD:

Vraag 9.1: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van milieuprogramma's volgens u?

EH9: Bij het NSL is dat eigenlijk de kurk waar het op drijft. Bij actieplannen is het een verplicht nummer. Bij alles wat je doet is het uiteraard essentieel om in de gaten te houden of het echt werkt. Voor beleidsvisie is monitoring eigenlijk ook essentieel.

RWD:

Vraag 9.2: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van bestaande en nieuwe milieuprogramma's en is er ruimte om actie te nemen als ingrijpen nodig lijkt?

EH9: Wij doen het elke vijf jaar. Ingrijpen doen we alleen als

harde normen niet gehaald worden. Daar hebben we in Nederland geld voor over. Als het nodig is is er een pot met geld om maatregelen te treffen, onder andere in het kader van sanering. Hoe dat precies werkt weet ik niet precies. Dat is voor mijn tijd. Soms wil het bestuur plannen niet ondertekenen. Je moet een probleem hebben om geld te krijgen. Als je geen geld hebt moet je het hebben van kansen en synergie en dat is veel harder werken.

Vraag 11: Checklist specifieke vragen over milieuprogramma's

Toelichting bij deze vraag:

De onderstaande vragen werden alleen gesteld ten aanzien van een specifiek milieuprogramma, waarvan de respondent in vraag 2 en/of 4 heeft aangegeven had ervaring mee te hebben. Aangezien de onderstaande vragen vergelijkbaar zijn met de voorgaande vragen, waarbij de respondenten vaak gebruik maakten van voorbeelden uit hun eigen ervaringen, wordt deze vraag beschouwd als een checklist. Tijdens het interview werden de onderstaande vragen nagelopen of er al een antwoord op is gegeven bij de voorgaande vragen. Mocht dit niet zo zijn dan werd de vraag nogmaals gesteld. Doordat alle vragen kort werden herhaald had deze vraag ook een samenvattende functie. Hierdoor konden misinterpretaties en ontbrekende antwoorden worden voorkomen.

Respondent JvK1 heeft aangegeven ervaring te hebben met:

Het PAS:

ja/nee

Het NSL:

ja/nee

Geluidsactieplannen:

ja/nee

Een door de respondent aangegeven milieuprogramma: ...XXX...

Originele vragen uit de checklist:

- Vraag 11.1: Wat is het doel van het milieuprogramma volgens u? (bijv. strategische visie/project overstijgend, concreet resultaat? Relatie tussen projecten?)
- Vraag 11.2: Hoe is dit doel tot stand gekomen?
- Vraag 11.3: Verandert er bij de invoering van de Omgevingswet iets aan het doel van het milieuprogramma?
- Vraag 11.4: Hoe wordt de coördinatie in een milieuprogramma georganiseerd?
- Vraag 11.5: Is er sprake van een programmamanager? Ja/Nee, Waarom?
- Vraag 11.6: Hoe verandert de coördinatie van het milieuprogramma bij de invoering van de Omgevingswet?
- Vraag 11.7: Welke rol speelt monitoring en evaluatie van het milieuprogramma volgens u?
- Vraag 11.8: Welke rol hebben monitoring en evaluatie bij de ontwikkeling van het milieuprogramma?
- Vraag 11.9: Op welke wijze verandert de monitoring en evaluatie bij de invoering van de Omgevingswet voor het milieuprogramma?
- Vraag 11.10: Kunt u de consequenties van monitoring en

RWD:

Vraag 12.1: Welke lessen kunnen er op basis van uw ervaringen met milieuprogramma's worden getrokken voor de operationalisering van toekomstige milieuprogramma's? Wat zou u anders hebben gedaan? Wat zou u anders doen in relatie tot de Omgevingswet?

EH9: Het is belangrijk om een doel te hebben dat partijen kan

verbinden. Dat het programma een probleem oplost dat het zo urgent is dat er geld voor vrijgemaakt wordt is denk ik ook belangrijk dat er een centrale partij is die door anderen gewaardeerd wordt en die de kar kan trekken. En waar veel van die dingen op struikelen is dat we het te ingewikkeld maken en dat we er een te grote monitoring opzetten. Maak het niet te ingewikkeld.

RWD:

Vraag 12.2: Stel dat u wordt overgeplaatst van het milieuprogramma waar u ervaringen mee hebt (het PAS/NSL/Geluidsactieplannen/Anders) naar een ander milieuprogramma (het PAS bijvoorbeeld), wat zou u dan meenemen? Waarom?

EH9: Dat begint eigenlijk al met de oorzaak van het PAS Als ik zou worden overplaatst naar het PAS zou ik mij afvragen het goed dat we naar stikstofdeposities kijken. Echter, de normstelling is daar veel te gedetailleerd. We kijken daar naar tienden van mollen. Dat is misschien ook wel een algemeen probleem. Regelgeving moet niet te gedetailleerd zijn.

RWD:

Vraag 13: Heeft u nog toevoegingen, aanvullingen en/of opmerkingen?

EH9: Waar ik een beetje over struikelde over jouw duiding van geluidsactieplannen als programma. Ik vraag mij af hoe dat op jouw lijst terecht is gekomen. Gaat het misschien SWUNG? SWUNG is volgens mij niet eindig. Het gaat om een heleboel dingen doen en dan repeterend. Het heeft ook geen budget en voldoet daarom volgens mij niet aan de definitie van een programma. Ik zit nog na te denken, waar hebben we het wat betreft geluid precies over? Als we het over hetzelfde hebben kan je volgens mij hoogstens het saneringsopgave MJPG (Meer Jaren Programma Geluidsanering) als programma zien. Verder zie ik het geluidactieplan vooral als een soort exercitie die een aantal bestaande dingen die wij doen samenvoegt.

Het door vertalen van Europese regelgeving naar Nederlandse wetgeving beter kunnen.

Verder denk in het kader van monitoring niet in vanuit een bepaald milieuprogramma maar vind ik het belangrijk mensen in te schakelen in die verstand hebben van data analyse.

RWD:

“Bedankt voor uw bijdrage aan mijn afstudeeronderzoek.”

*****Einde

Transcript***** Totale duur opname: 51:48 minuten	
--	--

Bijlage 9: Transcript focusgroep

Bijlage 9

Tekst transcript	Codes
<p>Bijlage 9: Transcript focusgroep bijeenkomst</p> <p>Totale duur opname = 132 minuten Totaal aantal respondenten = 11 Aantal sprekers = 13 (11 respondenten + voorzitter + onderzoeker)</p> <p>1: Volgens mij kennen wij elkaar eigenlijk bijna allemaal wel, maar ik [zou toch graag een klein] voorstelrondje willen doen. Reina gaat afstuderen op milieuprogramma's bij de Rijksuniversiteit Groningen, daar zegt ze zelf wat meer over, maar met de Rijksuniversiteit Groningen hebben wij een samenwerkingsverband als Rijkswaterstaat, dus we krijgen nog vaker studenten, die begeleid ik ook. Reina is een van de eersten met een INM Master aantekening, dus die krijgt ook van het ministerie, van Groningen, maar door de samenwerking met het ministerie een aantekening op haar bul straks. Een streepje voor bij het traineeprogramma. Vandaag gaan we hier over dit onderwerp, milieuprogramma's en de omgevings[projecten] een focusgroep hebben. Het is een discussie met elkaar, maar die wordt wel ingeleid. Ook Jan-Willem, hoi. Als jij naast Patrick gaat zitten dan weten we zeker dat je voldoende dicht bij de microfoon zit. Ik denk dat het handig is om een voorstelrondje te gaan doen. Even vertellen wie je bent, waar je zit en wat je met milieuprogramma's en/of de omgevingswet te maken hebt. Zelf ben ik programmamanager natuur geweest, programmamanager innovatieprogramma's [gericht] op de luchtkwaliteit, dus ik heb daar wel wat ervaring mee, en ook heel intensief betrokken geweest bij de PAS ook, milieuprogramma. Kijken wat dat voor impact heeft op de omgevingswet weer, [of/ook] programma's bij ons in de afdeling, als [niet verstaanbaar] en PAS. En ik zit bij Rijkswaterstaat [WVO] [niet verstaanbaar].</p> <p>2: Ik ben [REDACTED] Rijkswaterstaat WVO, zelfde afdeling, en ik hou me nu vooral met het programma stikstof bezig. Meer de ontwikkeling door[nemen], in het kader van de beleidsdoelstelling advisering, maar ook de implementatie binnen Rijkswaterstaat. En hiervoor zat ik bij regio en daar hield ik me bezig met luchtkwaliteit en toen ook weer met de uitvoering van het nationaal samenwerkingsverband luchtkwaliteit.</p> <p>3: Ik ben [REDACTED] ik heb voor VROM en Verkeers & Waterstaat destijds heel intensief gewerkt aan het NSL, de opbouw van het NSL en de werk[training] van het NSL. Daarna voor het Ministerie van Economische Zaken gewerkt aan de [niet verstaanbaar] stikstof, ook van begin tot eind, en nu ben ik ook bezig bij het RIVM in he kader van omgevingswet, met het beheer van en bouwen van de</p>	

<p>4:</p> <p>5:</p> <p>6:</p> <p>7:</p> <p>8:</p> <p>9:</p> <p>10:</p> <p>11:</p> <p>12:</p>	<p>informatie [niet verstaanbaar] lucht en geluid.</p> <p>Ik ben uh [redacted] Ministerie van Economische Zaken [niet verstaanbaar] Rijksuniversiteit, ik zit bij het team van de PAS.</p> <p>Mijn naam is [redacted] en ik werk voor [PBOQ], en ik was tot twee maanden geleden een jaar lang implementatiecoach van het PAS-programma.</p> <p>[redacted] ik ben [junior?]manager bij BIJ12, organisatie van de provincies, wij ondersteunen daar provincies en rijksoverheid bij de implementatie en de uitvoering van de PAS. Het PAS-bureau.</p> <p>[redacted] ik werk bij de hoofddirectie bestuur [niet verstaanbaar] I&M. Twee jaar terug [achtergrondgeluid] de PAS en nu bij de omgevingswet. Ik ben schrijver van [hoofdstuk 3] van de wet, dat gaat over programma's en [programmatische] aanpak en werk nu ook aan de uitvoeringsregelgeving ook over die programma's.</p> <p>Mijn naam is [redacted] ik werk bij de [beleidsdirectie] binnen I&M aan de PAS. [niet verstaanbaar]</p> <p>Ik ben [redacted] coördinator binnen dezelfde afdeling als [redacted] en [redacted] en eigenlijk is het [achtergrondgeluid] veel tijd gaat op aan het PAS, dus het wordt eentonig.</p> <p>Mijn naam is [redacted] ik ben zelfstandig adviseur op het gebied van luchtkwaliteit, stikstofdepositie en nog wat dingen. Betrokken geweest ook bij milieuprogramma's en de omgevingswet, de totstandkoming en de uitvoering van het NSL. Ook bij de ontwikkeling van het rekeninstrument AERIUS en de PAS betrokken geweest. En nu ook voor I&M betrokken bij de besluiten onder de omgevingswet. Met name het besluit kwaliteit leefomgeving en hoe het hoofdstuk luchtkwaliteit daar wordt ingevuld, zowel de monitoring als de discussie over de programmatische aanpak handhaven. Dus diverse betrokkenheid.</p> <p>[redacted] en ik doe niks met PAS. Al kom ik dat wel af en toe tegen in de projecten die ik begeleid. Belangrijkste programma waar ik me mee bezig hou is het MIRT, en dan met name de herziening van de spelregels, procesadvisering voor DGAW. En daarnaast met een team, dat is het grootste deel van mijn tijd, de energieprojecten vanuit EZ. Daar is dan de invulling van de [niet verstaanbaar] en de kwaliteitsbeoordeling en –toetsing van alle projecten [MIRT], dat zijn een stuk of dertig nationale energieprojecten.</p> <p>En ik ben [redacted] ik ben geluidadviseur in de afdeling van [redacted]. Voor dit gezelschap wat dat betreft een eenling, als het over geluid gaat, als ik het zo inschat. In de afgelopen jaren ben ik betrokken geweest bij de implementatie van wat wij SWUNG-1 noemen. De systematiek van geluidproductieplafonds, die in 2012 van start is gegaan onder de Wet Milieubeheer. Daar zitten we nu tot onze nek in, in de</p>	
--	--	--

<p>uitvoering, en we kijken alweer vooruit naar [de overstap naar] de omgevingswet, waarin wij allerlei verbeteringen van de systematiek voor ogen hebben.</p> <p>13: Oké, dankjewel. Nou, Ruud had het eigenlijk al gezegd, ik ben Reina Drenth, voor de mensen die mij nog niet kennen. Welkom, fijn dat jullie er allemaal zijn. een grote opkomst, vind ik. nou, ik doe de Master Environmental & Infrastructure Planning bij de Rijksuniversiteit Groningen. Ik studeer nu af, en dat heb ik gecombineerd met een afstudeerstage met I&M-aantekening bij Rijkswaterstaat, bij de afdeling geluid, lucht & natuur. Ruud is mijn afstudeerbegeleider. Mijn thesis gaat over lessen die getrokken kunnen worden voor milieuprogramma's, zoals PAS, NSL, geluidsactieplannen. Ook een beetje milieuprogramma's die onder het kader[van water] vallen. Maar de lessen die getrokken kunnen worden voor die milieuprogramma', en in het kader van verregaande integratie van het milieubeleid, en dan in het bijzonder de omgevingswet die er straks aan zit te komen. Nou, welkom dat jullie er allemaal zijn, vandaag hebben we een focusgroepbijeenkomst, milieuprogramma's en de omgevingswet. Ruud heb ik gevraagd om het voor te zitten, dus Ruud al de hele vergadering verder leiden. Ik wil jullie wel graag vragen hardop te praten, omdat het opgenomen moet worden en in verband dat het een wetenschappelijk onderzoek is en het moet allemaal letterlijk getranscribeerd worden, dus daarom wil ik jullie graag vragen om duidelijk te praten. Ja, verder had ik eigenlijk niet echt iets. Ik denk dat we dan kunnen gaan beginnen.</p> <p>1: Ja, duidelijk moeten we praten, en zoveel mogelijk niet door elkaar. Dus probeer elkaar een beetje aan te vullen, of argumenten tegen te geven, dat is natuurlijk heel handig. Kijk mij ook even aan, dus inderdaad... gaan we niet nog naar het scherm kijken, of –</p> <p>13: Nou, ik heb... ja, het volgende scherm is de volgende vraag.</p> <p>1: Ik denk dat het wel handig is als ik even daar ga zitten, zodat ik jullie allemaal kan zien. Even kijken wie er aan het woord mag. Oké, het is een open discussie, dus we gaan vooral niet de hele... definities en dat soort dingen neerleggen, waar [n]iemand op tegen kan zijn, 'zo staan ze in de wet', dat zeggen we dan tegen elkaar. Dus we zijn op zoek naar een aantal zaken, en een van die zaken is: wat zijn de belangrijkste kenmerken van milieuprogramma's? Wil iemand daarover beginnen. Ik kijk René even aan, want die knikt.</p> <p>[gelach; praten door elkaar]</p> <p>12: Een milieuprogramma moet een doelstelling hebben, zou ik zeggen.</p> <p>1: En waarom?</p> <p>12: [lacht] Ja, waarom moet een milieuprogramma een doelstelling hebben. Ja, om een richting te geven aan de uitvoering, zou ik zeggen.</p>	<p>integratie</p>
--	-------------------

<p>1: Oké. Andere elementen?</p> <p>?: Maatregelen die samenhangen.</p> <p>3?: Ik vind het zelf altijd, je gaat programmatisch werken omdat je eigenlijk af wil van het individuele project en iets collectief wil regelen. Dat is eigenlijk waar je een programma, of over het algemeen waar het NSL en PAS [voor gevonden] zijn. Dat je dus structureel maatregelen gaat nemen, waardoor het individuele project kan leunen op een maatregel die het programma als geheel neemt. Dus in feite draai je daar eigenlijk altijd, zowel in het PAS als de NSL, de bewijslast om voor je project.</p> <p>7: Maar dat is dan even vanuit de omgevingswet, dan heb je wel een verschil tussen een programma en een programma met programmatische aanpak. [Waarbij] de NSL en de PAS, en voor een deel dan ook weer [dan natuur], juist heel specifieke [achtergrondgeluid] juridische functie kennen, waarbij je dit soort aspecten inderdaad hebt, dat je via dat programma dat je daar iets mee doet, dat je... [niet verstaanbaar] project, dat hoefde volgens mij niet, in dit geval.</p> <p>?: Nee, dat hoeft ook niet.</p> <p>7: Programma en actieplan geleid, dat kun je gewoon... [je hebt] een doelstelling en daar zou je nog wat inhoudelijke vereisten aan kunnen koppelen, maar volgens mij hoeft dat helemaal niet. Het belangrijkste is dat het gericht is op één bepaald aspect van hoe je...</p> <p>10: Ik denk bij een milieuprogramma ook heel snel aan die programmatische aanpak, waarbij je vooral moet samenwerken om een probleem op te lossen. Dus dat je niet in je eentje kan binnen je project of je gemeente, en dat je dan met elkaar dat probleem wel kan oplossen, beetje drie musketierachtig. En daar kan inderdaad dat die projectonderbouwing vervalt, omdat je dan in het programma waarborgt dat al die effecten van die projecten samen worden gecompenseerd door alle gezamenlijke maatregelen. dat Iedereen daar dan baat van heeft.</p> <p>6?: Ja, of alleen maar analyseren, dat kan natuurlijk ook, dat het alleen een monitoringprogramma is. Milieumaatregelprogramma, monitoring, onderzoeksprogramma, dat is allemaal breed.</p> <p>10: In de omgevingswet is een programma, bijvoorbeeld een gemeente heeft een probleem en die moet dan een programma maken, maar dat zou in principe zonder andere partijen kunnen, toch?</p> <p>7: Ja, dat kan wel, alleen, als je bijvoorbeeld op geluid, en dat is dan niet een programmatische aanpak in de zin van omgevingswet, want dat heeft die specifieke juridische functie niet, maar er wordt een programma gemaakt door een gemeente, maar daarbij ga je wel, daar heb je gelijk in volgens mij, dat je zegt, dat ga e niet... dat kan je als gemeente zelf doen, maar alles wat je daarin op gaat schrijven als maatregelen</p>	<p>samenwerking</p>
---	---------------------

<p>waar jij niet... geen invloed op hebt, of waar jij wel invloed op hebt, maar wat effect kan hebben op andere overheden of... daar moet je dan [niet verstaanbaar]. Dus in die zin heeft het wel iets van een gezamenlijkheid.</p> <p>1: Ik zie aan die kant even... Patrick, had jij?</p> <p>5: Ja, de aanvulling op Diederik, in de programma's die ik ken zijn dan altijd multi-stakeholder en multidisciplinair. En dan zie ik ze [plenair] vooral in de zin van: we hebben te maken met bestuurders die iets willen hebben en te maken met een operatie die iets wil. Dat vind ik wel ingewikkelde kenmerken.</p> <p>?: En binnen dat operationele deel is het ook nog een beetje...</p> <p>5: Ja.</p> <p>?: Programma's met PAS, dan is juist die samenwerking daarin cruciaal. Ook wel de uitdaging.</p> <p>I: Jan-Willem, zou jij nog... elementen?</p> <p>6: Ik denk dat heel veel belangrijke aspecten genoemd zijn. Het gaat natuurlijk over omgevingskwaliteiten. Dat gaat dan over verschillende doelstellingen die daarachter zitten, en zelfs met name op humane aspecten gericht, terwijl de PAS met name op biodiversiteitsdoelstellingen is gericht. [Is ook waarom] verschillende achtergronden zijn om je kwaliteit van [niet verstaanbaar].</p> <p>8?: Volgens mij de combinatie juist van die milieudoelstellingen en economische doelstellingen, dus dat je [samen ook] verschillende doelen hebt [met je] programma. Die niet altijd [niet verstaanbaar] tevreden [zijn].</p> <p>?: Bij mij kwam samenhang en complexiteit naar boven. Als het alleen maar het milieudoel halen is dan heb je een of ander beleidsregeltje en dat is het dan, en volgens mij is juist het programma dat het het individuele overstijgt. Dan heb je een [hek?]richtlijn, daar moet je aan voldoen en dan schrijf je een regeltje uit en dan ben je klaar, maar het is juist meer dan dat.</p> <p>?: En de programma's die er nu zijn die komen vaak vanwege die problemen met ruimtelijke ontwikkelingen, waarbij milieu een lastige belemmering is, en het programma is dan opgericht om die milieuhobbels, om tot verdere economische ontwikkelingen te komen, om die weg te nemen, op een slimme manier. Het lijkt wel of het... je noemt het een milieuprogramma, maar vaak is het een programma om de economie weer op gang te helpen. In ieder geval economische belemmeringen weg te nemen. Tenminste, dat is... dat hoeft dan niet, maar dat...</p> <p>1: Mariska, is er nog verschil tussen die programma's die een programmatische aanpak hebben en programma's die je milieuprogramma noemt in de nieuwe wet?</p> <p>2: Ja, nou ja, de term 'milieuprogramma' gebruiken we sowieso niet. Het is allemaal breder, milieu. Fysieke leefomgeving, dus [niet verstaanbaar] begin. Maar wat er... er zit wel inderdaad een verschil. De programma's die zijn [voorgescreven] vanuit Europese richtlijnen die hebben we geïmplementeerd, dus dan heb je het inderdaad over het actieplan geluid en een aantal</p>	<p>samenwerking</p>
---	---------------------

<p>waterprogramma's [niet verstaanbaar] dat is een tak. En dan is er een aantal onverplichte programma's, dus je kan als gemeente, als jij zegt 'ik wil andere doelstellingen halen', dan kan je gewoon een programma's vaststellen, daar regelen we verder niks voor, dat kun je gewoon doen. En dan heb je inderdaad die specifieke tak, en dat is de programmatische aanpak. En daar zit die specifieke juridische koppeling, kan er aan zitten. En dat stelt [ook extra eisen/een extra eis]. Dat vereist ook dat als je daar gebruik van wil maken, bijvoorbeeld als [het gaat om een] baan van je project, ja, dan heb je een heel rijtje met basiseisen waarbij monitoring dan een hele belangrijke is. En de uitvoerings[plicht] voor de maatregelen. Die combinatie, [dat is natuurlijk ook wel] geënt op de ervaring met PAS [en met] Mezelf: wat moet er nou echt in zo'n programma zitten?</p> <p>?: Er is toch ook een koppeling met iets van ruimtelijke ordening? Of in ieder geval fysieke leefomgeving. Ik zit even te denken, broeikasgassen, dat is ook een milieuthema, maar daar heb je... is de problematiek heel anders. Is een vraag hoor, weet ik niet.</p> <p>2: Kan je ook een milieuprogramma noemen. Maar als de vraag is van: wat regel je daar dan in de omgevingswet? Ja, niet een programmaplicht. Jij [niet verstaanbaar] programmaplicht voor kunnen [verzinnen], [niet verstaanbaar] juridisch niet, wil niet zeggen dat het niet hoeft of beleidsmatig niet kan hè. Dus dat kan gewoon. Het kan [gewoon mogelijk zijn] om dat wel in de vorm van een programma te gieten.</p> <p>8?: Of bedoel jij dat verschil [wat je dus] met de programmatische aanpak? Want dan heb je altijd... [niet verstaanbaar] besluit voor een project zeg maar, en dan toets je aan... maar dan toets je niet aan CO2-doelstellingen of zo.</p> <p>?: Nee, nee.</p> <p>?: [niet verstaanbaar] ik weet niet hoe het tegenwoordig [heet], maar wat vroeger schoon en zuinig heette. Dus je het nationale klimaat[mitigatie]programma. Ik weet niet of jij dat een milieuprogramma [wil] noemen in de zin van hoe we er nu over praten, [want] de matregelen die we treffen zijn heel anders. Maar dan maakt die samenhang niet zoveel uit, dan zeg je gewoon: we gaan dit doen, we gaan dit doen. Een paar windmolens [niet verstaanbaar; gelach] De doelstellingen zijn anders, laat ik het zo zeggen. Dus er is geen... de plek waar je het doet in Nederland maakt niet uit. En dat is bij luchtkwaliteit wel zo, bij stikstofdepositie in Natura 2000 wel zo, dus dan maakt plek [waar je activiteit doet] iets uit. [niet verstaanbaar] of je het nou in Limburg of in Groningen doet, als we maar onze broeikasgassen naar beneden... ik zat even te kijken of die ruimtelijke vraag, of dat een kenmerk is. Ook, dat weet ik niet, maar het zou kunnen.</p> <p>?: [niet verstaanbaar; mompelt] dat een ruimtelijk probleem misschien eerder leidt tot een programma-aanpak. Maar het kan natuurlijk net zo zijn dat het broeikasgassen uiteindelijk ook</p>	<p>Procedure & proces</p>
--	-------------------------------

<p>leiden, want als je het niet ver genoeg naar beneden krijgt, het is wel een nationaal energieakkoord, dat is ook niet voor niks, zal ik maar zeggen. Dus nogmaals, ik snap het, daar is natuurlijk geen ruimtelijke specificatie verder aan, maar wel een soort doelstelling die je moet halen, en daar zie je nu natuurlijk ook allerlei inpassingsproblemen ontstaan.</p> <p>?: JA, je ziet in de koppeling met projecten dat je wel moet toetsen aan de normale norm voor luchtkwaliteit, als je een projectbesluit neemt, maar dat op zich [...trale] NOx-emissies niet uh... niet begrensd zijn, of de CO2-emissies. Dus dan krijg je eerder een economisch probleem, en dan weer een aanleiding voor een programmatische aanpak.</p> <p>?: Misschien een beetje een open deur als het gaat om milieubeleid, maar [de doelstellingen], [niet verstaanbaar] voor kaders zijn natuurlijk ook bepaald door afspraken die op Europees niveau gemaakt zijn over milieuaspecten. Dus dat is ook wel een rooie draad die je ziet [in] milieuprogramma's.</p> <p>6: Overigens hoor ik allemaal over milieuprogramma's met maatregelen, maar er zijn natuurlijk ook monitorprogramma's, onderzoeksprogramma's waarin alleen maar wordt gemeten. Kun je ook milieuprogramma's noemen.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: Maar welke zijn dan niet onderdeel van een... weet je een voorbeeld van een [praten door elkaar]</p> <p>?: European Environmental Agency monitort binnen de hele EU allerlei... milieuparameters, en die worden ook keurig aangeleevd vanuit elke lidstaat.</p> <p>?: Maar die zijn toch onderdeel van, zal ik maar zeggen? Luchtkwaliteit is toch onderdeel van het NSL –</p> <p>?: Nee hoor, neem bijvoorbeeld ruimtegebruik. Er zijn allerlei...</p> <p>?: Maar er zal toch altijd wel iets aan gekoppeld zijn. misschien dat een programma alleen maar meten is, maar [dat/dan] maakt de afspraak dat als je een overschrijding hebt, dat je dan iets gaat doen, wel deel uit van dat programma.</p> <p>?: Nee, nee.</p> <p>?: Want [hoe kan het meten?] Is dan een doel op zich van het programma? Om iets inzicht te geven in?</p> <p>?: Klopt.</p> <p>?: Maar dan is het toch weer ondersteunend aan een hoger doel? Uiteindelijk ga je niet meten om het meten, toch?</p> <p>?: Dat kan. Maar dat is dan heel – [praten door elkaar]</p> <p>?: Maar het is hoe je definieert.</p> <p>?: - ambities zijn van modal shift, dan wordt er gemeten hoeveel vervoer over weg, over spoor, over water. Indirect is dat wel een milieuonderzoeksprogramma, maar is niet direct gekoppeld aan ambities per lidstaat.</p> <p>?: Ja, er zit dan inderdaad [zo'n/een soort] tussenvorm nog, [als je kijkt] bij de monitoringsprogramma's van [niet verstaanbaar] en water. Waar... wat in de hoofdzaak ook een meetprogramma is, om te kijken of je als lidstaat je doelen</p>	
--	--

<p>haalt, maar waar ook een soort toetsingsmechaniek al is ingevlochten. Dus dat zit weer net... voor m'n gevoel zit het er net tussenin.</p> <p>?: Een soort meten en beoordelen in één.</p> <p>?: Ja.</p> <p>?: Ik denk dat de geluidactieplannen ook een andere karakteristiek hebben dan wat Bas daarnet vertelde.</p> <p>12: Ja, zeker. Dat is wat dat betreft... geluidactieplannen hebben op dit moment nog niet echt tot heel veel maatregelen geleid, bijvoorbeeld. Vooral eigenlijk een verplichting vanuit Brussel aan Brabant van: doen. Zeg maar de echte harde, concrete maatregelen die vloeien voort uit de nationale wetgeving.</p> <p>?: Wat ik nog een interessante [niet verstaanbaar] interessant element dat is het monitoren. Zien jullie dat als een essentieel onderdeel van het programma?</p> <p>?V: Van de programmatische aanpak in ieder geval.</p> <p>?: Maar onderscheid van de programmatische aanpak in ieder geval, maar...</p> <p>?: Je zou volgens mij, [niet verstaanbaar] waarom moet je specificeren? Want volgens mij is een monitor altijd wel onderdeel van een programma, alleen hij is verplicht, juridisch verplicht bij een programmatische aanpak. Zoiets zou je dan moeten. dat is de nuance dan, denk ik.</p> <p>?: D'r worden ook meer eisen aan gesteld.</p> <p>?: Precies. Er worden.. omdat je het echt [van bij energie]... die andere programma's zijn blijkbaar juridisch niet[s], zal ik maar zeggen.</p> <p>V: Nee, maar dan kan je die monitoring meer noemen het bijhouden van de uitvoering van wat je in programma hebt gezegd dat je zou gaan doen of zo. Zeg maar een milieuprogramma, [niet verstaanbaar] ik heb bij de VROM-inspectie gewerkt, toen moesten alle... vroeger moesten alle overheden ook een milieuprogramma maken, maar dat was gewoon: wat gaan we de komende vijf jaar allemaal doen op –</p> <p>?: Op programmering.</p> <p>V: Ja, dus programmering eigenlijk, ja. zo klinkt... sommige programma's die jullie maken ook een beetje, als 'we gaan dit allemaal dit jaar monitoren', of 'we gaan dit doen dit jaar'. Ja, dan hou je wel bij of je dat hebt gedaan.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: Ja, dus het bijhouden dat je dat hebt gedaan –</p> <p>V: Is dan ook monitoring. Maar bij [mijn/bij een] programmatische aanpak zie je monitoring meer van: doen we inderdaad wat we hebben afgesproken? Maar ook van: haal ik m'n doelen nog die we met elkaar hebben afgesproken? En dat is... toch [weer iets anders].</p> <p>?: Maar dat hoorde ik net ook. Maar de niet programmatische aanpak, als je kenmerk is doelen, dan moet je monitoren of je ze haalt. En als het geen doelen zijn, maar die andere dingen die net als voorbeelden werden gegeven, die alleen maar</p>	<p>Procedure & proces</p>
---	-------------------------------

<p>monitoring waren, dan monitor je ook. Dus volgens mij is het [antwoord/dan wel] ja.</p> <p>1: Patrick, jij als programmaexpert, hoe kijk jij tegen dat probleem aan?</p> <p>5: Ik wilde bijna hetzelfde zeggen als Bas. Volgens mij kun je op twee dingen monitoren. Op de efficiency... ‘doen we het goed?’ En op de effectiviteit: bereik je nou wat je wil bereiken? Volgens mij houdt programma per definitie in dat je een bepaald doel hebt, en je moet kijken of je dat doel haalt. De vraag is of je het efficiënt haalt of dat je het effectief haalt. [praten door elkaar] nee, dus beide aspecten zitten er volgens mij in.</p> <p>?: Het gaat over je prestaties en het gaat over je effecten, zeg maar.</p> <p>5: Ja.</p> <p>1: ik denk dat wij een boel elementen even opgehaald hebben, en we beginnen warm te draaien. Netjes, elkaar mooi laten uitpraten. Voor mij heel er makkelijk. Dus ik denk dat we even naar de volgende stelling gaan.</p> <p>[praten door elkaar; off topic; gelach]</p> <p>1: Dat wordt heel moeilijk te analyseren, deze onderstromen. Wat zijn belangrijke kenmerken van een – nee, die hebben we gehad, sorry. Wat is essentieel om een milieuprogramma te managen? Nou, daar kunnen we ook dezelfde dingen bij uh...</p> <p>[gelach; praten door elkaar]</p> <p>1: Maar een programma moet gemanaged worden op een of andere manier, nou, dat is beide essentieel. Of georganiseerd worden, zou je ook kunnen zeggen. Wat – wat heb je daar bij nodig?</p> <p>?: Geld.</p> <p>1: Ja?</p> <p>?: Geld en mensen.</p> <p>?: Informatie, lijkt me.</p> <p>?: Ook uit de monitoring, hoe het gaat.</p> <p>?: Structuur.</p> <p>V: Commitment.</p> <p>?: Het begint met vertrouwen.</p> <p>1: Het begint met vertrouwen, draagvlak en samenwerking hoor ik.</p> <p>?: Commitment. Ook belangrijk.</p> <p>1: Commitment, ja. Wel lekker hard blijven zeggen hè, want anders moeten we het allemaal herhalen.</p> <p>?: [Ja, is het niet] dat je een goeie koppeling moet leggen tussen je doelstelling en je Uitvoering? Dat is denk ik ook nog wel eens bij sommige milieuprogramma’s die we de wereld in hebben geslingerd een beetje lastig.</p> <p>1: Wat is zo’n koppeling? Een organisatorische koppeling?</p> <p>?: Nou, niet alleen organisatorisch, denk ik, maar ook in je doelstelling hè. Wat je bijvoorbeeld bij de PAS heel erg ziet, is dat we uiteindelijk de [meldingen] er politiek doorheen gedrukt</p>	
---	--

<p>hebben, terwijl we daar de uitvoering van het programma, daarmee de doelstelling van het programma, is in de ogen van in ieder geval een groot aantal mensen, niet per se dichterbij hebben gebracht.</p> <p>?: Uiteenlopende belangen, dat je die goed bij elkaar kan brengen. Politiek en... misschien ook van ecologen die er niet in geloven.</p> <p>?: Volgens mij is dat wel essentieel, dat je durft, denk ik, dat vind ik in die zin zelf jammer aan de PAS, [we hebben] natuurlijk de laatste anderhalf jaar niet op bepaalde dingen bedenkt, zijn we inmiddels een stap verder in ons denken, en laten we daar ook de PAS [op] aanpassen. [Maar er is gezegd], oké, het is allemaal zo bedacht, we gaan nu een keer beginnen, en dan loop je eigenlijk tegen al die dingen die fout gaan, die kun je allemaal voorspellen. En in feite als je had gewild had je dat kunnen voorkomen.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>8: Je moet denk ik... je hebt natuurlijk ooit bedacht van hoe een programma, wat de doelen zijn, hoe je dat moet operationaliseren, en eigenlijk moet je dan eerst even gaan proefdraaien en kijken van: klopt het? Loopt het rond? En als je dan denkt van: nou, hier en hier zou het wel eens niet rond kunnen lopen, dan zou je dat nog kunnen verbeteren. [Maar in die zin] zeg je eigenlijk: het programma moet wel kloppen.</p> <p>?: [Volgens mij zeg je precies wat ik bedoel], inderdaad, van... maar dat is een voorbeeld bij de PAS; bij de NSL is dat wel iets minder gebeurd, maar daar hebben we het monitoren op een gegeven moment helemaal voor ons uit geschoven, dus toen veranderde het NSL, moesten we gaan monitoren, 'Oh, hoe gaan we eigenlijk monitoren?' Dus moet je ook een soort terug [meer] dat gaan bedenken. Maar hier was natuurlijk heel erg dat dingen waren afgesproken ooit. Toen het programma werd vastgesteld, dachten we: we zijn in twee jaar klaar. Nou, op een gegeven moment ben je zes jaar later en dan moet je volgens mij ook durven om dan jezelf de ruimte te geven om sommige stukjes van je programma opnieuw uit te vinden.</p> <p>?: [niet verstaanbaar] flexibiliteit.</p> <p>8: Ja, flexibiliteit.</p> <p>?: Dat de doelen wijzigt of zo, de regels veranderen.</p> <p>?: Dat kan, het doel kan wijzigen. Het kan ook zijn, wat je precies zegt, het moet rondlopen. Dus een idee wat je hebt, had, zes jaar geleden zo zou moeten, als dat op een gegeven moment niet meer doelmatig is, waarom laat je het dan nog in je programma zitten?</p> <p>?: Je kunt je afvragen wanneer het programma begint hè. Want bij de PAS is het nou op 1 juli begonnen. Toen was de programmatische aanpak vastgesteld. En toen begon de implementatie- en uitvoeringsfase. Als je het anders definieert, zou je kunnen zeggen: ik ben al veel eerder begonnen met een programma.</p>	<p>flexibiliteit</p>
---	----------------------

<p>?: 2009, ja.</p> <p>:? Ik ben in 2009 begonnen en toen was het al een programma. Hebben we misschien niet helemaal op die manier georganiseerd, maar dat was het wel, en dat heeft zich ontwikkeld en dat komt nu in een fase waarin weer het ander aspect aan de orde is, en dat is [uit] niet verstaanbaar] gebiedsniveau.</p> <p>?: Dus oor jou is de ontwikkeling en... een soort evaluatie van zo'n programma ook een belangrijk element.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>:? Het heeft een beetje te maken met hoe je het definieert, maar ook hoe je het organiseert. Wanneer begin je met te zeggen: jongens, dit is één programma, nu werken we samen binnen deze context en stap voor stap gaan we naar een aantal doelstellingen toe.</p> <p>12: Maar die ruimte moet je dan wel hebben, zeg maar. Bij [geluids zijn] we gewoon begonnen met geluidreductieplafonds en die lagen vanaf dat moment gewoon vast, en elke verbetering die we daarna zagen die werd geremd door het feit dat we die plafond nou eenmaal al in juli die status hadden gegeven. Dus je moet wel... wel echt een tip om er voor te zorgen dat als je inderdaad wil evolueren, dat je ook die juridische ruimte schept om dat te kunnen doen.</p> <p>1: Dus die ruimte, die flexibiliteit is een belangrijke.</p> <p>7: Maar is het ook niet de politieke ruimte? Er kan natuurlijk ook... bij de PAS, op een gegeven moment volgens mij... [had de] politiek op een gegeven moment [helemaal] geen ruimte meer om de dingen twee jaar uit te stellen. [Gewoon op een moment] is het gewoon daar, en dan kan je proberen... ja, dat zal per programma verschillen, om de ruimte te zoeken, of de politieke arena proberen te managen om ruimte te krijgen of juist niet.</p> <p>?: Essentieel ding hè, de politieke arena managen.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>4: Vanaf dat moment zijn we nog twee jaar bezig geweest voordat het 1 juli was, dus zolang dat... dat is mijn punt, dat ik denk dat ik er helemaal [mee eens ben], alleen ik zie dat dan en dan... moet je inderdaad zeggen, wordt op dat moment eigenlijk verkeerd de politieke arena gemanaged, want op uiteindelijk zijn we nog tweeënhalf jaar bezig geweest voordat het er was. Dus had je in die tweeënhalf jaar tijd ook best nog wel de ruimte gehad, omdat we ook in die tweeënhalf jaar heel veel tijd kwijt geweest om alles wat eigenlijk een beetje krom was – hè, ik bedoel, laat er geen geheim over bestaan dat er enorm intensieve sessies zijn geweest tussen Provincie en dan Rijk, specifiek I&M nog die naar de risico's bleef wijzen terwijl iedereen alleen maar op de roze wolk zat. Zijn natuurlijk ook nog heel veel sessies geweest, om eigenlijk wat een beetje krom was nog een beetje recht te krijgen, zodat we met z'n allen op 1 juli zouden kunnen beginnen. Dat is tijd die in feite</p>	<p>flexibiliteit</p>
---	----------------------

	misschien dan wel verloren is gegaan.	
?:	Maar moet je ook accepteren, en dat kunnen managen, dat het niet perfect is. En het dat nooit zal zijn.	
4:	Snap ik ook wel, [voor de teamfase], maar je moet wel... mar ik denk dat je soms best wel... uiteindelijk, andersom gezegd, wij vaak zal ik maar zeggen in de onderdelen van monitor dat natuurlijk wel gedaan. We hebben wel ook inderdaad de [beschaving] om dingen zo dan te...	
?:	Zeker.	
4:	Te heroverwegen, dat je dan weer een stap verder komt.	
8:	Het is allebei hè. Enerzijds zou je willen dat je van tevoren iets meer tijd krijgt om echt te oefenen en proef te draaien, te kijken: waar loop je tegen aan? Dingen te fiksen. Maar je moet ook inderdaad realiseren dat het nooit perfect is en je dingen tegen aanloopt, maar als je goed wil managen moet iedereen zich dat ook realiseren, dat als het vastgesteld is, dat het dan niet af is. En ik heb wel het gevoel dat binnen PAS... niet de mensen die echt er aan werken hoor, maar sommige mensen verderaf, 'Ja, maar het is nu toch af? Dus we zijn nu toch klaar?' Dan denk je: nee, nu begint het pas/PAS eigenlijk.	
?:	Zijn die doelstellingen dan veel te ambitieus geformuleerd ook? Niet alleen de PAS, maar ook andere programma's die zijn jaren en jaren uitgelopen, en volgens mij was de PAS in 2008 aangekondigd voor 2010 of 2011.	
?:	2010.	
?:	2010. En is het jaren uitgelopen. Maar dat geldt ook voor andere programma's die...SWUNG, bekend voorbeeld.	
?:	Ja, vijf keer uitgesteld.	
8:	Het is gewoon ontzettend ingewikkeld, heel complex. Er worden zoveel aspecten, modelering, juridische dingen, natuur...	
?:	Maar dat je alle partijen meeneemt... Hè, dus als we [met Bas, met de PAS], met vijf mensen bij mekaar, [wat ik zei], dan had je een perfect programma kunnen maken die helemaal rond loopt en allemaal precies doet wat ie zou moeten doen, even theoretisch gezien, maar dat programma zou er nooit zijn gekomen, want je moet al die mensen meenemen, en al die mensen die hebben misschien... die hebben nu al een mening, of het nou een goede is of een slechte mening, maar die hebben een mening en die moet je meenemen. En volgens mij is dat ook essentieel, dat je daar die ruimte voor hebt. Ik zie nu ook allerlei dingen in die PAS, dan denk ik: hoe kun je het in godsnaam verzinnen? Maar ja, d'r is ergens iemand die het verzonnen heeft en die had het nodig om iemand anders mee te krijgen.	
4:	Nee, maar dan was... [als jij denkt] dat het bij het NSL ook wel is gebeurd, van de ene kant, als uiteindelijk een bedrijf de eerste rechtszaak toen heel makkelijk gewonnen, dat scheelt dan weer denk ik aan het succes van het NSL. [het was/lastig] in die zin, los van alle beginnersfoutjes die erin zaten, die zijn	

<p>eigenlijk op die manier nooit naar boven gekomen, want toen [niet verstaanbaar] monitoring [praten door elkaar]</p> <p>?: [Je won tijd.]</p> <p>4: Precies. Monitoring van het NSL begon pas, zag je ook dat het bouwwerk op sommige punten een beetje [veranderd? Frans?] was. Maar die... maar de grap is denk ik hier wel, vind ik dan, als je moet leren, is wel dat je toch zeg maar die proefdraaiperiode... Kijk, nu gebeurt namelijk, omdat alles in de werkelijkheid gebeurt hè, ook in de juridische werkelijkheid, staat alles gelijk onder hoogspanning. Als het lijkt alsof er iets niet klopt hè, het hoeft alleen maar te lijken alsof het niet klopt en gelijk schiet iedereen in een soort stand van dat...</p> <p>?: Escalatie.</p> <p>4: Ja. Terwijl als je jezelf bij wijze van spreken een half jaar de tijd had gegeven om het naast het huidige besluitvorming te doen maar wel helemaal door te exerceren, had je je best wel een hoop werk nu kunnen besparen, omdat de groep mensen die er nu mee bezig is vele malen groter is, en dus ook de groep die je moet managen vele malen groter is. En dat is volgens mij super ingewikkeld.</p> <p>?: Ja, maar het heeft ook ermee te maken dat we [niet verstaanbaar] dat je ook met elkaar het onderste uit de kan probeert te halen hè. Gebeurt eigenlijk maximaal binnen de milieuruimte die er is. Probeer je maximaal in dit geval dan ook een economische doelstelling te realiseren.</p> <p>8: Is dat echt zo, of willen we allemaal zeker weten dat we het allemaal rond krijgen en gaan we daarom – is dat misschien wel een [niet verstaanbaar] maximaal te benutten, of is het dat we onzeker zijn en daarom dus...</p> <p>?: Uiteraard speelt dat ook. Maar volgens mij speelt ook dat we gewoon heel scherp aan de wind varen met elkaar. Dan zie je dus dat ja, als het op een klein plekje dan niet klopt in de berekeningen, dat het gelijk een probleem is. Om te kunnen kijken: hoe kan ik het [niet verstaanbaar] maken wat inhoudelijk ook robuuster is? [Dan heb je niet zo snel last van plekje hier, plekje daar.]</p> <p>1: Ja, [niet verstaanbaar] dus die ruimte zelf ook helemaal opvullen hè. Straks nog even over risico's, die hoorde ik. Dat is een invulling van Petra hè, die van... zekerheden. [niet verstaanbaar; mompelt] Jij stak je vinger op?</p> <p>5: Ja, volgens mij is het een kenmerk van nieuwe programma's dat er veel minder absoluut vastgelegd wordt dan in het verleden was. Dus je... daarom treed ik ook een beetje op het woord 'managen'. Ik snap wel wat je daarmee bedoelt, want het klinkt voor mij dan heel er command & control-achtig, terwijl volgens mij het kenmerk van duo-programma's juist is dat het veel organischer is. Dus dat je je uitgangspunt, zou moeten zijn dat je niet alles weet en dat je je daar ook rondom moet organiseren. En het tweede is dat je het managen, als je dat dan zo zou willen noemen, van belangen heel erg... en dat</p>	<p>Procedure & proces</p>
---	-------------------------------

<p>zag je in de PAS ook heel erg, of dat dan bestuurlijke belangen zijn of operationele belangen of gewoon verschillende bloedgroepen die verschillende belangen hebben. En daar zit... daar moet je flexibiliteit in houden. Hè, met dat proefdraaien, het is ook een soort gewenning: hoe breng ik nou de boodschap? En als je die ruimte niet hebt... dat vind ik juist heel charmant aan de PAS, dat daar, grappig, heel veel ruimte in zit. Überhaupt in die hele tekst zeg maar. Maar dat je je probeert te organiseren in een ouderwetse command & control-manier, van: we willen alles in het gareel houden. Volgens mij begeleid je het meer. En het zou mooi zijn als je de overkoepelende doelstellingen daarbij in de gaten kunt houden. En dan kom je meteen op een ander punt, dat je... als je vraagt: wat is essentieel om een milieuprogramma te managen? Je moet een soort onafhankelijke... ja, scheidsrechter is niet het goeie woord, maar wel iemand die met die belangen om kan gaan en die daar positie in kan nemen.</p>	<p>flexibiliteit</p>
<p>?: Dat vond ik wel... meer onderhandelen, of zo? 5: Ja. Het lijkt bijna op... [praten door elkaar] en als je het dan over managen hebt dan is het het begeleiden van die onderhandeling. Dus het moet je als onderhandelaar ook gegund worden dat je die onderhandelingen mag begeleiden.</p>	
<p>?: Kijken: waar liggen gedeelde belangen? Wat zijn verschillen, en respecteren we die? Hoe kunnen we gegeven die verschillen toch dat gezamenlijke doel bereiken?</p>	<p>Strategische visie</p>
<p>5?: Je zegt iemand die er geen persoonlijk belang bij heeft. Want dat is wel een cruciale, hoor. Want daarmee kun je ook echt blijven voorhouden van: hier doen we het voor, en zijn we ons bewust dat als we die of die keuze maken, dat we dat gezamenlijke doel eigenlijk aan het verlaten zijn? Hè, [omdat/of dat] een van de partijen het gezamenlijk [doet] [niet verstaanbaar] En ik denk dat dat inderdaad wel een cruciale is om het van de grond te krijgen. Ik zie dat we in de PAS, maar ik denk ook breder, dat je heel snel genegen bent om te vergeten: waar doe je het uiteindelijk voor? En vooral in de hectiek van het hier en nu kijkt en dan dus in de brandjesmodus, blusmodus komt. En daar ook niet meer uit komt eigenlijk.</p>	<p>samenwerking</p>
<p>?: Je ziet op een gegeven moment dat escaleren het dagelijks werk wordt.</p>	
<p>?: Ja.</p>	
<p>?: Terwijl je denkt van: ja, maar dat was toch niet... daarvoor zijn we toch niet begonnen? En volgens mij kun je dat prima mee modeleren, maar is het een soort oude manier van oplossen dat als we denken dat we... 'Als we nou de grenzen maar duidelijk maken, jij bent daarvan en jij bent daarvan.' Dan denk ik, ja, volgens mij werkt dat niet meer.</p>	
<p>1: En jij duidt op een bepaalde persoon? Is dat een programmamanager?</p>	
<p>?: Uhm... kan. Volgens mij is een programmanager een hoe-</p>	

<p>vraag. Ik vind het... je zei ‘[is dat] een onafhankelijke persoon?’ Voor mij is dat niet per se noodzakelijk. Als het ‘m door de rest maar gegund wordt. Hè, ik zie ook wel samenwerkingsverbanden waarbij alle partijen zich bewust zijn om [niet verstaanbaar] vertrouwensstukje uit en mekaar vertrouwt en ook accepteert van ja, ‘jij zit daar vanuit die rol.’ En dan ben je niet belangeloos in dat opzicht. Dan ben je ook niet onafhankelijk.</p> <p>?: Dat is wel een cruciale hè, hoe je dat vertrouwen... [praten door elkaar]</p> <p>?: Nee, maar er zijn situaties waarbij partijen elkaar gewoon... ja, die werken al jaren samen en die vertrouwen. Dan heb je daar minder een scheidsrechterachtige rol bij nodig –</p> <p>?: Er spelen daar ook minder tegengestelde belangen, misschien.</p> <p>?: Ja.</p> <p>?: Het belangenkader is natuurlijk cruciaal hè.</p> <p>?: Ja, en dat zag je in de PAS natuurlijk, de tegenstelling tussen ecologie en economie is natuurlijk een heel grote en daar moet je wel mee om kunnen gaan. En dan is dat wat mij betreft de andere as is dan ook nog of je daar bestuurlijk tegen aankijkt of operationeel tegen aankijkt.</p> <p>?: Ja.</p> <p>?: Is ook een andere.</p> <p>?: Nou, de PAS is ook een kwestie van gehoord voelen hè.</p> <p>?: Ja.</p> <p>?: [niet verstaanbaar] natuurlijk eindeloze sessies geweest binnen de PAS, maar merk ik heel vaak, [volgens mij precies ten tijde dat Petra ook begon], stond ze natuurlijk ook al een beetje zal ik maar zeggen tegen... tegen [de boosdoener] te praten. Als je dan –</p> <p>?: Ja, maar dat ze zeg maar dat proefdraaien of dat accepteren gewend raken, volgens mij moet je dat... ja, moet je dat mee modeleren, is misschien een raar woord, maar zo werkt het.</p> <p>1: Herken je... iets van herkenning over dit geluid, [of/op/over] andere programma’s?</p> <p>12: Ja nou, sowieso denk ik dat we hier met z’n allen een soort van consensus hebben over dat het schaduwdraaien essentieel is om een programma goed te laten lopen, denk ik. Maar bij geluid hebben we dat natuurlijk ook wel geprobeerd, hè. Ik kijk er ook niet echt met heel veel voldoening op terug –</p> <p>[gelach; praten door elkaar]</p> <p>12: Wat we toen nodig hadden was de kristallen bol waarin we iedereen hadden kunnen laten zien welke ellende we kregen doordat we onvoldoende hebben geschaduwdraaid. Want we hebben roadshows gedaan door het land heen en zijn we bij... nou, om maar eens een voorbeeld te noemen, programmeringsafdelingen langs geweest om hun te vertellen dat hun rol straks ook belangrijk gaat worden in dat hele systeem.</p> <p>?: Maar dat is geen schaduwdraaien.</p>	
--	--

12:	Nee, prima, maar –	
?:	Dan heb je het dus echt geweldig gedaan.	
12:	Hè? Daar zijn we zelf nog geeneens aan toegekomen. Om even te illustreren van dat schaduwdraaien niet lukte; dan gingen we bij allemaal nieuwe stakeholders langs om hun te vertellen dat zij straks een belangrijke stakeholder gingen worden. Maar het was wel straks, en tegelijkertijd hadden ze nog te maken met de praktijk van nu. En dan kwam de vraag... ‘Vanaf wanneer wordt dit wet?’ En dan zeiden we ‘Ja, waarschijnlijk over drie maanden, maar ja, het is al twee keer uitgesteld.’ Vanaf dat moment ging iedereen glazig kijken, kwamen Blackberry’s tevoorschijn en is de hele boodschap vergeten. En daar heb je gewoon... het zijn wel mensen. En mensen hebben gewoon te maken met keuzes die ze moeten maken in het dagelijks leven, en als ze moeten kiezen tussen de uitvoeringspraktijk van vandaag en de uitvoeringspraktijk van over een half jaar, ja...	
?:	Dan kiezen ze vandaag.	
12:	En er zijn capaciteitsvraagstukken, dan weet je al meteen... dus dat proefdraaien dat is buitengewoon ingewikkeld om dat echt goed van de grond te krijgen. Want dat hebben we geprobeerd, we hebben allerlei acties uitgezet om te kijken van: hoe gaat dat nou in het echie werken? En uiteindelijk werd er niet geleverd, of maar half, of...	
2:	Maar ik zie wel twee soorten van proefdraaien. Want dat proefdraaien wat jij nu schetst klinkt voor mij ook als een soort onderdeel van de implementatie. Hè, dat iedereen weet wat voor rol die straks krijgt en wat [praten door elkaar]	
12:	Jawel, maar –	
2:	Maar ik bedoel ook gewoon, je kan ook proefdraaien, ‘Nou, ik doe nu effe alsof ik de regio ben en ik ga even een vergunning aanvragen en even onverwacht...’ Weet je, gewoon echt –	
12:	Ja –	
2:	Het systeem testen, ja. Hoe loopt dat dan en waar loop je tegen aan als je...	
12:	En eigenlijk haal je dan pas echt de problemen eruit als je echt gewoon –	
2:	Natuurlijk.	
12:	- de echte producten gaat maken die je dan denkt te gaan maken.	
2:	Dat is ook zo. Ik weet bij de Pas toevallig dat een aantal mensen al een aantal dingen waar we later tegen aanliepen al langer zien aankomen, maar werden gewoon niet gehoord voor 1 juli. En dan drie maanden later zat iedereen ‘Hoe kan dat nou?’ Ja, er was toch al een... En dan had je ook al langer kunnen bedenken hoe je daar dan mee om zou gaan, maar dat mocht ook – was ook geen tijd voor zeg maar. Dus toen was dus toen het moment daar was, dan werd het ineens geëscaleerd en toen moesten we ineens à la minute met z’n allen crashacties, hot fixes en zo. Ja, maar dat probleem wisten we een half jaar geleden ook al. ik bedoel dus met proefdraaien	

<p>ook gewoon dat soort...</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: Hoe bereik je je bestuurder. De communicatie is dus ook een hele essentiële.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: ...het begrip van het evalueren van zo'n programma hè. Er is inderdaad een punt dat je iets vaststelt, maar dan is er nog steeds een agenda om een aantal dingen verder aan te pakken. Die hebben niet alleen met de operatie te maken, die hebben ook met de ontwikkeling van het programma te maken. Hè, de impact op die leefgebieden, als je erop terugkijkt is het eigenlijk heel raar dat we dat niet al lang af hadden voordat ie pas vastgesteld. Maar doordat je dat dan niet op je lijstje met de hoogste urgentie hebt staan, [realiseer? Interesseert] het verder ook niet.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: ...maar half gehaald hè?</p> <p>?: Ja nee, maar dat kwam later pas. Later [niet verstaanbaar] bestuurders [niet verstaanbaar] duidelijk geworden.</p> <p>?: 2011 zijn we gewoon eraf gehaald, van de leefgebieden.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: Wat ik ook destilleer... hoor uit jouw verhaal, wat [naam] ook zegt, het stuk implementatie. Dat... was ook wel een onderdeel waarmee –</p> <p>12: Nou ja, waar ik wel bang voor ben is dat straks de aanbeveling, hè, uit deze sessie de aanbeveling komt: ga schaduwdraaien. Nou, dat is hartstikke mooi opgeschreven, hebben we snel gedaan, maar om dat nou echt succesvol te laten zijn, dat is echt a hell of a job. Dat is echt verschrikkelijk lastig.</p> <p>4: Maar [niet verstaanbaar] want kijk, bij managen heb je ook een stukje opleiding en kennisoverdracht nodig, alleen het probleem wat ik heel vaak merk in dat soort roadshowsessies die op de PAS worden gedaan, gaat iemand altijd een verhaal vertellen waar wij mee bezig waren. Hè, dus wij als mensen die de PAS aan het maken zijn. alleen wat veel interessanter is, om het gesprek te hebben over wat jij nou – stel [jij bent van de uitvoering] – om het vanuit die kant te bekijken. En wat ik altijd heel erg merk, en dan kom ik terug op dat vertrouwen, is dat als we dat bijvoorbeeld vanuit [R?] ik zal maar zeggen, deden we het dus heel vaak, dat soort sessies. Hebben we nog steeds, doe ik dat, die bijeenkomsten. En dan leg ik dus helemaal de verantwoordelijkheid neer bij degene die dat aan mij vraagt, 'Kom iets uitleggen', van: wat wil je weten? En dan ontstaat dat vertrouwen pas. Want dan... dan verplaats je je helemaal naar het referentiekader van de groep waar je voor staat en neem je ze mee in wat... en dan leg je heel veel van het programma helemaal niet uit, maar dat is ook voor hun dan ook helemaal niet zo relevant, blijkbaar, om te weten. En daar denk ik ook essentieel als het gaat om het managen van je programma, als je vertrouwen krijgt dus ook, dat je weet wie de</p>	
--	--

	<p>mensen zijn die straks met jouw programma aan de slag gaan, in plaats van dat je alleen maar uitlegt wat, ook bij de inspraakavond van een PAS heel vaak gebeurde: wij legden alleen maar uit wat we hadden gedaan. En dat is voor jou eigenlijk helemaal niet zo interessant om te weten.</p> <p>?: Je moet onderscheid maken, volgens mij had Carla een mooie illustratie over het feit dat het proefdraaien ook maar... dat je je daar ook niet rijk door moet rekenen. Je hebt proefgedraaid, maar er waren andere redenen om toch bepaalde dingen te negeren. En dat waren niet de mensen die uiteindelijk straks een uitvoering moeten doen, want die zagen het belang wel, maar een bestuurder die zal het een worst wezen of het drie maanden later in de uitvoering misschien effe wat lastig is. Want die is helemaal niet bezig met de uitvoering. Die zit ook 'Ik heb dadelijk een herverkiezing, er zijn bij Provinciale Staten verkiezingen, ik moet herkozen worden en dat is mijn belang, en mijn belang dat... vaststellen, en nog het liefst zo dat ik nog mijn eerste vergunning uit kan reiken in mijn verkiezingscampagne.' Nou, dat zijn ook dingen die je moet managen – nou, niet moet managen, waar je rekening mee moet houden als je gaat managen, en die dus juist onder al die niveaus met zo'n milieuprogramma te maken heeft.</p> <p>?: Maar waarom zou je dat niet kunnen managen dan?</p> <p>?: Nou... omdat... die voorbeelden die we net gaven, die waren bekend. Toch is er bewust voor gekozen om ze te negeren. Dat is niet onbewust gegaan, er is bewust voor gekozen.</p> <p>2: Ja, maar ik vraag me wel af waar, hè. Want nu... er zijn soms ook filters, natuurlijk, tussen de mensen die [praten door elkaar] en het niveau wat [niet verstaanbaar] dingen. En het was niet echt proefdraaien; uiteindelijk gewoon dingen die mensen zelf al zagen.</p> <p>?: Zeker. Maar als je nu kijkt, de huidige bestuurlijke overleggen worden ambtelijk... adviezen compleet genegeerd door bestuurders. We hebben een unaniem [algeheel] advies gegeven en bestuurders kiezen toch iets anders. Nou, dat is omdat daar een reden achter is, want die bestuurders kiezen om een andere reden dan, die hebben een ander belang. En dan kun je het vanuit je ambtelijke organisatie of vanuit interpretatie en noem maar op nog zo keurig [niet verstaanbaar], en dan nog kiezen ze iets anders.</p> <p>2: Ja, dat kan ook inderdaad, ja.</p> <p>12: Wat dan helpt is zeg maar het realisme dat als je start met een programma, dat er geheid kinderziektes gaan komen. En dat je dus ruimte moet creëren om dat te kunnen verhelpen.</p> <p>2: En dat het misschien... zeker twee jaar, een jaar duurt voordat je het helemaal een beetje...</p> <p>12: Ja.</p> <p>2: Want mensen denken dan 'Oh, na één jaar hebben we een regulier jaar.' Nee, nog niet.</p> <p>[praten door elkaar]</p>	
--	--	--

<p>4:</p> <p>?:</p> <p>?:</p> <p>?:</p> <p>?:</p> <p>?:</p> <p>?:</p> <p>?:</p>	<p>Maar dan moet je natuurlijk wel dat ook organiseren. Dan zou je dus het liefst ook hebben, wat nu vaak gebeurt, is dat het programma dan afgerond is en de mensen die het gemaakt hebben die trekken hun handen er vanaf, gaan wat anders doen. [niet verstaanbaar] is natuurlijk wat hier vaak ook gebeurt. Ik bedoel, bij de PAS is een complete wisseling van de beleidskant geweest op moment dat de PAS in werking trad. Dus dan ben je natuurlijk, allemaal ben je dat kwijt. Dus dan, dat is wel een beetje dat je dan een probleem hebt. Er kunnen inderdaad kinderziektes in zitten, maar dan moet je ook zorgen dat er ruimte is om daar iets mee te doen, in plaats van dat er een compleet nieuwe ploeg zit die van allerlei dingen nog zelf moet gaan bedenken.</p> <p>Dus continuïteit moet je ook managen.</p> <p>Misschien nog even terugkomen op dat bestuurlijke aspect. Wat je dus ziet is dat milieuprogramma's niet onder verantwoordelijkheid van één bestuurder kunnen worden gemaakt en uitgevoerd. Er zijn meerdere bestuurders en vaak meerdere bestuurslagen. Dat betekent dus dat je al heel snel in een situatie komt waar je niet één rechte lijn hebt van aansturing, hè, de command & control van Patrick, maar dat je dus ook op bestuurlijk niveau dat proces heel goed in de gaten moet houden. En daarbij ook oog moet hebben voor de ontwikkelingsfase waarin een dossier... vanuit het perspectief van een bestuurder is. En als je bijvoorbeeld kijkt naar de decentralisatie van het natuurbeleid, de ontwikkelingsfase, de... stappen waarin dat gebeurde die zijn van invloed geweest op de totstandkoming van zo'n milieuprogramma, omdat daar een inhoudelijke samenhang zit. En daarmee ook [speciale] verantwoordelijkheden voor bestuurders.</p> <p>ik ben ook wel eens benieuwd van of –</p> <p>Zie het niet als een statisch geheel, wil ik maar zeggen hè. De bestuurlijke posities zijn niet statisch, die ontwikkelen zich ten opzichte van elkaar en daar heb je dus mee te dealen, op moment dat je een programma maakt, maar ook als je het uitvoert.</p> <p>Ik ben wel benieuwd in hoeverre bepaalde keuzes niet te lang en dus te laat bij bestuurders terechtkomen. Hè, want het gaat over één keer in de zoveel tijd dan moeten ze een kunstje doen, dan moeten ze acteren in een bepaalde arena en dan moet er een ja of nee komen. Maar ik vind het wel heel erg interessant om te zien wat er nou gebeurt in dat voortraject, en hoe kun je ook een bepaalde verantwoordelijkheid bij een bestuurder leggen in dat voortraject? Ik heb het gevoel dat dat... ik weet niet of dat [niet verstaanbaar] binnen milieuprogramma's is, maar dat het heel lang op laag ambtelijk niveau blijft, en dan opeens moet er een keuze worden gemaakt. Ja, dan snap ik ook wel dat bestuurders in geval van enige twijfel zeggen 'Niet doen. Ga ik niet doen.' Maar goed, ik heb daar onvoldoende zicht op hoe dat traject precies loopt intern bij dat soort</p>
---	---

	<p>organisaties. Maar ik vind dat wel een interessante, om te kijken van: als je dat wil managen, is dat dan een manier om er wat meer stuur en grip op te krijgen? Met nog altijd dezelfde afbreukrisico's die je houdt, maar dat je er wat meer beheersing op krijgt.</p> <p>4: En zorgen dat de goeie dingen naar voren komen. Als er iets is wat je van de PAS kan leren, is dat je ook allerlei totaal onbelangrijke beslissingen helemaal kan opspelen tot een heel hoog niveau, [praten door elkaar] waarbij je dus 1, geen grip meer hebt op de keuze, maar ten tweede ook dingen worden besloten die helemaal niet meer over de vraag gaan. Ik bedoel, laten we... we hebben nu recent nog in de uitgangspunten van [M16] komen dat soort dingen voor.</p> <p>1: Je kijkt even naar Patrick.</p> <p>?: Ja, om daar op aan te haken, het managen van afstemmen tussen het bestuurlijke en het ambtelijke of operationele, ambtelijk-operationele, gaat over de inhoud en is... nou ja, daar kun je nog een soort van onafhankelijk vaststellen dat dat klopt of waar is. Maar bestuurlijk, dat vind ik juist het kenmerk als je te maken hebt met een overheidsomgeving, dat dat bestuurlijke soms helemaal niet van belang is, of volledig genegeerd kan worden. Dat maakt ons hele... dus als je dat niet voor lief neemt, dan... ja, ik mag wel eens aan onze trainees wat les geven, en dan zeg ik ook altijd: dat is het verschil tussen Philips en bij de omgeving waar jullie in zitten. Als die gloeilamp – dit verhaal gaat nu niet meer op, helaas – maar als die gloeilamp bij Philips niet uitkwam, had ik als bestuurder ook een probleem. En ik heb serieus mensen op bestuurlijk niveau bij de Gemeente Amsterdam hun eigen operatie zien misbruiken om gewoon een betere positie te krijgen. Dus de... bestuurlijk is de drijfveer veel meer positionering en risico mijden, terwijl je operationeel zegt: ja, maar ik wil dat de wereld beter wordt. Dus dat is... en daar moet je wat mee als het gaat om het managen van zo'n programma. En het andere waar ik even op wilde reageren is als het gaat om ontwikkelen en implementeren, zou ik zeggen: ontwikkelen is implementeren. In de zin dat hoe breder je in het voortraject mensen betreft bij de ontwikkeling, hoe meer je doet aan besef van de complexiteit, hoe meer je doet aan het al leren hoe het in de toekomst gaat werken, en hoe meer je doet aan draagvlak. Dus voor mij kun je die twee dingen niet meer los zien van elkaar, want je kan het meest perfecte product hebben, maar als iedereen heeft van "Joh, pff, ik ben er niet bij betrokken geweest, ik geloof er geen zak van", dan gaan ze het gewoon niet gebruiken. En dan heb je... krijg je andere problemen die je moet overkomen om ze wel te dwingen om dat te gebruiken en [niet verstaanbaar]. Dus zeg maar ontwikkelen en implementeren daar staat geen schotje meer tussen.</p> <p>7: Eens, maar tegelijkertijd is wel min ervaring bij bijvoorbeeld [de Omgevingswet, groot project], dat je het eens kan worden</p>	
--	---	--

<p>op bestuurlijk niveau [op hoog ambtelijk] niveau. Vervolgens zit je aan tafel met een individuele provincie met handhavers [niet verstaanbaar] nou, die afstand binnen zo'n organisatie is zo groot, die weten echt niet wat hun bestuurder heeft besloten. Dus dan ga je eigenlijk toch weer van scratch af aan beginnen. Dus het is ook wel bij de wat grotere programma's, is het lastig om... iedereen mee te krijgen. Dat gaat niet lukken, maar je kan wel zo'n event [niet verstaanbaar] iedereen als je iets wil moet je van begin af aan laten lopen. Want het duurt een hele tijd, zeker als het een ingewikkeld programma is, [niet verstaanbaar] of iets dergelijks voordat dat echt uh...</p> <p>?: [S-code] [niet verstaanbaar]</p> <p>7: Ja.</p> <p>:? En ook dat moet je volgens mij...</p> <p>7: Dat moet je allemaal meenemen. Is zeker geen rechte lijn.</p> <p>1: Ik had nog één dingetje geparkeerd, dat was risicomanagement. En even voorbij, hoe kijken we daar tegenaan? Er zijn mensen, I&M, bezig met de risico's... [herken je dat?] Is dat een belangrijk deel om te managen?</p> <p>4: Nou ja, volgens mij is dat meer... dat is volgens mij iets wat wel meer in de werkwijze van I&M was, organisatie zeg maar ingebed is, maar eigenlijk bij een ministerie als EZ veel minder aanwezig is. En bij de provincies soms wel volledig afwezig lijkt, is dat er oog moet zijn voor wat zijn... dat je niet overal kijkt van 'Wat gaan we allemaal doen?', maar: wat doen we ook als het niet werkt of als er dingen fout gaan? En daar stuur ik vaak... werd daar heel weinig aandacht aan besteed. Dat gaat over het managen. Het managen gaat ook over het feit dat je ook luistert. Niet alleen maar iemand laat zeggen wat ie vindt, maar er ook naar luistert en er iets mee doet. En dat is managen. Managen is niet alleen maar aanhoren. En dat gaat dan over risico's, wat natuurlijk heel erg, volgens mij, in die PAS ontbrak, [dat stuk van]: hebben we nou iets ingericht voor als er dingen niet goed gaan? Dat gingen we allemaal uitvinden op moment dat het misging, en dan ben je vaak al te laat, want dan is het er al ineens en dan escaleert het. Precies wat Patrick bedoelt, dan wordt alles gelijk heel hoog gebracht. En dan ben je natuurlijk voor een deel ook al je managementruimte kwijt, want dan ben je alleen nog maar eigenlijk brandjes aan het blussen, dat al een uitslaande brand is, in plaats van dat het nog een beginnend keukenbrandje is.</p> <p>?: Ja, misschien is het ook wel zo dat in het perspectief van sommige stakeholders een milieuprogramma eigenlijk hetzelfde is als een risicomanagementprogramma. [Dat] milieu voor bepaalde activiteiten vooral [als een] risicovol aspect aan de orde is. En niet als een doelstelling op zich.</p> <p>12: Want I&M, als die het heeft over risico's, dan denk ik: het risico is dat een project niet doorgaat. En niet zozeer dat een bepaalde habitat misschien te lang belast wordt.</p> <p>[praten door elkaar]</p>	
--	--

<p>4: ...vaak juist de risico's die we net probeerden te benoemen: wat als dingen niet gaan zoals ze gaan. Wat is dan de... wat zijn dan onze stappen?</p> <p>?: En in hoeverre worden onze belangen uh...</p> <p>4: Tuurlijk, snap ik, dat is altijd vanuit het project.</p> <p>?: EZ heeft natuurlijk geen projecten, of in ieder geval uh... dus die voelen daar minder risico's.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>8: ...samen hè, want wij kijken... misschien is de eerste insteek wel vanuit het project, maar wij weten van dat een project nat kan gaan, als we niet uitsluiten dat er verslechtering optreedt. Dus in die zin zaten wij altijd heel erg te hameren op de onderbouwing, de ecologische onderbouwing, dat die goed moest zijn.</p> <p>?: Maar in hoeverre zijn jullie dan anders dan... pak een willekeurig voorbeeld, een havenbedrijf in Rotterdam?</p> <p>8: Ja, misschien ambtenaar [niet verstaanbaar] ja, maar havenbedrijf Rotterdam is geen PAS-partner.</p> <p>?: Nee, weet ik.</p> <p>8: Maar je merkt wel verschil tussen provincies. Wij wilden zeg maar risico's zoveel mogelijk, nou ja, al beheersen en uitsluiten dat ze zouden optreden, en Provincie zei van 'Nou ja, [niet verstaanbaar] nou ja, als het misgaat dan fiksen, repareren we het wel weer.' Dat is wel echt een verschil.</p> <p>?: Maar een ander belang denk ik. Bijna alle risico's die jullie benoemd hebben in de afgelopen jaren, daar kwam havenbedrijf Rotterdam ook mee. Waarom? Omdat zij hun projecten door wilden laten gaan. Zij hechten ook aan de ecologische beoordeling, of die herstelmaatregelen inderdaad wel effectief zijn en of ze wel goed in... al die punten komen... als je het vanuit het belang vanuit in ieder geval veel natuur... als je natuur minded bent dan maakt het jou niet zo veel uit of het misgaat.</p> <p>?: Maar dat is niemand binnen dit programma. Eerlijk waar. Niemand voelt volgens mij verantwoordelijkheid richting de natuur. Dat vind ik juist het opvallende. Of het nou Provincie is, of wij het nou zijn, of EZ het nou is, niemand heeft voor ogen van 'Oh, we willen misschien [praten door elkaar].' Precies, we moeten erlangs. En ongeacht... hoogstens nog een aantal NGO's die daar anders in zitten, maar die hebben totaal geen rol in dit verhaal.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: Vanuit dat economische belang frame je het natuurlijk anders.</p> <p>?'s: Ja.</p> <p>8: Maar dat is wat jij al zei. Nee, maar de aanleiding van de programmatische aanpak is altijd dat er [niet verstaanbaar] aannemer voor [niet verstaanbaar], aannemer voor dit, dat is gewoon altijd dé aanleiding.</p> <p>?: En we hebben Europa nodig hè.</p> <p>1: Is dit dan ook herkenbaar bij NSL en in de geluid. Ik kijk even</p>	
--	--

	<p>dus naar Diederik, is dit herkenbaar? Dit soort dingen ook bij het NSL voorbij zien komen?</p>	
10:	<p>Ja, ik zag wel toen het... de verschillende dingen die genoemd zijn... ik weet wel dat bij het NSL was natuurlijk VROM en Verkeer & Waterstaat had je toen nog. Dat ook die... voor RVOM, die waren echt voor het milieu, dat was wel mooi. En [niet verstaanbaar] voor de projecten. En je zag dat ook wel als er dan weer wat aangepast werd, of in de rekenmethode, in de gegevens of in de benadering, dat vanuit VROM dat dan heel logisch leek, van 'Ja, dat is toch goed? Veel beter.' En dat er dan wel wat strijd altijd was met Verkeer & Waterstaat, van 'Ja, maar dan gaan die projecten... lopen een risico.' Dus dat was mooi uit elkaar gehaald. En nu I&M, is dat natuurlijk allemaal in elkaar geschoven, is het een soort oersoep van belangen geworden van waaruit die projectbelangen toch altijd wel boven komen drijven, een beetje mijn eerlijke...</p>	
5?:	<p>Maar die tegenstelling begon pas toen het NSL van DG Ruimte naar DG... hoe heette het destijds... DG Milieu ging. En toen het bij DG Ruimte zat had je die hele discussie met Verkeer & Waterstaat niet hè.</p>	
10:	<p>Ja, maar dat is een ander punt, toen het NSL was vastgesteld toen stopte dat programma ook meteen. Toen ging alles terug naar de lijn. Was ook een hele 'Bedankt, klaar.' Was ook een hele... heel veel mensen die hadden nog nooit van het NSL gehoord en die moesten in een keer nog wat gaten gaan vullen en problemen die nog even geparkeerd waren, 'over die veehouderij wordt nog even opgelost in de uitvoering.'</p>	
?:	<p>Nee, maar het interessante daar was, dat je ook van directie wisselde hè. Dus je had de directie Ruimte en Verkeer & Waterstaat – was toen al DGB, volgens mij heette dat toen ook al. Die hadden natuurlijk samen – toen was er nooit alleen maar discussie – wat zei je?</p>	
10:	<p>Ja, of DGP misschien nog.</p>	
?:	<p>Dat weet ik al niet meer, dat is zo lang geleden. Maar daar was natuurlijk dat alleen maar... Want ik bedoel, het NSL is in die zin ook super technocratisch, het ging over accijns, kilometers en dat soort zaken, en was alleen maar gericht op het feit om het probleem te minimaliseren. Of tot aan de grenswaarde, geen enkel probleem. Maar pas toen het naar DG Milieu ging in de uitvoering, toen pas ontstonden die hele discussies.</p>	
10:	<p>Ja, en NSL was natuurlijk vooral bedoeld om in Europa uitstel te krijgen tot 2015, zodat je kon profiteren van het schoner worden van verkeer, als gevolg van de Europese eisen, waardoor al die projecten konden doorgaan.</p>	
	<p>[praten door elkaar; gelach]</p>	
?:	<p>We wisten dat we het niet gingen halen, dus dat is natuurlijk ook zo'n...</p>	
?:	<p>Ja, wat je hieruit haalt is dat risicomanagement, hè, want Mark vloog 'm aan over de band van de inhoud, de inhoudelijke afbreukrisico's, maar de proceskant en de organisatiekant qua</p>	

<p>risicomanagement is natuurlijk ook essentieel hè. Welke risico's kun je beheersen, horen erbij, dat soort dingen, organiseert, inricht en aanstuurt.</p> <p>?: En jij zegt dat eigenlijk het programma is het risicomanagement. Dat je daarmee risico's oor projecten managet. Dat ze door kunnen gaan. En ook de risico's dat je je natuurdoelen niet haalt of je luchtdoelen niet haalt. Dus eigenlijk het hele programma is gewoon... het doel is gewoon om risico's weg te nemen.</p> <p>[gelach]</p> <p>?: Maar ja, er zijn weer andere risico's hè, zoveel soorten en maten.</p> <p>1: Wil je daar nog op reageren? Ja, Bas?</p> <p>4: Ook daar weer de discussie die we daarvoor hadden: je hebt verschillende risico's. en als het gaat over het sturen op die procesrisico's, je hebt die inhoudelijke risico's en die procesrisico's, en als je nu terugkijkt, een van de grootste procesrisico's was dat we Provinciale Statenverkiezingen niet zouden halen, en dus was alles erop gericht om dat risico's te minimaliseren, en daarom nam je inhoudelijk risico's op de koop toe. Dus om te zeggen dat het nou helemaal niks aan risicomanagement is gedaan...</p> <p>?: Andere prioriteiten.</p> <p>4: [praten door elkaar] alleen andere risico's.</p> <p>1: Carla, wil jij nog?</p> <p>2: JA, nou ja, was een beetje in de aansluiting daarop, dat vanuit de... hij zegt 'dat was een risicomanagement.'</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: ...PAS werkt of niet, als ik 'm maar vaststel.</p> <p>4: Nee, ik snap het. Dat is een bestuurlijke afweging, maar dat is wat anders als een risicoafweging. Dus een risicoafweging, 'Hebben we een probleem als Provinciale Staten in die zin missen?' Dat is een bestuurlijke afweging geweest en niet een risicoafweging, van 'Wat als we dan een nieuw college krijgen, hebben we dan wel of niet een probleem?'</p> <p>?: Maar dat was hier dus aan de orde. De inschatting was, het risico was dat nieuwe colleges nooit op één lijn zoude komen, niet binnen afzienbare termijn, om die PAS te ondertekenen.</p> <p>2: Was dat een bestuurlijk argument of was het echt een uitgewerkt risico?</p> <p>?: Precies, dat is een bestuurlijk argument geweest.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>1: Carla.</p> <p>2: Dat vond ik zelf trouwens heel opmerkelijk, omdat je dan als bestuurder iets gaat vaststellen waarvan je met z'n allen weet dat de opvolgers dat dus niet op die termijn... of zeker niet gaan vaststellen. Vind ik zelf dus heel raar, maar dat sluit wel weer aan bij –</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: Is altijd zo.</p>	
---	--

<p>7: Als een nieuwe bestuurder komt, die moet zich profileren, dus die gaat nooit akkoord meteen – [praten door elkaar]</p> <p>2: ...tot I&M... tot de PAS was er nog nooit een besluit nat gegaan op het aspect stikstofdepositie. Dus het was wel altijd een van de grootste risico's bij onze planuitwerkingen, maar het was nog nooit misgegaan. Maar het was wel altijd de topprioriteit en daar staken we altijd heel veel energie in, veel mensen, veel... hè, op al die onderbouwingen. Maar dat is wel een groot verschil met hoe wij erin zaten, [provincies erin zaten die echt gewoon tegen] [niet verstaanbaar] dat de vergunningen gewoon niet meer verlengd konden worden of nat gingen. Dus dat is wel heel erg tekenend geweest voor onze [instelling].</p> <p>?: De PAS was een risico, ja.</p> <p>7: Ja, was een groter risico dan de werkwijze die we tot dan hadden, ja.</p> <p>?: Of in ieder geval een onbekend risico, ja.</p> <p>7: Ja, maar we ook niet [systeem] sluiten gedaan, daar met Tjeerd ook eindeloos [over gehad], en op een gegeven moment zag ie wel aankomen dat het mis zou gaan.</p> <p>2: Absoluut.</p> <p>7: We hadden die PAS wel nodig.</p> <p>2: Op termijn wel, ja.</p> <p>7: Zeker op een aantal plekken in Nederland was er... nou ja, [de Zaan?] was al dubieus.</p> <p>?: We hadden het al een tijdje kunnen uitzingen. [gelach; praten door elkaar]</p> <p>2: En uiteindelijk [gingen hier dus mensen] zeggen, 'Nou, de vaststelling van de PAS kwamen ook nog eerst mensen waarvan je dacht: oh... [niet verstaanbaar] Maar goed, tot die tijd, het was wel lange tijd...</p> <p>7: Het ging nog steeds wel goed.</p> <p>?: Dan zie je dus dat de complexiteit van het kunnen werken met die milieuwetgeving binnen de context van projecten en milieuomstandigheden die er is, nog net te doen was voor... [riga?]-projecten zoals die bij Rijkswaterstaat onder andere zijn. Maar niet bij alle hele kleine initiatiefnemers. Die wel met dezelfde soort bewijslast worden geconfronteerd. En dan is de PAS [niet verstaanbaar]</p> <p>1: Daar laten we het even voor dit onderwerp bij. We gaan nu naar een ander onderwerp, waar we ook wel [aan gewerkt] hebben hoor, dat is het samenwerken, participatie en vertrouwen. Ik heb het al diverse mensen horen vertellen, en dat is natuurlijk niet alleen bij de PAS belangrijk, maar wel bij die andere programma's [gewezen/geweest]. Misschien moeten we dan ook eventjes loskomen van de PAS, komen we vanzelf wel weer terug, maar eens even kijken: hoe zit dat nou bij NSL bijvoorbeeld?</p> <p>?: Ja, het viel wel op. het NSL loopt natuurlijk af per 1 januari 2017, maar het wordt nog een keertje verlengd, tot de</p>	
--	--

inwerking van de Omgevingswet. Maar tot een jaar geleden ging iedereen er vanuit: eind 2016 dan houdt het er mee op. Er is ook overleg geweest met de ministeries, met ook de NSL-partners, met name de grote gemeenten, van ‘Goh, het loopt af. Hoe gaan we de hobbels die we misschien daarna nog zien voor luchtkwaliteit, hoe gaan we die managen?’ En al die gemeenten die... als ze het hadden over de baten van het NSL dan was die samenwerking, dat er iets georganiseerd was om elkaar om de zoveel tijd te zien, dat er een kader is om mekaar op dingen aan te kunnen spreken, los van of je nu doelen haalt of projecten doorgaan, dat werd echt bijna als belangrijkste gezien. Dus eigenlijk een eis was: we willen wel een soort van samenwerking houden als het gaat om luchtkwaliteit. Want vaak van die problemen zijn toch overstijgend, ook al zijn het er nog maar een paar. En dan was het idee, nou, je hebt geen programma meer nodig voor die laatste knelpunten, maar die samenwerking, dat vonden ze heel belangrijk. Omdat het bijvoorbeeld ook was van Rijkswaterstaat, misschien dachten ze ‘Ik wil op die ringweg van 80 naar 100’, dan hadden ze in NSL-kader hun contacten om dan even Rijkswaterstaat te vragen ‘Waarom doe je dat nou, heb je wel rekening gehouden met dit?’ Een van de doelen van het programma was ook mekaar zien, een netwerk van belangen te creëren waarin je om de zoveel tijd met elkaar een soort overlegstructuur, afstemstructuur. Los van die doelen. Maar dat dat dan ook een [niet verstaanbaar] was.

- 1: Zie je dat in het geluid ook, René, dat soort samenwerking? Programma's die dat [voor/vol]dragen?
- 12: Nou kijk, bij geluid hebben we alleen nog maar SWUNG-1 hè. Dat impliceert dat we nog niet helemaal klaar zijn, er komt nog een SWUNG-2 aan. Dan gaan ook de gemeentes en provincies aanhaken bij de Wet Milieubeheer. De Omgevingswet gaat dat natuurlijk worden. Maar... dus wat dat betreft is die samenwerking er op dit moment alleen nog maar op... voor de rijksinfrastructuur. Hoofdwegen, hoofdspoorwegen, is allemaal nog binnen één departement. Lekker overzichtelijk. Daar hebben we het vooral over hoe DG[WI] en DGB naar de zaken kijken. Ja, dat wil nog wel eens tot verschil van inzicht leiden. Maar het ligt nog niet zo gevoelig als bij NSL, denk ik. Maar dat gaat waarschijnlijk wel komen als straks inderdaad ook de provincies en de gemeentes...
- 1: Ja, duidelijk. Want eigenlijk net bij de PAS hadden we er al wat van gehoord, maar misschien dat als we dit zo neerleggen dat nu ook...
- ?: [niet verstaanbaar] bij geluid ook veel meer terug te voeren naar één bron altijd. Geluid langs de snelweg.
- 12: Ja. Maar straks gaat –
- ?: Zo'n binnenstad van Amsterdam denkt ‘Zo'n rijksweg eromheen’, die moet ook wat doen.
- ?: Ja, maar dat komt straks in de Omgevingswet natuurlijk wel hè,

<p>[dan wordt industrieel lawaai] gecombineerd met de omgevings. Dan krijg je natuurlijk echt omgevingslawaai, in plaats van alleen maar verkeerslawaai of industrielawaai. Dus dat is wel een interessante ontwikkeling straks in het geluidsdossier, dat wordt ook integraler bekeken.</p> <p>12: Straks gaan we de [glad] productieplat- of de registers van de hoofdwegen aansluiten op de registers van de Provincie, en dan wordt het wel interessant wat de afwikkeling gaat worden van het verkeer van de rijksweg naar de Provincie en wat de gevolgen dan kunnen zijn voor andere partners.</p> <p>?: Dan krijg je natuurlijk heel die hinderdiscussie, en dat is natuurlijk interessant bij geluid, dan krijg je straks echt een hinderdiscussie van ‘Wat is...’ Want nu [vliegen we het ook] helemaal aan met een geluidsproductieplafond, maar uiteindelijk gaat de discussie vaak over hinder. Dus wat jij hinder vindt als persoon. En dat is nu heel anders als je bij luchtkwaliteit, heb je daar natuurlijk al een beetje dat mensen zeggen van ‘Ja, maar ik voel... of ik zie allerlei roetdeeltjes op m’n raam zitten’, dat soort dingen, dan wordt het een beetje tastbaar. Maar bijvoorbeeld bij de depositie [niet verstaanbaar] niet. [Dat is gewoon beleving, ja.] Dus dat is volgens mij voor geluid toch nog wel een interessante, dat je daar die ontwikkelingen nog krijgt.</p> <p>12: Nou ja, kijk, je hebt natuurlijk het aspect gezondheid wat in opkomst is. En... ja, daar gaan dat soort factoren wel spelen. Maar dat is toch een beetje toekomstmuziek.</p> <p>1: [Hoe zie jij dat?]</p> <p>?: [niet verstaanbaar] kijken van samenwerking, participatie. Participatie denk ik altijd: dat is de burger, of de NGO’s.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: Volgens mij is dat een belangrijke. Om het maar even niet over de PAS te hebben, [mijn vorige werk]. Bij het klimaat is het... [werkt het] vooral goed om samen met degene die straks iets moet doen, om die er van het begin af aan bij te betrekken. En dat is net zo als Mark aangaf, dat je [in het gesprek wat de opgave is], hoe ze daar aan bij kunnen dragen, in plaats van... dat je zegt ‘Nou, dit komt er op je af en succes ermee.’ [niet verstaanbaar] als je kijkt bijvoorbeeld de glastuinbouw met klimaat en die zelf aan de gang zijn gegaan met aardwarmte en noem maar op, zijn allemaal dingen die wij zelf niet hadden – ja, hadden kunnen bedenken, maar we hadden iets anders [voor ze]. Maar waar ze zelf mee gekomen zijn en waar ze zelf ambitieuzer zijn dan dat je volgens de afspraken zou moeten doen. En dat is vanuit die sector zelf [geprezen.] En [omdat] wij ze ruimte boden om dat te doen, heeft het gewerkt. En als wij [niet verstaanbaar] boeren in opstand gekomen. Dus dat is volgens mij wel... [iets wat bij andere] milieuthema’s net zo speelt.</p> <p>1: Zo’n wijze les, zien we die bij NSL ook? Hebben we die daar ook gezien?</p>	
---	--

<p>10:</p> <p>?:</p>	<p>Wat ik wel interessant vind is dat bij Milieudefensie, die hele meetcampagne voor 2015, al die metingen, personen verspreid over Nederland, waarmee Milieudefensie nu ook een rechtszaak aanspant en zegt ‘Ja, 2015 hebben jullie niet aan de No2-norm voldaan.’ Ja, hoe ga je daar op reageren? Heel defensief? Of zeg je van: nou, eigenlijk wel heel leuk dat ze dat allemaal meten. Dat je die meetresultaten kan gebruiken ook in de monitoring om bijvoorbeeld die gemeentes even te vragen, op die plekken waar wij meer meten dan er is bereken in het NSL, zou je niet eens even goed kunnen kijken naar die verkeersgegevens, of die daar wel kloppen? Of het aandeel vracht. Dus volgens mij vanuit gezondheid, vanuit lucht en zelf meten, technische ontwikkelingen die dan in een keer weer met sensoren, dan krijg je zoveel informatie straks ook van publiek. En misschien wil je ook steeds op andere plekken meten en heb je daar zelf het geld niet oor als overheid en kun... nou ja, prachtig als de maatschappij daar dan in voorziet, en hoe ga je daar dan gebruik van maken? [praten door elkaar] Ja, maar dat heb je dus niet altijd helemaal in de hand hè. Maar je moet in goeie banen leiden.</p> <p>Maar dat is natuurlijk wat ze bij de [citizen science], dat is de truc denk ik voor de opgave toekomst, [niet verstaanbaar] want het zijn lage kwalitatieve metingen over het algemeen. Maar je hebt er wel veel meer, dus de truc wordt daar natuurlijk heel er hoe je met citizen science, dus met een enorme bulk aan laag kwalitatieve metingen toch iets heel erg kwalitatiefs kan zeggen. Met de ice packs proef hebben ze dat destijds... hebben ze al aangetoond dat het kan. Maar dat zijn wel de uitdagingen die gaan... want dan betrek je ook... ik bedoel, dat wordt natuurlijk, als mensen betrokken zijn, voelen ze zich ook weer gehoord, en dan wordt automatisch [niet verstaanbaar] ik denk dat je vertrouwen hier ook andersom kan uitleggen, een beetje wat dat voorbeeld van Bas ook illustreert, dat is bijvoorbeeld waar ze nu in de Rijnmondregio mee bezig zijn, met een soort continue vergunningverleningen. Dus je kunt real time daar als bedrijf je milieuvergunningen aanpassen. En dat is ook vertrouwen de andere kant op hè. Als overheid zijn we natuurlijk heel erg gewend om alles maar directief voor te schrijven, van ‘Hier moet u aan voldoen, dit is de regel, bla.’ Voelt altijd negatiever, terwijl er ook een heleboel bedrijven zijn die natuurlijk maatregelen zelf kunnen verzinnen of zelf willen toepassen om daar ook maatschappelijk verantwoord in te zijn, dat soort zaken, maar die dan niet de ruimte krijgen, of dat voldoet dan niet aan een van de wetjes. Ik ben ook wel eens op boerderijen geweest waar ze een heleboel hele leuke dingen doen, die misschien niet honderd procent de emissiereductie halen, maar vanuit dierenwelzijn wel enorm goed zijn. dus het zou ook wel eens vertrouwen de andere kant kunnen zijn, van overheid richting bedrijfsleven, dat ze, als je een afspraak met hun maakt, natuurlijk zijn er mensen die zich er niet aan</p>	<p>Procedure & proces</p>
----------------------	---	-------------------------------

	<p>houden, maar er zijn misschien ook wel grote delen van het bedrijfsleven die zich er wel aan willen houden.</p> <p>5?: Dan nog even terugkomend op dat vertrouwen. SWUNG-1 is met veel succes door de Tweede Kamer gegaan, was groot draagvlak voor, maar toch was er wel nog een motie ingediend om een artikel op te nemen in de Wet Milieubeheer over de validatie van [de rekensystematiek]. Omdat er toch een soort wantrouwen was, ‘ja, dat is dan toch allemaal weer een grote rekenkundige exercitie, maar wat zegt dat nou werkelijk over wat men ervaart langs de kant van de weg of langs het spoor?’ Langs het spoor niet vergeten. Dus dat validatieprogramma dat loopt nu ook en dus RIVM monitort, evalueert eigenlijk door middel van meting jaarlijks, op allerlei plekken [langs de wegen], langs het spoor. Maar dat geeft wel aan dat er toch [onderhand] een soort van wantrouwen is ten opzichte van zo’n programma wat helemaal gebaseerd is op berekeningen. En ja, dat is wel iets waar je...</p> <p>1?: Een soort monitoringsprogramma is dat?</p> <p>5?: Nou ja, dat roept wel vragen op hè, want er zijn gewoon fundamentele verschillen tussen datgene wat je meet en datgene wat je berekent. Dat is altijd ingewikkeld uit te leggen. Maar ik denk dat het wel gezond is, omdat het ons scherp houdt om wel de rekensystematiek ook wel in beeld te laten brengen waar het uiteindelijk om draait.</p> <p>4: Dat zien we bij de PAS ook, het vertrouwen wat er moet zijn in het programma. Omdat het dermate ingewikkeld is en niemand het meer kan volgen, helemaal niet weet hoe het zit, dat is in ieder geval een klacht die we formeel [niet verstaanbaar] natuur- en milieuorganisaties krijgen: we moeten maar vertrouwen dat wat jullie allemaal doen klopt, want het is voor ons niet inzichtelijk. En dat is ook niet inzichtelijk te maken. Dus het is... Met al dat soort metingen, wat Diederik ook zei, Milieudefensie meet iets anders waar jullie vanuit gaan. Dat soort dingen dat zie je bij ons ook terugkomen. Ja, het is de vraag [hoe lang je dat] nog vol blijft houden, want [niet verstaanbaar] de waarheid in pacht hebben [niet verstaanbaar].</p> <p>6?: Ja, dat heeft er denk ik ook mee te maken, je kunt een model gebruiken om, ja, meer te snappen van de werkelijkheid, maar je kunt een model ook gebruiken, en dat is [niet verstaanbaar] mate gebeurd de afgelopen tijd, om ook de grenzen te bewaken, de absolute normen daarmee... de absolute norm te toetsen. En dan komt zo’n berekening, zo’n modelering in een heel ander daglicht te staan. Dan is het inderdaad heel erg als er net iets verkeerd is. Dus ja, die verschuiving die [verklaart wel] dat er zo zenuwachtig wordt gedaan [in vele discussies] over [modelling]</p> <p>7: Als ik ook naar de samenwerking [niet verstaanbaar] hoe we dat binnen de [bin. pin]-programma’s met elkaar doen, is volgens mij wat vaak ontbreekt, is echt inzicht in: wat zijn nou elkaars belangen? We zitten al in discussies en nou [niet</p>	
--	--	--

<p>verstaanbaar] terwijl daarachter belangen liggen, en eigenlijk echt aan mekaar de vraag stellen van: waarom wil je dat nu zo? Dat doen we vaak niet. En volgens mij zouden we daar...</p> <p>6: Ja, wil je mekaar helpen om dat gezamenlijke potje van belangen ook te bedienen.</p> <p>7: Precies, als je daar wat meer... ja. Ik denk dat dat kan helpen. En vaak [komt het daar niet van.]</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>2: JA, of je veronderstelt dat je wel weet wat [een probleem is]. En dan –</p> <p>7: Precies.</p> <p>?: Heel veel veronderstellingen.</p> <p>7: Ja, dat is het.</p> <p>[praten door elkaar; gelach]</p> <p>?: En bij bestuurders is dat natuurlijk nog erger hè. Als bestuurder openheid te geven over je belangen [praten door elkaar]</p> <p>7: ...bij de bestuurder te komen dan is het al lang opgelost.</p> <p>?: Dan moet je wel die afweging kunnen maken.</p> <p>1: Ik ga nu deze weer even afsluiten, want we gaan naar het andere. We slaan er even eentje over.</p> <p>[korte onderbreking] 1.23.30 – 1.30.00</p> <p>1: Graag weer even centraal, want na dit kunnen jullie elkaar ook nog opzoeken. Straks moeten er een paar [vliegen waarschijnlijk], om twaalf uur, dus laten we weer verdergaan. We hebben een heleboel tegen elkaar gezegd, er zijn nog twee rondes waar we echt discussie voeren, en deze heb ik even naar voren gehaald, want we waren al zo naar die toekomst aan het kijken, van: hoe wordt het als die Omgevingswet er is? Misschien zijn er een aantal dingen die we tegen elkaar gezegd hebben al relevant. Of zaken die we gewoon in beeld hebben. Wat gaat er nou veranderen oor die milieuprogramma's als die Omgevingswet ingevoerd wordt?</p> <p>[praten door elkaar; gelach]</p> <p>8: Nou ja, een paar algemene opmerkingen. We hadden het net over participatie en vertrouwen, dat is het uitgangspunt van de omgevingswet. Dat zie je ook gewoon in de teksten terug. Waar je nu in de huidige regelgeving soms nog hebt 'Pietje moet dit, Jantje [is toets] en gemeente X moet Y bellen als...' Nou ja, dat soort dingen dat regelen we gewoon helemaal niet meer, dat is gewoon één centrale balie van: je moet samenwerken, je moet elkaar op de hoogte houden. Dat is denk ik gewoon even wat er staat. Voor de praktijk zou het mijns inziens gewoon helemaal niet [moeten] uitmaken [niet verstaanbaar] wat ik wel interessant altijd vind hoe mensen dat dan zien. En een beetje qua juridica, we regelen gewoon zo min mogelijk. Zo als wat in feite niet uit Europa komt [qua] programma's, daar kijken we heel kritisch naar of we dat nog wel moeten opschrijven. Laat onverlet dat zulke programma's als de PAS, die komen gewoon in de Omgevingswet te hangen, [dat is dan minder] helder. En bij de verschillende eisen voor</p>	<p>samenwerking</p>
---	---------------------

de programma's, inhoudelijke eisen hebben we dus ook wel het een en ander [niet verstaanbaar]. Maar participatie is wel wat verbreed, dus waar je nu formeel volgens de wet of de besluitvorming of besluiten soms alleen maar [beslissing] [niet verstaanbaar] provinciale ingezetenen of iets dergelijks moet raadplegen, dat is allemaal gelijkgetrokken. Dus wel voor alle programma's geldt gewoon [niet verstaanbaar] iedereen kan een zienswijziging indienen, dus dat is even kort hoe we het echt geregeld hebben. En ja, qua bestuurlijke uitvoering zitten er, wat ik al zei, gewoon een aantal uitgangspunten in, dat je inderdaad uitgaat van vertrouwen, dat je participatie toepast, dat je... bestuurders zo vroeg mogelijk betreft als zij maatregelen... als ze een aandeel hebben in maatregelen of als maatregelen effect hebben. ja, op moment dat dat allemaal niet gaat werken dan zou er wel eens een tegenbeweging kunnen komen [en gaan we] weer allemaal netjes opschrijven wat Pietje en jantje moe doen, maar dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling.

- ?: Ik kan misschien nog iets toevoegen over lucht? Inderdaad op moment dat de omgevingswet er is dan zal er geen NSL meer zijn, dat stopt dan. Het is ook niet voorzien op dit moment, [niet verstaanbaar] uitgewerkte programmatische aanpak voor lucht onder de Omgevingswet, dat idee dus om die normen te halen, tenminste, er knelden zich nog een aar kleine plekjes en dan heb je geen programma meer nodig. Overigens is er nog wel ergens een haakje; mocht het in de toekomst toch nodig zijn, kan je altijd nog ook een programmatische aanpak voor lucht nog –
- 7: Ja, dat geldt trouwens breed hè. Dus niet alleen voor lucht of stikstof, dat kan ook natuur... eigenlijk op elke doelstelling, elke norm zou je een programmatische aanpak kunnen vaststellen, en dat kan ook echt door niet alleen Rijk, maar ook provincies en gemeenten kunnen dat. Die kunnen dat in [een/hun] [verordening vastleggen].
- ?: En voor lucht geldt dan dat er nu wel gemonitord moet worden en op moment dat er sprake is van een dreigende overschrijding, dat is dan wel een wat breder begrip, dat er dan een programma moet worden opgesteld. En die programmaplicht om dat dan te trekken, om dat op te stellen, [en die zal bij/en die is wel] echt bij concrete partijen neergelegd... hè, voor No2 en fijnstof, voor luchtkwaliteit het meest relevant, ligt die bij gemeenten. En inderdaad, daar is veel discussie over geweest, die gemeenten zeiden: ja, het is een gemeente overschrijdend probleem en andere partijen moeten ook wat doen, want nu zijn wij verantwoordelijk voor het maken van zo'n programma. Toen is ook verwezen, ja, ergens een ander artikel staat dat iedereen moet meewerken en participatie, maar dat was, begreep ik tenminste voor [de partnergemeenten], te algemeen. Die zeiden 'Ja, we willen eigenlijk toch dat die programmaplicht bij meerdere partijen

<p>komt te liggen.’ Nou, dat past dan niet meer precies in de [brief] van de Omgevingswet, maar er is nu wel een soort tussenvorm bedacht waarbij wordt gekeken van: kunnen we dan niet wel tot iets van bestuurlijke afspraken komen? Waarin dan de verschillende partijen, een beetje zoals in het NSL, wel gewoon concreet toezeggen van, nou ja, als er... we zullen maatregelen nemen, die zullen we dan bespreken en alleen op die criteria kunnen ze bijvoorbeeld afvallen. Nou ja, ik weet ook niet precies hoe het ingevuld gaat worden, maar dus ia bestuurlijke afspraken probeer ik dan wat meer waarborg te geven, dat een gemeente er niet alleen voor staat. En dat is ook tenminste door VNG NIPO, vindt dat –</p> <p>7: Ja, dat was ook wel een lastig punt. [achtergrondgeluid] was bij de wet ook al, ja, je wil [niet verstaanbaar] op bestuurniveau neerleggen. Nou, dan is het eigenlijk [niet verstaanbaar] leg zo laag mogelijk. Laag mag je dan niet zeggen, maar... decentraal mogelijk. Maar we hebben ook wel discussies gehad destijds met [BZK] daarover, ‘Ja, maar de gemeente, is die daarvoor uitgerust op het moment dat het veroorzaakt wordt door een rijksweg?’ Aan de andere kant, je hebt ook de lokale luchtkwaliteitsproblemen bij de Gemeente den Haag, hoe heet die kade daar?</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>7: Ja. En wil je daarvoor de minister aan de lat zetten? Dat is natuurlijk ook niet helemaal logisch. Dus dan kom je eigenlijk uit ook waar we mee begonnen: dit soort problemen daar moet iedereen in bijdragen. Dat is dus het beste. Wat ik nog was vergeten te vertellen is dat wat wel nog een verschil is met de huidige regels, is dat nu geldt zo’n programmaplicht [niet verstaanbaar] bij een dreigende overschrijding hè, [niet verstaanbaar] specifieke norm [niet verstaanbaar] mar voor een aantal van die Europese normen geldt het alleen voor luchtkwaliteit, maar dat is wel [ver/voor breed. Dus het geldt ook op moment dat je waterkwaliteitsnorm, Europese waterkwaliteitsnorm, als je daar overheen gaat, dreigt te gebeuren, dan moet je daar ook iets mee. Dat is echt die milieucomponent binnen het ministerie.</p> <p>2: Maar dan moet een gemeente dan [achtergrondgeluid]?</p> <p>7: Ja.</p> <p>2: Ook als het een Rijkswater uh...</p> <p>7: Nou, er zit wel weer, maar dan [niet verstaanbaar], voor water wel weer een uitzondering gemaakt, dus dat is [van/dan] Rijkswaterstaat [of] waterschap. En zo kun je daar ook weer differentiëren dat er geen [niet verstaanbaar]. Maar die systematiek, als je over dat soort normen heen gaat [met/wat] programma bedragen, die is wel gericht.</p> <p>?: En je krijgt natuurlijk, dat is ook wel een aanvulling, die lokale omgeving. Decentrale omgevingswaarden. De mogelijkheid. Dat een gemeente nu, je kan zeggen: fijnstof moet naar die WHO-norm, ik wil 20 microgram overal en [niet verstaanbaar]</p>	
--	--

<p>10 in mijn stad. Nou, dan kan ie dat als een decentrale omgevingswaarde vaststellen en dan moet daar dus ook een programma voor gemaakt om die dan te halen. Staan natuurlijk wat criteria –</p> <p>2: En dan is het Rijk daar ook aan gehouden? Want dat vroeg ik me altijd af.</p> <p>?: Nou, er zijn wel discussies, en in principe, het is niet zo dat dan in een keer dat een rijksweg die door een nieuwe gemeente zit niet meer kan doorgaan als ie boven de 20 zit. Maar voor mij, ja, ik weet niet precies... maar het is een spanningsveld.</p> <p>2: Want dan dwing je eigenlijk om schermen neer te zetten of zo. Want dan denk je: oh, als je een scherm wil, bijvoorbeeld voor geluid, dan kan je ook zeggen –</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>7: Maar wat goed is om te realiseren, kijk, op moment dat wij schrijven, mijn uh... dus zeg maar [niet verstaanbaar] als ministerie [niet verstaanbaar]. Maar op moment dat een gemeente besluit om bijvoorbeeld voor roet, hier [bij de] Gemeente Utrecht een omgevingswaarde een extra norm te stellen, dan is het in eerste instantie aan hen om dat te halen. Het is niet een verplichting, zij leggen dat zichzelf op, dus dat [moet ook door] de gemeenteraad, et cetera, dus er moet wel draagvlak voor zijn, denk ik dan altijd. [niet verstaanbaar] en die gemeente moet in principe ook de maatregelen kunnen nemen om dat te halen. En op moment dat zij helemaal geen instrumenten om dat te doen, dan zou je toch als bestuurder wel even drie keer moeten nadenken of je dat wel wil, want jij wordt uiteindelijk afgerekend.</p> <p>?: En daarom moet je dus ook goed nadenken hoe je bijvoorbeeld die roetnorm formuleert. Dat je dat niet als bijvoorbeeld een concentratiewaarde doet, maar dat je bijvoorbeeld zegt: ik wil de emissies van roet op gemeentelijke wegen in 2030 met 20% omlaag hebben. Dat je een doelstelling maakt die je met eigen maatregelen kan realiseren. Want het hoeft niet altijd concentratie te zijn of... het kan ook een emissiedoel zijn, of... Maar die voorwaarde dat je wel haalbaar, uitvoerbaar moet zijn.</p> <p>4: Maar dat is meer vanuit de techniek dan, bedacht ik ineens. Wat natuurlijk een heel belangrijke verandering is, dat we straks dus met DSL gaan werken, wat door Rijkswaterstaat wordt gemaakt zal ik maar zeggen, digitaal stelsel omgevingswet, dat geldt natuurlijk voor allerlei... alle rekeninstrumenten, knutsels, gaat het wel enorm veel impact hebben. Je moet dus verplicht gebruik gaan maken van informatie[huizen], verplicht gebruik gaan maken van digitaal stelsel. En de vraag is natuurlijk, de discussie is nog steeds gaande [of] een rekenmodel nou wel of niet [in het] informatiehuis zit. Sommigen zeggen ja, de meeste mensen zeggen –</p> <p>?: Ik dacht dat dat al ja was.</p>	
---	--

4:	Ja, maar er zijn ook mensen die nee zeggen. Maar goed, als het ja wordt dan is dus ook straks alle rekenmethoden voorgeschreven. Dus de vrije keuze om een rekenmethode te kiezen die jou het beste uitkomt, wat nu bijvoorbeeld bij geluid nog... daar kun je niet de methode, maar wel de implementatie van kiezen, laat ik het zo zeggen.	
?:	Software, ja.	
4:	Precies. De methode is dan hetzelfde, en er komt nooit hetzelfde uit. Bij lucht heb je natuurlijk nog verschillende modellen die ja kan kiezen. Dat is dan ook wel een soort tijdperk dat eindigt. Dus dat is dan misschien meer technisch, maar wel een belangrijke verandering voor die milieuprogramma's.	
?:	In positieve zin ook.	
4:	Dat vinden wij ook, maar ik denk dat anderen daar anders over denken.	
?:	Maar even als je ze langsloopt hè, ik hoor decentralisatie zeggen, maar ik zie vooral gekoppeld aan het feit dat gemeentes en provincies meer mogelijkheden [achtergrondgeluid] krijgen en soms ook genoodzaakt zijn om een programma te moeten of kunnen opstellen. Maar zie je dat ook nog doorwerken in landelijke programma's? Want dat zie ik niet direct.	
	[praten door elkaar]	
?:	...provincies bij de PAS –	
8:	Hoe je een toestemmingsbesluit kan nemen en ontwikkelingsruimte kan toedelen. Nu is dat alleen het Rijk en –	
1:	Zie je daar in de bestaande programmatische aanpak nog doorwerkingen in?	
7:	Nou, de huidige PAS gaan we niet overhoop gooien. Dat was in ieder geval niet de bedoeling. Dus die wordt er gewoon onder gehangen.	
1:	Dus er zit wel een soort spanningsveld van je hebt wel wat algemene dingen, maar...	
7:	Ja, ik snap niet helemaal precies je vraag.	
1:	Nou ja, kijk, het is heel sterk gestuurd door decentralisatie, en je gaf aan het is heel sterk gestuurd door, hè, dat je minder van die verplichte afstelmomenten hebt. En ik zat gewoon na te denken van: hé, hebben we die überhaupt binnen het PAS? Vraag ik me af. En twee, decentralisatie, wat zou dan de impact kunnen zijn?	
7:	Nou, met decentralisatie bedoel ik dat er is gekeken van waar ga je bij ouwe regels... waar leg je de verantwoordelijkheid of de taak neer? Moet je hem regelen, dat is vraag één, en zo ja, als je hem wil regelen, waar leg je dan die taak neer? En dat is zo laag mogelijk. Dat geldt voor –	
?:	Nou ja, de vraag hier is: hoe raakt het milieuprogramma's? Hè, ik zat even te denken, hoe zie je daar draagvlak in komen? Bij luchtkwaliteit, is dat [praten door elkaar] wel gespeeld. Maar is	

	dat het enige?	
?:	Een verschuiving van provincies naar gemeenten, bijvoorbeeld.	
?:	Precies, die zag je daar.	
?:	Maar heeft dat bredere impact, of moet je dan eigenlijk alleen [denken aan] de situatie dat ze mogelijkheden krijgen om zelf –	
7:	Ja, het is meer de mogelijkheden, want [die verplichte] programma's die we verder regelen, daar is gewoon vanuit Europa bepaald dat je een programma moet maken, en daar is wel gekeken van: wie kan dat het beste doen? Bijvoorbeeld bij het beheer van Natura 2000, van moeten we dat überhaupt nu doen? Want de vraag is of [niet verstaanbaar] voorschrijft, hè. [niet verstaanbaar] [Wet op] Natuurbescherming al geweest. En moet de Provincie dat doen, of – maar de vraag is inderdaad gesteld: moet je dat niet naar de gemeente doen. nou, daar is een hele... kwamen we vrij snel uit, want een gebiedsregisseur, et cetera, maar op die manier is wel per regel eigenlijk gekeken van... hoe ga je de keuzes maken?	
?:	Is er iets geregeld als het gaat om uiteindelijke verantwoording? [niet verstaanbaar] [wij noemen] het zelf systeemverantwoordelijke. Want de provincies die voeren het dan wel uit, maar we weten nog steeds na al die jaren niet wat het is. En wij zijn daar straks degenen die Europees verantwoording moeten afleggen of wij onze doelen wel halen of niet. Dan hebben we wel netjes bestuurlijke afspraken met provincies, maar ja, dat is het dan. Als zij hun afspraken niet halen dan zijn wij de klos.	
7:	Ja, maar dat is nu ook.	
?:	Nee, dat is nu ook, maar –	
?:	Gaat daar nog verandering in komen?	
	[praten door elkaar]	
?:	Bij natuur weet ik het, maar is dat bij lucht, wat ik net bedoelde, is dat –	
7:	Nee, dat is eigenlijk het zelfde idee. Het idee is dat als je regels opschrijft van: de gemeente moet weet ik wat oor rapportje naar de Provincie sturen, of die moeten mededeling doen aan, daar zit de huidige wetgeving echt vol mee, die raken allemaal [geswampt] daar en verhuisd. Dus het is ook niet weg. Want vanuit... er was toch wel wat ongemak, dus er is wel een wet.... In hoofdstuk 2 staat een algemene samenwerkingsbepaling, hè, van: ja, maar als het dan niet lukt, kunnen we dan niet ergens op terugvallen? Nou ja, dan zou je dus, als je naar de rechter zou willen of weet ik wat je daarmee wil doen, dan zou je daarom... maar ja, mijn idee is: helpt dat nou, zo'n regeltje? Als je als bestuurder er niet uit kan komen dan helpt zo'n regeltje wat [meer daar/minder]. Dus in principe zou het... ja, het uitgangspunt is dat je allemaal geweldig met elkaar samenwerkt, net als de [HU], en we weten natuurlijk dat dat niet altijd lukt, maar dan...	
?:	[Tof/toch] eigenlijk dat het opgeschreven is dat het de HU is.	
12:	Maar die processen proefdraaien, dat zijn ook alweer echt uh...	

<p>7:</p> <p>?:</p> <p>7:</p> <p>1:</p> <p>12:</p> <p>1:</p> <p>?:</p> <p>12:</p>	<p>Nou ja, er wordt wel echt geëxperimenteerd hè, met een omgevingsvisie, daar hebben we het nu niet oer, maar dat raakt er natuurlijk wel aan. Dat is misschien nog wel aardig om te zeggen, dat de term programma heeft wel een iets andere invulling, kan het hebben, dan de Omgevingswet. Want het programma is [niet verstaanbaar] echt uitvoering. Ja, je hebt daar ook wel weer vrije keuze in, maar echt die beleids... de echte beleids uh... de hoofdoelen zeg maar even, die moeten ook weer [mee] in de omgevingsvisie. Daar wordt wel allemaal mee proefgedraaid bij verschillende gemeenten, provincies, om te kijken: als je nou al die beleidsvelden bij elkaar brengt, [dat het dan werkt in de praktijk.] Dat is een ideaalplaatje.</p> <p>Dus daar staan een aantal pijlers voor.</p> <p>Ja, en sommige werken heel goed. [Ik weet even niet meer precies], maar [niet verstaanbaar] weet ik dat een Gemeente Ommen of zo was bezig met een visie en daar werkte het allemaal heel goed. Maar er zijn allerlei van die projecten [niet verstaanbaar] allerlei trofeeën uit en weet ik wat. [praten door elkaar] maar als je [het gaat] proefdraaien, dat soort dingen zitten er ook in. Met programma's weet ik het eigenlijk niet.</p> <p>Ja, er zijn sowieso nog wel wat zaken die we nog niet weten over programma's, over de Omgevingswet. [niet verstaanbaar] Nou, daar hebben we nu toch veel over kunnen zeggen [lijkt mij]. Ik wou naar het laatste rondje en dan even naar de afsluiting. Dat zijn –</p> <p>We hebben het niet echt over geluid gehad bij de vorige vraag net.</p> <p>Had jij nog [toelichtingen dan?] [niet verstaanbaar]</p> <p>Ik zat te twijfelen of je wat wou zeggen. Non-verbaal kon ik 'm niet helemaal...</p> <p>Ik wacht braaf op m'n beurt. Maar de mindset is over het algemeen toch wel om de wetgeving zoals we die nu in de Wet Milieubeheer hebben beleidsneutraal over te zetten naar de Omgevingswet, zoveel mogelijk. Dat is eigenlijk een beetje... hè, we gaan geen scherpere milieudoelen krijgen met de komst van de Omgevingswet. En ook geen minder scherpe. Maar we zien wel dat we in de huidige praktijk nog wel wat echte knelpunten hebben in de uitvoering. Daarover zijn we in gesprek met het ministerie, en het antwoord dat we meestal kregen, 'Onbespreekbaar totdat de Omgevingswet komt.' Met andere woorden: 'Wij zien de komst van de Omgevingswet wel echt als het moment waarop we eigenlijk weer toch nog maar even de scherpe randjes van de huidige wetgeving eraf kunnen krijgen. En ja, ik zie het wel echt als een systeemreset die we met de komst van de Omgevingswet kunnen verwachten. Nou ja, en inderdaad wat Mark ook al zei, digitaal stelsel Omgevingswet gaat natuurlijk een belangrijke rol spelen, belangrijker dan wat er nu... dus is wel iets wat wij ook scherp proberen te volgen, de ontwikkelingen op dat terrein. En ook</p>
---	--

	<p>daarvan denk ik: jongens, laten we nou zo snel mogelijk concreter gaan testen hoe dat systeem gaat werken, want dan... Nou, het kan mij niet concreet genoeg, eigenlijk. En ja, de komst van SWUNG-2, dus het aanhaken van de provinciale netwerken aan geluidproductieplafonds.</p>	
?:	Is dat provinciaal of ook stedelijk?	
12:	<p>Nee, op stedelijk gebied krijg je meer een ander systeem, waar bij het een meer karteringsachtige opgave dus die we ook al vanuit Europese richtlijn hebben, een rol gaat spelen. En als je het hebt over geluid dan is het vooral weg en rails, eigenlijk niet zo heel erg spannend. Ik denk dat als er ergens nog een loopgravenoorlog uitgegraven gaat worden dan zal het op het gebied van industrielawaai zijn, verwacht ik. Dat is nog wel echt iets waar geluid echt redelijk op slot zit. Op sommige plekken. Dus dat wordt nog wel ingewikkeld. Ja, luchtvaart is heel behendig buiten de Omgevingswet gehouden, dus wat dat betreft, dat scheelt een hoop fuss. Dus dat is denk ik in hoofdlijnen wat ik een beetje verwacht met de overstap naar de Omgevingswet. Niet alleen een bedreiging, wel spannende dingen, maar ik zie er ook zeker kansen in.</p>	
1:	<p>Wie nog behoefte om te reageren? [Gaan we verder?] Ik zit nog even te kijken of ik helemaal recht doe aan deze vraag. Het is ook het doel om even samen te vatten, even na te gaan wat we tegen elkaar gezegd hebben. Succes- en faalfactoren. Kritische succes- en faalfactoren. Dus eigenlijk zeggen we [niet verstaanbaar] waar je aandacht voor het hebben [waardoor] een programma een succes kan worden of kan falen. [Misschien een toekomstgedachte.] Kunnen we er een paar noemen? Zijn er een paar dingen, 'Nou, als ik dit allemaal hoor dan wil ik dit nog even weer onderstrepen.'</p>	
?:	Ik neem aan dat jullie het verbeterprogramma kennen van Erik [Verbloem?]want die heeft daar echt een hele mooie samenvatting van. Vorig jaar hebben we [niet verstaanbaar] gewerkt een jaar lang, daar hebben we natuurlijk ook dit soort dingen, voor ieder milieuthema uit en te na...	
?:	Voor de programma's?	
?:	Alle milieuthema's. Dus dat is soms een programma, soms niet.	
?:	Misschien is het goed om heel even iets toe te lichten. [praten door elkaar]	
:?	<p>...verbeterprogramma inderdaad, verkeers- en impactmodellen, dat was van een specifieke... en [niet verstaanbaar] is natuurlijk veel breder. Ik zat in een clubje wat ging over de verkeersimpactmodellen. En dat ging natuurlijk ook vooral over, kijken naar de Omgevingswet, wat zijn... wat zouden onder andere de bands, want dat was toen heel er ingegeven vanuit de politiek wens van: jullie minister is... zijn al die toezichtskaders die jullie nu hanteren, zijn dat ook toezichtskaders die passen, één, binnen het gedachtengoed van de Omgevingswet; twee, zijn ze ook allemaal doelmatig? Dus wat we daar heel erg hebben gekeken is vanuit de inhoud, van:</p>	

<p>wat zou nu eigenlijk zo'n... dat beoogde toezichtskader, voldoet het daar wel of niet aan, en welke verbetering- en consistentieopgave hebben we nog als we over al die milieuthema's heen, en welke – verkeergrepen zitten in bijna elk milieuthema. Hoe komen die tot stand, waar wordt er een afslag genomen richting geluid waar we van [niet verstaanbaar] richting lucht of richting een [MKBA], dat soort ook bij, bijvoorbeeld. Spoor, luchtvaart, overal dat soort thema's zijn langsgekomen. Ook over externe veiligheid en [niet verstaanbaar]. Dat is wel een heel interessant rapport, denk ik, om ook eens hier zelf een antwoord te vragen van [niet verstaanbaar] antwoord op deze vraag is.</p> <p>1: Hartstikke goed. Vooral de datastromen gaat het om.</p> <p>?: Ja, maar ook wet- en regelgeving.</p> <p>1: Maar allemaal deze vragen kunnen ook de dingen zijn die we allemaal eerder genoemd hebben. Want ik denk hier meteen aan de belangen van die bestuurdersmanager, we zien het als een organisch proces, inspirerend verhaal van Patrick, van... ziet het niet allemaal van boven statisch, maar begeleidt die samenwerking. Nou, dat je dat meer kan doen en dat je mensen vroegtijdig betreft bij –</p> <p>?: Maar je zegt het op een manier alsof je er niet in gelooft.</p> <p>[praten door elkaar; gelach]</p> <p>1: Nee hoor, maar ik geloof erin.</p> <p>2: Misschien iets wat nog niet aan de orde is gekomen, want alles wat al gezegd is hoef je niet nog een keer te zeggen, vind ik. wat ik bij PAS in ieder geval wel zie is dat het in het begin misschien een te grote afstand is geweest tussen juristen, de modelbouwers en de ecologen. Je ziet dat zo'n programma is –</p> <p>?: Aan het eind juist.</p> <p>2: Of aan het eind ook misschien, ja ja. Dat was mijn begin, jouw eind. Maar je ziet dat het best een complex programma is, het heeft al die elementen, en je ziet ook als er problemen optreden dat er heel vaak een groepje gaat zitten die vanuit één invalshoek ernaar kijkt [niet verstaanbaar] dat de juridische invalshoek vergeten wordt, of dat juristen iets oplossen maar dat het nog helemaal niet modelmatig kan. Dus dat je altijd vanuit al die invalshoeken...</p> <p>?: Interactie hebt.</p> <p>7: Ik herinner me sessies waar inderdaad we volledig langs mekaar heen aan het praten waren, en toen op een gegeven moment kwam het idee van: we gaan volgende keer een sessie houden waar we tegelijk in het systeem gaan uitleggen [niet verstaanbaar] Jip- en Jannekeniveau, en dan moeten wij op Jip- en Jannekeniveau gaan uitleggen wat onze juridische doelen zijn. Dat is heel...</p> <p>I?: Toetsen of je elkaar begrijpt?</p> <p>7: Nou, maar dat... [niet verstaanbaar] dat ik dat nog weet, want dat waren echt de plaatjes en de hexagonen die paars waren, et cetera. En toen ging het kwartje meer vallen dan daarvoor.</p>	
---	--

<p>?: Toen waren ze al paars. [praten door elkaar]</p> <p>12: Nog een poging om iets te zeggen wat nog niet gezegd is. Het kan zijn, ik ben benieuwd hoe jullie daar tegen aankijken, of dat ook bij andere disciplines geldt, maar bij geluid hadden we er heel erg last van dat bij de implementatie van SWUNG-1 we eigenlijk niet zo'n hele scherpe, duidelijke opdracht hadden. We waren aan het zoeken naar onze opdrachtgever, en wat die nou eigenlijk precies van ons wou. Daardoor gingen we eigenlijk ook heel veel dingen invullen vanuit... nou ja, maakten we er maar het beste van eigenlijk, wat wij dachten dat goed was. Ik vroeg me af of die sturingslijn bij die andere milieuprogramma's wat helderder is, of dat je daar dan af en toe ook mee worstelt, van: wat wil men eigenlijk van ons?</p> <p>[gelach; praten door elkaar]</p> <p>?: Nog een mogelijke faalfactor, of een factor waar je volgens mij rekening mee moet houden, is volgens mij dat er ook een limiet is aan de complexiteit die je [moet kunnen] behappen. Dus de neigingen om vanuit die omgevingsvisie alles aan elkaar te verknopen, dat is op zich een goed ding, maar op een gegeven moment zie je dan door de bomen het bos niet meer, dan weet je niet meer wat je moet doen. dus er is ook een keerzijde aan die positieve kant van alles aan mekaar knopen.</p> <p>?: Het kan in schoonheid sterven.</p> <p>?: Ja, maar daar moeten we ook voor waken, dat –</p> <p>?: De andere is volgens mij, je moet ook uitkijken dat je niet – was ook op een gegeven moment gebeurd hè, dat je maar blijft verbeteren. Op een gegeven moment heb je een 8 en ga je dan van 8 naar 8,1 en morgen 8? Er 8,15 van maken als – [praten door elkaar]</p> <p>?: Nee, maar dat is volgens mij dus wel, want denk ik ook... bij het NSL destijds ook op een gegeven moment gehad hè, dat je voor iedere straathoek een soort oplossing wilde. Of voor iedere straathoek inzichtelijk wilde hebben hoe het dan precies zat, en dan kom je een beetje op die knipoog op die complexiteit, maar dan wordt het op een gegeven moment dat het probleem zo grot blijkt dat het niet meer te behappen is. Dus daar moet je volgens mij ook wel oor zorgen. Dat je daar toch elke keer een slimme oplossing voor verzint, om dat goed te communiceren en niet dus vervalst en al die details corrigeren.</p> <p>2: En volgens mij zoom je heel vaak op de details in, maar als je kijkt naar de complexiteit en dan heb je... je hebt altijd dingen die falen. Hè, dat zijn die faalfactoren. Op een gegeven moment is het zoveel dat het systeem in elkaar knapt, en volgens mij moet je met elkaar waken dat dus beperkt blijft dat al die fouten die bij elkaar zijn, dat het niet zo kan misgaan. En dat doen we vaak niet. we kijken niet zoals het systeem van 'hoe hou je dat in de lucht?', maar meer van: we hebben nu een probleem, dat moet nu opgelost worden om die en die reden.</p>	
---	--

?:	Een breder geheel bedoel je.	
2:	Ja, precies.	
7:	Je ziet... ook een beetje een nadeel van toch weer die drang naar details. Terwijl wij hebben een redelijk [niet verstaanbaar] opening gehad en [zinvol effect bepalen], nu is het allemaal niet zo gerealiseerd, maar nu gaan we toch weer op zorg en cijfers achter de komma, in de boekhouding, dus is het eigenlijk totaal in straat met wat we eigenlijk als organisatie wilden.	
?:	En dan doen we net alsof dat juridisch nodig is, terwijl als je dan met juristen gaat praten ze dat helemaal niet per se gezegd hebben. maar dat is natuurlijk die hele discussie van ‘we lopen langs mekaar heen.’	
?:	Maar dan kom je dus op het woord ‘lef’ uit hè.	
7:	Ja, maar waarom doe je dat dan? Omdat de Commissie [MER] dat zegt?	
?:	Nou ja, de [niet verstaanbaar] vijf is gewoon een politiek besluit geweest. Daar was iedereen verbaasd over.	
1:	Het [stacks]model rondde af op twee decimalen.	
?:	Ja, zoiets. [niet verstaanbaar]	
?:	Beetje makkelijk om het een politiek besluit te noemen, want daar gaat natuurlijk heel veel aan vooraf. Ik denk als je de film terugdraait, waren er mogelijkheden geweest om het anders te doen. Dus met een ander voorstel naar de politiek te komen.	
?:	Nou, ben ik niet eens, want het heeft in de voorlichting, dus beide [heeft] Dijksma niet meegegeven dat zij voor multi – [praten door elkaar]	
?:	...risico beter hadden onderkend, hadden we er misschien ook meer aan kunnen doen. dat heeft ook te maken met de omvang van een hexagoon. In retrospect kun je je afvragen van: hé, is dit de meest waardevolle bijdrage aan het programma?	
?:	Ja, toen we begonnen was het 10 bij 10 meter, dus in die zin ben ik wel een factor 10 opgeschoten. [praten door elkaar; gelach]	
?:	Maar de boot is dus meer in de diepte, meer in detail gaan dan eigenlijk de bedoeling was. En ik hoorde nog ‘lef’.	
?:	Nou, met name ook omdat eerder werd genoemd van: hoe... hè, de angst die bij bestuurders ontstaat op moment dat ze het niet meer snappen en dan kiezen voor de veilige weg. En ik denk dat dat wel een faalfactor kan zijn. [niet verstaanbaar] Dijksma, je eigen bestuurder niet meer mee kan nemen, en je daardoor ook geen grip meer kan krijgen op de besluitvorming die uiteindelijk gaat plaatsvinden.	
?:	Maar het is ook een wereldberoemd – nationaal beroemd voorbeeld aan vast vanuit geluid, dat gaat over geluidssanering bij Delft. Wij begonnen dus op een gegeven moment met de detailleringsslagboom. Men zei, het hele flatgebouw al één flatgebouw zie, dan moet je dus een heel flatgebouw saneren, maar als je nou het detail in het model gaat brengen dat het model ook in staat is om op etageniveau het geluid uit te	

<p>rekenen, dan hoef ik maar drie galerijen te saneren, en dat scheelt dan weer heel veel geld.</p> <p>1: Ik zie René bevestigend knikken.</p> <p>12: Ja, zo'n balkonnetje dat maakt wel uit.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>?: ...maar als dat dan als consequentie heeft dat je dan de hele flat moet saneren, wat op zichzelf nog best een prima [niet verstaanbaar] zijn, vinden dat weer te duur worden, en dan wordt het economische argument weer om dan toch maar verfijning toe te staan. En dat is natuurlijk hier, en bij de PAS is dat in feite ook zo gebeurd.</p> <p>6: Dan zoek je het dus niet in het keren van maatregelenwerk binnen [niet verstaanbaar], dan zoek je het in de verfijning van het programma, meer detail in een programma brengen. En de vraag is of dat [niet verstaanbaar]</p> <p>?: Maar op detail krijg je meer discussie, want dan krijg je dus twee verdiepingen, echt een minimaal verschil achter de komma en dan zeggen mensen 'Ja, dat is zo klein, kan ik ook niet effe gesaneerd worden.'</p> <p>1: Zoals die vriendinnetjes van mijn dochter die op 0,05 dan blijven zitten. Dan sta je toch al wat onvoldoende.</p> <p>[praten door elkaar; gelach]</p> <p>1: Ik probeer, deze moet ik er gewoon even in gooien, en om jullie even uit de discussie te halen. Inmiddels, als voorzitter zitten we vijf minuten over de tijd en worden mensen meestal heel erg zenuwachtig. Nu niet, dus ik was... gelukkig dacht ik: ik kan het nog even doen. Als het mag wil ik even een rondje maken om af te sluiten. Als jullie dat goed vinden. Als je zegt 'Ik moet echt weg', dan ren je. Voordat we dat doen, even nog: wat doen we hiermee?</p> <p>13: Ja, zoals gezegd, het is opgenomen. Het hele gesprek wordt getranscribeerd en de resultaten worden wel anoniem verwerkt, dus geen zorgen, [gelach; praten door elkaar] en de resultaten die worden dan opgenomen in mijn Master thesis. Ruud die kijkt mee, dus –</p> <p>1: De resultaten hè, niet de transcriptie.</p> <p>[praten door elkaar; gelach]</p> <p>1: Ik maak even een rondje. René, wat vond je ervan, wil je nog iets toevoegen, meegeven?</p> <p>12: Nou, ik hoop dat het waardevol was voor Reina, en voor mezelf vond ik het leuk om eens een keer met de mensen te spreken in een ander vakgebied die met vergelijkbare zaken worstelen.</p> <p>9?: Nuttig, interessant. Ik heb me gerealiseerd dat ik geen echte programmaspecialist ben, maar wel weer een heleboel gehoord over de PAS</p> <p>10: Ik vond het ook erg leuk.</p> <p>?: Mijn belangrijkste inzicht dat is misschien niet helemaal toegewezen op deze sessie, maar voor mij persoonlijk dan, was dat in relatie tot Omgevingswet, met name dat informatiehuis, dat dat het belangrijkste onderwerp is om in de komende</p>	
--	--

<p>periode wat meer... wat beter aangetakt te raken. Met het gevoel dat op andere aspecten [een relatief] beperkte impact zal hebben op mijn werkveld.</p> <p>8: Ik ben benieuw wat eruit om te eigenlijk.</p> <p>7: Ja, erg leuk. Interessant om het eens te horen van anderen weer en bekende gezichten weer te zien. En ik wens jou heel erg succes met jouw laatste loodjes.</p> <p>13: Dank je.</p> <p>1: Jan-Willem.</p> <p>6: Ik [niet verstaanbaar] toch op een ander abstractieniveau nog eens even te kijken naar de PAS. [niet verstaanbaar] I&M-aantekeningen [gelach] Jullie moeten nog iets anders bedenken oor het woord, Ruud. I&M-aantekening' dat klinkt niet per se heel erg –</p> <p>[praten door elkaar; gelach]</p> <p>1: Patrick.</p> <p>5: Ja nee, leuk om mee te doen. Ik hoop dat er ook uitkomt dat we de tijd krijgen om te leren. Dat miste ik als het ware nog in het laatste rijtje.</p> <p>?: Herkenbar uit de theorie overigens.</p> <p>5[praten door elkaar]</p> <p>5: En ik mag ook wel decentralisatiewerk doen voor de gemeente, bijvoorbeeld, en daar zie je dat ook. Dan wordt het naar beneden gedaan en dan wordt de complexiteit te groot voor degene die er mee aan de slag moeten en dan hebben ze geen tijd om te leren. En dat, als je dat niet mee modelleert ga je problemen krijgen.</p> <p>1: Ik ga naar Bas. Bas.</p> <p>4: Ik sluit me aan bij de vorige sprekers [niet verstaanbaar] leuk om deel te nemen. [Een aantal vond ik van belang voor ons eigen programma], volgens mij zijn er ook wijze woorden al gezegd waar we in ons eigen wereldje iets mee zouden kunnen. En goed om op een andere... een andersoortige discussie te hebben over ons eigen werk, en hopelijk doen we daar iets mee, zodat we ons eigen PAS-werk aangenamer maken.</p> <p>[praten door elkaar]</p> <p>4: En dan gewoon de lessen die we hier getrokken hebben, dan weten we dat niet alle partijen aan tafel zitten hier die bij de PAS een rol spelen, is ook niet zo erg, maar wel om dan reflectie te geven wanneer je vanuit... ja, straks toch een wat wetenschappelijker kader, waar dit een van de kaders is geweest, om te kijken: wat kun je er nou van leren en [niet verstaanbaar] suggesties voor [jullie leerproces].</p> <p>3?: [niet verstaanbaar] ... dat is leuk, maar ook misschien om te lezen, als het zover is. Maar ik denk dat dat heel leuk kan zijn om ook die reflectie.... Nu dat je ophaalt, maar straks kun je zeggen van: dit hebben we van...</p> <p>2: Ja, wat moet ik dan nog zeggen? Ik vond het ook leuk, ik sluit me hier ook bij aan en... nou ja, ik was wel altijd nieuwsgierig: wat verandert er nou als gevolg van de Omgevingswet? Ik</p>	
---	--

<p>kwam daar nooit helemaal... voor de PAS dan hè. Maar ik dacht elke keer 'dat zal dan wel meevallen', maar dat hebben we nu dan bevestigd, dus dat is mooi. En ik ben net als Tim heel erg benieuwd, ik ben ook nog niet aangehaakt bij dat informatiehuis, dus daar ben ik ook wel nieuwsgierig naar, wat dat voor ons gaat betekenen. En ik ben heel nieuwsgierig naar jouw scriptie. Ga je 'm aan me sturen?</p> <p>[gelach; praten door elkaar]</p> <p>13: Oké, heel fijn dat iedereen zo enthousiast is. Fijn dat jullie er allemaal waren. Ik geloof dat iedereen ook wel z'n bijdrage heeft kunnen leveren, z'n ei kwijt heeft gekund zeg maar. Bedankt voor alles, leuk om te horen dat iedereen zo enthousiast is. Ja, jullie horen het nog, denk ik.</p> <p>?: Want hoe ziet het qua tijds[vak] bij jou eruit?</p> <p>13: Ik heb nu acht interviews gedaan, vanmiddag hebben we weer interviews, negen interviews gedaan, en ondertussen, ik ben nu eigenlijk bezig met de resultaten en analyses van de resultaten eigenlijk. Tegelijkertijd. 15 juli is mijn laatste stagedag bij Rijkswaterstaat, dus het is wel de bedoeling dat het concept dan echt gereed is. En ja, dan is er nog even met verbeteringen van opmerkingen van Ruud en mijn begeleider bij de Rijksuniversiteit Groningen, is Tim [Wüscher], die sommigen van jullie kennen, misschien wel. Wat die dan zeggen, dan verbeteren en dan... ja, ik ben eigenlijk van plan het Rijkswaterstaat traineeship te gaan doen daarna. Ik ben uitgenodigd voor de selectiedagen, dat is volgende week maandag, dus dat is wel heel benieuwd, dat wordt best spannend. Dus ja, de bedoeling is om het in augustus uiterlijk klaar te hebben.</p> <p>1: De ervaring leert dat het dan september verspreid gaat worden.</p> <p>[praten door elkaar; einde interview]</p>	
--	--